

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση και τον
Χρηματοοικονομικό Σχεδιασμό για στελέχη του Δημοσίου και
Ιδιωτικού Τομέα**

Executive MBA in Financial Planning

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Μελέτη για την κρίση της πανδημίας COVID-19 και τις επιπτώσεις της στα
ανθρώπινα δικαιώματα**

Κωνσταντίνος Χαραλαμπόπουλος

Επιβλέπων Καθηγητής: Οδυσσέας Σπηλιόπουλος

Διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου
Πελοποννήσου. Η παρούσα διατριβή αποτελεί μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση του
Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Διοίκηση και τον Χρηματοοικονομικό Σχεδιασμό για στελέχη του
Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα

Καλαμάτα, Σεπτέμβριος 2023

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση και τον
Χρηματοοικονομικό Σχεδιασμό για στελέχη του Δημοσίου και
Ιδιωτικού Τομέα**

Executive MBA in Financial Planning

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

**Οδυσσέας Σπηλιόπουλος (Επιβλέπων)
Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής,
Πανεπιστημίου Πελοποννήσου**

**Μπαμπαλός Βασίλειος
Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής,
Πανεπιστημίου Πελοποννήσου**

**Μαυριδόγλου Γεώργιος
Λέκτορας, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστημίου
Πελοποννήσου**

Ο Κωνσταντίνος Χαραλαμπόπουλος

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1) Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
- 2) Αποδέχομαι ότι το Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή εκπονήθηκε στο Τμήμα Λογιστικής Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου το ακαδημαϊκό έτος 2020-2021, στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση και τον Χρηματοοικονομικό Σχεδιασμό για στελέχη του Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα. Από τη θέση αυτή, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον κ. Οδυσσέα Σπηλιόπουλος, Αναπληρωτή Καθηγητή για την ανάθεση της συγκεκριμένης εργασίας, αλλά και για τη στήριξη και την καθοδήγησή του, τα οποία συνέβαλαν τα μέγιστα για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας. Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω την τριμελή επιτροπή για τα εύστοχα σχόλια και τις παρατηρήσεις τους, οι οποίες συνετέλεσαν στη βελτίωση της παρούσας διατριβής.

Κώστας Χαραλαμπόπουλος

Σεπτέμβριος 2023

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη στα Ελληνικά	VII
Abstract.....	IX
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	3
1.1 Κατάσταση έκτακτης ανάγκης και περιορισμός δικαιωμάτων	3
1.2 Άρθρο 15 της ευρωπαϊκής σύμβασης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών.....	9
1.3 Το δικαίωμα στη ζωή	14
1.4 Το δικαίωμα στην ασφάλεια και στην ελευθερία	28
1.5 Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας	39
1.6 Ελευθερία του λόγου	41
1.7 Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, και την οικογένεια	48
1.8 Οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα	52
1.9 Το δικαίωμα στην υγεία.....	52
1.10 Το δικαίωμα στην εκπαίδευση	62
1.11 Το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση	68
1.12 Το δικαίωμα στην εργασία	70
1.13 Το δικαίωμα στο νερό.....	73
1.14 Το δικαίωμα στην ανάπτυξη	75
1.15 Το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον	78
1.16 Προστασία του καταναλωτή.....	79
1.17 Το δικαίωμα στην ειρήνη και την ασφάλεια	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	83
2.1 Προστασία των παιδιών και των νέων	83
2.2 Η βία με βάση το φύλο και η προστασία των γυναικών	84
2.3 Βία με βάση το φύλο στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 - διεθνής δράση.	86
2.4 Δράσεις σε εθνικό επίπεδο	87
2.5 Ηλικιωμένοι.....	94
2.6 Πρωτοβουλίες πολιτών για την υποστήριξη των δικαιωμάτων των ηλικιωμένων.....	96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030 ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ	

ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΙΟΥ SARS-COV-2	101
3.1 Η κατάσταση πριν από την πανδημία COVID-19 σε σχέση με την εφαρμογή του βιώσιμη ανάπτυξη 2030	101
3.2 Οι προκλήσεις της κρίσης του ιού SARS-CoV-2	102
3.3 ΣΒΑ Εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές της και σε όλα τα πλαίσια	103
3.4 ΣΒΑ Εξάλειψη της πείνας	104
3.5 ΣΒΑ Ποιοτική Εκπαίδευση.....	108
3.6 ΣΒΑ Ισότητα των φύλων.....	110
3.7 ΣΒΑ Καθαρό νερό και υγιεινή	112
3.8 ΣΒΑ Αξιοπρεπής δουλειά και ανάπτυξη	112
3.9 ΣΒΑ - Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομή	114
3.10 ΣΒΑ - Δράση για το κλίμα.....	116
3.11 Ειρήνη, δικαιοσύνη και αποτελεσματικοί θεσμοί.....	118
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	123
Βιβλιογραφία	134

Περίληψη στα Ελληνικά

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η μελέτη για την κρίση των επιπτώσεων της πανδημίας του Covid-19 στα ανθρώπινα δικαιώματα της Ελλάδας. Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών πρέπει να αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα κατά τη διάρκεια της υγειονομικής κρίσης που προκλήθηκε από την πανδημία COVID-19. Γίνεται μια κριτική αξιολόγηση των μέτρων και των πολιτικών που διαμορφώθηκαν στην πορεία της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, τον εντοπισμό ελλείψεων στα ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι σαφές ότι η παρακολούθηση της επιδημιολογικής κατάστασης ενέχει τον κίνδυνο μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2 περιλαμβάνει την υιοθέτηση κατάλληλων νομοθετικών μέτρων σε εθνικό επίπεδο. Η πανδημία COVID-19 καθιερώνει τη νομική βάση για την εξουσιοδότηση της κυβέρνησης να υιοθετήσει κανονιστικές πράξεις με σκοπό τη θέσπιση ενδιάμεσου νομικού καθεστώτος. Οι αρχές αναλογικότητας, αναγκαιότητας και επάρκειας των μέτρων που λαμβάνονται υπό τις περιστάσεις πρέπει να συμμορφώνονται τόσο σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης όσο και σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Αν και οι προκλήσεις που θέτει η κατάσταση έκτακτης ανάγκης και η κατάσταση συναγερμού είναι αναμφισβήτητες, τα μέτρα που λαμβάνονται πρέπει να είναι νόμιμα, σαφή, προβλέψιμα, σε συμφωνία με τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της διάκρισης των εξουσιών του κράτος.

Σε κατάσταση συναγερμού (παρόμοια με την κατάσταση έκτακτης ανάγκης), συνιστάται η τήρηση της δίκαιης αναλογίας στην ανάληψη και άσκηση αρμοδιοτήτων από την εκτελεστική εξουσία. Η υπέρβαση των νόμιμων ορίων και η συνταγματικότητα του τελευταίου μπορεί να δημιουργήσει καταχρήσεις με ορατά αποτελέσματα στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Η λήψη αποφάσεων από τον εκτελεστικό μηχανισμό μπορεί να οδηγήσει σε συγκεκριμένες λύσεις ή λύσεις που δεν μπορούν να εφαρμοστούν που μακροπρόθεσμα, διαστρεβλώνει το ίδιο το περιεχόμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τα μέτρα που ελήφθησαν κατά την περίοδο συναγερμού από τις αρχές υπόκεινται σε αξιολόγηση στην κοινωνία των πολιτών όσον αφορά την κοινωνική αποδοχή.

Έχοντας επίγνωση του ειδικού αντίκτυπου της πανδημίας COVID-19 εφίσταται η προσοχή στην ανάγκη ανασυγκρότησης του πλαισίου που ευνοεί την κοινωνική αλληλεπίδραση με την αντικατάσταση των μέτρων κοινωνικής απομόνωσης (σε περιπτώσεις όπου δεν δικαιολογούνται από μόλυνση / υποψία μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2).

Περιορισμοί που υιοθετήθηκαν κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης που είχαν ως πεδίο εφαρμογής τις δημόσιες υπηρεσίες (ιδιαίτερα στον τομέα της δικαιοσύνης, της εκπαίδευσης ή της υγείας) πρέπει να επαναξιολογηθούν προκειμένου να διασφαλιστούν οι αρχές της διαφάνειας, και της συνέχειας των υπηρεσιών. Προφανώς, η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών σχετίζεται άμεσα με τον εξορθολογισμό της λειτουργίας των πληροφοριακών συστημάτων.

Λέξεις κλειδιά: Covid-19, Επιπτώσεις, Ανθρώπινα Δικαιώματα

Abstract

The purpose of this study was to study the impact of the Covid-19 pandemic on human rights in Greece. Protecting fundamental rights and freedoms must be a strategic priority during the COVID-19 pandemic health crisis. A critical assessment is made of the measures and policies formed in the course of the state of emergency, the identification of human rights deficiencies. Utilization of strategies, measures and policies to reduce the negative effects. It is clear that monitoring the epidemiological situation involves the risk of infection with the SARS-CoV-2 virus, including the adoption of appropriate legislative measures at national level. The COVID-19 pandemic establishes the legal basis for authorizing the government to adopt regulatory acts with a view to establishing an interim legal regime. The principles of proportionality, necessity and adequacy of the measures taken under the circumstances must be complied with both in the event of an emergency and in an emergency. Although the challenges posed by the state of emergency and the state of alarm are undeniable, the measures taken during their maintenance must be lawful, clear, predictable, in accordance with the principles of legal certainty and the separation of powers in the state.

In a state of alarm (similar to an emergency), it is advisable to maintain a fair proportion of the executive's assumption and exercise of powers. Exceeding the legal limits and the constitutionality of the latter can create abuses with visible results in the protection of fundamental rights and freedoms. Decision-making by the executive can lead to specific solutions or unsolvable solutions that, in the long run, distort the very content of fundamental rights and freedoms.

Decision-making by the executive can lead to specific solutions or unsolvable solutions that, in the long run, distort the very content of fundamental rights and freedoms. Measures taken by the authorities during the alert period are subject to civil society assessment of social acceptance. Aware of the specific impact of the COVID-19 pandemic, attention is drawn to the need to rebuild the framework that favors social interaction by replacing social isolation measures (in cases where they are not justified by infection / suspected SARS-CoV-2 infection). Restrictions adopted during a public service emergency (especially in the areas of justice, education or health) need to be re-evaluated

in order to ensure the principles of transparency and continuity of services. Obviously, the efficiency of the operation of public services is directly related to the streamlining of the operation of information systems.

Keywords: Covid-19, Effects, Human Rights

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δεδομένων των πολλαπλών επιπτώσεων της πανδημίας που προκαλεί ο ιός SARS-CoV-2 και επιδιώκοντας επίσης να προωθήσει μια προσέγγιση βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα, στα συμπεράσματα της εργασίας τονίζετε η ανάγκη διατήρησης ενός κλίματος κοινωνικής ισορροπίας και αλληλεγγύης που να επιτρέψει στους πολίτες να απολαμβάνουν θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες ανάλογα με τους περιορισμούς που επιβάλλονται από τις κανονιστικές πράξεις με τις οποίες θεσπίστηκε η κατάσταση έκτακτης ανάγκης στη Ελλάδα. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τονίζεται η ανάγκη να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε βασικά ζητήματα κατά την εφαρμογή των μέτρων που λαμβάνονται από τα αρμόδια όργανα, καθώς και η επιλογή, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές των διατάξεων εφαρμογής.

Η κρίση της πανδημίας COVID-19 έχει μια σειρά από σημαντικές επιπτώσεις στα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι αρχές πρέπει να επικεντρωθούν όχι μόνο στη στρατηγική και οικονομική διαχείριση της κρίσης, αλλά και στη διασφάλιση και προστασία των δικαιωμάτων κάθε ατόμου.

Μεταξύ των δικαιωμάτων των οποίων η προστασία απαιτείται, το σημαντικότερο είναι το δικαίωμα στην υγεία, που ρυθμίζεται σε πολλά διεθνή έγγραφα, όπως το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, το οποίο, στο άρθρο 12 ορίζει ότι «Τα Κράτη Μέρη του παρόντος Συμφώνου αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε ατόμου να απολαμβάνει το υψηλότερο δυνατό επίπεδο σωματικής και ψυχικής υγείας». Ορίζει επίσης ότι τα κράτη πρέπει να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν «την πρόληψη και θεραπεία επιδημικών, ενδημικών, επαγγελματικών και άλλων ασθενειών, καθώς και την καταπολέμηση αυτών των ασθενειών».

Προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα στην υγεία, ορισμένα δικαιώματα ενδέχεται να περιορίζονται κατά τη διάρκεια της πανδημίας, αλλά τέτοια μέτρα πρέπει να είναι προσωρινά, νόμιμα και αναλογικά για να διασφαλίζεται η ισορροπία μεταξύ της κρατικής παρέμβασης και των επιπτώσεών της στη δημόσια υγεία.

Με τη θέσπιση κατάστασης έκτακτης ανάγκης, ορισμένα δικαιώματα ενδέχεται επίσης να περιοριστούν και αναφερόμαστε εδώ στο δικαίωμα στην ελευθερία του συνέρχεσθαι, στο δικαίωμα στην ενημέρωση, στην ελεύθερη κυκλοφορία, στο δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, στην οικογενειακή ζωή, στο δικαίωμα στην ιδιωτική ιδιοκτησία, θρησκευτική ελευθερία, το δικαίωμα

στη μη διάκριση. Ταυτόχρονα, ορισμένα τμήματα του πληθυσμού μπορεί να είναι ευάλωτα, ιδίως παιδιά, γυναίκες, ηλικιωμένοι, άτομα με αναπηρία ή άστεγοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

1.1 Κατάσταση έκτακτης ανάγκης και περιορισμός δικαιωμάτων

Τα διεθνή πρότυπα και η εθνική νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν το ρυθμιστικό πλαίσιο για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Ορισμένα δικαιώματα είναι απόλυτα, πράγμα που σημαίνει ότι δεν μπορούν να επηρεαστούν σε καμία περίπτωση (δικαίωμα στη ζωή, δικαίωμα να μην υποβάλλονται σε βασανιστήρια και κακομεταχείριση) ενώ άλλα δικαιώματα είναι σχετικά και μπορεί να περιοριστούν (δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή για παράδειγμα, όταν είναι απαραίτητο να προστατευθεί η υγεία ως κοινωνική αξία). Για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, όπως η ελευθερία μετακίνησης και συνάθροισης, έχει αναπτυχθεί ένα σύνολο αρχών που καθιερώνει τη δυνατότητα εφαρμογής περιορισμών σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Σύμφωνα με τις Αρχές των Συρακουσών οι περιορισμοί πρέπει να θεσπίζονται με νόμο, να ανταποκρίνονται σε μια πιεστική δημόσια ή κοινωνική ανάγκη και να επιδιώκουν έναν νόμιμο στόχο.

Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης αντιπροσωπεύει το σύνολο των έκτακτων μέτρων κοινωνικού, οικονομικού και δημόσιας τάξης, που ισχύουν σε όλη τη χώρα και που θεσπίζονται στις ακόλουθες καταστάσεις: α) στην ύπαρξη τρεχόντων ή επικείμενων σοβαρών κινδύνων για λογούς εθνικής ασφάλειας ή λειτουργίας της συνταγματικής δημοκρατίας β) την επικείμενη εμφάνιση ή παραγωγή καταστροφών που καθιστούν αναγκαία την πρόληψη, τον περιορισμό ή την εξάλειψη, κατά περίπτωση, των συνεπειών των καταστροφών.

Είναι βέβαιο και συνταγματικά προβλεπόμενο τόσο για την έκδοση πράξεων νομοθετικού περιεχομένου όσο και για την επίταξη, ότι η απειλή κατά της υγείας συνιστά τον πρώτο σε σπουδαιότητα αλλά και «καθαρότητα» λόγο επίκλησης έκτακτης κατάστασης, όπως είναι και προφανές ότι η προκληθείσα από τον κορωνοϊό πανδημία συνιστά σημαντική και άμεση απειλή κατά της δημόσιας υγείας. Υπ' αυτό το πρίσμα τα μέτρα φαίνονται, στη γενικότητα τους, συνταγματικώς νόμιμα. Το «δίκαιο της ανάγκης» βρίσκει τρεις γενικές υποδοχές στο ελληνικό Σύνταγμα:

α) μια «πολιτική», δηλαδή σε περιόδους ειρήνης, έκφραση στο άρθρο 44 παρ. 1, που προβλέπει ότι «σε έκτακτες περιπτώσεις εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης» ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, οι οποίες ισχύουν αμέσως, υπό την αίρεση έγκυρης (μέσα σε σαράντα μέρες) κύρωσής τους από τη Βουλή,

β) μια «στρατιωτική» έκφανση, μέσω του (μηδέποτε χρησιμοποιηθέντος ως σήμερα) άρθρου 48, που ορίζει ότι «σε περίπτωση πολέμου, επιστράτευσης, καθώς και αν εκδηλωθεί ένοπλο κίνημα», η Βουλή, μετά από πρόταση της κυβέρνησης, θέτει τη χώρα σε κατάσταση πολιορκίας, συνιστά εξαιρετικά δικαστήρια και αναστέλλει ορισμένα, περιοριστικά καθοριζόμενα, άρθρα του Συντάγματος (11 σχετικά με δικαιώματα και 2 σχετικά με τη δικαστική λειτουργία). Αφότου έχει κηρυχθεί «κατάσταση πολιορκίας», μέτρα μπορούν να λαμβάνονται και δια πράξεων νομοθετικού περιεχομένου (άρθρο 48 παρ. 5 του Συντάγματος),

γ) μία «πολιτειακή» – απευθυνόμενη στους πολίτες και με αντικείμενο τη σωτηρία του πολιτεύματος – παραίνεση για «αντίσταση με κάθε μέσο» καθ' οιασδήποτε προσπάθειας «κατάλυσης του Συντάγματος με τη βία».

Οι γενικές αυτές διατάξεις συμπληρώνονται από δύο περαιτέρω περιορισμούς:

α) του δικαιώματος στην περιουσία, μέσω του θεσμού της επίταξης, που προβλέπεται στο άρθρο 18 παρ. 3 και μπορεί να τύχει εφαρμογής τόσο σε περίπτωση πολέμου, όσο και σε καιρό ειρήνης «για τη θεραπεία άμεσης κοινωνικής ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη και υγεία» και

β) της ελευθερίας του Τύπου, εφόσον, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 3, κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων είναι δυνατή, μεταξύ άλλων, και όταν υπάρχει δημοσίευμα που «έχει σκοπό τη βίαια ανατροπή του πολιτεύματος».

Το κλειδί για κάθε εκτός «κατάστασης πολιορκίας» περιορισμό δικαιωμάτων βρίσκεται στη γενική όσο και κομβική διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος. Ενδεχόμενοι περιορισμοί δικαιωμάτων επιτρέπονται υπό δύο προϋποθέσεις που λειτουργούν συμπληρωματικά και υπόκεινται αμφότερες σε δικαστικό έλεγχο: αφενός να προβλέπονται απευθείας στο ίδιο το Σύνταγμα ή σε νόμο για τον οποίο υπάρχει ρητή επιφύλαξη στο Σύνταγμα και αφετέρου να σέβονται την αρχή αναλογικότητας.

Μια έκτακτη κατάσταση, όπως κατεξοχήν είναι μια επιδημία σαν κι αυτή που αντιμετωπίζει η χώρα μας και ο κόσμος ολόκληρος, αποτελεί εγγενώς, και κατά τη θεωρία και κατά τη νομολογία, λόγο κάμψης της απόλυτης προστασίας δικαιωμάτων και ελευθεριών. Κάμψη, όμως, δεν σημαίνει ούτε κατάλυση ούτε κατάχρηση – ο πυρήνας του δικαιώματος και η δυνατότητα πλήρους απόλαυσης του, όταν θα περάσει η έκτακτη ανάγκη, θα πρέπει να παραμένουν αναλλοίωτοι.

Όλα τα παραπάνω μετατοπίστηκαν, δυστυχώς, λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού και των αναγκών αντιμετώπισης του, από το πεδίο της συνταγματικής θεωρίας στη διοικητική πράξη, μέσω της έκδοσης της από 25-2-2020 (Φ.Ε.Κ. 42 Α) πράξης νομοθετικού περιεχομένου περί

«κατεπειγόντων μέτρων αποφυγής και περιορισμού της διάδοσης κορωνοϊού», καθώς και στην καθημερινότητα όλων μας.

Η ως άνω πράξη αναφέρει ως συνταγματικές βάσεις της το άρθρο 44 παρ. 1 και συμπληρωματικά τα άρθρα 5 παρ. 5 και 21 παρ. 3 (προστασία της υγείας στο πλαίσιο της προστασίας της προσωπικότητας και μέριμνα για την υγεία ως μέτρο στήριξης της οικογένειας, αντιστοίχως), καθώς και το άρθρο 18 παρ. 3 περί επίταξης (παρότι επίταξη δεν προβλέφθηκε στο πρώτο κύμα των μέτρων που ελήφθησαν επί τη βάση της πράξης νομοθετικού περιεχομένου).

Οι περιορισμοί, που όλοι ρητά αποσκοπούν στην πρόληψη και μη εξάπλωση του ιού, είναι σημαντικοί και συνδέονται με πολλά δικαιώματα: υποχρεωτική υποβολή σε προληπτικούς και θεραπευτικούς ελέγχους και αγωγές, περιορισμός συνδέσεων περιοχών και μετακινήσεων προσώπων, επιβολή περιορισμού κατ' οίκον («καραντίνα»), περιορισμός κυκλοφορίας εντός της επικράτειας, κλείσιμο δημοσίων και ιδιωτικών ιδρυμάτων και καταστημάτων (σχολείων, πανεπιστημίων, τόπων λατρείας, αθλητικών χώρων, θεάτρων, κινηματογράφων κλπ.).

Η πράξη προβλέπει ότι κάθε απόφαση του Υπουργού Υγείας και, εφόσον χρειάζεται, των συναρμόδιων Υπουργών, που θα εξειδικεύει τα παραπάνω μέτρα, οφείλει να καθορίζει ρητά τη συγκεκριμένη ανάγκη δημόσιας υγείας, τη διάρκεια ισχύος του περιορισμού και τα όργανα επιβολής του, ενώ υπάρχει και γενική πρόβλεψη για οιοσδήποτε δικαστική προστασία: «έκφραση αντιρρήσεων» ενώπιον του προέδρου Διοικητικού Πρωτοδικείου της περιοχής στην οποία ισχύουν τα μέτρα, δυνατότητα εκδίκασης χωρίς αυτοπρόσωπη παρουσία του «ενάγοντος», εφόσον υφίσταται κάποιου είδους περιορισμό, αμετάκλητη απόφαση. Στους παραβάτες επιφυλάσσεται ειδική ποινή (φυλάκιση έως 2 έτη), εκτός αν έχουν διαπράξει αδίκημα που τιμωρείται με βαρύτερη ποινή -η ποινική αντιμετώπιση των παραβατών της «δικαίου της ανάγκης» δεν απαγορεύεται, δεν μπορεί όμως να λειτουργεί αναδρομικά (άρθρο 7 παρ. 1 του Συντάγματος), ούτε να προβλέπει τη δημιουργία δικαστικών επιτροπών ή έκτακτων δικαστηρίων (άρθρο 8, δεύτερο εδάφιο).

Η αναλογικότητα είναι, όπως προειπώθηκε, νομική έννοια και δικαστικά ελέγξιμη, υποκείμενη, ωστόσο, στο «δίκαιο» της (πραγματικής) ανάγκης. Είναι βέβαιο και συνταγματικά προβλεπόμενο τόσο για την έκδοση πράξεων νομοθετικού περιεχομένου όσο και για την επίταξη, ότι η απειλή κατά της υγείας συνιστά τον πρώτο σε σπουδαιότητα αλλά και «καθαρότητα» λόγο επίκλησης έκτακτης κατάστασης, όπως είναι και προφανές ότι η προκληθείσα από τον κορωνοϊό πανδημία συνιστά σημαντική και άμεση απειλή κατά της δημόσιας υγείας. Υπ' αυτό το πρίσμα τα μέτρα φαίνονται, στη γενικότητά τους, συνταγματικώς νόμιμα, τόσο ως προς τον τρόπο λήψης τους,

όσο και σε σχέση με την αναλογικότητα, η οποία μπορεί πάντως, αναλόγως των συγκεκριμένων μέτρων και ανά περίπτωση, να ελεγχθεί.

Υπάρχουν όμως και ζητήματα, που συνδέονται με θέματα κυριολεκτικά ζωής ή θανάτου, που ούτε το Σύνταγμα μπορεί να ορίσει, πόσο μάλλον να λύσει, ούτε οι πολίτες να αντιμετωπίσουν πρωτίστως με νομικούς όρους και αναφορές. Η αίσθηση συμμετοχής και προσφοράς σε έναν κρίσιμο συλλογικό αγώνα, αυτή η έννοια του «πολίτη πέρα από το γράμμα του νόμου» ούτε περιέχεται στο Σύνταγμα, ούτε διδάσκεται, απλώς (οφείλει να) υπάρχει μέσα μας και να καθοδηγεί, ειδικά σε τέτοιες στιγμές τις πράξεις και τις αντιδράσεις μας.

Το Σύνταγμα και οι νόμοι δεν μπορούν επίσης, και ούτε οι πολίτες δικαιούνται να τους ζητήσουν, να δώσουν το κλειδί επίλυσης «τραγικών διλημμάτων», που ελπίζουμε ότι δεν θα ζήσουμε στον τόπο μας, όπως το ποιος θα ζήσει και ποιος θα πεθάνει, ποιος θα τύχει περίθαλψης και ποιος όχι, σε περίπτωση που τα ιατρικά μέσα δεν επαρκούν για όλους. Σε οριακές στιγμές, είναι φανερό, χωρίς να χρειάζεται να μας το πει το Σύνταγμα, ποιο είναι το καθήκον και οι υποχρεώσεις του καθενός μας και ποια σειρά παίρνουν, από μόνα τους, τα τρία «απόλυτα» δικαιώματα του άρθρου 5 παρ. 2: η ζωή, η τιμή και η ελευθερία¹.

Μέσα από την ανάλυση των συνταγματικών διατάξεων παρατηρούμε ότι η κήρυξη των έκτακτων μέτρων (κατάσταση έκτακτης ανάγκης) γίνεται με την εφαρμογή της αρχής της διάκρισης των εξουσιών στο κράτος δεδομένου ότι συνεπάγεται παρέμβαση εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας όντας κυρίως το τελευταίο. Αναφερόμενος στο νομοθετικό πλαίσιο της επιβολής έκτακτων μέτρων, τονίζετε η σημασία της κοινοβουλευτικής εποπτείας αυτής της διαδικασίας, δηλώνοντας ότι η παρέμβαση του Κοινοβουλίου είναι ένα μέτρο που αποτελεί ταυτόχρονα εγγύηση έναντι οποιωνδήποτε υπερβολών ή καταχρήσεων από την εκτελεστική εξουσία. Η Βουλή είναι το ανώτατο αντιπροσωπευτικό όργανο του ελληνικού λαού και η μόνη νομοθετική αρχή της χώρας.

Οι νομοθετικές πράξεις που εγκρίνονται από την κυβέρνηση (απλά διατάγματα ή έκτακτα διατάγματα) είναι η έκφραση της νομοθετικής εξουσιοδότησης και αντιπροσωπεύουν κανονιστικές πράξεις των οποίων η νομική ισχύς προκύπτει και ασκείται υπό τον έλεγχο της νομοθετικής αρχής. Η θέσπιση πράξεων που περιορίζονται στη νομοθετική εξουσιοδότηση δεν αποτελεί από μόνη της στρέβλωση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών στο κράτος, αλλά στο πλαίσιο στο οποίο η νομοθετική εξουσιοδότηση εκτελείται για έκτακτα μέτρα, που καθορίζονται

---

¹ Κώστας Μποτόπουλος Συνταγματολόγος δικηγόρος <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/koronoios-kai-ektakti-anagi/>

από έκτακτες καταστάσεις, που ενδέχεται να θέτουν σε κίνδυνο δημόσια υγεία. Αναφερόμαστε στην πανδημία COVID-19 το πεδίο του περιορισμού ορισμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών μπορεί να ρυθμιστεί με νομοθετική ανάθεση η τελευταία πτυχή μπορεί να λειτουργήσει μόνο εκ του νόμου ως απόφαση της Βουλής. Με άλλα λόγια, δεν είναι η άσκηση της νομοθετικής εξουσιοδότησης που θέτει υπό αμφισβήτηση την ορθή εφαρμογή της αρχής της διάκρισης των εξουσιών στο κράτος, αλλά το εύρος της νομοθετικής εξουσιοδότησης.

Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών στο κράτος κατανοείται πλήρως και περιλαμβάνει, σωρευτικά, δύο κύριες πτυχές: α) την ανάθεση ακριβών εξουσιών σε κάθε εξουσία και β) τη δημιουργία μιας σχέσης συνεργασίας και αλληλοϋποστήριξης μεταξύ τους. Οι συνταγματικοί κανόνες εκφράζουν μια ευέλικτη διάκριση των εξουσιών στο κράτος, με τις τρεις εξουσίες να συνεργάζονται και να ελέγχουν η μία την άλλη. Η **νομοθετική εξουσία** έχει την αρμοδιότητα ψήφισης των νόμων του Κράτους, η **εκτελεστική εξουσία** έχει την ευθύνη να ασκεί τη διακυβέρνηση του κράτους και να εκτελεί τους νόμους, ενώ η **δικαστική εξουσία** έχει την ευθύνη να ερμηνεύει τους νόμους και να θέτει όρια στην αυθαίρετη άσκηση της εκτελεστικής λειτουργίας. Σε ένα σύνηθες σχήμα η εκτελεστική εξουσία αντιστοιχεί στην Κυβέρνηση (Πρωθυπουργός, Πρόεδρος, Υπουργικό Συμβούλιο, δημόσια διοίκηση), η νομοθετική εξουσία στη Βουλή και η δικαστική εξουσία στα δικαστήρια.

Με την επίσημη αναγνώριση από τον ΠΟΥ της πανδημίας COVID-19, τα έθνη-κράτη έχουν λάβει συγκεκριμένα μέτρα για την πρόληψη των λοιμώξεων και την καταπολέμηση της πανδημίας. Σε εθνικό επίπεδο, με τα Προεδρικά Διατάγματα ΚΥΑ 855/13.3.2020, ΚΥΑ 859/14.3.2020, ΚΥΑ 916/17.3.2020, ΚΥΑ 986/22.3.2020, ΚΥΑ 1648/3.5.2020, ΚΥΑ 3958/27.9.2020, ΚΥΑ 1558/17.4.2021, ΚΥΑ 1682/24.4.2021, ΚΥΑ 1944/13.5.2021, παρατάθηκε αντίστοιχα η κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Και τα εννέα έγγραφα καθιέρωσαν τον περιορισμό της άσκησης των ακόλουθων θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών: α) ελεύθερη κυκλοφορία. β) το δικαίωμα στην οικεία, οικογενειακή και ιδιωτική ζωή γ) απαραβίαστο της κατοικίας δ) το δικαίωμα στην εκπαίδευση ε) ελευθερία του συνέρχεσθαι στ) το δικαίωμα της ιδιωτικής ιδιοκτησίας ζ) το δικαίωμα στην απεργία η) οικονομική ελευθερία.

Σύμφωνα με τις διατάξεις, ο περιορισμός των δικαιωμάτων και ελευθεριών που προβλέπει το Σύνταγμα είναι υπό όρους και εξαιρετικές και ισχύει μόνο σε περίπτωση σωρευτικής εκπλήρωσης των ακόλουθων απαιτήσεων: (1) ο περιορισμός επιβάλλεται μόνο βάσει νόμου, (2) ο περιορισμός θα ισχύει μόνο εάν είναι απαραίτητο λαμβάνοντας υπόψη ορισμένες ειδικές καταστάσεις όπως η υπεράσπιση της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της υγείας, των

δικαιωμάτων και των ελευθεριών των πολιτών, πρόληψη των συνεπειών μιας φυσικής καταστροφής, (3) ο περιορισμός πρέπει να είναι ανάλογος με την αποφασιστική κατάσταση και να λειτουργεί κατά τρόπο που δεν εισάγει διακρίσεις (4) ο περιορισμός αφορά μόνο την άσκηση δικαιωμάτων και ελευθεριών, όχι την ύπαρξη ή το περιεχόμενο του ίδιου του δικαιώματος.

Ο περιορισμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών με πράξεις της εκτελεστικής εξουσίας παραβιάζει την αρχή της ασφάλειας δικαίου. Σε θεωρητικό επίπεδο, η ασφάλεια δικαίου συνεπάγεται την προστασία των πολιτών στις σχέσεις τους με τις δημόσιες αρχές, που είναι αρμόδιες για τη σύνταξη και την επιβολή του νόμου. Έτσι, η ασφάλεια δικαίου αφορά την προστασία των πολιτών από την αυθαιρεσία των νομικών κανόνων.

Μεταξύ των βασικών συνιστωσών της αρχής της ασφάλειας δικαίου απαριθμούμε: α)προσβασιμότητα, β)προβλεψιμότητα, γ)σταθερότητα και συνοχή του νόμου, δ) διασφάλιση ομοιόμορφης ερμηνείας του νόμου, ε) συμμόρφωση με την αρχή του δεδικασμένου.

Χωρίς να κατοχυρώνεται ρητά στο Σύνταγμα, η αρχή της ασφάλειας δικαίου έχει αναπτυχθεί από το ελληνικό συνταγματικό δικαστήριο μέσω της νομολογίας. Η νομολογία του Συνταγματικού Δικαστηρίου έχει επίσης αναπτυχθεί σε στενή σχέση με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Για παράδειγμα, ο προσδιορισμός της έννοιας του δικαίου αποτέλεσε ζήτημα που υπόκειται σε έλεγχο από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η έννοια του δικαίου περιλαμβάνει στοιχεία νομοθετικής φύσεως και νομικής προέλευσης καθώς και ορισμένα ποιοτικά στοιχεία όπως η προσβασιμότητα και η προβλεψιμότητα.

Σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η συνταγματική προσέγγιση σε εξαιρετικές καταστάσεις ήταν διαφορετική, ανάλογα με την έκταση των συνταγματικών ρυθμίσεων. Σε ορισμένες χώρες δεν υπάρχει ξεκάθαρα διατυπωμένο συνταγματικό πλαίσιο που να διέπει καταστάσεις έκτακτης

ανάγκης, όπως η Ιταλία² ή Βουλγαρία³, και σε άλλες χώρες το Σύνταγμα ρυθμίζει εξαιρετικές καταστάσεις σε διακριτές κατηγορίες, όπως το παράδειγμα της Γαλλίας και της Ισπανίας⁴.

1.2 Άρθρο 15 της ευρωπαϊκής σύμβασης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών

---

² Η Ιταλία δεν έχει ένα σαφώς διατυπωμένο συνταγματικό πλαίσιο που να διέπει τις καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Αναφέρονται ρητά μόνο καταστάσεις ανάγκης και επείγουσας ανάγκης, χωρίς να αναφέρονται ρητά ή παραδειγματικά. Το άρθρο 77 του Συντάγματος ορίζει ότι η Κυβέρνηση δεν μπορεί, χωρίς πράξη εξουσιοδότησης από τα Επιμελητήρια, να εκδώσει διάταγμα με ισχύ νόμου. Εάν η Κυβέρνηση, σε καταστάσεις ανάγκης και επείγουσας ανάγκης, λάβει προσωρινό μέτρο με δική της ευθύνη, θα τεθεί υπόψη της Βουλής για μεταφορά σε νόμο. Η Βουλή συγκαλείται εντός πέντε ημερών από τη διάλυσή της. Ένα τέτοιο μέτρο χάνει την ισχύ του εξαρχής εάν το Κοινοβούλιο μεταφέρει αυτό το μέτρο σε νόμο εντός 60 ημερών από τη δημοσίευσή του. Το Κοινοβούλιο μπορεί να ρυθμίζει τις έννομες σχέσεις που δημιουργούνται από το απορριφθέν μέτρο. Σύμφωνα με το άρθρ. 78 του Συντάγματος, η Βουλή έχει την εξουσία να κηρύξει εμπόλεμη κατάσταση και να αναθέσει στην Κυβέρνηση τις αναγκαίες εξουσίες.

Το βουλγαρικό συνταγματικό σύστημα παρέχει λίγες πληροφορίες για την κατάσταση έκτακτης ανάγκης και τις συνθήκες εκδήλωσής της. Το άρθρο 12 του Συντάγματος προβλέπει ότι το Κοινοβούλιο μπορεί να κηρύξει στρατιωτικό νόμο ή άλλη κατάσταση έκτακτης ανάγκης μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου ή του Προέδρου. Σύμφωνα με το άρθρ. 57 παράγρ. (3), υπάρχει νομοθετική δυνατότητα υιοθέτησης νόμου που περιορίζει τα δικαιώματα των πολιτών σε περιπτώσεις πολέμου, στρατιωτικού νόμου ή άλλης κατάστασης έκτακτης ανάγκης, αλλά αυτό μπορεί να μην θέσει σε κίνδυνο το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα να μην υποβάλλονται σε βασανιστήρια, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και το δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψης.

³ Το βουλγαρικό συνταγματικό σύστημα παρέχει λίγες πληροφορίες για την κατάσταση έκτακτης ανάγκης και τις συνθήκες εκδήλωσής της. Το άρθρο 12 του Συντάγματος προβλέπει ότι το Κοινοβούλιο μπορεί να κηρύξει στρατιωτικό νόμο ή άλλη κατάσταση έκτακτης ανάγκης μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου ή του Προέδρου. Σύμφωνα με το άρθρ. 57 παράγρ. (3), υπάρχει νομοθετική δυνατότητα υιοθέτησης νόμου που περιορίζει τα δικαιώματα των πολιτών σε περιπτώσεις πολέμου, στρατιωτικού νόμου ή άλλης κατάστασης έκτακτης ανάγκης, αλλά αυτό μπορεί να μην θέσει σε κίνδυνο το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα να μην υποβάλλονται σε βασανιστήρια, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και το δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψης.

⁴ Άρθρο 116 του Ισπανικού Συντάγματος, Νόμος αριθ. 4/1981, προβλέπουν τη δυνατότητα κήρυξης έκτακτης κατάστασης με 3 διακριτές μορφές: την κατάσταση συναγερμού, την κατάσταση έκτακτης ανάγκης και την κατάσταση πολιορκίας. Η κατάσταση συναγερμού μπορεί να κηρυχθεί για μέγιστη περίοδο 15 ημερών από την Κυβέρνηση, η οποία με τη σειρά της έχει την υποχρέωση να ενημερώσει αμέσως το Κογκρέσο των Βουλευτών (κάτω βουλή). Η προσωρινή παράταση της κατάστασης συναγερμού υπόκειται στην έγκριση του Συνεδρίου των Αντιπροσώπων. Άρθρο 4 του Οργανικού Νόμου αρ. 4/1981 επιτρέπει στην Κυβέρνηση να κηρύξει κατάσταση συναγερμού σε συγκεκριμένες περιστάσεις όπως: φυσικές καταστροφές, κρίσεις υγείας ή σε καταστάσεις όπου βασικές δημόσιες υπηρεσίες είναι δυσλειτουργικές και πληρούνται ορισμένες απαιτήσεις ή όταν υπάρχουν ελλείψεις βασικών αναγκών. Ωστόσο, κατάσταση συναγερμού μπορεί να κηρυχθεί μόνο όταν οι αρμόδιες αρχές δεν είναι σε θέση να διασφαλίσουν την επιστροφή στην κανονική χρήση χρησιμοποιώντας τα συνήθη προνόμιά τους. Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης μπορεί να κηρύσσεται από την Κυβέρνηση με προηγούμενη έγκριση του Συνεδρίου των Αντιπροσώπων για μέγιστη περίοδο 30 ημερών, η οποία μπορεί να παραταθεί για άλλες 30 ημέρες μετά την ίδια διαδικασία. Αυτό είναι απαραίτητο σε περιπτώσεις σοβαρών δημόσιων διαταραχών ή οποιωνδήποτε άλλων γεγονότων που επηρεάζουν σοβαρά την ελεύθερη άσκηση από τους πολίτες των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους ή την ομαλή λειτουργία δημοκρατικών θεσμών ή βασικών δημόσιων υπηρεσιών. Η κατάσταση της πολιορκίας πρέπει να κηρυχθεί από την πλειοψηφία των μελών του Συνεδρίου των Αντιπροσώπων μετά την πρόταση που υποβλήθηκε από την Κυβέρνηση και μπορεί να πυροδοτηθεί μόνο σε περίπτωση βίαιης εξέγερσης ή άλλης πράξης βίας που θέτει σε κίνδυνο την κυριαρχία ή την ανεξαρτησία του κράτους.

Τα κράτη μπορεί να αντιμετωπίσουν πολέμους, φυσικές καταστροφές ή άλλα γεγονότα κρίσεων που θεωρούνται «εξαιρετικοί κίνδυνοι» που απειλούν την ασφάλεια, και τη γενική ευημερία των λαών τους⁵. Τέτοιες καταστάσεις μπορεί να οδηγήσουν τα κράτη να καθιερώσουν κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Διατάξεις που διέπουν καταστάσεις έκτακτης ανάγκης υπάρχουν στα περισσότερα εθνικά συντάγματα και στο εθνικό δίκαιο.

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) προέβλεπε ρήτρα παρέκκλισης από το άρθρο 4 των διατάξεών του, που δίνει στο κράτος τη δυνατότητα να παρεκκλίνει, ως ένα βαθμό, από τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Από την άποψη αυτή, το κράτος μπορεί να λάβει μέτρα που παρεμβαίνουν στην άσκηση ορισμένων από τα δικαιώματα που προστατεύονται από το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR)

Ομοίως, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ρυθμίζει στο άρθ. 15 τη δυνατότητα των κρατών να παρεκκλίνουν - σε εξαιρετικές περιπτώσεις, που αναφέρονται ρητά (πόλεμος ή άλλος δημόσιος κίνδυνος που απειλεί τα έθνη). Οι συντεταγμένες που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την παρέκκλιση αναφέρονται σε: α) αναλογικότητα με την κατάσταση που δημιουργεί την επείγουσα κατάσταση, β) συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις των κρατών βάσει του διεθνούς δικαίου δ) τη διατήρηση μη παρεκκλίσσιμων δικαιωμάτων (δικαίωμα στη ζωή, απαγόρευση βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, απαγόρευση δουλείας και καταναγκαστικής εργασίας, νομιμότητα της τιμωρίας).

Η παρέκκλιση από τα πρότυπα και τις εγγυήσεις που παρέχει η Σύμβαση δεν συνεπάγεται αυτομάτως παραβίαση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που περιέχονται στο συμβατικό νομικό σύστημα. Για σαφή και συνεκτική κατανόηση, η παρέκκλιση, σύμφωνα με το άρθρο 15 της Σύμβασης δεν ισοδυναμεί με παραχωρήσεις που παρέχονται στα κράτη σε σχέση με την εγγύηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που προβλέπονται στη Σύμβαση. Στην πράξη, έχει διαπιστωθεί ότι το κράτος που υποβάλλει αίτηση παρέκκλισης πρέπει να δηλώσει ότι τα μέτρα που θα λάβει ενδέχεται να οδηγήσουν σε παρέκκλιση από τη Σύμβαση και σε ποιο βαθμό θα γίνει αυτό. Εάν, κατά την περίοδο για την οποία το άρθρ. 15 της Σύμβασης, το Δικαστήριο κοινοποιείται με αιτήματα κατά του κράτους που ενεργοποίησε το άρθ. 15, επικαλούμενη παραβίαση του περιεχομένου της Σύμβασης, το Δικαστήριο θα αξιολογήσει εάν τα μέτρα που

---

⁵ Jaime Orta, Human Rights in States of Emergency in International Law, 221, 1992.

λαμβάνονται μπορούν να δικαιολογηθούν σύμφωνα με τις ουσιαστικές διατάξεις της Σύμβασης. Σε περίπτωση που δεν πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις, το Δικαστήριο θα αξιολογήσει την εγκυρότητα της παρέκκλισης⁶. Μολονότι αποτελεί προνόμιο που μπορεί να εφαρμοστεί σύμφωνα με τη διακριτική ευχέρεια των Κρατών Μερών στη Σύμβαση, αυτά δεν μπορούν να ενεργούν κατά τη διακριτική τους ευχέρεια αλλά πρέπει να ασκήσουν το δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο. 15 σύμφωνα με την υποχρέωση του Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης να ενημερώνεται για τα μέτρα που λαμβάνονται και για τους λόγους τους. Παράλληλα, το άρθρο 15 ορίζει την υποχρέωση των Κρατών Μερών να ενημερώνουν τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ημερομηνία κατά την οποία αυτά τα μέτρα παύουν να ισχύουν⁷.

Τον Μάρτιο και τον Απρίλιο του 2020, στο πλαίσιο της υγειονομικής κρίσης COVID-19, η Λετονία, η Ρουμανία, η Αρμενία, η Δημοκρατία της Μολδαβίας, η Εσθονία, η Γεωργία, η Αλβανία, η Βόρεια Μακεδονία, η Σερβία και ο Άγιος Μαρίνος ενημέρωσαν τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης της απόφασής τους να ενεργοποιήσουν το άρθρο 15 της Σύμβασης. Σε αυτά τα κράτη προστέθηκαν η Αρμενία, η Γαλλία, η Γεωργία, η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Κάθε κράτος που έχει ενεργοποιήσει το άρθρο 15 εκπληρώνει την υποχρέωσή του να κοινοποιεί στον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης την ανάπτυξη των μέτρων που λαμβάνονται σε εθνικό επίπεδο για την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19 με τη διαβίβαση επίσημων εγγράφων (δηλώσεων και ανακοινώσεων) σχετικά με την περιγραφή τέτοιων μέτρων⁸.

Η αιτιολόγηση για την παρέκκλιση από τη Σύμβαση σύμφωνα με το άρθρο 15, πραγματοποιείται με την εφαρμογή των ουσιαστικών απαιτήσεων που προσδιορίζονται στο κείμενο της Σύμβασης και αναπτύχθηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μέσω της νομολογίας. Η απαίτηση που επαληθεύεται κατά προτεραιότητα είναι η ύπαρξη κατάστασης πολέμου ή δημόσιου κινδύνου που απειλεί τη ζωή του έθνους. Ανάλογα με το πόρισμα της εκπλήρωσής του, καθίσταται απαραίτητο να επαληθευτούν και οι άλλες απαιτήσεις.

---

⁶ European Court of Human Rights, Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights, Derogation in time of emergency, Updated on 31 December 2019.

⁷ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ενημερωτικό φύλλο – Παρέκκλιση σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης Απρίλιος 2020, το έγγραφο στην διαθέσιμη διεύθυνση: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Derogation_ENG.pdf

⁸ Για λεπτομέρειες σχετικά με τα μέτρα που κοινοποίησε κάθε Κράτος Μέρος στη Σύμβαση που ενεργοποίησε το άρθρο. 15, προς διαβούλευση <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/conventions/webContent/62111354>.

Αναλύοντας το νόημα, το Δικαστήριο διαπίστωσε μια έκτακτη κρίση ή κατάσταση έκτακτης ανάγκης που επηρεάζει ολόκληρο τον πληθυσμό και συνιστά απειλή για την οργανωμένη ζωή της κοινότητας. Για να θεωρηθεί έκτακτη, η κατάσταση κρίσης ή έκτακτης ανάγκης πρέπει να πληροί τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: (1) η επείγουσα ανάγκη / κρίση πρέπει να είναι πραγματική ή επικείμενη, (2) τα συνήθη μέτρα ή περιορισμοί που επιτρέπονται από τη Σύμβαση είναι ανεπαρκή για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης, ή της δημόσιας υγείας, (3) η αξιολόγηση μιας κατάστασης ως επικίνδυνης για τη ζωή μιας κοινότητας αποτελεί προνόμιο των Υψηλών Συμβαλλόμενων Μερών σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας και της διακριτικής ευχέρειας. Σύμφωνα με τα πορίσματα του Δικαστηρίου, οι εθνικές αρχές είναι πιο κοντά στην πραγματικότητα των κρατών μερών, ώστε να μπορούν να αποφασίζουν καλύτερα από τον διεθνή δικαστή για τη φύση και το εύρος των μέτρων που απαιτούνται για την παρέκκλιση. Προφανώς η άσκηση του περιθωρίου παρέκκλισης θα γίνει υπό την ευρωπαϊκή εποπτεία⁹.

Μια άλλη προϋπόθεση σχετικά με την ενεργοποίηση του άρθ. 15 αφορά την προστασία των δικαιωμάτων που παραδοσιακά περιλαμβάνονται στην κατηγορία των *jus cogens*, (αναγκαστικό διεθνές δίκαιο) τα οποία θεωρούνται από τη διεθνή κοινότητα ως μη παρεκκλίσιμα. Όπως αναφέρθηκε, το άρθ. 15 προστατεύει από παρέκκλιση από τα θεμελιώδη ανθρώπινα προνόμια. Ωστόσο, το δικαίωμα στη ζωή (που ρυθμίζεται από το άρθρο 2 της Σύμβασης) μπορεί να περιοριστεί σε περίπτωση που ο θάνατος είναι αποτέλεσμα πολέμου. Τα δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθ. 2 (δικαίωμα στη ζωή), άρθ. 3 (απαγόρευση βασανιστηρίων και άλλων πράξεων που στρέφονται κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας), άρθ. 4 παράγραφος 1 (απαγόρευση δουλείας και καταναγκαστικής εργασίας), άρθ. 7 (καμία τιμωρία χωρίς νόμο) αναπτύσσονται από: α) Από το πρόσθετο Πρωτόκολλο αρ. 6 (που έχει ως αντικείμενο την κατάργηση της θανατικής ποινής σε καιρό ειρήνης και τον περιορισμό της θανατικής ποινής σε καιρό πολέμου), β) και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο αρ. 13 (σχετικά με την πλήρη κατάργηση της θανατικής ποινής)¹⁰.

Σύμφωνα με το άρθ. 15, παράγραφος 2 της Σύμβασης, τα δικαιώματα που αναφέρονται στο κείμενό της και τα αντίστοιχα προνόμια των Πρωτοκόλλων αριθ. 6, 7, 13 θα συνεχίσουν να ισχύουν ανά πάσα στιγμή κατά τη διάρκεια πολέμου ή δημόσιου κινδύνου, ανεξάρτητα από τις

---

⁹ European Court of Human Rights, Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights, Derogation in time of emergency, Updated on 31 December 2019, p. 6-8.

¹⁰ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, Οδηγός για το άρθρο 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Παρέκκλιση σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, Ενημερώθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2019, σελ. 9-10.

παρεκκλίσεις που επικαλείται ένα Συμβαλλόμενο Κράτος. Παράλληλα, οι εξαιρέσεις από το περιεχόμενο των δικαιωμάτων που προβλέπονται από το άρθρ. 2 και 7 διατηρούνται. Σύμφωνα με το άρθρ. 2, παράγραφος 2, ο θάνατος δεν θεωρείται ότι προκλήθηκε από παραβίαση του παρόντος άρθρου σε περιπτώσεις που θα προέκυπτε από απολύτως αναγκαία χρήση βίας: α) Να εξασφαλιστεί η προστασία οποιουδήποτε προσώπου από παράνομη βία. β) να προβεί σε νόμιμη σύλληψη ή να αποτρέψει τη διαφυγή ατόμου που κρατείται νόμιμα. γ) να καταστείλει, σύμφωνα με το νόμο, βίαιες αναταραχές ή εξέγερση.

Η παρέκκλιση που επιφέρει η αρχή αντανακλάται στο άρθρ. 7, παράγραφος 2. Το άρθρο αυτό δεν θίγει τη δίκη και την τιμωρία ενός ατόμου που είναι ένοχο πράξης σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου που αναγνωρίζουν τα πολιτισμένα έθνη.

Η απαίτηση να κοινοποιήσει το κράτος μέλος στον Γενικό Γραμματέα το αίτημα για παρέκκλιση από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση βασίζεται σε 2 πτυχές: α) αφενός, ως μέτρο που συνεπάγεται σε νομικές αλλαγές, και είναι απαραίτητο δημοσιευτεί, β) αφετέρου, ο διάλογος μεταξύ των κρατών μελών της Σύμβασης και των αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης καταδεικνύει τον συλλογικό χαρακτήρα του συστήματος, του συμβατικού δικαίου. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο δηλώνει ότι αυτή η προϋπόθεση θα εκπληρωθεί, κοινοποιώντας στον Γενικό Γραμματέα τους λόγους της παρέκκλισης και τα μέτρα που ελήφθησαν σχετικά, με τη μορφή επίσημης επιστολής, που θα περιέχει αντίγραφα των νομικών κειμένων, βάσει των οποίων διατάχθηκε το έκτακτο μέτρο, με επεξήγηση του σκοπού του. Ο θεσμικός διάλογος που έχει ως αντικείμενο την παρέκκλιση πρέπει να λαμβάνει υπόψη την υποχρέωση του Κράτους Μέλους που επικαλέστηκε το άρθρ. 15, να επανεξετάζει συνεχώς την κατάσταση σε εθνικό επίπεδο, προκειμένου να διατηρούνται σε ισχύ μόνο τα μέτρα που είναι απαραίτητα, ανάλογα και κατάλληλα για τις περιστάσεις¹¹.

Αν και η επίκληση από τη Ελλάδα του άρθρ. 15 δεν οδηγεί σε αναστολή των δικαιωμάτων και ελευθεριών που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση, το μέτρο που εγκρίνεται πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας.

---

¹¹ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Οδηγός για το άρθρο 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Παρέκκλιση σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, Ενημερώθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2019, σελ. 14.

1.3 Το δικαίωμα στη ζωή

Μεταξύ των προνομίων που ορίζονται στην κατηγορία των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, το δικαίωμα στη ζωή έχει ιδιαίτερη σημασία δεδομένου ότι αντιπροσωπεύει το προνόμιο-υπόθεση για την ύπαρξη και άσκηση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δεδομένων των αρχών της αλληλεξάρτησης και του αδιαίρετου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹², η εγγύηση του δικαιώματος στη ζωή πρέπει να γίνεται δεόντως κατανοητή και να εφαρμόζεται σε όλες τις καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων εξαιρετικών περιστάσεων που απαιτούν περιοριστικά μέτρα ή παρεκκλίσεις. Το δικαίωμα στη ζωή είναι ζωτικής σημασίας για κάθε άτομο, διότι το περιεχόμενο αυτού του δικαιώματος αναφέρεται τόσο στην ουσία του ανθρώπου όσο και στην ανθρώπινη κοινωνία στο σύνολό της, και θα πρέπει να είναι το προνόμιο της ζωής, στο επίκεντρο της ευθύνης και της κρατικής δράσης.

Το δικαίωμα στη ζωή κατοχυρώνεται, για πρώτη φορά στο διεθνές ρυθμιστικό πλαίσιο, στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹³. Δεδομένης της ηθικής και πολιτικής ισχύος αυτού του διεθνούς μέσου, η διεθνής κοινότητα επιδίωξε να αναπτύξει τα πρότυπα που ορίζονται προγραμματικά στο κείμενο της Διακήρυξης και στα νομικά μέσα που εγκρίθηκαν στη συνέχεια. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα¹⁴ κατακυρώνει στο περιεχόμενό του, το δικαίωμα στη ζωή (αστικά και πολιτικά), ρυθμίζοντάς τα σε ένα κανονιστικό πλαίσιο με δεσμευτική νομική αξία.

Το άρθρο 6 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα ρυθμίζει το δικαίωμα στη ζωή σε στενή σχέση με την κατάργηση της θανατικής ποινής¹⁵. Επίσης, το άρθ. 6 τονίζει την εγγενή φύση του δικαιώματος στη ζωή για κάθε άνθρωπο, δηλαδή το προνόμιο κάθε

---

¹² Σύμφωνα με τη Διακήρυξη της Βιέννης και το Πρόγραμμα Δράσης (που εγκρίθηκαν στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στις 25 Ιουνίου 1993) Έγγρ. U / CONF.157 / 23 (12 Ιουλίου 1993), παράγρ. 5, καθιερώνονται τα ακόλουθα: Όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι καθολικά, αδιαίρετα, αλληλεξαρτώμενα και αλληλένδετα. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να αντιμετωπίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως με δίκαιο και ισότιμο τρόπο, με τον ίδιο τρόπο και με την ίδια έμφαση. Αν και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η σημασία των εθνικών, περιφερειακών και διαφόρων ιστορικών, πολιτιστικών και θρησκευτικών πλαισίων, είναι καθήκον των κρατών, ανεξάρτητα από τα πολιτικά, οικονομικά και πολιτιστικά τους συστήματα, να προάγουν και να προστατεύουν όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες.

¹³ Υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) στις 10 Δεκεμβρίου 1948, με την απόφαση αριθ. 217 Α. Το δικαίωμα στη ζωή ορίζεται στο άρθρο 3 της Διακήρυξης ως εξής: Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική ασφάλεια.

¹⁴ Εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) στις 16 Δεκεμβρίου 1966, με την απόφαση αριθ. 2200 Α.

¹⁵ Άρθρο 6, παρ. (1) Το δικαίωμα στη ζωή είναι εγγενές στο ανθρώπινο πρόσωπο. Αυτό το δικαίωμα πρέπει να προστατεύεται από το νόμο. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα τη ζωή του.

ατόμου να μην στερείται αυθαίρετα την άσκηση αυτού του δικαιώματος, καθώς και την ανάγκη ρητής ρύθμισης του δικαιώματος στη ζωή.

Η ανάλυση του δικαιώματος στη ζωή περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη και συσχετισμένη προσέγγιση σε όλες τις πτυχές, δεδομένης της σημασίας και της πολυπλοκότητας αυτού του δικαιώματος.

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹⁶ ερμηνεύει εκτενώς το περιεχόμενο του δικαιώματος στη ζωή, εντοπίζοντας στο περιεχόμενό του κάθε προνόμιο που επιτρέπει στους ανθρώπους να απαλλάσσονται από πράξεις και παραλείψεις που έχουν την αποστολή να προσδιορίζουν τον αφύσικο ή πρόωρο θάνατο και να απολαμβάνουν μια ζωή με αξιοπρέπεια. Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι το δικαίωμα στη ζωή είναι εγγυημένη σε όλα τα ανθρώπινα όντα, χωρίς διάκριση, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων που είναι ύποπτα ή καταδικασμένα για τα πιο σοβαρά εγκλήματα¹⁷.

Το δικαίωμα στη ζωή δεν θέτει απόλυτες προϋποθέσεις και κατά συνέπεια, δεν έχει απόλυτη εφαρμογή. Επιβεβαιώνοντας τις τρεις απαιτήσεις που προβλέπονται από το άρθρο. 6, παράγρ. 1 συνεπάγεται ότι οποιαδήποτε παρέκκλιση από την εγγύηση του δικαιώματος στη ζωή πρέπει να γίνεται σε νομική βάση, η ενέργεια που βασίζεται στο νόμο, η οποία επιφέρει ζημιά στη ζωή, είναι αυθαίρετη και απαγορεύεται.

Η νομιμότητα του δικαιώματος στη ζωή προϋποθέτει σχετική υποχρέωση των κρατών να προστατεύουν. Η υποχρέωση προστασίας του δικαιώματος στη ζωή από το νόμο, προϋποθέτει ότι η δυνατότητα προσβολής της κοινωνικής αξίας της ζωής, ο οποίος πρέπει να ορίζεται ρητά ώστε να υπάρχει αρκετά υψηλός βαθμός ακρίβειας ώστε να αποφεύγεται η διαφορετική ερμηνεία ή αυθαίρετη εφαρμογή. Το ενδεχόμενο οι αρχές να στερούν ένα άτομο από το δικαίωμα στη ζωή πρέπει να ρυθμίζεται αυστηρά και σε εθνικό επίπεδο και πρέπει να υπάρχει ένα κατάλληλο ρυθμιστικό πλαίσιο που να επιτρέπει στα κράτη να διώκονται και να επιβάλλονται νομικές κυρώσεις για τυχόν αποκλίσεις από τις νομικές προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να περιοριστεί το δικαίωμα στη ζωή.

---

¹⁶ Ειδικός μηχανισμός παρακολούθησης του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που ιδρύθηκε το συμφωνία με το πρώτο Προαιρετικό Πρωτόκολλο του Συμφώνου.

¹⁷ Γενικό Σχόλιο Νο. 36 (2018) στο άρθρο 6 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, δικαίωμα στη ζωή, που εγκρίθηκε από την Επιτροπή κατά την 124η σύνοδό της (8 Οκτωβρίου έως 2 Νοεμβρίου 2018).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ενόψει των πολλαπλών προνομίων που οριοθετούνται στο δικαίωμα στη ζωή, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θέτει αυτά τα προνόμια σε άμεση σχέση υπό όρους με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις των Κρατών Μελών στο Διεθνές Σύμφωνο. Η ευθύνη των Κρατών Μερών να εξασφαλίσουν τις κοινωνικές προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για την πραγματοποίηση του δικαιώματος στη ζωή προκύπτει μέσω της θέσπισης θετικών υποχρεώσεων (σεβασμός του δικαιώματος στη ζωή με λήψη μέτρων και αποφάσεων σύμφωνα με τις σχετικές πτυχές αυτού του δικαιώματος) και αρνητικών (αποχή από οποιαδήποτε συμπεριφορά που μπορεί να οδηγήσει σε αυθαίρετη στέρηση της ζωής).

Ταυτόχρονα, τα Κράτη Μέλη διασφαλίζουν την άσκηση του δικαιώματος στη ζωή αντιμετωπίζοντας όλα τα ζητήματα που σχετίζονται με την άσκηση αυτού του δικαιώματος σύμφωνα με την αρχή της δέουσας επιμέλειας. Με τον τρόπο αυτό θα αντιμετωπιστούν και οι πράξεις που δεν μπορούν να καταλογιστούν στο κράτος, διαπράττονται από ιδιώτες ή φορείς. Η υποχρέωση των Κρατών Μερών να σέβονται και να διασφαλίζουν το δικαίωμα στη ζωή επεκτείνεται εύλογα σε προβλέψιμες απειλές και καταστάσεις που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη ζωή.

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη έχουν υποχρέωση να προστατεύουν τα άτομα τόσο από πραγματικές όσο και από πιθανές απειλές, οι οποίες είναι πιθανό να παραβιάζουν την υποχρέωση εγγύησης του δικαιώματος στη ζωή ακόμη και όταν οι απειλές (δυσνητικές ή πραγματικές) δεν οδηγούν ουσιαστικά σε παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή. Οι ενέργειες που θέτουν σε κίνδυνο τις ζωές των ανθρώπων διαπράττονται σκόπιμα και αποτελεσματικά ή προβλέψιμα οδηγούν σε σωματική βλάβη.

Το καθήκον προστασίας της ζωής συνεπάγεται επίσης ότι τα Κράτη Μέλη θα πρέπει να εξετάσουν μέτρα για την αντιμετώπιση κοινωνικών απειλών που στρέφονται κατά της ζωής των ατόμων. Οι απειλές για τις ζωές των ανθρώπων μπορεί να περιλαμβάνουν βία, εμπορία ανθρώπων, ατυχήματα, λιμό, υποσιτισμό, ιατρικούς κινδύνους (πανδημία COVID-19).

Αν και στις παραπάνω γραμμές έχουμε υπογραμμίσει τον μη απόλυτο χαρακτήρα του δικαιώματος στη ζωή, ορισμένες διευκρινίσεις που αναφέρονται στη νομική φύση του δικαιώματος στη ζωή, είναι απαραίτητες. Το άρθρο 4 του Διεθνούς Συμφώνου ρυθμίζει τη

δυνατότητα παρέκκλισης από τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται στα Κράτη Μέλη του Συμφώνου σε περίπτωση εξαιρετικών περιστάσεων¹⁸.

Η πανδημία COVID-19 θέτει προκλήσεις στην εφαρμογή του δικαιώματος στη ζωή, δεδομένου ότι πληροί τα χαρακτηριστικά μιας δημόσιας έκτακτης ανάγκης που απειλεί τη ζωή ενός έθνους. Αν και είναι σαφές ότι η άσκηση του δικαιώματος στη ζωή είναι βιώσιμη ακόμη και σε περίπτωση επιβολής μέτρων για την αντιμετώπιση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, το τελευταίο μπορεί να αποτελέσει σημαντικό στοιχείο για την αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο οδηγεί μια συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη να είναι αυθαίρετη καθώς και η αξιολόγηση του εύρους των θετικών μέτρων που πρέπει να εφαρμόσουν τα Κράτη Μέλη.

Εάν ορισμένα δικαιώματα στο Σύμφωνο (εκτός από το δικαίωμα στη ζωή) ενδέχεται να υπόκεινται σε παρεκκλίσεις, τα δικαιώματα παρέκκλισης που υποστηρίζουν την εφαρμογή του άρθρου. 6 και περιλαμβάνουν διαδικαστικές εγγυήσεις (το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, προσβάσιμα και αποτελεσματικά μέτρα για τη διεκδίκηση δικαιωμάτων) θα πρέπει να παρέχεται πρόσθετη προστασία.

Στο νομικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών¹⁹ το δικαίωμα στη ζωή ρυθμίζεται άμεσα και ρητά στο άρθρ. 2.

Ο «πυρήνας» του δικαιώματος στη ζωή εμπεριέχεται στις διατάξεις του άρθρ. 2, παρ. 1, στην πρώτη πρόταση όπου το δικαίωμα στη ζωή οποιουδήποτε προσώπου προστατεύεται από το νόμο. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει αντισταθμίσει τη λακωνική έκφραση του δικαιώματος στη ζωή αναπτύσσοντας το περιεχόμενό του. Έτσι, η προστασία του δικαιώματος στη ζωή από το νόμο συνεπάγεται, κατά τον αντίστοιχο τρόπο, την επιβάρυνση των Κρατών Συμβαλλόμενων στη Σύμβαση τόσο θετικών όσο και αρνητικών υποχρεώσεων. Υπό αυτές τις συνθήκες, εναπόκειται στις εθνικές αρχές του κάθε Κράτους Μέλους.

«Πρωταρχικό καθήκον η διασφάλιση του δικαιώματος στη ζωή με την εφαρμογή συγκεκριμένου ποινικού νόμου που αποφεύγει τη διάπραξη αδικημάτων κατά του ατόμου» (αρνητική

---

¹⁸ Το δικαίωμα στη ζωή έχει ειδική ρύθμιση στην περίοδο έκτακτης ανάγκης δεδομένου ότι απαγορεύεται η παραγραφή του. Εξαιρέσεις από την εφαρμογή του δικαιώματος στη ζωή μπορεί να είναι οι περιπτώσεις όπου ο θάνατος είναι αποτέλεσμα πολεμικών νομικών πράξεων. Έτσι, η κατάταξη του δικαιώματος στη ζωή στην κατηγορία de jus cogens των κανόνων θεμελιώδης αρχή του διεθνούς δικαίου δεν είναι απόλυτη, καθώς οροθετείται από τους κανόνες που συνθέτουν το δικαίωμα στον πόλεμο.

¹⁹ Εγκρίθηκε στις 4 Νοεμβρίου 1950 και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Σεπτεμβρίου 1953.

υποχρέωση, μη παρέμβαση), αλλά και «καθήκον για λήψη προληπτικών μέτρων για την προστασία του ατόμου του οποίου η ζωή απειλείται από τις εγκληματικές ενέργειες άλλου ατόμου» (υποχρέωση παρέμβασης)²⁰.

Η εφαρμογή βίας από τις δημόσιες αρχές, που καταλήγει σε παραβιάσεις του δικαιώματος στη ζωή με τη δολοφονία ενός ατόμου, συνεπάγεται την ευθύνη του κράτους για μη εκπλήρωση των καθηκόντων μη παρεμβολής. Το Δικαστήριο επισύναψε αυτήν την αρνητική υποχρέωση και μια θετική υποχρέωση, δηλαδή να εντοπίσει τις επιχειρήσεις που διεξάγονται από τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου που είναι ικανές να προκαλέσουν το θάνατο ενός ατόμου. Κατά συνέπεια, το κράτος πρέπει να αλλάξει το νομικό του σύστημα έτσι ώστε να ρυθμίζει αυστηρά τη δράση της επιβολής του νόμου και να επιτρέπει τον αποτελεσματικό έλεγχο. Με τη σειρά του, αυτό προϋποθέτει ότι οι ενέργειες επιβολής του νόμου είναι εξουσιοδοτημένες από την εθνική νομοθεσία, περιορίζονται επαρκώς από εθνικούς κανονισμούς μέσω ενός αρθρωτού συστήματος διασφαλίσεων για την προστασία από αυθαιρεσίες και κατάχρηση εξουσίας αλλά και από αναπόφευκτα ατυχήματα.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η λειτουργία του συστήματος διασφαλίσεων, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει θεσπίσει την υποχρέωση εκπαίδευσης των μελών επιβολής του νόμου, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να διακρίνουν μεταξύ της απολύτως απαραίτητης χρήσης πυροβόλων όπλων και της ανάγκης προστασίας της θεμελιώδους κοινωνικής αξίας της ζωής.

Σε εθνικό επίπεδο, στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, έχουν ληφθεί μέτρα για την ενίσχυση της αριθμητικής ισχύος της επιβολής του νόμου. Η εθνική νομοθεσία που αποσκοπεί στην καθιέρωση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης δεν περιέχει ρητές διατάξεις σχετικά με τη χορήγηση ψυχολογικής υποστήριξης υπέρ του πληθυσμού κατά την εξαιρετική περίσταση που οδήγησε στην έναρξη της κατάστασης έκτακτης ανάγκης.

Μία από τις θεμελιώδεις διαστάσεις της άσκησης του δικαιώματος στη ζωή στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 είναι η ανάληψη από το κράτος θετικών υποχρεώσεων στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης. Αυτές οι υποχρεώσεις πρέπει να ενσωματωθούν στο πλαίσιο αφενός, θα ληφθούν ειδικά μέτρα στον ιατρικό τομέα για την εξασφάλιση των απαραίτητων εργαλείων για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19 αφετέρου από την άλλη πλευρά, το κράτος πρέπει να λάβει τα κατάλληλα ιατρικά μέτρα για την επίλυση των ιατρικών

---

²⁰ Jean-François Akandji-Kombe υποχρεώσεις βάσει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Οδηγός για την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Εγχειρίδια για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αρ. 7, 2006, σελ. 22.

προβλημάτων ανεξάρτητα από την πανδημία COVID-19 (χρόνιες παθήσεις, έκτακτα ιατρικά περιστατικά κ.λπ.). Η μετατροπή των νοσοκομείων σε κέντρα μόνο θεραπειάς της λοίμωξης από τον ιό SARS-CoV-2 έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της πρόσβασης σε κατάλληλες ιατρικές υπηρεσίες για άτομα που πάσχουν από άλλες ασθένειες. Η θετική υποχρέωση του κράτους να εγγυηθεί το δικαίωμα στη ζωή στο παρόν σημείο περιορίζεται. Το δικαίωμα στη ζωή προβλέπεται και στο άρθρ. 2 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²¹ που αναπαράγει γενικά, τις διατάξεις που περιέχονται στο άρθρ. 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης καθώς και τις διατάξεις που περιέχονται στο Πρωτόκολλο αριθ. 6 και το Πρωτόκολλο αριθ. 13.

Η διατύπωση του άρθρ. 2 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναφέρεται κυρίως στην απόλυτη κατοχύρωση του δικαιώματος στη ζωή στο πλαίσιο της ολοκληρωτικής κατάργησης της θανατικής ποινής: α) καθένας έχει δικαίωμα στη ζωή β) κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί σε θάνατο ή να εκτελεστεί.

Το δικαίωμα στη ζωή προβλέπεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στον τίτλο Ι - Αξιοπρέπεια, ο κανονισμός αυτός τονίζει την ιδιαίτερη σημασία της κοινωνικής αξίας της ζωής. Παρόλο που ο Χάρτης προβάλλει προφανώς έναν επιτακτικό τρόπο ρύθμισης του δικαιώματος στη ζωή, ο υποτιμητικός του χαρακτήρας διατηρείται, με πιθανές εξαιρέσεις από την εφαρμογή του δικαιώματος στη ζωή σε περιπτώσεις όπως η θανατηφόρα βία που χρησιμοποιείται από τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου για την προστασία ενός ατόμου από παράνομη βία από άλλο πρόσωπο ή χρήση θανατηφόρου βίας σε ένοπλη σύγκρουση, σύμφωνα με το δίκαιο του πολέμου. Οι θεωρητικές εξηγήσεις του περιεχομένου του Χάρτη υπογραμμίζουν την ιδέα ότι, θέτοντας το δικαίωμα στη ζωή υπό τον τίτλο της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, υποδηλώνεται σιωπηρά την ανάγκη ερμηνείας του δικαιώματος στη ζωή σύμφωνα με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Αυτή η ιδέα υποστηρίζεται από την ολική απαγόρευση της θανατικής ποινής που προβλέπεται στην παρ. 2²².

Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι και τα δύο μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και ότι η διατύπωση που χρησιμοποιείται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη ρύθμιση του δικαιώματος στη ζωή είναι ουσιαστικά πανομοιότυπη με αυτή που χρησιμοποιείται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα

---

²¹ Επίσημα ανακηρύχθηκε στη Νίκαια το 2000. Ο Χάρτης αποκτά δεσμευτική νομική ισχύ με την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας της 1ης Δεκεμβρίου 2009.

²² Eu Network of Independent Experts On Fundamental Rights, Commentary Of The Charter Of Fundamental Rights Of The European Union, iunie 2006, p. 30-33.

Ανθρώπινα Δικαιώματα. Επιπλέον το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει αναπτύξει τα πρότυπα βάσει των οποίων οι εθνικές αρχές των ευρωπαϊκών κρατών πρέπει να εφαρμόζουν το δικαίωμα στη ζωή στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19.

Από την επιβεβαίωση των άρθρων που περιέχονται στον Χάρτη και στη Σύμβαση και αποσκοπούν στη ρύθμιση της εγγύησης του δικαιώματος στη ζωή προκύπτει ότι τα προνόμια του δικαιώματος στη ζωή ισχύουν σε καιρό ειρήνης και σιωπηρά, κατά την πανδημία COVID-19. Τα ευρωπαϊκά κράτη πρέπει να εκπληρώσουν θετικές υποχρεώσεις που αντιστοιχούν στην πραγμάτωση του δικαιώματος στη ζωή. Αυτά συνίστανται, καταρχάς, στην υιοθέτηση ενός συνεκτικού ρυθμιστικού πλαισίου που επιτρέπει την έγκριση και εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει διαπιστώσει, με βάση τη νομολογία, ότι οι θετικές υποχρεώσεις των κρατών όσον αφορά τη διασφάλιση του δικαιώματος στη ζωή σχετίζονται με το σύστημα υγείας. Από την άποψη αυτή, υπάρχουν δύο κατηγορίες περιστάσεων που μπορεί να δυσχεραίνουν την προστασία του δικαιώματος στη ζωή, (1) η άρνηση πρόσβασης σε ιατρική περίθαλψη, η εφαρμογή της οποίας εξαρτάται από τη διάσωση της ζωής του ατόμου. (2) δομική ή συστημική δυσλειτουργία στις νοσοκομειακές υπηρεσίες που έχει ως αποτέλεσμα να στερεί από έναν ασθενή την πρόσβαση σε σωτήρια επείγουσα περίθαλψη και οι αρχές γνώριζαν ή έπρεπε να γνωρίζουν για αυτόν τον κίνδυνο και δεν έλαβαν τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη και υλοποίηση του κινδύνου²³.

Δεδομένου ότι οι ιατρικοί πόροι που απαιτούνται για την πρόληψη και τη θεραπεία της λοίμωξης από τον ιό SARS-CoV-2 είναι περιορισμένοι, ο κίνδυνος παραβίασης του δικαιώματος στη ζωή υπάρχει τόσο σε σχέση με τους ασθενείς όσο και σε σχέση με το ιατρικό προσωπικό. Η λήψη ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της πανδημίας πρέπει να πραγματοποιείται σύμφωνα με την αρχή της ισότητας και της μη διάκρισης. Ως εκ τούτου, πρέπει να επιτευχθεί μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των υγειονομικών εγκαταστάσεων που ειδικεύονται στην καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19 και των εγκαταστάσεων υγείας που παρέχουν ιατρικές υπηρεσίες σε άτομα που πάσχουν από χρόνιες ασθένειες, συναφείς νοσηρότητες ή αναπηρίες.

Στενά συνδεδεμένο με την υποχρέωση των κρατών να εγγυώνται το δικαίωμα στη ζωή στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 είναι το καθήκον των εθνικών αρχών να διασφαλίζουν την ποιότητα των ιατρικών υπηρεσιών που έχουν σχεδιαστεί για την καταπολέμηση της πανδημίας

---

²³ Lopes de Sousa Fernandes vs. Portugalia, cererea nr. 56080/13 Απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Δεκεμβρίου 2017.

(αναφέρουμε, ειδικότερα, εξετάσεις για την λοίμωξη SARS - CoV-2 ή προφυλακτικές θεραπείες ή για αποτελεσματικό έλεγχο του ιού).

Στο πλαίσιο του πολλαπλασιασμού των ιατρικών σκευασμάτων και του ιατρικού εξοπλισμού που δεν πληρούν τα ιατρικά πρότυπα, το Συμβούλιο της Ευρώπης καλεί τα κράτη μέλη να επιβεβαιώσουν τις δεσμεύσεις τους, επικυρώνοντας τη Σύμβαση για την παραχάραξη ιατροτεχνολογικών προϊόντων και άλλα παρόμοια αδικήματα που απειλούν τη δημόσια υγεία²⁴

Οι περιορισμοί στα δημόσια συστήματα υγείας, στα προϊόντα υγειονομικής περίθαλψης και στον εξοπλισμό ατομικής προστασίας θέτουν υπό αμφισβήτηση τον κατάλληλο τρόπο προστασίας του δικαιώματος στη ζωή δεδομένης της περίπτωσης παραποίησης φαρμάκων και εξοπλισμού. Τα ανεπαρκή φάρμακα, τα προϊόντα υγειονομικής περίθαλψης και ο εξοπλισμός ατομικής προστασίας δεν θα επιτύχουν τον σκοπό τους να προστατεύσουν τη ζωή και την υγεία των ασθενών και κατά συνέπεια, τη θετική υποχρέωση των κρατών να λάβουν ενεργό μέρος στην καταπολέμηση της μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2 και σιωπηρά, η προστασία της ζωής, δεν θα πραγματοποιηθεί.

Για αυτούς τους λόγους, τα κράτη πρέπει να συνεργαστούν για τον εντοπισμό και την παύση της εμπορίας πλαστών ιατροτεχνολογικών προϊόντων. Για την επίτευξη αυτού του στόχου απαιτούνται οι ακόλουθες ενέργειες: (1) ενίσχυση της εθνικής συνεργασίας (μεταξύ φορέων και εξειδικευμένων υπηρεσιών), (2) υποστήριξη και ανάπτυξη διεθνούς συνεργασίας (με την εφαρμογή των προτύπων που εκδόθηκαν από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας για αυτό το θέμα), (3) η αγορά φαρμάκων και συσκευών μόνο από εξουσιοδοτημένες πηγές, (4) ενημέρωση του ευρύτερου κοινού σχετικά με τις αρνητικές συνέπειες των πλαστών φαρμάκων και ιατροτεχνολογικών προϊόντων²⁵.

Η σημασία της απαγόρευσης των βασανιστηρίων, της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας είναι ότι αυτή η εγγύηση συνδέεται στενά με τη διασφάλιση της εφαρμογής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Σε αντίθεση με το δικαίωμα στη ζωή - η σημασία του οποίου μπορεί να αναλυθεί αποκλειστικά από νομική σκοπιά, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια έχει κοινωνική αξία, και είναι ανθρώπινο δικαίωμα.

---

²⁴ Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την παραποίηση ιατρικών προϊόντων και παρόμοια εγκλήματα που ενέχουν απειλές για τη δημόσια υγεία, CETS No.211, Μόσχα, 28 Οκτωβρίου 2011.

²⁵ Συμβουλές για την εφαρμογή της Σύμβασης για το Medicrime στο πλαίσιο του Covid-19, 8 Απριλίου 2020.

Έχοντας συνθετικό χαρακτήρα, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια έχει επιπτώσεις στο περιεχόμενο όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεδομένου ότι αναφέρεται στην ουσία της ανθρωπότητας. Εάν το δικαίωμα στη ζωή είναι το θεμέλιο (αφετηρία) για τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια είναι αφετηρία και αποτέλεσμα (είναι σαφές ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν μπορούν να ασκηθούν χωρίς την εγγύηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας).

Ο διεθνής κανόνας δεν χρησιμοποιεί ρητά το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια, αλλά αφαιρετικά, συνδέεται, μεταξύ άλλων, με την απαγόρευση βασανιστηρίων, τιμωρίας ή σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης. Η διατύπωση που χρησιμοποιεί το άρθρ. 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα για τον χαρακτηρισμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι λακωνικό και αναφέρεται αποκλειστικά στην απαγόρευση βασανιστηρίων, σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, καθώς και στη διεξαγωγή ιατρικών ή επιστημονικών πειραμάτων χωρίς τη συγκατάθεση του προσώπου.

Κανείς δεν πρέπει να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή σε σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία. Ειδικότερα, απαγορεύεται να αποκτήσει κάποιος ιατρική ή επιστημονική εμπειρία χωρίς τη συγκατάθεσή του. Το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών αναφέρεται επίσης στην απαγόρευση των βασανιστηρίων, της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας²⁶.

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης διέπει, ειδικότερα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια τόσο από το γεγονός ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι το όνομα που δόθηκε στον πρώτο τίτλο του Χάρτη όσο και από το γεγονός ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι το πρώτο δικαίωμα που ρυθμίζεται στον Χάρτη.

Η δυσκολία της αυστηρής νομικής σύλληψης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας καθορίζει την ανάγκη ρύθμισης αυτού του δικαιώματος σε στενή σχέση με συγκεκριμένα προνόμια, η δυνατότητα εφαρμογής των οποίων μπορεί να εκτιμηθεί από νομικές έννοιες που ενδέχεται να έχουν ανταποκριτή στο συγκεκριμένο σχέδιο. Εξ ου και ο λόγος για τον οποίο η ανθρώπινη

---

²⁶ Οι διαφορές μεταξύ του προτεινόμενου κανονισμού του άρθρου 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης μπορούν να αναλυθούν προς δύο κατευθύνσεις: (1) αφενός, το άρθρο 7 έχει ευρύτερο πεδίο εφαρμογής, συμπεριλαμβανομένου και πράξεις υποβολής σε ιατρικά ή επιστημονικά πειράματα χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου• (2) Από την άλλη πλευρά, το άρθρο 7 κάνει διάκριση μεταξύ βασανιστηρίων, ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας λαμβάνοντας υπόψη ότι το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

αξιοπρέπεια συνδέεται δογματικά με θέματα βασανιστηρίων, τιμωριών ή σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης.

Στα Γενικά Σχόλια που διατυπώνονται σε σχέση με το άρθρ. 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σημειώνει την έλλειψη ορισμού για τα βασανιστήρια, τη σκληρή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση, ή τιμωρία, και την απουσία καταλόγου πράξεων που μπορούν να χαρακτηριστούν ως βασανιστήρια, απάνθρωπη -μεταχείριση ή σκληρή ή εξευτελιστική τιμωρία.

Προκειμένου να γίνει διάκριση μεταξύ βασανιστηρίων, σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, η Επιτροπή προωθεί τα ακόλουθα κριτήρια: τη φύση, τον σκοπό και τη σοβαρότητα των πράξεων που εφαρμόζονται²⁷.

Κατά την ερμηνεία της Επιτροπής, η απαγόρευση στο άρθρο. 7 θεωρεί πράξεις που διαπράχθηκαν με πρόθεση που είναι πιθανό να προκαλέσουν σωματικό πόνο και ψυχική ταλαιπωρία στο θύμα. Ακόμη και η υπερβολική τιμωρία ή ένα ιδιαίτερα αυστηρό εκπαιδευτικό ή πειθαρχικό μέτρο μπορεί να οδηγήσει σε βασανιστήρια, σκληρά απάνθρωπα ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία. Για παράδειγμα, η απομόνωση ενός κρατούμενου ή έγκλειστου ατόμου μπορεί να ισοδυναμεί με βασανιστήρια, σκληρή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία. Ταυτόχρονα, τα κράτη που δεν έχουν τηρήσει τα διεθνή πρότυπα για την απαγόρευση της θανατικής ποινής πρέπει να εφαρμόζουν τις εγγυήσεις της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά την άσκηση της θανατικής ποινής. Έτσι, εάν ένα κράτος εφαρμόζει τη θανατική ποινή για τα πιο σοβαρά αδικήματα, κατά τη διαδικασία εφαρμογής της θανατικής ποινής, πρέπει να υπάρχει η ελάχιστη σωματική και ψυχική ταλαιπωρία στον καταδικασθέντα.

Υποχρεώσεις που αντιστοιχούν στα Κράτη Μέλη στον τομέα εφαρμογής του άρθρ. 7 είναι θετικά και αρνητικά. Υπό αυτές τις συνθήκες, δεν αρκεί για τις εθνικές αρχές να απαγορεύσουν τα βασανιστήρια, την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία. Ταυτόχρονα, είναι απαραίτητο να εκτελεστούν θετικές υποχρεώσεις όπως, ενημέρωση του κοινού για νομοθετικά, διοικητικά, δικαστικά και άλλα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την πρόληψη και τιμωρία όλων των πράξεων βασανιστηρίων και σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης στο έδαφος υπό τη δικαιοδοσία των Κρατών Μελών.

---

²⁷ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 44η σύνοδος, που εγκρίθηκε στις 10 Μαρτίου 1992, Γενικό Σχόλιο Αρ. 20 Άρθρο 7 (Απαγόρευση βασανιστηρίων ή άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας).

Η διάδοση των κατάλληλων οδηγιών στο προσωπικό επιβολής του νόμου, το ιατρικό προσωπικό, τους αστυνομικούς, τα άτομα που εμπλέκονται στην κράτηση ή τη θεραπεία οποιουδήποτε ατόμου που υπόκειται σε μορφές σύλληψης, ή κράτησης²⁸.

Στη διαδικασία ανάλυσης του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, το Δικαστήριο έκανε διάκριση μεταξύ *βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, προσδιορίζοντας τα ειδικά χαρακτηριστικά καθεμιάς από αυτές τις πράξεις και τα κριτήρια διάκρισης μεταξύ τους.*

Κατά συνέπεια, τα βασανιστήρια περιέχουν τα ακόλουθα στοιχεία: *την πρόκληση υψηλού ψυχικού ή σωματικού πόνου, εκ προθέσεως και με σκοπό την επιδίωξη συγκεκριμένου σκοπού όπως η απόκτηση πληροφοριών, η επιβολή ποινής ή η άσκηση μιας μορφής εκφοβισμού.* Τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία αξιολογείται η ένταση της σωματικής ή ψυχικής οδύνης αναφέρονται, μεταξύ άλλων, *στη διάρκεια των σωματικών και ψυχικών επιπτώσεων, το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος.* Η έννοια της «απάνθρωπης μεταχείρισης» αναφέρεται σε πράξεις ή πράξεις που προκαλούν σκόπιμα υψηλό βαθμό σωματικής ή ψυχικής οδύνης που προκαλείται αδικαιολόγητα στο θύμα²⁹. Η εξευτελιστική μεταχείριση διακρίνεται από τη συνέπειά να εξευτελίζει και να υποτιμά το άτομο, αντλώντας τις αρνητικές συνέπειες του επηρεασμού της προσωπικότητας του ατόμου με τρόπο ασυμβίβαστο με τις διατάξεις του άρθρ. 3 της Σύμβασης.

Δεδομένων των κοινωνικών ιδιαιτεροτήτων της πανδημίας COVID-19, η απαγόρευση των βασανιστηρίων, της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης συνδέεται με ορισμένες προκλήσεις, ειδικά για τους κρατούμενους.

Σύμφωνα με τα σχετικά πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως υποδεικνύεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας στη Διακήρυξη των Αρχών COVID-19, η προσφυγή σε εναλλακτικά μέσα στέρισης της ελευθερίας είναι επιτακτική σε υπερπλήρη καταστάσεις και ακόμη περισσότερο σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στους κρατούμενους με υποκείμενες παθήσεις υγείας, ηλικιωμένους που δεν αποτελούν απειλή για

---

²⁸ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τεσσαρακοστή τέταρτη σύνοδος, που εγκρίθηκε στις 10 Μαρτίου 1992, Γενικό Σχόλιο Αρ. 20 Άρθρο 7 (Απαγόρευση βασανιστηρίων ή άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας).

²⁹ Aisling Reidy, Η απαγόρευση των βασανιστηρίων, Οδηγός για την εφαρμογή του Άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Εγχειρίδιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αρ. 6, σελ. 16.

την κοινωνία και εκείνους που έχουν κατηγορηθεί ή καταδικαστεί για ήσσονος σημασίας ή μη βίαια εγκλήματα. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, η μείωση του πληθυσμού των φυλακών είναι απαραίτητη σε ολόκληρη την Ευρώπη για να διασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή του υγειονομικού κανονισμού και να αμβλύνει την αυξανόμενη πίεση στο σωφρονιστικό σύστημα στο σύνολό του. Οι κρατούμενοι που χρειάζονται υποστήριξη θα πρέπει να έχουν επαρκή πρόσβαση σε καταλύματα έκτακτης ανάγκης και βασικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της ιατρικής περίθαλψης. Σαφώς σε αυτό το πλαίσιο, είναι ακόμη πιο σημαντικό όσοι κρατούνται κατά παράβαση των προτύπων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ακτιβιστές και δημοσιογράφοι, να απελευθερωθούν αμέσως και άνευ όρων³⁰.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, εναπόκειται στις εθνικές κυβερνήσεις να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, διατηρούνται τα δικαιώματα των ευάλωτων ομάδων όπως οι κρατούμενοι, τα άτομα με αναπηρία, οι έγκυες γυναίκες και οι ανήλικοι κρατούμενοι. Ο περιορισμός των δικαιωμάτων των κρατουμένων (αν και δικαιολογείται λόγω της πανδημίας COVID-19) πρέπει να είναι αναγκαίος, αναλογικός, χωρίς διακρίσεις, διαφανής και χρονικά περιορισμένος. Στους κρατούμενους στα κέντρα κράτησης θα πρέπει να παρέχονται εναλλακτικές λύσεις σε περίπτωση περιορισμού των προνομίων (για παράδειγμα, ο περιορισμός των αλληλεπιδράσεων με εξωτερικές επαφές θα πρέπει, να ρυθμιστεί η πρόσβαση με μορφές εξ αποστάσεως επικοινωνίας - μέσω τηλεφώνου ή βίντεο).

Στις 20 Μαρτίου 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, εξέδωσε Δήλωση Αρχών σχετικά με τους βασικούς κανόνες που πρέπει να ακολουθούν οι αρχές στις συναλλαγές τους με τους κρατούμενους:

1. Η κατευθυντήρια αρχή πρέπει να είναι η λήψη όλων των δυνατών μέτρων για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας όλων των ατόμων που στερούνται την ελευθερία τους. Η λήψη

---

³⁰ Σύμφωνα με πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στη διεύθυνση: COVID-19 pandemic: urgent steps are needed to protect the rights of prisoners in Europe - View (coe.int)

τέτοιων μέτρων συμβάλλει επίσης στη διατήρηση της υγείας και της ασφάλειας του προσωπικού.

2. Οι κατευθυντήριες γραμμές του ΠΟΥ για την καταπολέμηση της πανδημίας, καθώς και οι εθνικές αρχές σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, πρέπει να γίνονται σεβαστές και να εφαρμόζονται πλήρως σε όλους τους τομείς στέρησης της ελευθερίας.

3. Η διαθεσιμότητα προσωπικού θα πρέπει να ενισχυθεί και το προσωπικό πρέπει να λάβει πλήρη επαγγελματική υποστήριξη. Το προσωπικό πρέπει επίσης να έχει την προστασία της υγείας και της ασφάλειας και την απαραίτητη εκπαίδευση ώστε να μπορεί να συνεχίσει να εκτελεί τα καθήκοντά του σε χώρους στέρησης της ελευθερίας.

4. Οποιαδήποτε περιοριστικά μέτρα λαμβάνονται κατά ατόμων που στερούνται της ελευθερίας τους προκειμένου να αποτραπεί η εξάπλωση της μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2 θα πρέπει να έχουν νομική βάση και να είναι απαραίτητα, αναλογικά, βασισμένα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και χρονικά περιορισμένα. Οι κρατούμενοι θα πρέπει να λαμβάνουν πλήρη ενημέρωση, στη γλώσσα που κατανοούν, σχετικά με οποιαδήποτε τέτοια μέτρα.

5. Δεδομένου ότι τα μέτρα προσωπικής επαφής ενθαρρύνουν την εξάπλωση του ιού, όλες οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να καταβάλουν συντονισμένες προσπάθειες για να καταφύγουν σε εναλλακτικές λύσεις αντί της στέρησης της ελευθερίας. Οι αρχές θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν πολλές εναλλακτικές λύσεις για την προφυλάκιση, τη μετατροπή ποινών, την πρόωρη και υπό όρους αποφυλάκιση. Ταυτόχρονα, είναι απαραίτητο να επαναξιολογηθεί η ανάγκη συνέχισης της ακούσιας τοποθέτησης / ιδρυματοποίησης των ασθενών με ψυχικές ασθένειες, επαναξιολόγηση της απελευθέρωσης όπου ενδείκνυται των κατοίκων των κέντρων κοινωνικής φροντίδας και της αποφυγής, στο μέτρο του δυνατού, της κράτησης μεταναστών.

6. Όσον αφορά την παροχή υγειονομικής περίθαλψης, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες κρατουμένων και ιδίως ευάλωτων ομάδων ή/και ομάδων με αυξημένο κίνδυνο μόλυνση, όπως οι ηλικιωμένοι και τα άτομα με προϋπάρχουσες παθήσεις. Ταυτόχρονα, οι άνθρωποι θα πρέπει να λαμβάνουν πρόσθετη ψυχολογική υποστήριξη από το προσωπικό.

7. Αν και είναι θεμιτό και εύλογο να αναστέλλονται μη ουσιώδεις δραστηριότητες, τα θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων που κρατούνται κατά τη διάρκεια μιας πανδημίας πρέπει να γίνονται πλήρως σεβαστά. Αυτό περιλαμβάνει ιδίως το δικαίωμα διατήρησης επαρκούς προσωπικής υγιεινής (συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε ζεστό νερό με σαπούνι) και το δικαίωμα καθημερινής πρόσβασης σε εξωτερικούς χώρους (τουλάχιστον μία ώρα). Επιπλέον, τυχόν

περιορισμοί στην επαφή με τον έξω κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των επισκέψεων, θα πρέπει να αντισταθμίζονται από την αυξημένη πρόσβαση σε εναλλακτικά μέσα επικοινωνίας (όπως τηλέφωνο ή τηλεδιάσκεψη).

8. Σε περιπτώσεις απομόνωσης ή καραντίνας κρατούμενου, το άτομο που έχει μολυνθεί ή υπάρχει υποψία ότι έχει μολυνθεί από τον ιό SARS-CoV-2 πρέπει να έχει σημαντική ανθρώπινη επαφή σε καθημερινή βάση.

9. Οι θεμελιώδεις διασφαλίσεις κατά της κακομεταχείρισης προσώπων υπό κράτηση που ορίζονται από το νόμο (πρόσβαση σε δικηγόρο, πρόσβαση σε γιατρό, ειδοποίηση κράτησης) πρέπει να τηρούνται πλήρως σε όλες τις περιστάσεις και ανά πάσα στιγμή. Προφυλάξεις (όπως η υποχρέωση χρήσης μάσκας προσώπου για άτομα με συμπτώματα) μπορεί να είναι κατάλληλες σε ορισμένες περιπτώσεις.

10. Η παρακολούθηση από ανεξάρτητους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης, παραμένει η βασική μορφή προστασίας από την κακομεταχείριση. Τα κράτη θα πρέπει να συνεχίσουν να διασφαλίζουν ότι οι φορείς παρακολούθησης έχουν πρόσβαση σε όλους τους χώρους κράτησης, συμπεριλαμβανομένων των χώρων όπου τα άτομα κρατούνται σε καραντίνα. Ωστόσο, όλοι οι φορείς παρακολούθησης θα πρέπει να εφαρμόζουν την αρχή «μην βλάπτεις», ιδίως όσον αφορά την αντιμετώπιση των ηλικιωμένων ή την αντιμετώπιση ατόμων με προϋπάρχουσες παθήσεις³¹.

Σε εθνικό επίπεδο, το υπουργείο δικαιοσύνης έχει υιοθετήσει μια σειρά πρώτων έκτακτων μέτρων στη Ελλάδα για την πρόληψη και την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19. Έτσι, ξεκινώντας από τις 7 Μαΐου 2020, εφάρμοσε τις οδηγίες του Εθνικού οργανισμού δημοσίας υγείας για τη θέσπιση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης στη ελληνική επικράτεια, βάσει του οποίου η άσκηση των ακόλουθων δικαιωμάτων που ανήκουν στους κρατούμενους αναστέλλεται κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης δικαίωμα υποδοχής επισκέψεων, δικαίωμα σε προσωπική επίσκεψη, δικαίωμα υποδοχής αγαθών μέσω του κλάδου επισκεπτών, η υλοποίηση των επιβραβεύσεων που συνίστανται σε άδεια εξόδου από το σωφρονιστικό κατάστημα.

Σημειωτέων ότι τα μέτρα που ελήφθησαν για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων στα κέντρα κράτησης κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης ήταν μεταγενέστερα των προβλεπόμενων στο Σχέδιο Μέτρων για την Πρόληψη Νόσων

---

³¹ Σύμφωνα με τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στο: 16809cfa4b (coe.int)

και την Εξάπλωση της Λοίμωξης SARS-CoV-2 μεταξύ του Προσωπικού καθώς και μεταξύ ατόμων που στερούνται την ελευθερία τους. Σύμφωνα με τα στοιχεία που κοινοποίησε η Εθνική Διοίκηση Σωφρονιστικών Σωμάτων, οι πτυχές που καθορίζονται σύμφωνα με το Σχέδιο Μέτρων αποτελούν έκφραση της εφαρμογής των αρχών της πρόληψης και της προφύλαξης σχετικά με την κατάσταση της υγείας των εκτίοντας ποινές φυλάκισης και του προσωπικού που απασχολείται σε σωφρονιστικές δομές.

1.4 Το δικαίωμα στην ασφάλεια και στην ελευθερία

Η ελευθερία και η ασφάλεια είναι κοινωνικές αξίες που σχετίζονται κατ' αρχήν με τη φυσική κατάσταση του ατόμου, δεδομένου ότι, στον βαθμό που βλάπτονται αυτές οι αξίες, βλάπτεται η σωματική ακεραιότητα. Το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια δεν είναι απόλυτο, υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς - δίκαιους και αναλογικούς. Τόσο η άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία και την ασφάλεια όσο και οι πιθανοί περιορισμοί του υπονομεύουν, πρωτίστως την ακεραιότητα του ατόμου, οι ψυχολογικές πτυχές του οποίου λαμβάνονται υπόψη εναλλακτικά.

Η ουσία του θέματος στα ζητήματα που αφορούν την ελευθερία και την ασφάλεια, σε διεθνές επίπεδο, προσδιορίζεται στο άρθρ. 9³² του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Ο κανόνας του Συμβουλίου της Ευρώπης αναγνωρίζει αυτό το δικαίωμα στο άρθρ. 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, ενώ στο νομικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια προσδιορίζεται στο άρθρ. 6 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Από τους 3 κανονισμούς που αναφέρονται παραπάνω, οι κανονισμοί που προτάθηκαν από το σύστημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ και το νομικό σύστημα του ίδιου του Συμβουλίου

---

³² 1. Καθένας έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια. Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε αυθαίρετη σύλληψη ή κράτηση. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί την ελευθερία του παρά μόνο για νομικούς λόγους και σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζει ο νόμος. 2. Κάθε συλληφθέν άτομο ενημερώνεται, κατά τη στιγμή της σύλληψής του, για τους λόγους αυτής της σύλληψης και ενημερώνεται, το συντομότερο δυνατό, για τυχόν κατηγορίες εναντίον του. 3. Οποιοδήποτε πρόσωπο συλλαμβάνεται ή κρατείται για ποινικό αδίκημα, το συντομότερο δυνατό, οδηγείται ενώπιον δικαστή ή άλλης αρχής που είναι εξουσιοδοτημένη από το νόμο να ασκεί δικαστικά καθήκοντα και δικάζεται εντός εύλογου χρονικού διαστήματος ή αφήνεται ελεύθερος. Η κράτηση των προσώπων που διώκονται δεν θα πρέπει να είναι ο κανόνας, αλλά η αποφυλάκιση μπορεί να υπόκειται σε διασφαλίσεις που διασφαλίζουν την εμφάνισή τους στις ακροάσεις του δικαστηρίου, για όλες τις άλλες διαδικαστικές πράξεις και όπου χρειάζεται, για την εκτέλεση της απόφασης. 4. Καθένας που έχει στερηθεί την ελευθερία του με σύλληψη ή κράτηση έχει δικαίωμα να προσφύγει χωρίς καθυστέρηση σε δικαστήριο προκειμένου να αποφανθεί για τη νομιμότητα της κράτησής του και να διατάξει την αποφυλάκισή του εάν η κράτηση είναι παράνομη. 5. Κάθε πρόσωπο που έχει πέσει θύμα παράνομης σύλληψης ή κράτησης έχει δικαίωμα αποζημίωσης.

της Ευρώπης ορίζουν συγκεκριμένες συντεταγμένες για την άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία και την ασφάλεια. Μέσα σε αυτά τα συστήματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ελευθερία και η ασφάλεια συνδέονται στενά με την απαγόρευση της αυθαίρετης κράτησης ή σύλληψης. Επίσης το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια συνδέονται στους κανονισμούς των Ηνωμένων Εθνών, ενώ αντίστοιχα στο νομικό σύστημα του Συμβουλίου της Ευρώπης, υπάρχουν ορισμένες διαδικαστικές εγγυήσεις όπως: ενημέρωση του κρατουμένου ή συλληφθέντος, δίκη σε εύλογο χρόνο, δυνατότητα προσφυγής κατά της απόφασης στέρησης της ελευθερίας που έχει εκδοθεί παράνομα, το δικαίωμα αποζημίωσης εάν το άτομο έχει υποβληθεί σε παράνομη στέρηση της ελευθερίας. Σημειώνουμε ότι οι διαδικαστικές εγγυήσεις που απορρέουν από την άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία και την ασφάλεια είναι παρόμοιες με εκείνες που αφορούν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Ταυτόχρονα, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια που παρέχεται από το άρθ. 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης περιέχει κάποια αντιστοιχία με το άρθρο. 2 του Πρωτοκόλλου αριθ. 4³³ της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Ελεύθερη Κυκλοφορία³⁴.

Στην ερμηνεία της σχέσης μεταξύ των κανόνων που περιέχονται στο άρθ. 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Ελευθερία και την Ασφάλεια και τις διατάξεις του άρθ. 2 του Πρωτοκόλλου αριθ. 4 όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία, συνήχθη το συμπέρασμα ότι *η διαφορά μεταξύ των δύο κατηγοριών κανονισμών είναι διαφορά βαθμού ή έντασης και όχι φύσης ή ουσίας*³⁵.

Στο σύστημα δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 6 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων), η απαίτηση της ελευθερίας και της ασφάλειας ρυθμίζεται συνθετικά, καθένας έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την προσωπική ασφάλεια.

---

³³ Έγινε στο Στρασβούργο, 16 Σεπτεμβρίου 1963

³⁴ 1. Καθένας που βρίσκεται νόμιμα στην επικράτεια ενός κράτους έχει το δικαίωμα να μετακινείται και να επιλέγει ελεύθερα τη διαμονή του. 2. Ο καθένας είναι ελεύθερος να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της δικής του. 3. Η άσκηση των δικαιωμάτων αυτών δεν μπορεί να υπόκειται σε άλλους περιορισμούς εκτός από αυτούς που συνιστούν, εκ του νόμου, αναγκαία μέτρα σε μια δημοκρατική κοινωνία για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια, την τήρηση του νόμου και της τάξης, την πρόληψη εγκληματικών πράξεων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής ή της προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων. 4. Σε ορισμένους τομείς, τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παράγραφο 1 ενδέχεται να υπόκεινται σε περιορισμούς που, από το νόμο, δικαιολογούνται από το δημόσιο συμφέρον σε μια δημοκρατική κοινωνία.

³⁵ Νομικός σύμβουλος του Δικαστηρίου, Οδηγός για το άρθ. 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Δικαίωμα στην Ελευθερία και την Ασφάλεια, που ενημερώθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2018, σελ.8.

Οι ειδικές διατάξεις για την ελεύθερη κυκλοφορία συνοψίζονται στο νομικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον Κώδικα Συνόρων του Σένγκεν³⁶. Το άρθρο 28 του Κώδικα θεσπίζει την ελεύθερη κυκλοφορία στο πλαίσιο ύπαρξης σοβαρής απειλής για τη δημόσια τάξη ή την εσωτερική ασφάλεια (ισχύει, ακόμη και κατά την εκδήλωση της πανδημίας COVID-19). Σε τέτοιες περιπτώσεις, το κράτος μέλος μπορεί, κατ' εξαίρεση, να επαναφέρει αμέσως τον έλεγχο στα εσωτερικά σύνορα για μέγιστη περίοδο 10 ημερών. Η διαδικασία που εφαρμόζεται σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης που επιβάλλουν την ανάγκη επαναφοράς των συνοριακών ελέγχων, περιγράφεται λεπτομερώς στο άρθρο. 28 του Κώδικα³⁷.

Από τα κράτη μέλη του χώρου Σένγκεν που επέλεξαν την ενεργοποίηση του άρθ. 28 μετά την κήρυξη της πανδημίας COVID, αναφέρουμε: Βέλγιο, Τσεχία, Δανία, Γερμανία, Ισπανία, Γαλλία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λιθουανία, Αυστρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Φινλανδία, Ισλανδία, Ελβετία και Νορβηγία.

Στην περίπτωση των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν είναι μέλη Σένγκεν, η δυνατότητα περιορισμού της κυκλοφορίας για λόγους που σχετίζονται με την πανδημία COVID-19 ρυθμίζεται αυστηρά στα άρθρα 27 και 29 της Οδηγίας 2004/38 / ΕΚ για την ελεύθερη κυκλοφορία. Οι διατάξεις της Οδηγίας τονίζουν την ανάγκη εφαρμογής περιορισμών στην ελεύθερη κυκλοφορία στο πλαίσιο της εφαρμογής μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας, σύμφωνα με τις αρχές της αναλογικότητας (οι περιορισμοί δεν πρέπει να είναι αυστηρότεροι από ό,τι απαιτείται για την επίτευξη των στόχων) και της ισότητας (οι περιορισμοί στην κυκλοφορία πρέπει να κάνουν διακρίσεις μεταξύ πολιτών και κατοίκων των κρατών μελών της

---

³⁶ Εγκρίθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/399 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, σχετικά με τον Κώδικα της Ένωσης σχετικά με τους κανόνες που διέπουν τη διασυνοριακή διακίνηση προσώπων (Κώδικας Συνόρων Σένγκεν).

³⁷ (...) Όταν ένα κράτος μέλος επαναφέρει τον έλεγχο των εσωτερικών συνόρων, κοινοποιεί το γεγονός ταυτόχρονα στα άλλα κράτη μέλη και στην Επιτροπή και παρέχει τις πληροφορίες που αναφέρονται στο άρθρο 27 παράγραφος 1. (1) και τους λόγους για τους οποίους χρησιμοποιείται η διαδικασία που ορίζεται στο παρόν άρθρο. Η Επιτροπή μπορεί να διαβουλευτεί με τα άλλα κράτη μέλη αμέσως μόλις λάβει την κοινοποίηση. (3) Σε περίπτωση που η σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη ή την εσωτερική ασφάλεια συνεχιστεί μετά την πάροδο της προθεσμίας που προβλέπεται στην παρ. 1 αυτό το κράτος μέλος μπορεί να αποφασίσει να παρατείνει τον έλεγχο στα εσωτερικά σύνορα για περιόδους που δεν υπερβαίνουν τις 20 ημέρες, οι οποίες μπορούν να ανανεωθούν. Στην περίπτωση αυτή, το οικείο κράτος μέλος λαμβάνει υπόψη τα κριτήρια που αναφέρονται στο άρθρο 26, τα οποία περιλαμβάνουν ενημερωμένη αξιολόγηση της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας του μέτρου, και λαμβάνει υπόψη τυχόν νέα στοιχεία. Σε περίπτωση που ληφθεί τέτοια απόφαση παράτασης εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθ. 27 παράγρ. (4) και (5) εφαρμόζονται τηρουμένων των αναλογιών και πραγματοποιούνται διαβουλεύσεις που λαμβάνει χώρα χωρίς καθυστέρηση μετά την κοινοποίηση της απόφασης επέκτασης στην Επιτροπή και στα κράτη μέλη. (4) Με την επιφύλαξη του άρθ. 25 παρ. 4. η συνολική περίοδος κατά την οποία επαναφέρεται ο έλεγχος στα εσωτερικά σύνορα με βάση την αρχική περίοδο που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου και τυχόν παράταση που προβλέπεται στην παράγραφο 3 του παρόντος άρθρου δεν υπερβαίνει τους δύο μήνες. 5. Η Επιτροπή ενημερώνει αμελλητί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τις κοινοποιήσεις που πραγματοποιούνται σύμφωνα με το παρόν άρθρο.

Ένωσης). Στο ίδιο πνεύμα, τα κράτη μέλη δεν θα πρέπει να αρνούνται την είσοδο σε πολίτες της Ένωσης ή υπηκόους τρίτων χωρών που κατοικούν στην Ένωση, λαμβάνοντας πάντα υπόψη την ανάγκη διευκόλυνσης της διέλευσης πολιτών της Ένωσης και κατοίκων που επιθυμούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους³⁸.

Στη Ελλάδα, η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων περιορίστηκε με σειρά αποφάσεων με σκοπό την «Επιβολή του μέτρου του προσωρινού περιορισμού της κυκλοφορίας των πολιτών προς αντιμετώπιση του κινδύνου διασποράς του κορωνοϊού COVID-19». Ο σκοπός του περιορισμού καθίσταται σαφής για την πρόληψη της εξάπλωσης του COVID-19 και τη διαχείριση των συνεπειών, σε σχέση με την εξέλιξη της επιδημιολογικής κατάστασης, κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης περιορίζεται αναλογικά η άσκηση δικαιωμάτων και ελευθεριών (...)

Οι όροι υπό τους οποίους λειτούργησαν αυτοί οι περιορισμοί έχουν αναφερθεί λεπτομερώς σε σειρά από πράξεις νομοθετικού περιεχομένου³⁹ με σκοπό τα κατεπείγοντα μέτρα αποφυγής και περιορισμού της διάδοσης του Κορωνοϊού.

---

³⁸ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Πανδημία του κορωνοϊού στην ΕΕ - Επιπτώσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων, 2020, σελ. 22-24.

³⁹ ΦΕΚ Β 32/8.1.2022 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 25/08.01.2022 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 6290/29.12.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 6214/24.12.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 5973/18.12.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 5951/17.12.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 5816/11.12.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 5714/9.12.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 5673/04.12.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 5638/2.12.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 5491/ΦΕΚ27.11.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 5401/20.11.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 5239/11.11.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 5138/05.11.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 5019/27.10.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 4919/24.10.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 4883 /21.10.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 4756/14.10.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 4674/09.10.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 4641/07.10.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 4577/03.10.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 4515/30.09.2021 Παράταση ισχύος αποδεικτικών ναυτικής ικανότητας, ΦΕΚ Β 4502/30.09.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 4441/26.09.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 4401/23.09.2021 Εφαρμογή του υποχρεωτικού μέτρου του διαγνωστικού ελέγχου νόσησης από τον κορωνοϊό COVID-19 σε ναυτικούς - μέλη πληρώματος πλοίων ΦΕΚ Β 4247/14.09.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 4337/18.09.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στην χώρα ΦΕΚ Β 4298/16.09.2021 Αντικατάσταση Έκτακτων μέτρων στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 4214/14.09.2021 Διαγνωστικά τεστ Δημοσίου ΦΕΚ Β 4207/12.9.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 4206/12.9.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη Χώρα ΦΕΚ Β 4186/9.9.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 4054/4.9.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη Χώρα ΦΕΚ Β 4050/2.9.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 3958/27.8.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη Χώρα ΦΕΚ Β 3954/26.8.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 3899/21.8.2021 Προϋποθέσεις Εισόδου στη χώρα ΦΕΚ Β 3861/18.8.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β 3793/13.8.2021 Παράταση Επιδότησης Ανεργίας ΦΕΚ Β 3765/13.8.2021 Παράταση Ειδικού Σκοπού ΦΕΚ Β 3714/11.8.2021 Προϋποθέσεις Εισόδου στη χώρα ΦΕΚ Β 3712/11.8.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας από 9.08.2021 έως 16.08.2021 ΦΕΚ Β 3660/7.8.2021 Προϋποθέσεις Εισόδου στη χώρα ΦΕΚ Β 3590/4.8.2021 Τροποποίηση Υποχρεωτικό self test σε ναυτικούς - πληρώματα πλοίων ΦΕΚ Β' 3488/30.07.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β' 3481/30.07.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα ΦΕΚ Β' 3428/28.07.2021 Υποχρεωτικό self test σε ναυτικούς σε επιβατηγά/κρουαζιερόπλοια. ΦΕΚ Β' 3355/26.07.2021 Έκτακτα μέτρα προστασίας στο σύνολο της χώρας από

26.07.2021 έως 02.08.2021 ΦΕΚ Β 3276/24.7.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα ΦΕΚ Β' 3195/21.07.2021 Εφαρμογή διαγνωστικού ελέγχου COVID-19 σε ναυτικούς ΦΕΚ Β' 3130/18.07.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β' 3117/16.07.2021 Προϋποθέσεις Εισόδου στη χώρα ΦΕΚ113/14.07.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας Παράταση ως 16.7.2021 ΦΕΚ Β' 3112/14.07.2021 Μέτρα προστασίας COVID-19 στο σύνολο της χώρας 12-15/7/2021. ΦΕΚ Β' 3066/09.07.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β' 2979/07.07.2021 Προϋποθέσεις Εισόδου στη χώρα ΦΕΚ Β' 2978/07.07.2021 Τροποποίηση των μέτρων COVID-19 στο σύνολο της χώρας 5-12/7/2021. ΦΕΚ Β' 2955/06.07.2021 Έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας από 05.07.2021 έως 12.07.2021 ΦΕΚ Β' 2879/02.07.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα ΦΕΚ Β' 2878/01.07.2021 Μέτρα προστασίας στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β' 2744/26.06.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα. ΦΕΚ Β' 2742/25.06.2021 Τροποποίηση του ΦΕΚ Β' 2660 στη χρήση μάσκας ΦΕΚ Β' 2671/23.06.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα ΦΕΚ Β' 2661/18.06.2021 Νέα Μέτρα προστασίας στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β' 2660/18.06.2021 Μέτρα για τις προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα και τις θαλάσσιες συνδέσεις εξωτερικού ΦΕΚ Β' 2505/11.06.2021 Έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας από 14.06.2021 έως 21.06.2021 ΦΕΚ Β' 2476/10.06.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα προς περιορισμό της διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 ΦΕΚ Β' 2374/05.06.2021 Νέα Μέτρα προστασίας στο σύνολο της χώρας έως 14.06.2021 ΦΕΚ Β' 2366/05.06.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα ΦΕΚ Β' 2234/29.05.2021 Νέα Μέτρα προστασίας στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β' 2233/29.05.2021 Νέα Μέτρα προστασίας στο σύνολο της χώρας έως 31.05.2021. ΦΕΚ Β' 2141/21.05.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα και τις θαλάσσιες συνδέσεις από 22 έως 31.05.2021. ΦΕΚ Β' 2138/21.05.2021 Προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα και τις θαλάσσιες συνδέσεις έως 24.05.2021 ΦΕΚ Β' 1969/14.05.2021 Μέτρα στήριξης ναυτικής εργασίας - Παράταση ειδικού σκοπού διαστήματος καταβολής τη; αποζημίωσης ειδικού σκοπού για το μήνα Μάιο 2021. ΦΕΚ Β' 1901/13.05.2021 Ολόκληρο το έκτακτο νομοθετικό έργο της κυβέρνησης (Π.Ν.Π., Κ.Υ.Α., Υ.Α., εγκύκλιοι) που αφορά μέτρα προστασίας από τον νέο κορωνοϊό COVID-19 Μέτρα προστασίας στο σύνολο της χώρας έως 24.05.2021 ΦΕΚ Β' 1944/13.05.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της χώρας ΦΕΚ Β' 1872/08.05.2021 Περιορισμός θαλασσιών συνδέσεων και κατοίκων εξωτερικού έως 10.05.2021 ΦΕΚ Β' 1823/29.04.2021 Περιοριστικά Μέτρα Εσωτερικού έως 10.05.2021 ΦΕΚ Β' 1814/29.04.2021 Εφαρμογή το υποχρεωτικού μέτρου του διαγνωστικού ελέγχου νόσησης από τον κορωνοϊό COVID-19 σε ναυτικούς - μέλη πληρώματος πλοίων που εκτελούν θαλάσσιες μεταφορές επιβατών και εμπορευμάτων ΦΕΚ Β' 1685/24.04.2021 Τροποποίησης Απαγόρευση υπερτοπικών μετακινήσεων έως 10/05/2021 ΦΕΚ Β' 1687/24.04.2021 Περιορισμός θαλασσιών συνδέσεων και κατοίκων εξωτερικού έως 03.05.2021 ΦΕΚ Β' 1684/24.04.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της επικράτειας έως 03.05.2021 ΦΕΚ Β' 1682/24.04.2021 Απαγόρευση υπερτοπικών μετακινήσεων από 23.04.2021 έως 10.05.2021 ΦΕΚ Β' 1678/23.04.2021 Παράταση ειδικού σκοπού ΦΕΚ 1610 Β'/20.04.2021 Self Test εργαζομένων ιδιωτικού τομέα ΦΕΚ 1588 Β'/19.04.2021 Θαλάσσιες κλπ συνδέσεις Κάτοικοι τρίτων χωρών έως 26.04.2021 ΦΕΚ 1581 Β'/18.04.2021 Έκτακτα μέτρα σύνολο Επικράτειας ως 26.4.2021 ΦΕΚ 1558 Β'/17.04.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της επικράτειας από 12.04.2021. ΦΕΚ 1441 Β'/10.04.2021 Συμβάσεις ανάθεσης Δημόσιας Υπηρεσίας ΦΕΚ 1312 Β'/05.04.2021 Περιορισμός θαλασσιών συνδέσεων και κατοίκων εξωτερικού έως 19.04.2021 ΦΕΚ 1311 Β'/03.04.2021 Δώρο Πάσχα Ναυτικών ΦΕΚ 1309 Β'/03.04.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της επικράτειας έως 12.04.2021 ΦΕΚ 1308 Β'/03.04.2021 Χρηματοδότηση συμβάσεων ανάθεσης ΦΕΚ 1228 Β'/31.03.2021 Μέτρα στήριξης της ναυτικής εργασίας ΦΕΚ 1199 Β'/29.03.2021 Παράταση αποδ. ναυτικής ικανότητας ΦΕΚ 1196 Β'/29.03.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της επικράτειας έως 05.04.2021 ΦΕΚ 1194 Β'/27.03.2021 Παράταση για την οργανική σύνθεση πλοίων ΦΕΚ 1085 Β'/22.03.2021 Περιορισμός Θαλασσιών κλπ συνδέσεων εξωτερικού και κατοίκων τρίτων χωρών ΦΕΚ 1077 Β'/21.03.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της επικράτειας έως 29.03.2021 ΦΕΚ 1076 Β'/20.03.2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της επικράτειας ΦΕΚ 996 Β'/13.03.2021 Περιορισμός Θαλασσιών κλπ. συνδέσεων εξωτερικού και κατοίκων τρίτων χωρών. ΦΕΚ 896 Β'/06-03-2021 Αντικατάσταση του Β 843/03.03.21 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της επικράτειας έως 16.03.2021 ΦΕΚ 895 Β'/06-03-2021 Έκτακτα μέτρα στο σύνολο της επικράτειας. ΦΕΚ 843 Β'/03-03-2021 Περιορισμός Θαλασσιών κλπ συνδέσεων εξωτερικού και κατοίκων τρίτων χωρών. ΦΕΚ 794 Β'/27-02-2021 Έκτακτα Μέτρα στο σύνολο της Επικράτειας έως 8.3.2021 ΦΕΚ 793 Β'/27-02-2021 Περιορισμός Θαλασσιών κλπ συνδέσεων εξωτερικού και κατοίκων τρίτων χωρών ΦΕΚ 650 Β'/20-02-2021 Έκτακτα Μέτρα στο σύνολο της Επικράτειας έως 01.03.2021 ΦΕΚ 648 Β'/20-02-2021 Τροπ. στα Έκτακτα Μέτρα στο σύνολο της Επικράτειας ΦΕΚ 586 Β'/13-02-2021 Έκτακτα Μέτρα στο σύνολο της Επικράτειας από 11-02-2021 ώρα 6.00 έως 01-03-2021 ΦΕΚ 534 Β'/10-02-2021 Περιορισμός συνδέσεων εξωτερικού, κατοίκων τρίτων χωρών, κλπ. ΦΕΚ Β 461 Β' /06.02.2021 Συμβάσεις ανάθεσης δημόσιας υπηρεσίας ΦΕΚ Β 459 Β' /06.02.2021 Έκτακτα Μέτρα στο σύνολο της Επικράτειας ΦΕΚ Β 454 Β' /05.02.2021 Χρηματοδότηση συμβάσεων ανάθεσης δημόσιας υπηρεσίας ΦΕΚ Β 423 Β' /04.02.2021 Έκτακτα Μέτρα στο σύνολο της Επικράτειας ΦΕΚ 346 Β'/29.01.2021 Έκτακτα Μέτρα στο σύνολο της Επικράτειας ΦΕΚ 341 Β'/29.01.2021 Έκτακτα Μέτρα Λέσβου ΦΕΚ 188 Β' / 23-01-2021 Έκτακτα Μέτρα Ασπροπύργου ΦΕΚ 187 Β' / 23-01-2021 Έκτακτα Μέτρα προστασίας ΦΕΚ 186 Β' / 23-01-2021 Περιορισμός θαλασσιών κλπ συνδέσεων, απαγόρευσης εισόδου στη Χώρα των υπηκόων τρίτων κρατών, πλην των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Συμφωνίας Σένγκεν και του δειγματοληπτικού εργαστηριακού ελέγχου και προσωρινού περιορισμού προσώπων

που εισέρχονται από την αλλοδαπή. ΦΕΚ 174 Β' / 21-01-21 Έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας στην Περιφερειακή Ενότητα Λέσβου της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου προς αντιμετώπιση της διασποράς του κορωνοϊού COVID-19. ΦΕΚ 98 Β' / 16-01-2021 Έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας στον Δήμο Καλυμνίων της Περιφερειακής Ενότητας Καλύμνου της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου προς αντιμετώπιση της διασποράς του κορωνοϊού COVID-19. ΦΕΚ 97 Β' / 16-01-2021 Έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας στην Περιφερειακή Ενότητα Αργολίδας της Περιφέρειας Πελοποννήσου προς αντιμετώπιση της διασποράς του κορωνοϊού COVID-19. ΦΕΚ 91 Β' / 16-01-2021 Έκτακτα μέτρα προστασίας ΦΕΚ 89 Β' / 16-01-21 Έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας στην Περιφερειακή Ενότητα Αργολίδας της Περιφέρειας Πελοποννήσου ΦΕΚ 53Β' / 13-01-21 Τροποποίηση Υπουργικής απόφασης επιβολής μέτρων προσωρινού περιορισμού των θαλάσσιων κλπ συνδέσεων της Χώρας, της απαγόρευσης εισόδου στη Χώρα των υπηκόων τρίτων κρατών, πλην των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Συμφωνίας Σένγκεν και του δειγματοληπτικού εργαστηριακού ελέγχου και προσωρινού περιορισμού προσώπων που εισέρχονται από την αλλοδαπή. ΦΕΚ 46 Β' / 12-01-21 Έκτακτα Μέτρα στην ΠΕ Λέσβου ΦΕΚ 44 Β' / 12-01-21 Έκτακτα μέτρα προστασίας ΦΕΚ 30 Β' / 08-01-21 Έκτακτα μέτρα προστασίας στην Π.Ε Καλύμνου ΦΕΚ 26 Β' / 08-01-21 Περιορισμούς εισόδου κατοίκων Ισραήλ ΦΕΚ 16 Β' / 07-01-21 Περιορισμούς εισόδου κατοίκων Ρωσίας ΦΕΚ 15 Β' / 07-01-21 Περιορισμός θαλασσιών κλπ. συνδέσεων από εξωτερικό ΦΕΚ 14 Β' / 07-01-21 Έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας ΦΕΚ 1 Β' / 02-01-21 Έκτακτα μέτρα προστασίας στην Π.Ε Καλύμνου ΦΕΚ 5834 Β' / 30-12-20 Τροποποίηση κοινής υπουργικής απόφασης σχετικά με έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας για το διάστημα από την Κυριακή 13 Δεκεμβρίου 2020 και ώρα 6:00 έως και την Πέμπτη 7 Ιανουαρίου 2021 και ώρα 6:00" ΦΕΚ 5716 Β' / 24-12-20 ΜΕΡΟΣ Ε' - Διατάξεις Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής ΦΕΚ 256 Α' / 23-12-20 Τροποποίηση των Έκτακτων Μέτρων του ΦΕΚ 5487 Β' / 12-12-2020 Προσωρινή απαγόρευση εισόδου μονίμων κατοίκων του κράτους της Ουρουγουάης. Επιπλέον, στο άρθ. έβδομο διορθώνεται ο αριθμός του Α.Λ.Ε. του αρθ. 11 ΦΕΚ Β 5509, σε (Α.Λ.Ε.) 1560925001) ΦΕΚ 5578 Β' / 17-12-20 Τροποποίηση των Έκτακτων Μέτρων του ΦΕΚ Β 5486/12.12.2020 - Εξαίρεσεις για τις ημέρες των εορτών, κ.α. ΦΕΚ 5509 Β' / 15-12-2020 Έκτακτα Μέτρα, με ισχύ από 13-12-2020 και ώρα 6.00 έως 07-01-2021 και ώρα 6.00 ΦΕΚ 5486 Β' / 12-12-2020 Περιορισμός θαλασσιών κλπ συνδέσεων, δειγματοληπτικός έλεγχος, περιορισμός υπηκόων τρίτων κρατών, με ισχύ από 15/12/2020 ΦΕΚ 5487 Β' / 12-12-2020 Παράταση περιορισμού και ελεγχόμενης εισόδου μονίμων κατοίκων Ισραήλ και Ρωσίας ΦΕΚ5488Β'/12-12-2020 Τροποποίηση Έκτακτων Μέτρων.ΦΕΚ5350Β'/05-12-2020 Περιορισμοί Ισραήλ-Ρωσία ΦΕΚ 5257 Β' / 29-11-2020 Περιορισμός Θαλάσσιων κλπ. συνδέσεων, δειγματοληπτικός έλεγχος, περιορισμός υπηκόων τρίτων κρατών ΦΕΚ 5256 Β' / 29-11-2020 Τροποποίηση Έκτακτων Μέτρων (ΠΑΡΑΤΑΣΗ_Β 4899_ΕΠΙΠΕΔΟ_ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΥ) ΦΕΚ 5255 Β' / 28-11-2020 ΥΑ Πρόσκλησης Ακτοπλοΐας ΦΕΚ 5201 Β' / 24-11-2020 ΚΥΑ Χρηματοδότηση Ακτοπλοΐας ΦΕΚ 5159 Β' / 22-11-2020 Περιορισμός Θαλάσσιων κλπ. Συνδέσεων ΦΕΚ5045Β'/14-11-2020 Τροποποίηση Έκτακτων Μέτρων ΦΕΚ 5043 Β' / 14-11-2020 Τροποποίηση έκτακτων μέτρων Β' 4899/2020 ΦΕΚ 4999 Β' / 12-11-2020 Επιδότηση ανέργων ναυτικών ΦΕΚ 4916 Β' / 09-11-2020 Περιορισμός συνδέσεων της Χώρας και του κατ' οίκον προσωρινού περιορισμού προσώπων που εισέρχονται από τα συνοριακά σημεία ελέγχου της Κακαβιάς και της Κρυσταλλοπηγής. ΦΕΚ 4911 Β' / 08-11-2020 Μέτρο απαγόρευσης εισόδου στη Χώρα των υπηκόων τρίτων κρατών προς περιορισμό διασποράς COVID-19 ΦΕΚ 4910 Β' / 7-11-2020 Ελεγχόμενη είσοδος και προσωρινός περιορισμός μονίμων κατοίκων του Ισραήλ ΦΕΚ 4908 Β' / 7-11-2020 Β' 4907 Δειγματοληπτικός εργαστηριακός έλεγχος - περιορισμός προσώπων από αλλοδαπή ΦΕΚ 4907 Β' / 07-11-2020 Ελεγχόμενη είσοδος και προσωρινός περιορισμός μονίμων κατοίκων της Ρωσικής Ομοσπονδίας. ΦΕΚ 4909 Β' / 07-11-2020 Έκτακτα μέτρα για το διάστημα από το Σάββατο 7 Νοεμβρίου 2020 έως και τη Δευτέρα 30 Νοεμβρίου 2020. ΦΕΚ 4899 Β' / 06-11-2020 Έκτακτα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο περαιτέρω διασποράς του COVID-19. ΦΕΚ 4829 Β' / 2-11-2020 29-10-2020 Τροποποίηση Κανόνων Τήρησης Αποστάσεων ΦΕΚ 4777 Β' / 29-10-2020 28-10-2020 Τροποποίηση ΚΥΑ «Κανόνες τήρησης αποστάσεων και άλλα μέτρα προστασίας » (Β'4709). ΦΕΚ 4757 Β' / 28-10-2020 27-10-2020 Ρύθμιση οφειλών και παροχή δεύτερης ευκαιρίας και άλλες διατάξεις .ΦΕΚ 207Α/ 27-10-2020 24-10-2020 Δειγματοληπτικός εργαστηριακός έλεγχος - περιορισμός προσώπων από αλλοδαπή ΦΕΚ 4710 Β' / 24-10-2020 24-10-2020 Περιορισμός μονίμων κατοίκων Ισραήλ ΦΕΚ 4711 Β' / 24-10-2020 24-10-2020 Περιορισμός υπηκόων τρίτων κρατών ΦΕΚ 4714 Β' / 24-10-2020 24-10-2020 Περιορισμός θαλασσιών κλπ συνδέσεων ΤΟΥΡΚΙΑ - ΑΛΒΑΝΙΑ ΦΕΚ 4715 Β' / 24-10-2020 24-10-2020 Περιορισμός μονίμων κατοίκων Ρωσικής Ομοσπονδίας ΦΕΚ 4712 Β' / 24-10-2020 24-10-2020 Περιορισμός Κακαβιά_Κρυσταλλοπηγή ΦΕΚ 4713 Β' / 24-10-2020 22-10-2020 Κανόνες τήρησης αποστάσεων και άλλα μέτρα με ισχύ από 24-10-20 ΦΕΚ 204Α/ 22-10-2020 22-10-2020 επείγουσες ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση του κινδύνου διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες διατάξεις ΦΕΚ 4494Β/ 12-10-2020 12-10-2020 Περιορισμός μονίμων κατοίκων Ισραήλ ΦΕΚ 4494Β/ 12-10-2020 12-10-2020 Δειγματοληπτικός εργαστηριακός έλεγχος ΦΕΚ 4493Β/ 12-10-2020 12-10-2020 Περιορισμός εισερχομένων από Κακαβιά-Κρυσταλλοπηγή ΦΕΚ 4492Β/ 12-10-2020 12-10-2020 Περιορισμός θαλασσιών κλπ συνδέσεων ΦΕΚ 4491Β/ 12-10-2020 12-10-2020 Περιορισμός εισόδου υπηκόων τρίτων κρατών ΦΕΚ 4490Β/ 12-10-2020 12-10-2020 Περιορισμός μονίμων κατοίκων Ρωσικής Ομοσπονδίας ΦΕΚ 4489Β/ 12-10-2020 11-10-2020 Κανόνες τήρησης αποστάσεων και άλλα μέτρα ΦΕΚ 4484Β/ 11-10-2020 09-10-2020

Καθορισμός 3ης έκτακτης επιχορήγησης του Οίκου Ναύτου για τη χορήγηση αποζημίωσης ειδικού σκοπού.ΦΕΚ 4468B/09-10-2020 30-09-2020 Περιορισμός Θαλασσιών κλπ. Συνδέσεων ΦΕΚ 4260B/30-09-2020 30-09-2020 Παράταση ισχύος Κανόνων τήρησης αποστάσεων Β 3958 ΦΕΚ 4259B/30-09-2020 30-09-2020 Απαγόρευση εισόδου υπηκόων τρίτων κρατών ΦΕΚ 4257B/30-09-2020 30-09-2020 Παράταση Εργαστηριακών Ελέγχων - Προσωρινού περιορισμού από αλλοδαπή ΦΕΚ 4219B/30-09-2020 29-09-2020 Μείωση οικονομικού ανταλλάγματος ΧΖΛ ΦΕΚ 186A/29-09-2020 25-09-2020 Συμβάσεις ανάθεσης δημόσιας υπηρεσίας 25-30.09.2020 ΦΕΚ 4132B/25-09-2020 18-09-2020 Συμπληρωματική χρηματοδότηση συμβάσεων δημόσιας υπηρεσίας ΦΕΚ 4008B/18-09-2020 15-09-2020 Επείγουσες ρυθμίσεις αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών του ΕΣΥ, προστασίας από τη διασπορά του κορωνοϊού COVID-19, ΦΕΚ 177A/15-09-2020 15-09-2020 Κανόνες τήρησης αποστάσεων και άλλα μέτρα προστασίας ΦΕΚ 3958B/15-09-2020 15-09-2020 Περιορισμοί Τουρκία – Αλβανία ΦΕΚ 3951B/15-09-2020 15-09-2020 Απαγόρευση εισόδου υπηκόων τρίτων κρατών ΦΕΚ 3950B/15-09-2020 14-09-2020 Περιορισμός εισόδου Ισραήλ ΦΕΚ 3928B/14-09-2020 14-09-2020 Περιορισμός προσώπων από αλλοδαπή (παράταση ΦΕΚ Β 3557) ΦΕΚ 3920B/14-09-2020 08-09-2020 Περίοδος εφαρμογής μέτρου ελάχιστης θαλάσσιας συγκ/κής εξυπηρέτησης ΦΕΚ 3776B/ 08-09-2020 9-08-2020 Κανόνες τήρησης αποστάσεων ΦΕΚ 3611B/28-08-2020 28-08-2020 Περιορισμοί συνδέσεων Τουρκία, Αλβανία κλπ χώρες ΦΕΚ 3582B/28-08-2020 28-08-2020 Περιορισμός προσώπων από τρίτες χώρες και εξαιρέσεις ΦΕΚ3572B/28-08-2020 27-08-2020 Εργαστηριακός έλεγχος-περιορισμός προσώπων από αλλοδαπή ΦΕΚ 3557B/27-08-2020 24-08-2020 Τροπ. Β 3483 Ανώτατο όριο συμμετεχόντων σε εκδηλώσεις_Κανόνες λειτουργίας καταστημάτων υγειον. Ενδιαφέροντος ΦΕΚ 3500B/24-08-2020 22-08-2020 ΠΝΠ Έκτακτα Μέτρα ενίσχυσης ΦΕΚ 161A/22-08-2020 21-08-2020 Κανόνες λειτουργίας καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος ΦΕΚ 3483B/21-08-2020 14-08-2020 Τροποποίηση μέτρου υποχρεωτικής χρήσης μάσκας (ΦΕΚ Β' 3330/2020) ΦΕΚ 3430B/14-08-2020 14-08-2020 Δεύτερη έκτακτη επιχορήγηση Οίκου Ναύτου_Χορήγηση αποζημίωσης ειδ. Σκοπού ΦΕΚ 3422B/14-08-2020 13-08-2020 Ελεγχόμενη είσοδος εργαστηριακός έλεγχος κατοίκων Ισραήλ ΦΕΚ 3401B/13-08-2020 13-08-2020 Παράταση ισχύος προσωρινού περιορισμού των αεροπορικών και θαλάσσιων συνδέσεων με την Τουρκία, την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία λόγω COVID-19 ΦΕΚ 3397B/13-08-2020 11-08-2020 Απαγόρευση εισόδου υπηκόων τρίτων κρατών ΦΕΚ 3363B/11-08-2020 10-08-2020 Επιβολή του μέτρου του προσωρινού περιορισμού των χερσαίων συνδέσεων της Χώρας, προς περιορισμό του COVID-19. ΦΕΚ 3346B/10-08-2020 10-08-2020 Επείγουσες ρυθμίσεις εκτάκτων αναγκών του Ε.Σ.Υ. για COVID-19, στήριξης της αγοράς εργασίας και διευκόλυνσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. ΦΕΚ 157A/10-08-2020 08-08-2020 Μέτρο υποχρεωτικής χρήσης μάσκας ΦΕΚ 3330B/08-08-2020 04-08-2020 - Εφαρμογή του αρθ. 63 παρ. 2 ΠΝΠ (Α 86) ΦΕΚ 3243B/04-8-20 04-08-2020 - Τροποποίηση του μέτρου της υποχρεωτικής χρήσης μάσκας σε κλειστούς χώρους ΦΕΚ 3224B/04-8-20 31-07-2020 - Μεταφορικό Ισοδύναμο Καυσίμων- Επιπρόσθετα μέτρα στήριξης εργαζομένων-εργοδοτών ΦΕΚ 148A/31-7-20 31-07-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων και άλλα μέτρα προστασίας ΦΕΚ 3165B/31-7-20 31-07-2020 - Εφαρμογή του μέτρου της υποχρεωτικής χρήσης μάσκας σε κλειστούς χώρους ΦΕΚ 3162B/31-7-20 31-07-2020 - Μέτρα προστασίας στα ιδιωτικά και επαγγελματικά πλοία αναψυχής, καθώς και στα επαγγελματικά τουριστικά ημερόπλοια. ΦΕΚ 3161B/31-7-20 31-07-2020 - Μέτρα προστασίας στα ιδιωτικά και επαγγελματικά πλοία αναψυχής, ανεξαρτήτως σημαίας. ΦΕΚ 3160B/31-7-20 31-07-2020 - Επιβολή του μέτρου του προσωρινού περιορισμού των αεροπορικών και θαλάσσιων συνδέσεων με την Τουρκία, την Αλβανία κ.α. ΦΕΚ 3158B/31-7-20 26-07-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων ΦΕΚ 3099B/26-7-20 25-07-2020 - Παράταση απαγόρευσης λειτουργίας επιχειρήσεων ΦΕΚ 3098B/25-7-20 16-07-2020 - Παράταση για τη διασφάλιση της θαλάσσιας συγκοινωνιακής εξυπηρέτησης νησιωτικών περιοχών ΦΕΚ 2878B/16-7-20 15-07-2020 - Μέτρα προστασίας σε σκάφη αναψυχής εντός επικράτειας ΦΕΚ 2876/15-7-2020 15-07-2020 - Παράταση Κανόνων τήρησης αποστάσεων σε παραλίες ως ΦΕΚ 2875/15-7-2020 15-07-2020 - Απαγόρευση εισόδου υπηκόων τρίτων κρατών ως 31.7.20 ΦΕΚ 2874/15-7-2020 15-7-2020 - Μέτρα Προστασίας για σκάφη αναψυχής από εξωτερικό ΦΕΚ 2873/15-7-2020 15-07-2020 - Περιορισμός συνδέσεων Τουρκία-Σουηδία ΦΕΚ 2868/15-7-2020 15-07-2020 - Απαλλαγή μισθώματος επιχειρήσεων ΦΕΚ 2867/15-7-2020 14-07-2020 - Τροπ. Εργαστηριακών ελέγχων και περιορισμός προσώπων από αλλοδαπή ΦΕΚ 2866/14-7-2020 14-07-2020 - Παράταση Απαγόρευσης απόπλου-κατάπλου Κρουαζιερόπλοιων ΦΕΚ 2864/14-7-2020 13-07-2020 - Τροπ. Κανόνων τήρησης αποστάσεων ΦΕΚ 2858/13-7-2020 13-07-2020 - Απαγόρευση πανηγύρεων και άλλων αντίστοιχων δημόσιων ανοικτών εκδηλώσεων ΦΕΚ 2857/13-7-2020 13-07-2020 - ΥΑ Συμβάσεις Ακτοπλοΐας ΦΕΚ 2851/13-7-2020 11-07-2020 - Παράταση κανόνων τήρησης αποστάσεων ΦΕΚ 2798/11-7-2020 11-07-2020 - Απαγόρευση λειτουργίας επιμέρους ιδιωτικών επιχειρήσεων και άλλων χώρων συνάθροισης κοινού ΦΕΚ 2797/11-7-2020 11-7-2020 - Τροπ. ΚΥΑ Δειγματοληπτικών ελέγχων και περιορισμού προσώπων από αλλοδαπή ΦΕΚ 2796/11-7-2020 04-07-2020 - Συμπληρωματική χρηματοδότηση συμβάσεων ανάθεσης δημόσιας υπηρεσίας ΦΕΚ 2735/04-7-2020 03-07-2020 - Τροποποίηση επιλογής τουριστικών καταλυμάτων για προσωρινή διαμονή ΦΕΚ 2734/03-7-2020 03-07-2020 - Τροποποίηση περιορισμού συνδέσεων Τουρκία- Η.Β. κλπ χώρες ΦΕΚ 2733/03-7-2020 03-07-2020 - Τροποποίηση απαγόρευσης εισόδου υπηκόων τρίτων κρατών ΦΕΚ 2732/03-7-2020 03-07-2020 - Τροποποίηση μέτρων προστασίας στα πλοία αναψυχής ΦΕΚ 2731/03-7-2020 02-7-2020 -Παράταση ισχύος κανόνων τήρησης αποστάσεων σε οργανωμένες παραλίες ΦΕΚ 2704/02-7-2020 30-06-2020 - Μέτρα

Προστασίας πλοίων αναψυχής από εξωτερικό ΦΕΚ 2663/30-6-202030-06-2020 - Μέτρα Προστασίας πλοίων αναψυχής καθώς και στα επ. τουρ. ημερόπλοια στο σύνολο της Επικράτειας ΦΕΚ 2662/30-6-2020 30-06-2020 - Απαγόρευση απόπλου κατάπλου κρουαζιερόπλοιων ΦΕΚ 2661/30-6-2020 30-06-2020 - Περιορισμός συνδέσεων Τουρκία- Ηνωμένο Βασίλειο ΦΕΚ 2660/30-6-2020 30-06-2020 - Απαγόρευση εισόδου υπηκόων τρίτων κρατών ΦΕΚ 2658/30-6-2020 28-06-2020 - Δειγματοληπτικοί έλεγχοι και περιορισμός προσώπων από αλλοδαπή ΦΕΚ 2602/28-6-2020 27-06-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων ΦΕΚ 2601/27-6-2020 27-06-2020 - Παράταση προθεσμίας καταβολής ασφ. Εισφορών ΦΕΚ 2599/27-6-2020 26-06-2020 - Απαγόρευση λειτουργίας επιμέρους επιχειρήσεων και χώρων συνάθροισης κοινού έως 12.7.20 ΦΕΚ 2598/26-6-2020 23-6-2020 - Περίοδος εφαρμογής διασφάλισης ελάχιστης συγκοινωνιακής εξυπ. νησιωτικών περιοχών ΦΕΚ 2492B/23-6-202019-06-2020 - Καθορισμός παράτασης καταβολής βεβαιωμένων οφειλών ΔΥΟ ΦΕΚ 2449B/19-6-2020 19-06-2020 - Παράταση καταβολής των βεβαιωμένων ΔΟΥ οφειλών εκμισθωτών ακινήτων σε πληττόμενες επιχειρήσεις ΦΕΚ 2447B/19-6-2020 18-06-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων σε οργανωμένες παραλίες ΦΕΚ2420B/18-6-2020 18-06-2020 - Τροποποίηση ΚΥΑ περί κατάπλου πλοίων αναψυχής και συνδέσεις με το εξωτερικό. ΦΕΚ 2419B/18-6-2020 17-06-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων ΦΕΚ 2401B/17-6-2020 17-06-2020 - Παράταση έως 31.10.20 καταβολής βεβαιωμένων οφειλών ΔΟΥ -Θαλάσσιες Μεταφορές ΦΕΚ 2398B/17-6-2020 16-06-2020 - Τροπ. ΦΕΚ Β' 2283 - Απαγόρευση κατάπλου πλοίων αναψυχής Ιταλία – Αλβανία ΦΕΚ 2379B/16-6-2020 16-06-2020 - Αποζημίωση ειδικού σκοπού επιχειρήσεων Μάιος 2020 ΦΕΚ 2377B/16-6-2020 16-06-2020 - Τροπ. Αποζημίωσης ειδικού σκοπού ΦΕΚ 2371B/16-6-2020 14-06-2020 - Μέτρα τήρησης αποστάσεων σε ιδ. & επαγγ. πλοία αναψυχής και επαγγ. τουρ. Ημερόπλοια ΦΕΚ 2284B/14-6-2020 14-06-2020 - Απαγόρευση κατάπλου πλοίων αναψυχής ΦΕΚ 2283B/14-6-202014-06-2020 - Παράταση απαγόρευσης κρουαζιερόπλοιων κλπ ΦΕΚ 2282B/14-6-2020 14-06-2020 - Υποχρεωτικός ιατρικός έλεγχος και περιορισμός εισόδου προσώπων από αλλοδαπή ΦΕΚ 2281B/14-6-2020 14-06-2020 - Απαγόρευση εισόδου υπηκόων τρίτων κρατών ΦΕΚ 2280B/14-6-2020 14-06-2020 - Επιβολή περιορισμού συνδέσεων με Τουρκία και Ηνωμένο Βασίλειο ΦΕΚ 2279B/14-6-2020 14-06-2020 - Διαδικασία Υποβολής αίτησης Επιστρεπτέας προκαταβολής ΦΕΚ 2276B/14-6-2020 14-6-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων σε επιχειρήσεις, υπηρεσίες και χώρους συνάθροισης ΦΕΚ 2277B/14-6-2020 14-06-2020 - Τροπ. Παραρτήματος Στήριξης Εργαζομένων-Επιχειρήσεων-Θαλάσσιες Μεταφορές ΦΕΚ 2275B/14-6-2020 14-06-2020 - Καθορισμός Λειτουργίας Μηχανισμού ΣΥΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΦΕΚ 2274B/14-6-2020 13-06-2020 - Μέτρα οικονομικής ενίσχυσης - Θαλάσσιες Μεταφορές ΦΕΚ 2268B/13-6-2020 11-06-2020 - Αποζημίωση ειδικού σκοπού για την ενίσχυση επιχειρήσεων ΦΕΚ 2250B/11-6-2020 11-06-2020 - Συνέχιση λειτουργίας τουριστικών καταλυμάτων, κατ' εξαίρεση ΦΕΚ 2248B/11-6-2020 11-06-2020 - Καταβολή μειωμένων ασφαλιστικών εισφορών μηνός Μαΐου 2020 ΦΕΚ 2225B/11-6-2020 09-06-2020 - Τροποποίηση κανόνων τήρησης αποστάσεων σε επιχειρήσεις, υπηρεσίες και χώρους συνάθροισης ΦΕΚ 2217B/09-6-2020 09-06-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων σε ιδ. παραλίες έως 23.6.20 ΦΕΚ 2216B/09-6-2020 07-06-2020 - Παράταση απαγόρευσης απόπλου κατάπλου κρουαζιερόπλοιων έως 15.06.20 ΦΕΚ 2212B/07-6-2020 07-06-2020 - Τροποποίηση ΦΕΚ Β 2168 - Κανόνες Τήρησης Αποστάσεων ΦΕΚ 2211B/07-6-2020 06-06-2020 - Μηχανισμός εφαρμογής των μέτρων στήριξης της ναυτικής εργασίας ΦΕΚ 2209B/06-6-2020 05-06-2020 - Εφαρμογή αρθ. 8 της ΠΝΠ Α 68 ΦΕΚ 2195B/05-6-2020 05-06-2020 - Παράταση Μέτρων σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης έως 21.6.20 ΦΕΚ 2191B/05-6-2020 05-06-2020 - Παράταση Μέτρων σε Δομές Φιλοξενίας έως 21.6.20 ΦΕΚ 2188B/05-6-2020 05-06-2020 - Τροποποίηση ΚΥΑ Β 4880 Στήριξη επιχειρηματικότητας από ΕΑΤ Α.Ε. ΦΕΚ 2187B/05-6-2020 04-6-2020 - Έκτακτη επιχορήγηση του Οίκου Ναύτου ΦΕΚ 2168B/04-6-2020 04-6-2020 - Αύξηση πρωτοκόλλου στην ακτοπλοΐα ΦΕΚ 2168B/04-6-2020 04-6-2020 - Έκτακτη επιχορήγηση Οίκου Ναύτου ΦΕΚ 2159B/04-6-2020 03-6-2020 - Απαγόρευση λειτουργίας ιδ. επιχ/σεων - κατάργηση ΦΕΚ Β' 2087 ΦΕΚ 2144B/03-6-2020 03-6-2020 - Κανόνες αποστάσεων σε ιδιωτικές παραλίες ΦΕΚ 2144B/03-6-2020 02-6-2020 - Συμπλήρωση ΚΥΑ κατ οίκον περιορισμού ΦΕΚ 2115B/02-6-2020 02-6-2020 - Περιορισμός συνδέσεων με Κατάρ ΦΕΚ 2114B/02-6-2020 02-6-2020 -Προσωρινά μέτρα στους θρησκευτικούς χώρους λατρείας ΦΕΚ 2111B/02-6-2020 01-6-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων σε οργανωμένες ιδιωτικές και μη παραλίες ΦΕΚ 2095B/01-6-2020 31-5-2020 - Επιβολή του μέτρου της απαγόρευσης του απόπλου και κατάπλου κρουαζιερόπλοιων ΦΕΚ 2094B/31-5-2020 31-5-2020 - Παράταση ισχύος της υπ' αρ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 30341/15.5.2020 (Β' 1860) ΚΥΑ ΦΕΚ 2092B/31-5-2020 31-5-2020 - Παράταση ισχύος της υπ' αρ. Δ1α/ΓΠ.οικ.20042/22.3.2020 (Β' 989) ΚΥΑ ΦΕΚ 2091B/31-5-2020 31-5-2020 - Μειωμένο κόμιστρο εισιτηρίων ΜΜΜ ΦΕΚ 2090B/31-5-2020 31-5-2020 - Επιβολή του μέτρου του κατ' οίκον προσωρινού περιορισμού προσώπων που εισέρχονται στη χώρα από την αλλοδαπή ΦΕΚ 2089B/31-5-2020 31-5-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, δημόσιες υπηρεσίες και άλλους χώρους συνάθροισης κοινού ΦΕΚ 2087B/31-5-2020 30-5-2020 - Προσωρινή απαγόρευση λειτουργίας επιμέρους ιδιωτικών επιχειρήσεων και άλλων χώρων συνάθροισης κοινού ΦΕΚ 2086B/30-5-2020 30-5-2020 - Ειδικά πρωτόκολλα υγειονομικού περιεχομένου βάσει των οποίων λειτουργούν οι τουριστικές επιχειρήσεις ΦΕΚ 2084B/30-5-2020 30-5-2020 - Παράταση μέτρων στην αγορά εργασίας ΦΕΚ 2083B/30-5-2020 30-5-2020 - Προσωρινή άρση των μέτρων περιορισμού κυκλοφορίας οχημάτων στο κέντρο της Αθήνας. ΦΕΚ 2082B/30-5-2020 30-5-2020 - Παράταση ισχύος της υπ' αρ. Δ1α/Γ.Π.οικ.20035/22-3-2020 ΚΥΑ και της υπ' αρ. 18152/14.3.2020 ΚΥΑ (Τουριστικά καταλύματα) ΦΕΚ 2081B/30-5-2020 30-5-2020 -

Τροποποίηση της αριθμ. 5248/27.03.2020 απόφασης του Υπουργού Τουρισμού (Τουριστικά καταλύματα) ΦΕΚ 2080B/30-5-2020 30-5-2020-Εφαρμογή ρθ.3ΠΝΠ (Α55) ΦΕΚ2076B/30-5-2020 30-5-2020 - Κύρωση: α) της από 13.4.2020 Π.Ν.Π. (Α' 84) και β) της από 1.5.2020 Π.Ν.Π. (Α' 90) και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 104A/30-5-2020 29-5-2020 - Τροποποίηση της αριθμ. 5248/27.03.2020 απόφασης του Υπουργού Τουρισμού (Τουριστικά καταλύματα) ΦΕΚ 2034B/29-5-2020 29-5-2020 - Παράταση της περιόδου εφαρμογής του άρθρου εξηκοστού τέταρτου της από 13.4.2020 ΠΝΠ (Α' 84) ΦΕΚ 2032B/29-5-2020 28-5-2020 - Τροποποίηση της υπ' αρ. Δ.15/Δ'/οικ.16484/499/07.05.2020 ΚΥΑ (Β' 1775) ΦΕΚ 2029B/28-5-2020. 28-5-2020 - Μέτρα προστασίας στα ιδιωτικά και επαγγελματικά πλοία αναψυχής, καθώς και στα επαγγελματικά τουριστικά ημερόπλοια ΦΕΚ 2028B/28-5-2020. 25/05/2020 - Τροποποίηση ΚΥΑ «Πρόσληψη έκτακτου ναυτικού προσωπικού για κάλυψη εκτάκτων υπηρεσιακών αναγκών των Πλοηγικών Σταθμών ΦΕΚ 1996B/25-5-20 24/05/2020 - Απαγόρευση του απόπλου και κατάπλου κρουαζιερόπλοιων, ιδιωτικών πλοίων αναψυχής και επαγγελματικών τουριστικών πλοίων ΦΕΚ 1994B/24-05-2020 24/05/2020 - Παροχή εξ αποστάσεως ναυτικής επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης ΦΕΚ 1992/24-5-20 23-5-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, δημόσιες υπηρεσίες και άλλους χώρους συνάθροισης κοινού ΦΕΚ 1988B/23-5-2020. 23-5-2020 - Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας επιμέρους ιδιωτικών επιχειρήσεων και άλλων χώρων συνάθροισης κοινού ΦΕΚ 1987B/23-5-2020 22-5-2020- Κανόνες τήρησης αποστάσεων σε οργανωμένες ιδιωτικές και μη παραλίες ΦΕΚ 1982B/22-5-2020 21-5-2020 - Επιβολή προσωρινών κυκλοφοριακών μέτρων και ρυθμίσεων στην περιοχή του Κέντρου της Αθήνας ΦΕΚ 1970B/21-5-202021-5-2020 - Τροποποίηση της αριθμ. 5248/27.03.2020 απόφασης του Υπουργού Τουρισμού ΦΕΚ 1942B/21-5-2020 20-5-2020 - Παράταση ισχύος της ΚΥΑ Δ1α/Γ.Π.οικ.19420/18-3-2020 (Β' 931) ΦΕΚ 1939B/20-5-20 18-5-2020 - Επιχορήγηση Οίκου Ναύτου ΦΕΚ 1908B/18-5-2020 18-5-2020 - Τροποποίηση ανάθεση συμβάσεων Δημόσιας Υπηρεσίας ΦΕΚ 1901B/18-5-2020 17-5-2020 - Απαγόρευση του απόπλου και κατάπλου ιδιωτικών πλοίων αναψυχής και επαγγελματικών τουριστικών πλοίων. ΦΕΚ 1871B/17-5-2020 17-5-2020 - Προσωρινός περιορισμός συνδέσεων με τα νησιά. ΦΕΚ 1870B/17-5-2020 17-5-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, δημόσιες υπηρεσίες και άλλους χώρους ΦΕΚ 1869B/17-5-2020 15-5-2020 - Τροποποίηση της με αριθμ. οικ. 16073/287/22-4-2020 ΦΕΚ 1863B/15-5-2020 15-5-2020 - Τροποποίηση της αριθ. ΓΔΟΥ94/2.5.2020 απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Ανάπτυξης και Επενδύσεων ΦΕΚ 1862B/15-5-2020 15-5-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων σε οργανωμένες ιδιωτικές και μη παραλίες ΦΕΚ 1861B/15-5-2020 15-5-2020 - Προσωρινός περιορισμός συνδέσεων με το εξωτερικό και του κατάπλου πλοίων αναψυχής. ΦΕΚ 1860B/15-5-2020 14/5/2020- Παράταση κατ' οίκον προσωρινού περιορισμού προσώπων που εισέρχονται στη χώρα από την αλλοδαπή. ΦΕΚ 1850B/14-5-2014/5/2020 - Παράταση περιορισμού συνδέσεων με την Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο. ΦΕΚ 1849B/14-5-20 13-5-2020 - Παράταση ισχύος της με αριθμό Δ1α/ΓΠ.οικ.19030/17.3.2020 (Β' 916) ΚΥΑ ΦΕΚ1839B/13-5-2020 13-5-2020 - Καθορισμός των λεπτομερειών εφαρμογής του άρθρου 1 της από 11.03.2020 ΠΝΠ ΦΕΚ 1824B/13-5-2020 13-5-2020 - Καθορισμός των λεπτομερειών εφαρμογής του άρθρου 2 της από 11.03.2020 ΠΝΠ ΦΕΚ 1823B/13-5-2020 13-5-2020 - Καθορισμός των λεπτομερειών εφαρμογής του άρθρου 2 της από 11.03.2020 ΠΝΠ ΦΕΚ 1822B/13-5-2020 13-5-2020 - Καθορισμός των λεπτομερειών εφαρμογής του άρθρου 2 της από 11.03.2020 ΠΝΠ ΦΕΚ 1821B/13-5-2020 12-5-2020 - Επιβολή προσωρινών μέτρων στους θρησκευτικούς χώρους λατρείας ΦΕΚ 1816B/12-5-2020 11-5-2020 - Επέκταση της διευκόλυνσης ειδικής άδειας σε άλλες ομάδες ευπαθείς/αυξημένου κινδύνου ΦΕΚ 1800B/11-5-2020 10-5-2020 - Προσωρινός περιορισμός συνδέσεων με τα νησιά. ΦΕΚ 1781B/10-5-2020 10-5-2020 - Κανόνες τήρησης αποστάσεων σε ιδιωτικές επιχειρήσεις ΦΕΚ 1780B/10-5-2020 10-5-2020 - Περαιτέρω μέτρα στήριξης εργαζομένων και επιχειρήσεων - εργοδοτών του ιδιωτικού τομέα ΦΕΚ 1779B/10-5-2020 10-5-2020 - Παράταση της ισχύος του έκτακτου και προσωρινού μέτρου της χορήγησης άδειας ειδικού σκοπού ΦΕΚ 1778B/10-5-2020 10-5-2020 - Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας επιμέρους ιδιωτικών επιχειρήσεων ΦΕΚ 1776B/10-5-2020 09-5-2020-Καθορισμός λεπτομερειών εφαρμογής ΠΝΠ ΦΕΚ 1775B/9-5-2020 09-5-2020- Παράταση της μη υποχρέωσης θεώρησης των γνωματεύσεων του Ενιαίου Κανονισμού Παροχών Υγείας ΦΕΚ 1774B/9-5-2020 08-5-2020-Τροποποίηση Απόφασης για την Επιδότηση Τόκων Υφιστάμενων Δανείων ΦΕΚ 1769B/8-5-2020 08-5-2020- Σύσταση Ταμείου με την επωνυμία «Ταμείο Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων COVID-19». ΦΕΚ 1768B/8-5-2020 08-5-2020- Λήξη μαθημάτων διδακτικού έτους 2019-2020 ΦΕΚ 1764B/8-5-2020 07-5-2020 - Μέτρα κατά τις μετακινήσεις των μαθητών και τροποποίηση των μέτρων σε επιβατηγά οχήματα. ΦΕΚ 1757B/7-5-2020 07-5-2020 - Συνέχιση λειτουργίας τουριστικών καταλυμάτων, κατ' εξαίρεση της επιβληθείσας προσωρινής απαγόρευσης. ΦΕΚ 1755B/7-5-2020 6-5-2020 - Πρόσληψη έκτακτου ναυτικού προσωπικού για κάλυψη έκτακτων υπηρεσιακών αναγκών των Πλοηγικών Σταθμών. ΦΕΚ 1704B/6-5-2020 4-5-2020 - Συμπλήρωση ΚΥΑ περί απαγόρευσης του απόπλου και κατάπλου ιδιωτικών πλοίων αναψυχής και επαγγελματικών τουριστικών πλοίων. ΦΕΚ 1698B/4-5-2020 4-5-2020 - Χορήγηση προκαταβολής μισθωμάτων για τις συμβάσεις παροχής δημόσιας υπηρεσίας. ΦΕΚ 1690B/4-5-2020 3-5-2020 - Απαγόρευση του απόπλου και κατάπλου ιδιωτικών πλοίων αναψυχής και επαγγελματικών τουριστικών πλοίων. ΦΕΚ 1651/3-5-2020 3-5-2020 - Περιορισμός του κατάπλου ιδιωτικών πλοίων (σκαφών) αναψυχής προερχομένων από το εξωτερικό. ΦΕΚ 1650/3-5-2020 3-5-2020 - Προσωρινός περιορισμός συνδέσεων με τα νησιά.

ΦΕΚ 1649/3-5-2020 3-5-2020 - Περιορισμός της κυκλοφορίας των πολιτών στην Επικράτεια, πέραν των ορίων της οικείας Περιφέρειας. ΦΕΚ 1648B/3-5-2020 3-5-2020 - Κανόνες κοινωνικής αποστασιοποίησης. ΦΕΚ 1647/3-5-20203-5-2020 - Διαδικασία και προϋποθέσεις χορήγησης ενίσχυσης με τη μορφή επιστρεπτέας προκαταβολής. ΦΕΚ 1645B/3-5-2020 3-5-2020 - Απαγόρευση λειτουργίας επιμέρους ιδιωτικών επιχειρήσεων και άλλων χώρων συνάθροισης κοινού έως και 10.5.2020. ΦΕΚ 1644B/3-5-2020 1-5-2020 - Μέτρα για την αντιμετώπιση συνεπειών της πανδημίας του και την επάνοδο στην κοινωνική και οικονομική κανονικότητα. ΦΕΚ 90A/1-5-20201-5-2020 - Συμβάσεις διασφάλισης της ελάχιστης θαλάσσιας συγκοινωνιακής εξυπηρέτησης νησιωτικών περιοχών. ΦΕΚ 1642B/1-5-2020 30-4-2020 - Μέτρα για την για τη διασφάλιση της ελάχιστης θαλάσσιας συγκοινωνιακής εξυπηρέτησης νησιωτικών περιοχών. ΦΕΚ 1641B/30-4-2020 30-4-2020 - Συνέχιση λειτουργίας τουριστικών καταλυμάτων, κατ' εξαίρεση της επιβληθείσας προσωρινής απαγόρευσης. ΦΕΚ 30/4/2020 - Προσωρινή απαγόρευση λειτουργίας των κύριων ξενοδοχειακών καταλυμάτων "Ξενώνες φιλοξενίας νέων». ΦΕΚ 30/4/2020 - Προσωρινή απαγόρευση λειτουργίας εποχικών τουριστικών καταλυμάτων. ΦΕΚ 1633B/30-4-2020 30/4/2020 - Άρση των μέτρων περιορισμού κυκλοφορίας οχημάτων στο κέντρο της Αθήνας. ΦΕΚ 1632B/30-4-2020 25/4/2020 - Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις. ΦΕΚ 86A/25-4-2020 25/4/2020 - Απαγόρευση του απόπλου και κατάπλου ιδιωτικών πλοίων αναψυχής και επαγγελματικών τουριστικών πλοίων. ΦΕΚ 1589B/25-4-2020 25/4/2020 - Προσωρινή αναστολή λειτουργίας των Δικαστηρίων και Εισαγγελιών στο σύνολο της Επικράτειας ΦΕΚ 1588B/25-4-2020 25/4/2020 - Προσωρινός περιορισμός συνδέσεων με τα νησιά. ΦΕΚ 1587B/25-4-2020 25/4/2020 - Περιορισμός του κατάπλου ιδιωτικών πλοίων αναψυχής προερχόμενων από το εξωτερικό. ΦΕΚ 1586B/25-4-2020 25/4/2020 - Παράταση προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας ιδιωτικών επιχειρήσεων. ΦΕΚ 1585B/25-4-2020 24/4/2020 - Αποζημίωση ειδικού σκοπού για την ενίσχυση επιχειρήσεων. ΦΕΚ 1578B/24-4-2020 24/4/2020 - Παράταση της άδειας ειδικού σκοπού. ΦΕΚ 1566B/24-4-202022/4/2020 - Μέτρα στήριξης εργαζομένων ειδικών κατηγοριών, οι οποίοι πλήττονται σημαντικά. ΦΕΚ 1547/22-4-2020 22/4/2020 - Τροποποίηση του εθνικού πλαισίου ωραρίου λειτουργίας των υπεραγορών τροφίμων. ΦΕΚ 1546B/22-4-2020 22/4/2020 - Συνέχιση λειτουργίας τουριστικών καταλυμάτων κατ' εξαίρεση. ΦΕΚ 1529B/22-4-2017/4/2020 - Δήλωση αποθεμάτων υγειονομικού υλικού και τροφίμων. ΦΕΚ 1481B/17-4-20\ 17/4/2020 - Τροποποίηση περιορισμού κυκλοφορίας Πλοίων και Σκαφών. ΦΕΚ 1480B/17-4-20 17/4/2020- Προσωρινός περιορισμός του κατάπλου ιδιωτικών πλοίων (σκαφών) αναψυχής και τις 27.4.2020. ΦΕΚ 1479B/17-4-20 17/4/2020- Παράταση κατ' οίκον προσωρινού περιορισμού προσώπων που εισέρχονται στη χώρα από την αλλοδαπή. ΦΕΚ 1476B/17-4-20 17/4/2020 - Παράταση μέτρων στους Δήμους Μυκόνου και Θήρας. ΦΕΚ 1475B/17-4-20 17/4/2020 - Παράταση απαγόρευσης λειτουργίας Σχολών Ταχυπλόων-Ναυαγοσωστών. ΦΕΚ 1473B/17-4-20 17/4/2020 - Παράταση μέτρων στα κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης έως τις 10-05-2020 ΦΕΚ 1472B /17-4-20 16/4/2020 - Παράταση Απαγόρευσης Ιεροπραξιών έως 28-04-2020 ΦΕΚ 1471B/16-4-20 16/4/2020 - Συμβάσεις ανάθεσης δημόσιας υπηρεσίας εξυπηρέτησης νησιωτικών περιοχών. ΦΕΚ 1470B/16-4-20 16/4/2020 - Χορήγηση εφάπαξ οικονομικής ενίσχυσης ύψους τετρακοσίων (400) ευρώ σε μη επιδοτούμενους μακροχρόνια ανέργους. ΦΕΚ 1468B/16-4-20 16/4/2020 - Τροποποίηση Απόφασης ενίσχυσης με τη μορφή Επιστρεπτέας Προκαταβολής. ΦΕΚ 1466B/16-4-20 16/4/2020 - Τροποποίηση της πράξης ΣΝΠ 87/28.2.2013 σχετικά με πράξεις αναχρηματοδότησης ΦΕΚ 1465B/16-4-20 15/4/2020- Χρηματοδότηση συμβάσεων ανάθεσης δημόσιας υπηρεσίας του άρθρου 62ου της ΠΝΠ της 30/03/2020 (Α' 75). ΦΕΚ 1426B/15-4-20 15/4/2020 - Περιορισμός συνδέσεων με το Εξωτερικό και κατάπλου πλοίων αναψυχής ΦΕΚ 1421B/15-4-20 15/4/2020 - Παράταση περιορισμού συνδέσεων με την Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο. ΦΕΚ 1420B/15-4-20 15/4/2020 - Παράταση απαγόρευσης εισόδου υπηκόων τρίτων χωρών ΦΕΚ 1419B/15-4-20 13/4/2020 - Παροχή εξ αποστάσεως Ναυτικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στις ΑΕΝ/ Πλοιάρχων – Μηχανικών ΦΕΚ 1345B/13-4-20 13/4/2020 - Τροποποίηση της αριθμ. 568/2019 απόφασης για τη δράση "Μεταφορικό Ισοδύναμο" (Μ.Ι.) για το έτος 2019 (Β' 819) ΦΕΚ 1344B/13-4-20 13/4/2020 - Μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων συνεπειών της πανδημίας του κορωνοϊού ΦΕΚ 84A/13-4-20 11/4/2020 - Τροποποίηση των παραγράφων 1 και 3 του Αρ. 6 της από 30-3-2020 ΠΝΠ (75A) ΦΕΚ 1303B/11-4-20 11/4/2020- Επιβολή του μέτρου του προσωρινού περιορισμού συνδέσεων με τα νησιά. ΦΕΚ 1302B/11-4-20 Περιορισμός συνδέσεων με τα νησιά. 11/4/2020 Προσωρινή αναστολή λειτουργίας Δικαστηρίων. ΦΕΚ 1301B/11-4-20 10/4/2020 Προσωρινή απαγόρευση λειτουργίας Επιχειρήσεων. ΦΕΚ 1299B/10-4-20 10/4/2020 Ρύθμιση θεμάτων για το Εθνικό Μητρώο Ασθενών από τον κορωνοϊό. ΦΕΚ 1298B/10-4-20 10/4/2020 Τροποποίηση Απόφασης για τη Λειτουργία τουριστικών καταλυμάτων, κατ' εξαίρεση ΦΕΚ 1295B/10-4-20 10/4/2020 Τροποποίηση της με αριθμ. Α. 1076/2020 απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Ανάπτυξης και Επενδύσεων ΦΕΚ 1294B/10-4-20 ΚΥΑ 10/4/2020 - Παράταση Περιορισμού Κυκλοφορίας ΦΕΚ 1293B/10-4-20 ΚΥΑ 10/4/2020-Παράταση καταβολής οφειλών ΔΥΟ ΦΕΚ 1292B/10-4-20 10/4/2020 - Επιδότηση τόκων υφιστάμενων δανείων Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων ΦΕΚ 1291B/10-4-20 10/4/2020 - Παράταση μέτρων εργασίας - Αδειών Ειδικού σκοπού. ΦΕΚ 1290B/10-4-20 ΚΥΑ 9/4/2020- Όργανα και διαδικασία ελέγχου διαπίστωσης παραβάσεων των μέτρων αντιμετώπισης της διασποράς κορωνοϊού. ΦΕΚ 1275B/9-4-20 Καθορισμός λεπτομερειών. 9/4/2020- Τροποποίηση ΚΥΑ ως προς τον περιορισμό της κυκλοφορίας των πολιτών προς αντιμετώπιση διασποράς του κορωνοϊού. ΦΕΚ 1272B/9-4-20 τροποποίηση της

ΚΥΑ υπ' αρ. Δ1α/Γ.Π.οικ.20036/22.3.2020 (Β' 986). 4/4/2020 - ΚΥΑ Παράταση ισχύος περί προσωρινού περιορισμού της κυκλοφορίας των πολιτών. ΦΕΚ 1168B/4-4-20 Παράταση ισχύος. 2/4/2020 - ΚΥΑ αναφορικά με μηχανισμό εφαρμογής των μέτρων στήριξης της ναυτικής εργασίας. ΦΕΚ 1128B/2-4-20 Μέτρα στήριξης ναυτικής εργασίας. 2/4/2020 - Κατ' οίκον προσωρινός περιορισμός προσώπων που εισέρχονται στη χώρα από την αλλοδαπή. ΦΕΚ 1127/2-4-20 Επιβολή μέτρου. 2/4/2020 - Επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της ανάγκης περιορισμού της διασποράς του κορωνοϊού. ΦΕΚ 1123B/2-4-20 Επείγοντα μέτρα. 1/4/2020 - Προσωρινή απαγόρευση λειτουργίας έμμισθων, άμισθων υποθηκοφυλακείων των κτηματολογικών γραφείων. ΦΕΚ 1117/1-4-20 Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας των έμμισθων, άμισθων υποθηκοφυλακείων, των κτηματολογικών γραφείων. 1/4/2020 - Προσωρινή απαγόρευση λειτουργίας επιμέρους λαϊκών αγορών. ΦΕΚ 1114/1-4-20 Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας επιμέρους λαϊκών αγορών. 1/4/2020 - Αναγκαστική διάθεση ξενοδοχειακού καταλύματος στο δημόσιο. ΦΕΚ 1115B/1-4-20 Επιβολή του μέτρου της αναγκαστικής διάθεσης στο δημόσιο. 1/4/2020 - Ρύθμιση επιμέρους ζητημάτων για την εφαρμογή της από 20-03-2020 ΠΝΠ. ΦΕΚ 1116B/1-4-20 Ρύθμιση ζητημάτων ΠΝΠ. 31/3/2020- Παράταση καταβολής βεβαιωμένων οφειλών. ΦΕΚ 1113B/31-3-20 Παράταση καταβολής οφειλών. 30/3/2020 - Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις. Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου (ΦΕΚ 75/A). 29/3/2020- Παράταση ισχύος της ΚΥΑ περί απαγόρευσης τέλεσης λειτουργιών και ιεροπραξιών στους θρησκευτικούς χώρους λατρείας έως τις 11.4.2020. ΚΥΑ Παράτασης απαγόρευσης τέλεσης λειτουργιών και ιεροπραξιών (ΦΕΚ 1082 Β). 28/3/2020 - Παράταση υποβολής δηλώσεων φόρου. ,Υ.Α. 1064 (ΦΕΚ 1079/28-3-2020). 28/3/2020 - Μερική αναστολή λειτουργίας της Κεντρικής Υπηρεσίας του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. ΚΥΑ 124 (ΦΕΚ 1080 Β). 28/3/2020- Προσωρινή απαγόρευση λειτουργίας ιδιωτικών επιχειρήσεων και άλλων χώρων έως και 11.4.2020. ΚΥΑ Προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας ιδιωτικών επιχειρήσεων (ΦΕΚ 1081 Β). 27/3/2020- Προσωρινή αναστολή λειτουργίας όλων των Δικαστηρίων και Εισαγγελιών στο σύνολο της Επικράτειας. ΚΥΑ Προσωρινής αναστολής λειτουργίας όλων των Δικαστηρίων και Εισαγγελιών (ΦΕΚ 1074 Β). 23/3/2020 - Μηχανισμός εφαρμογής των μέτρων στήριξης των εργαζομένων με εξαρτημένη εργασία. ΚΥΑ Μέτρα στήριξης (ΦΕΚ 993 Β). 23/3/2020 - Πρόσθετα μέτρα και ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση της ανάγκης περιορισμού της διασποράς του κορωνοϊού. ΥΠ. ΕΣ. ΔΙΔΑΔ/Φ.69/111 /οικ.8196/23-03-2020. 23/3/2020 - Γενικός Περιορισμός κυκλοφορίας. ΚΥΑ Γενικός Περιορισμός 20036.pdf 22/3/2020 - Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας τουριστικών καταλυμάτων στο σύνολο της Επικράτειας. ΦΕΚ 987B 22_3_20 Μέτρα για τουριστικά καταλύματα. 22/3/2020 - Απαγόρευση λειτουργίας των κλάδων των λαϊκών αγορών. ΦΕΚ 988B_22_3_20 Μέτρα για λαϊκές αγορές. 22/3/2020 - Προσωρινός περιορισμός συνδέσεων με Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Περιορισμός Τουρκία_Η.Β..pdf 21/3/2020 - Προσωρινή απαγόρευση λειτουργίας Εκπαιδευτικών δομών. ΚΥΑ_21.3.2020_Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας Εκπαιδευτικών δομών.pdf 20/3/2020- Εν μέρει περιορισμός κυκλοφορίας Πλοίων και Σκαφών. ΚΥΑ_20.3.2020_Επιβολή του μέτρου του εν μέρει περιορισμού κυκλοφορίας Πλοίων και Σκαφών.pdf 20/3/2020 - Διευκρινίσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως προς τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων. ΕΑΑΔΗΣΥ- Α.Π. 1722. 20/3/2020 - Μέτρα στήριξης κοινωνίας και επιχειρηματικότητας. ΠΝΠ_20.03.2020.pdf 20/3/2020 - Νέες ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση της ανάγκης περιορισμού της διασποράς του κορωνοϊού. ΥΠ. ΕΣ ΔΙΔΑΔ/Φ.69/110/ΟΙΚ.8189/20-03-2020. 18/3/2020 - Επέκταση διευκόλυνσης ειδικής άδειας σε άλλες Ευπαθείς Ομάδες. ΚΥΑ_18.3.2020_Επέκταση της διευκόλυνσης ειδικής άδειας σε άλλες ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΟΜΑΔΕΣ.pdf 18/3/2020 - Προσωρινός περιορισμός κατάπλου ιδιωτικών Πλοίων. ΚΥΑ_18.3.2020_Επιβολή του μέτρου του προσωρινού περιορισμού κατάπλου Ιδιωτικών Πλοίων.pdf 18/3/2020 - Απαγόρευση λειτουργίας Σχολής Ταχυπλόων-Ναυαγοσωστών. ΚΥΑ_18.3.2020_Επιβολή του μέτρου της απαγόρευσης λειτουργίας Σχολής Ταχυπλόων Ναυαγοσωστών.pdf 18/3/2020 - Απαγόρευση λειτουργίας καταλυμάτων. ΚΥΑ_18.3.2020_Επιβολή του μέτρου της απαγόρευσης λειτουργίας Καταλυμάτων.pdf 17/3/2020 - Απαγόρευση εισόδου υπηκόων τρίτων χωρών. ΚΥΑ_17.3.2020_Επιβολή του μέτρου της απαγόρευσης εισόδου υπηκόων τρίτων χωρών.pdf 16/3/2020-Προσωρινή απαγόρευση της τέλεσης κάθε είδους λειτουργιών και ιεροπραξιών στους θρησκευτικούς χώρους λατρείας. ΚΥΑ_16.3.2020_Προσωρινή απαγόρευση λειτουργιών και ιεροπραξιών (ΦΕΚ 872 Β). 16/3/2020 - Μέτρα για τον περιορισμό της διασποράς. ΥΠΕΣ_16.3.2020_Επιπρόσθετα μέτρα για την αντιμετώπιση της ανάγκης περιορισμού της διασποράς.pdf 16/3/2020 - Διευκρινίσεις και οδηγίες σχετικά με το ePresence. ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΥΠΕΣ_16.3.2020_Παροχή διευκρινίσεων και οδηγιών σχετικά με την εφαρμογή ePresence.pdf 15/3/2020 - Προσωρινός περιορισμός συνδέσεων εξωτερικού και κατάπλου πλοίων αναψυχής. ΚΥΑ_15.3.2020_Μέτρα προσωρινού περιορισμού συνδέσεων εξωτερικού και κατάπλου πλοίων αναψυχής.pdf 14/3/2020 - Προσωρινή απαγόρευση εποχικών τουριστικών καταλυμάτων. ΚΥΑ_14.3.2020_Επιβολή του μέτρου προσωρινής απαγόρευσης Επ. Τουριστικών Καταλυμάτων.pdf 14/3/2020 - Προσωρινή απαγόρευση παραλιών και χιονοδρομικών κέντρων. ΚΥΑ_14.3.2020_Επιβολή μέτρου προσωρινής απαγόρευσης παραλιών και χιονοδρομικών κέντρων.pdf 14/3/2020 - Κατεπείγοντα μέτρα αντιμετώπισης της ανάγκης περιορισμού της διασποράς του κορωνοϊού COVID-19. ΠΝΠ_14.3.2020.pdf, 13/3/2020 - Αναστολή λειτουργίας επιχειρήσεων και δραστηριοτήτων. ΚΥΑ_13.3.2020_Μέτρα Αναστολής Λειτουργίας Επιχειρήσεων και Δραστηριοτήτων έως 27.3.2020.pdf 13/3/2020 - Συνεδρίαση συλλογικών

1.5 Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας

Η κατοχύρωση της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας είναι η νομική προϋπόθεση για τη διαμόρφωση της ανθρώπινης προσωπικότητας. Τα χαρακτηριστικά της σκέψης, της συνείδησης και του θρησκευτικού προσανατολισμού διασφαλίζουν τη διαμόρφωση της ανθρώπινης ταυτότητας και η ελεύθερη άσκησή τους είναι απαραίτητη για να μπορέσει το άτομο να αποκτήσει και να αναπτύξει τις δεξιότητες που σχετίζονται με το εσωτερικό του φόρουμ. Η ένταξη του ατόμου στην κοινωνία αλλά και η αρμονική ανάπτυξη της ιδιωτικής του ζωής εξαρτάται από την εκπλήρωση των ατομικών ιδιοτήτων.

Το άρθρο 18 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα ρυθμίζει σχετικά την ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας, αναγνωρίζοντας τη δυνατότητα παρεκκλίσεων από το περιεχόμενό της σε περίπτωση προστασίας της ασφάλειας, της δημόσιας τάξης και υγείας, της ηθικής, των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στη σφαίρα περιεχομένου της ελευθερίας σκέψης, συνείδησης και θρησκείας είναι, σύμφωνα με την παρ. 1-2 του άρθ. 18: η ελευθερία να έχει ή να υιοθετεί μια θρησκεία ή πεποίθηση της επιλογής κάποιου και την ελευθερία να εκδηλώνει τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις του, ατομικά ή από κοινού, τόσο δημόσια όσο και ιδιωτικά, με τη λατρεία και την εκτέλεση τελετών, με πρακτικές και μέσω της εκπαίδευσης. Η τελευταία παράγραφος του άρθρ. 18 ρυθμίζει τη δυνατότητα των γονέων ή των νόμιμων κηδεμόνων των παιδιών να διασφαλίζουν τη θρησκευτική και ηθική τους εκπαίδευση σύμφωνα με τις δικές τους πεποιθήσεις. Το καθεστώς του ανηλίκου - ως νομικό καθεστώς συνεπάγεται την έλλειψη διάκρισης (ως κατάσταση πραγμάτων) έτσι ώστε, στην περίπτωση των ανηλίκων, η δυνατότητα εκδήλωσης της θρησκευτικής ελευθερίας να ασκείται μέσω νόμιμων εκπροσώπων ή κηδεμόνων. Μόλις αποκτήσουν την ιδιότητα του ενήλικα, τα άτομα μπορούν να ασκήσουν την ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας στο όνομά τους.

Το άρθρο 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ρυθμίζει τις πτυχές περιεχομένου της ελευθερίας σκέψης, συνείδησης και θρησκείας στην παρ. 1, διάκριση μεταξύ

οργάνων και ePresence. ΚΥΑ_13.3.2020_Συνεδρίαση συλλογικών οργάνων και Epresence.pdf 12/3/2020 - Μέτρα για την πρόληψη και την προστασία από τον κορωνοϊό. ΥΠΕΣ_12.3.2020_Επείγοντα μέτρα για την πρόληψη και την προστασία από τον κορωνοϊό.pdf 12/3/2020 - Διευκρινίσεις για συμβάσεις που συνάπτονται λόγω κορωνοϊού. ΕΑΑΔΗΣΥ_12.3.2020_Διευκρινίσεις για συμβάσεις που συνάπτονται λόγω COVID19.pdf 11/3/2020 - Κατεπείγοντα μέτρα αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών της εμφάνισης του κορωνοϊού. ΠΝΠ_11.3.2020.pdf 08/3/2020 - Προσωρινή απαγόρευση κοινού σε Αθλητικές Δραστηριότητες. ΚΥΑ_8.3.2020_Επιβολή μέτρου προσωρινής απαγόρευσης παρουσίας κοινού σε Αθλητικές Δραστηριότητες.pdf 25/2/2020 - Κατεπείγοντα μέτρα αποφυγής και περιορισμού της διάδοσης του Κορωνοϊού. ΠΝΠ_25.2.2020.pdf.

forum internum (ελευθερία επιλογής θρησκείας ή πεποιθήσεων, ελευθερία αλλαγής θρησκείας ή πεποιθήσεων) και forum externum (ελευθερία έκφρασης θρησκείας ή πεποιθήσεων ατομικά ή συλλογικά, δημόσια ή ιδιωτικά, μέσω λατρείας, εκπαίδευσης, πρακτικών και τελετουργιών). Περιορισμοί στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας αναφέρονται στην παρ. 2 στην τέχνη. 9. Η ελευθερία έκφρασης της θρησκείας ή των πεποιθήσεών του δεν μπορεί να υπόκειται σε άλλους περιορισμούς εκτός από αυτούς που προβλέπονται σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Η σκέψη είναι το άθροισμα των ανώτερων γνωστικών διεργασιών που αναλαμβάνει το άτομο. Η συνείδηση ορίζει μια συγκεκριμένη μορφή σκέψης που αναφέρεται στη διαισθητική γνώση του ατόμου έχοντας ως αντικείμενο την περιβάλλουσα πραγματικότητα και η θρησκεία αναφέρεται στο σύνολο των ατομικών πεποιθήσεων σχετικά με την ύπαρξη μιας θεότητας. Η σκέψη, η συνείδηση και η θρησκεία εκφράζουν επίσης το σύνολο των προσωπικών πεποιθήσεων του ατόμου. Στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, οι προσωπικές πεποιθήσεις είναι το σύνολο των ιδεών που φθάνουν σε έναν ορισμένο βαθμό επιχειρηματολογίας, σοβαρότητας, συνοχής και σημασίας που πρέπει να είναι συμβατές με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, αποτελώντας σημαντική και ουσιαστική πτυχή της ανθρώπινης ζωής και συμπεριφορά⁴⁰.

Το άρθρο 10 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης επαναλαμβάνει, στην παράγραφο 1, τις γενικές εγγυήσεις που αναφέρονται στο σύστημα των Ηνωμένων Εθνών και στο σύστημα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁴¹.

Σημειώνουμε ότι οι περιορισμοί και οι περιορισμοί στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας ισχύουν μόνο για το forum externum, δεδομένου ότι οι εσωτερικές εκδηλώσεις του ατόμου δεν είναι πιθανό να επηρεαστούν από τις εξαιρετικές περιστάσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 2.

---

⁴⁰ Συμβούλιο της Ευρώπης, Προστασία του δικαίωματος στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας βάσει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Human Rights, Οδηγός του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Στρασβούργο 2012, σελ. 26.

⁴¹ Καθένας έχει δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Αυτό το δικαίωμα συνεπάγεται την ελευθερία του ατόμου να αλλάξει τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις του, καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης της θρησκείας ή των πεποιθήσεών του ατομικά ή συλλογικά, δημόσια ή ιδιωτικά, μέσω της λατρείας, της εκπαίδευσης, της πρακτικής και της εκτέλεσης τελετών. Η παράγραφος 2 θεσπίζει μια πρόσθετη εγγύηση σχετικά με το δικαίωμα αντίρρησης στην αντίρρηση συνείδησης που αναγνωρίζεται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία που διέπει την άσκηση αυτού του δικαιώματος.

Η πανδημία COVID-19 χαρακτήρισε την εφαρμογή της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας με την έννοια του περιορισμού του αριθμού των ατόμων που συμμετέχουν σε λατρευτικές πράξεις ειδικά για τελετουργίες όπως ο γάμος ή η ταφή.

Σε εθνικό επίπεδο, η πανδημία COVID-19 οδήγησε σε αναδιαμόρφωση της παροχής θρησκευτικών υπηρεσιών. Υιοθετήθηκαν κανόνες σχετικά με την άσκηση θρησκευτικών υπηρεσιών, μπορούν να λειτουργούν σε χώρους λατρείας, δημόσιους, χωρίς δημόσια συμμετοχή. β) ιδιωτικές πρακτικές και τελετουργίες ειδικά για τη λατρεία, όπως βαπτίσεις, γάμοι ή κηδείες, με τη συμμετοχή του ελάχιστου αριθμού ατόμων σύμφωνα με τους κανονικούς κανόνες και με αυστηρή τήρηση ατομικών και συλλογικών μέτρων προστασίας για την πρόληψη της εξάπλωσης του COVID- 19.

Η εξέλιξη της πανδημίας COVID-19 σε εθνικό επίπεδο και οι έκτακτες και ειδικές περιστάσεις που σχετίζονται με την κατάσταση έκτακτης ανάγκης έχουν καθορίσει ότι ο εορτασμός των εορτών του Πάσχα πρέπει να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τα μέτρα πρόληψης και καταπολέμησης του ιού SARS-VOC-2 οι εθνικές αρχές.

1.6 Ελευθερία του λόγου

Η ελευθερία της έκφρασης είναι στενά συνδεδεμένη με την ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Η ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας προϋποθέτουν την ελεύθερη έκφραση. Η ελευθερία έκφρασης ασκείται με ορατή στα μέσα ενημέρωσης μορφή, οι πληροφορίες που λαμβάνονται και διαδίδονται από τα μέσα ενημέρωσης δεν υπόκεινται σε κρατικούς περιορισμούς (εκτός από αυτούς που είναι απαραίτητοι σε μια δημοκρατική κοινωνία) και υπόκεινται στις αρχές της ανεξαρτησίας και της ουδετερότητας της έρευνας. δημοσιογραφικός.

Η ακρίβεια των πληροφοριών που παρουσιάζονται από τα μέσα ενημέρωσης σε εξαιρετικές καταστάσεις (όπως η πανδημία COVID-19) αποτελεί σημαντικό σημείο αναφοράς για την αξιολόγηση της ελευθερίας της έκφρασης, ιδίως όσον αφορά την ευθύνη των δημοσιογράφων να διαβιβάζουν ψευδείς πληροφορίες.

Η ελευθερία της έκφρασης αναφέρεται στο άρθρ. 19 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, το οποίο θεσπίζει ως στοιχεία περιεχομένου την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών κάθε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων και μέσων παρουσίασης πληροφοριών. Το άρθρο 19 του Συμφώνου αποδίδει αντίστοιχα ορισμένους περιορισμούς όπως ο σεβασμός των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων ή η υπεράσπιση

της εθνικής ασφάλειας, η τάξη, και η δημόσια υγεία,. Οι περιορισμοί που σχετίζονται με την ελευθερία της έκφρασης παρουσιάζονται λεπτομερώς σύμφωνα με το άρθρο. 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα⁴².

Το άρθρο 11 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει την ελευθερία της έκφρασης ως δικαίωμα στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης χωρίς παρέμβαση της δημόσιας αρχής και ανεξαρτήτως συνόρων. Η ελευθερία και ο πλουραλισμός των μέσων ενημέρωσης γίνονται σεβαστές σύμφωνα με το παρατιθέμενο κείμενο.

Κατά την ερμηνεία της ελευθερίας της έκφρασης, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναγνωρίζει ότι αυτή συνεπάγεται ειδικά καθήκοντα και ευθύνες. Για το λόγο αυτό, επιτρέπονται δύο περιορισμένοι τομείς περιορισμού, οι οποίοι μπορεί να σχετίζονται είτε με το σεβασμό των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων είτε με την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας ή των ηθών. Ωστόσο, όταν ένα Κράτος Μέρος επιβάλλει περιορισμούς στην άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης, δεν μπορεί να θέσει σε κίνδυνο το ίδιο το δικαίωμα. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η σχέση μεταξύ νόμου και περιορισμού και μεταξύ κανόνα και εξαίρεσης δεν πρέπει να αντιστραφεί⁴³.

Η πανδημία COVID-19 έχει αναδιαμορφώσει το περιβάλλον της ελευθερίας της έκφρασης, με το Διαδίκτυο να γίνεται το κύριο κανάλι μετάδοσης και απόκτησης πληροφοριών. Διεθνώς, τα πρότυπα που αναπτύχθηκαν για τη λογοδοσία για περιεχόμενο που δημοσιεύεται στο Διαδίκτυο περιέχονται στις Αρχές της Μανίλα. Στο εισαγωγικό μέρος, οι Αρχές της Μανίλα καθορίζουν το πλαίσιο για τον καθορισμό της ανάγκης για σαφείς κανόνες σχετικά με την ευθύνη των διαμεσολαβητών περιεχομένου Διαδικτύου, όπως οι πάροχοι υπηρεσιών Διαδικτύου, τα κοινωνικά δίκτυα και οι μηχανές αναζήτησης. Από τη σκοπιά των Αρχών της Μανίλα, οι πολιτικές που διέπουν τη νομική ευθύνη των διαμεσολαβητών για το περιεχόμενο τέτοιων επικοινωνιών επηρεάζουν τα δικαιώματα των χρηστών όπως η ελευθερία έκφρασης, η

---

⁴² 1. Καθένας έχει δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης. Αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει την ελευθερία της γνώμης και της λήψης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών χωρίς παρέμβαση δημοσίων αρχών και ανεξαρτήτως συνόρων. Το παρόν άρθρο δεν εμποδίζει τα κράτη να υποβάλλουν τις ραδιοτηλεοπτικές, κινηματογραφικές ή τηλεοπτικές επιχειρήσεις σε καθεστώς αδειοδότησης. 2. Η άσκηση αυτών των ελευθεριών που συνεπάγεται καθήκοντα και ευθύνες μπορεί να υπόκειται σε διατυπώσεις, προϋποθέσεις, περιορισμούς ή κυρώσεις που προβλέπονται από το νόμο, οι οποίες, σε μια δημοκρατική κοινωνία, συνιστούν μέτρα απαραίτητα για την εθνική ασφάλεια, την εδαφική ακεραιότητα ή τη δημόσια ασφάλεια, την επιβολή του νόμου και την πρόληψη του εγκλήματος. προστασία της υγείας, των ηθών, της φήμης ή των δικαιωμάτων άλλων, για την αποτροπή της αποκάλυψης εμπιστευτικών πληροφοριών ή για την εγγύηση της εξουσίας και της αμεροληψίας του δικαστικού σώματος.

⁴³ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 102η σύνοδος Γενεύη, 11-29 Ιουλίου 2011, Γενικό σχόλιο Αρ. 34 Άρθρο 19: Ελευθερίες της γνώμης και της έκφρασης.

ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή. Προκειμένου να υποστηριχθεί η ελευθερία της έκφρασης στο Διαδίκτυο, απαιτείται ένα αρθρωμένο πλαίσιο των αρχών που ισχύουν για τη δραστηριότητα των δημιουργών διαδικτυακού περιεχομένου. Οι Αρχές της Μανίλα διέπουν την ευθύνη σύμφωνα με τα ακόλουθα α) οι μεσάζοντες θα πρέπει να απαλλάσσονται από την ευθύνη για το περιεχόμενο τρίτων δεν θα πρέπει να επιδιώκεται περιορισμός περιεχομένου χωρίς διάταξη δικαστικής αρχής β) τα αιτήματα για περιορισμούς περιεχομένου πρέπει να είναι σαφή, και να ακολουθούν την κατάλληλη διαδικασία γ) η διαφάνεια και η λογοδοσία πρέπει να ενσωματωθούν σε νόμους, πολιτικές και πρακτικές που περιορίζουν το περιεχόμενο.

Δεδομένου ότι η ελευθερία της έκφρασης είναι ουσιαστική αξία για μια δημοκρατική κοινωνία, έχουν αναπτυχθεί πρότυπα σε επίπεδο Συμβουλίου της Ευρώπης για να βοηθήσουν στην προστασία της σε εξαιρετικές περιστάσεις. Για το σκοπό αυτό, στην 1005η συνεδρίαση της Επιτροπής Υπουργών, εγκρίθηκαν οι Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και της ενημέρωσης σε περιόδους κρίσης⁴⁴, το οποίο θεσπίζει, μεταξύ άλλων, τις συνθήκες εργασίας των δημοσιογράφων σε περιόδους κρίσης, την προστασία του δημοσιογραφικού υλικού, τις διασφαλίσεις έναντι διαστρέβλωσης της πληροφόρησης και χειραγώγησης του κοινού κ.λπ.

Η χρησιμότητα του εγγράφου που εκπόνησε η Επιτροπή Υπουργών έγκειται επίσης στην προώθηση ενός υποδειγματικού ορισμού του όρου κρίση σύμφωνα με τον οποίο το φαινόμενο αυτό περιλαμβάνει αλλά δεν περιορίζεται σε πολέμους, τρομοκρατικές επιθέσεις, φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές, δηλαδή καταστάσεις όπου η ελευθερία απειλείται η έκφραση και οι πληροφορίες (για παράδειγμα, ο περιορισμός τους για λόγους ασφαλείας).

Η κύρια προτεραιότητα που προσδιορίζεται στο έγγραφο που συνέταξε η Επιτροπή Υπουργών για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης σε περιόδους κρίσης είναι η διασφάλιση της ασφάλειας των εθνικών και ξένων επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης. Η αρχή της εγγύησης της προστασίας των δημοσιογράφων δεν πρέπει να παρερμηνεύεται και να χρησιμοποιείται ως πρόσχημα για τον περιορισμό των βασικών δικαιωμάτων των δημοσιογράφων, όπως η ελεύθερη κυκλοφορία και η πρόσβαση στις πληροφορίες. Εναπόκειται στις εθνικές αρχές να συνεργαστούν με τις στρατιωτικές και πολιτικές υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για τη διαχείριση

---

⁴⁴ Έγινε στις 26 Σεπτεμβρίου 2007.

κρίσεων, ώστε να μπορούν να ληφθούν πρακτικά μέτρα για την προώθηση της κατανόησης και της επικοινωνίας με τους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης.

Η κύρια προτεραιότητα που προσδιορίζεται στο έγγραφο που συνέταξε η Επιτροπή Υπουργών για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης σε περιόδους κρίσης είναι η διασφάλιση της ασφάλειας των εθνικών και ξένων επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης. Η αρχή της εγγύησης της προστασίας των δημοσιογράφων δεν πρέπει να παρερμηνεύεται και να χρησιμοποιείται ως πρόσχημα για τον περιορισμό των βασικών δικαιωμάτων των δημοσιογράφων, όπως η ελεύθερη κυκλοφορία και η πρόσβαση στις πληροφορίες. Εναπόκειται στις εθνικές αρχές να συνεργαστούν με τις στρατιωτικές και πολιτικές υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για τη διαχείριση κρίσεων, ώστε να μπορούν να ληφθούν πρακτικά μέτρα για την προώθηση της κατανόησης και της επικοινωνίας με τους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης.

Οι Οδηγίες της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης αναγνωρίζουν επίσημα τα όρια που προβλέπονται στο άρθρο. 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και ερμηνεύεται υπό το φως της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου ως οι μόνοι δυνατοί περιορισμοί στην ελευθερία της έκφρασης. Είναι σημαντικό, σε καταστάσεις κρίσης, η ελευθερία της έκφρασης, στη διάστασή της της διάδοσης και λήψης πληροφοριών, να εφαρμόζεται όσο το δυνατόν ευρύτερα, ώστε η κοινή γνώμη να ενημερώνεται αυστηρά και σωστά για τη συγκεκριμένη κατάσταση, πιθανές λύσεις που ισχύουν για την κρίση και τις καταχρήσεις που μπορεί να συμβούν.

Επίκληση των ορίων που προβλέπει το άρθρ. 10 της ΕΣΔΑ επιτρέπει την εφαρμογή των αρχών της προβλεψιμότητας και της ασφάλειας δικαίου σε σχέση με τον περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης. Σύμφωνα με τις διατάξεις των κατευθυντήριων γραμμών, τα κράτη μέλη δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούν ασαφείς όρους όταν επιβάλλουν περιορισμούς στην ελευθερία έκφρασης και ενημέρωσης σε περιόδους κρίσης. Από αυτή την άποψη, η υποκίνηση σε βία και δημόσια διαταραχή θα πρέπει να ορίζεται σωστά και με σαφήνεια.

Σύμφωνα με ειδικούς του Συμβουλίου της Ευρώπης, η πανδημία COVID-19 ενσωματώνει την ελευθερία της έκφρασης, τονίζοντας την ανάγκη να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην επικοινωνία και τη διάδοση πληροφοριών για τον ιό και την κυκλοφορία του, τους κινδύνους μόλυνσης, τον αριθμό των ασθενειών και των θανάτων. Είναι επίσης απαραίτητο να τονιστούν εκείνα τα μέτρα που συνδέονται στενότερα με την πολιτική της αποστασιοποίησης / κοινωνικής απομόνωσης. Τα μέσα ενημέρωσης έχουν ηθική υποχρέωση να παρέχουν πληροφορίες δίκαιες και αξιόπιστες για το κοινό, αλλά και να ενθαρρύνει την κατανόηση και τη συνεργασία των ανθρώπων για τη

συμμόρφωση με τους νομικούς και αναγκαίους περιορισμούς. Τα μέσα ενημέρωσης, οι επαγγελματίες της υγείας, οι ακτιβιστές της κοινωνίας των πολιτών πρέπει να μπορούν να εξετάζουν κριτικά τα μέτρα που λαμβάνουν οι αρχές⁴⁵. Εξετάζοντας τη δυνατότητα περιορισμού της ελευθερίας της έκφρασης στον απόηχο της πανδημίας COVID-19, εμπειρογνώμονες του Συμβουλίου της Ευρώπης διαπίστωσαν ότι δεν δικαιολογείται προηγούμενη λογοκρισία ορισμένων θεμάτων, κλείσιμο του Τύπου ή άμεσος αποκλεισμός της πρόσβασης σε διαδικτυακές πλατφόρμες επικοινωνίας. Η επιβλαβής εξάπλωση της παραπληροφόρησης μπορεί να αντιμετωπιστεί με στοχευμένες εκ των υστέρων κυρώσεις και κυβερνητικές εκστρατείες ενημέρωσης. Τα κράτη θα πρέπει να συνεργαστούν με διαδικτυακές πλατφόρμες και πλατφόρμες μέσων ενημέρωσης για να αποτρέψουν τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης, καθώς και να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση σε αξιόπιστες πηγές ειδήσεων και πληροφοριών, ιδίως σε αυτές που κοινοποιούνται από τις αρχές δημόσιας υγείας⁴⁶.

Σε περιόδους υγειονομικής κρίσης, η ελευθερία της έκφρασης συνεπάγεται την υποχρέωση των μέσων ενημέρωσης να ενημερώνουν το κοινό για δύο διακριτά ζητήματα, αφενός οι κυβερνήσεις κοινοποιούν σχετικές πληροφορίες μέσω ανακοινώσεων τύπου, εκθέσεων και δημόσιων δηλώσεων, από την άλλη πλευρά, οι αναφορές των μέσων ενημέρωσης που βασίζονται σε ανεξάρτητες πηγές ειδήσεων, με διαφανείς και ακριβείς μεθόδους με ελεγμένες πληροφορίες, οι οποίες είναι ζωτικής σημασίας για την εκπαίδευση και την ενημέρωση του κοινού, συμπεριλαμβανομένου σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Μια σημαντική συντεταγμένη που πρέπει να αξιολογηθεί σε περιόδους κρίσης είναι η επιστημονική δημοσιογραφία που βασίζεται στην επιστημονική έρευνα που είναι απαραίτητη για την καλλιέργεια και τη διαμόρφωση ενός συνειδητού, ενημερωμένου κοινού, ικανού για κριτική σκέψη και αξιολόγηση. Οι αξιόπιστες πληροφορίες εξουδετερώνουν τις φήμες, την παραπληροφόρηση και, σιωπηρά, εξουδετερώνουν τη δημιουργία και διατήρηση κλίματος πανικού και κοινωνικής αναταραχής⁴⁷.

Η σχέση μεταξύ της τρέχουσας κατάστασης έκτακτης ανάγκης για την υγεία και της ελευθερίας της έκφρασης έχει τονιστεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας μέσω της έννοιας της infodemia που αναφέρεται στο σύνολο πληροφοριών (πραγματικές και ψευδείς) σχετικά με τη

---

⁴⁵ <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/freedom-of-expression-and-information-in-times-of-crisis>

⁴⁶ <https://rm.coe.int/en-mitigating-a-global-health-crisis-while-maintaining-freedom-of-expr/16809e2d1e>.

⁴⁷ <https://rm.coe.int/en-mitigating-a-global-health-crisis-while-maintaining-freedom-of-expr/16809e2d1e>.

μόλυνση από τον ιό SARS-CoV-2. Δεδομένου του βάρους των πληροφοριών σχετικά με την πανδημία του COVID-19, ήταν δύσκολο να προσδιοριστούν σωστά οι πραγματικές πληροφορίες - υποστηριζόμενες από την έλλειψη αντίδρασης ή τις ασυνεπείς αντιδράσεις των αρχών σε ερεθίσματα πληροφοριών. Ειδικότερα, διεθνείς και περιφερειακοί εμπειρογνώμονες έχουν εντοπίσει συγκεχυμένα μηνύματα σχετικά με την κατάλληλη κοινωνική συμπεριφορά, την ελαχιστοποίηση του κινδύνου κ.λπ. Η αρχή της διαφάνειας στη διαχείριση της πληροφορικής από τις κυβερνητικές αρχές είχε θετικά αποτελέσματα στη διαχείριση της πανδημίας, ενώ η αδιαφάνεια της κυβέρνησης εμποδίζει την κοινωνική συνεργασία και την ατομική ευθύνη.

Οι ειδικοί του Συμβουλίου της Ευρώπης επισημαίνουν τους κύριους άξονες στους οποίους αποσυντίθεται η ελευθερία της έκφρασης κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, πολιτική και ρύθμιση των μέσων ενημέρωσης, ο αντίκτυπος των ψηφιακών τεχνολογιών στην ελευθερία της έκφρασης του τύπου και των μέσων ενημέρωσης. Η πληροφόρηση και ασφάλεια των δημοσιογράφων - που στο σύνολό τους καλλιεργούν ένα περιβάλλον που ευνοεί την ανεξάρτητη, ελεύθερη, ασφαλή και ποιοτική δημοσιογραφία⁴⁸.

Λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία της σωστής ενημέρωσης κατά τη διάρκεια της κρίσης υγείας που προκλήθηκε από την πανδημία COVID-19, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει αναπτύξει πρότυπα που καθοδηγούν τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης μπορούν να ασκήσουν την ελευθερία της έκφρασης. Η πληροφόρηση, ως στοιχείο της ελευθερίας της έκφρασης, πρέπει να σχετίζεται με πληροφορίες για τον ιό, την κυκλοφορία του ιού, τον κίνδυνο μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2, τον αριθμό των ασθενειών και των θανάτων και εκείνων που σχετίζονται με μέτρα πολιτικής. κοινωνική αποστασιοποίηση. Είναι απαραίτητο τα μέσα ενημέρωσης να διασφαλίζουν την ακριβή ενημέρωση προς όφελος του ευρύτερου κοινού, αλλά ταυτόχρονα οι εκπρόσωποί τους πρέπει να αναλάβουν επίσης την ευθύνη για τη μετάδοση μηνυμάτων που μπορούν να βοηθήσουν τον πληθυσμό να αποτρέψει τον πανικό και να ενθαρρύνει την κατανόηση των μέτρων ασφαλείας που λαμβάνονται από τη συνεργασία των ανθρώπων με τις αρχές για την εξασφάλιση της εφαρμογής των αναγκαίων περιορισμών. Οι οργανισμοί μέσων ενημέρωσης πρέπει να συμμορφώνονται με τα πρότυπα δεοντολογίας και να απέχουν από τη δημοσίευση και τη διάδοση μη επαληθευμένων πληροφοριών. Τα μέσα ενημέρωσης πρέπει να συνεργάζονται με τις κυβερνήσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης στο πνεύμα της διατήρησης των προτύπων ηθικής, αμεροληψίας και ουδετερότητας, ώστε οι πολίτες να

---

⁴⁸<https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/-/protecting-freedom-of-expression-and-media-freedom-in-times-of-pandemics>.

έχουν ένα κοινωνικό κλίμα συνεργασίας και αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Στη βάση μιας σωστής συνεργασίας, προσφέρεται η δυνατότητα σε δημοσιογράφους και επαγγελματίες υγείας να ασκήσουν το δικαίωμά τους να ασκούν κριτική στις αρχές και να διαμορφώνουν τη δική τους απάντηση στην υγειονομική κρίση⁴⁹.

Ταυτόχρονα, η διαδικασία ενημέρωσης που διεξάγεται από τα μέσα ενημέρωσης πρέπει να εφαρμόζει τις αρχές της ισότητας και της μη διάκρισης, έτσι ώστε τα δημόσια μηνύματα που διαβιβάζονται στον πληθυσμό να μην είναι πιθανό να διαδώσουν ρατσιστικές και ξενοφοβικές συμπεριφορές. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, το εβδομαδιαίο Spiegel δημοσίευσε ένα άρθρο με τίτλο «Coronavirus. Made in China» που δημιούργησε ένα κλίμα έντασης και εσωτερικής δυσπιστίας, οδηγώντας σε ρητορική μίσους κατά των Κινέζων που ζουν στη Γερμανία. Παρόμοια περιστατικά στον Τύπο έχουν σημειωθεί στη Δανία, τη Γαλλία και την Ιρλανδία, και ως εκ τούτου, δημοσιογράφοι που συνέγραψαν δυσφημιστικά άρθρα που γράφτηκαν κατά του κινεζικού πληθυσμού αποσύρθηκαν επίσημα. Στο διαδικτυακό περιβάλλον, η ασιατική κοινότητα διοργάνωσε την εκστρατεία «# Iamnovirus», εφιστώντας την προσοχή στο γεγονός ότι οι πληροφορίες που παρουσιάζονται στα κανάλια του Τύπου σε σχέση με την πανδημία COVID-19 δεν μπορούν να βλάψουν το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια, την εικόνα και τη φήμη του Ασιατικού πληθυσμού⁵⁰.

Προκειμένου να συγχρονιστεί η ευθύνη των μέσων ενημέρωσης στην αντικειμενική παρουσίαση πληροφοριών για την εξέλιξη της πανδημίας COVID-19 με τη διατήρηση ενός κοινωνικού κλίματος αλληλεγγύης, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει υιοθετήσει συγκεκριμένα πρότυπα σύμφωνα με τα οποία τα κράτη μέλη θα πρέπει να προσπαθούν συνεχώς να διατηρούν ευνοϊκό περιβάλλον, ανεξάρτητα και επαγγελματικά μέσα ενημέρωσης, ειδικά σε καταστάσεις κρίσης. Από αυτή την άποψη, θα πρέπει να καταβληθούν ιδιαίτερες προσπάθειες για την υποστήριξη του ρόλου των μέσων μαζικής ενημέρωσης της δημόσιας υπηρεσίας ως αξιόπιστης πηγής πληροφόρησης και παράγοντα κοινωνικής ένταξης και κατανόησης μεταξύ των διαφόρων ομάδων της κοινωνίας⁵¹.

---

⁴⁹ <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/freedom-of-expression-and-information-in-times-of-crisis>.

⁵⁰ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΚΟΡΩΝΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΕ - ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ, 2020, σελ. 36.

⁵¹ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805ae60e.

1.7 Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, και την οικογένεια

Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, την οικογένεια και την ιδιωτική ζωή έχει επιπτώσεις σε άλλα ανθρώπινα προνόμια, όπως η προστασία των προσωπικών δεδομένων και η ισότητα μεταξύ των συζύγων. Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, και την οικογένεια έχει ερμηνευθεί ευρέως από διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα, συμπεριλαμβανομένων πτυχών όπως η σωματική ακεραιότητα, η ψυχική και ηθική ακεραιότητα του ατόμου, το δικαίωμα στην εικόνα, την φήμη, την πρόσβαση σε προσωπικά δεδομένα, το δικαίωμα στην ταυτότητα φύλου, το δικαίωμα στο γάμο, το δικαίωμα στην υιοθεσία, το δικαίωμα κατοικίας και αλληλογραφίας, το δικαίωμα των μελών της οικογένειας να απολαμβάνουν ο ένας την παρέα του άλλου κ.λπ.

Αυτή η σύγκλιση των δικαιωμάτων για την προστασία των αξιών της προσωπικής ζωής οδήγησε στην προστασία της ιδιωτικής ζωής της οικογένειας μέσω ενός πολύπλοκου συνόλου νομικών διατάξεων που υιοθετήθηκαν σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το άρθρο 17 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα προβλέπει ότι κανένας δεν πρέπει να υποβάλλεται σε αυθαίρετη ή παράνομη επέμβαση στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένεια, στο σπίτι ή στην αλληλογραφία του, ούτε σε παράνομες προσβολές της τιμής και της υπόληψής του. Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία του νόμου από τέτοιες παρεμβάσεις ή επιθέσεις.

Στην ερμηνεία της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, οι διατάξεις του άρθρ. 17 αναφέρεται στην προστασία του ατόμου τόσο σε σχέση με αυθαίρετες παρεμβάσεις όσο και σε σχέση με παράνομες παρεμβάσεις, με κάθε παρέμβαση να έχει το δικό της πεδίο εφαρμογής. Για τους σκοπούς της Επιτροπής, απαγορεύεται κάθε μορφή παρακολούθησης, τηλεφωνικής, τηλεγραφικής υποκλοπής ή οποιασδήποτε μορφής ηχογράφηση συνομιλιών. Οι έρευνες πρέπει να συμμορφώνονται με τις απαραίτητες εγγυήσεις για τη διατήρηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Οικογενειακή προστασία που καθιερώθηκε στο πλαίσιο προστασίας του 17 του Συμφώνου συνεπάγεται στην προστασία όλων των στοιχείων της κατοικίας ή της οικογενειακής ζωής. Περιλαμβάνεται στην κατηγορία των προσωπικών πληροφοριών, δεδομένων που είναι αποθηκευμένα σε υπολογιστές, βάσεις δεδομένων και άλλες συσκευές. Τα κράτη πρέπει να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι οι προσωπικές πληροφορίες δεν περιέρχονται στην κατοχή προσώπων που δεν είναι εξουσιοδοτημένα από το νόμο να τα επεξεργαστούν. Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή κατά την έννοια του άρθρ. 17 του Συμφώνου

απαιτεί κάθε άτομο να έχει πρόσβαση στην επαλήθευση των προσωπικών δεδομένων που είναι αποθηκευμένα σε ηλεκτρονική μορφή. Όλοι θα πρέπει επίσης να μπορούν να βρουν ποιες δημόσιες ή ιδιωτικές αρχές ή φορείς ελέγχουν τα αρχεία τους. Εάν τα ηλεκτρονικά αρχεία περιέχουν λανθασμένα προσωπικά δεδομένα ή εάν τα προσωπικά δεδομένα έχουν συλλεχθεί ή υποβληθεί σε επεξεργασία με παράνομο τρόπο, κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να ζητήσει τη διόρθωση ή την εξάλειψη σφαλμάτων.

Στο ίδιο πνεύμα, διασφαλίζεται η προστασία της τιμής και της αξιοπρέπειας του προσώπου σύμφωνα με τις εθνικές νομοθετικές διατάξεις. Οποιοσδήποτε μπορεί να παραπονεθεί για ελαττωματικά ένδικα μέσα που προβλέπονται από το εθνικό νομικό πλαίσιο για την προστασία της ανθρώπινης τιμής και αξιοπρέπειας⁵².

Στο νομικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής κατοχυρώνεται από το άρθρ. 8 σε σχέση με το σεβασμό για την οικογένεια, το σπίτι και την αλληλογραφία. Η παρέμβαση των δημοσίων αρχών στην άσκηση αυτού του δικαιώματος επιτρέπεται μόνο στο βαθμό που η παρέμβαση αυτή κατοχυρώνεται από το νόμο και συνιστά, σε μια δημοκρατική κοινωνία, απαραίτητο μέτρο για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια, την οικονομική ευημερία της χώρας, την επιβολή του νόμου, την ποινική προστασία, της υγείας, των ηθών, των δικαιωμάτων και των ελευθεριών όλων των ανθρώπων⁵³.

Στη νομολογία του, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει επίσης προσδιορίσει τις υποχρεώσεις των κρατών μερών στη Σύμβαση σε σχέση με την εγγύηση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και οικογενειακή ζωή.

Η υποχρέωση προστασίας είναι ο πυρήνας του άρθρου 8. Το κράτος πρέπει να ενεργήσει για να προστατεύσει τα άτομα από αυθαίρετες παρεμβάσεις στην άσκηση του δικαιώματος σεβασμού του ιδιωτικού χώρου, της οικογένειας, της κατοικίας και της αλληλογραφίας. Εναλλακτικά, ο στόχος είναι να εξασφαλιστεί η προστασία του ατόμου από την άδικη παρέμβαση ατόμων, έτσι

---

⁵² Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό Σχόλιο Αρ. 16 Άρθρο 17 (Το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, της οικογένειας, του σπιτιού και αλληλογραφία και προστασία της τιμής και της υπόληψης).

⁵³ Η πολυπλοκότητα του δικαιώματος στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή έχει αναγνωριστεί και επικυρωθεί από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από την αξιολόγηση ως βάσιμη και παραδεκτή ενός αιτήματος που βασίζεται σε πτυχές διαφορετικές από αυτές που αναφέρονται ρητά στο άρθρο 8 του Ευρωπαϊκή Σύμβαση. Έτσι, ερμηνευτικά, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο συμφώνησε να συμπεριλάβει στο περιεχόμενο του άρθρ. 8 στοιχεία που παραδοσιακά δεν περιλαμβάνονται στο περιεχόμενο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης όπως η ενδοοικογενειακή βία, η προστασία του περιβάλλοντος, ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου.

ώστε οι θετικές υποχρεώσεις να περιλαμβάνουν τη λήψη μέτρων που αποσκοπούν στη διασφάλιση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Ο τρόπος εκπλήρωσης των θετικών και αρνητικών υποχρεώσεων που αφορούν την ιδιωτική και την οικογενειακή ζωή είναι να εντοπιστεί η σωστή ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων του ατόμου και των συμφερόντων της κοινότητας. Σε περίπτωση παρεμβολής πρέπει να διευκρινίζεται εάν έχει συμμορφωθεί με τους περιορισμούς που προβλέπονται.

Στο δεύτερο εδάφιο του άρθρ. 2 της Σύμβασης έχει επιδιωχθεί ένας νόμιμος και αναγκαίος σκοπός σε μια δημοκρατική κοινωνία⁵⁴.

Προκειμένου μια δημόσια αρχή να ασκήσει παρέμβαση στην πραγματοποίηση του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής, είναι απαραίτητο να πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από το άρθρ. 8, παράγραφος 2: (1) η παρέμβαση πρέπει να ρυθμίζεται ρητά από το νόμο (στην περίπτωση αυτή, η νομοθεσία πρέπει να είναι συμβατή με τις απαιτήσεις του κράτους δικαίου και να πληροί τις προϋποθέσεις αποτελεσματικότητας, λογικότητας, προβλεψιμότητας και σαφήνειας, (2) η παρέμβαση πρέπει να επιδιώκει νόμιμο σκοπό (όπως η προστασία της υγείας, της δημόσιας ασφάλειας), (3) η παρέμβαση πρέπει να είναι απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία (που αποδεικνύεται από το εύλογο, τον στόχο και τη χρησιμότητα της παρέμβασης).

Ο παράγοντας υγείας παρουσιάζεται σε στενή σχέση με το εύρος του περιεχομένου του άρθρου 8 κάνοντας έκκληση σε δύο πτυχές: (1) αφενός, η συμπερίληψη των στοιχείων που αναφέρονται στο δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον στη σφαίρα περιεχομένου του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή επιτυγχάνεται λαμβάνοντας υπόψη την ευημερία και υγεία του ατόμου, (2) Από την άλλη πλευρά, η προστασία της δημόσιας υγείας αποτελεί σημαντικό περιορισμό της προστασίας του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής και της οικογενειακής ζωής⁵⁵.

Η προστασία της προσωπικής ζωής του ατόμου, σύμφωνα με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ρυθμίζεται από το άρθρ. 7-9 που έχουν ως αντικείμενο,

---

⁵⁴ Νομικός σύμβουλος του Δικαστηρίου, Οδηγός για το άρθρ. 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας, 2018, σελ.8.

⁵⁵ Ursula Kil Kelly, Το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Ένας οδηγός για την εφαρμογή του άρθρου 8 του Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Εγχειρίδια για τα ανθρώπινα δικαιώματα, Αρ. 1, σελίδα 62.

τον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, την προστασία των προσωπικών δεδομένων, το δικαίωμα στο γάμο και το δικαίωμα δημιουργίας οικογένειας⁵⁶.

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων ρυθμίζεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης - ως εξειδικευμένο έγγραφο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο νομικό σύστημα του Συμβουλίου της Ευρώπης, η Σύμβαση 10894 είναι το νομικό μέσο που αποσκοπεί στη θέσπιση των απαραίτητων μέτρων για την εναρμόνιση του εσωτερικού δικαίου με τις αρχές του σεβασμού των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων ρυθμίζεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης - ως εξειδικευμένο έγγραφο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο νομικό σύστημα του Συμβουλίου της Ευρώπης, η Σύμβαση 108⁵⁷ είναι το νομικό μέσο που αποσκοπεί στη θέσπιση των απαραίτητων μέτρων για την εναρμόνιση του εσωτερικού δικαίου με τις αρχές του σεβασμού των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, η προστασία των προσωπικών δεδομένων είναι ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο ζήτημα, το οποίο αντιμετωπίζει το Συμβούλιο της Ευρώπης σε κοινή δήλωση που εξέδωσε ο Πρόεδρος της Επιτροπής της Σύμβασης 108 και ο ορισθείς Επίτροπος του Συμβουλίου Ευρώπη που έχει οριστεί στον τομέα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Είναι σημαντικό σε δύσκολες καταστάσεις, να τηρούνται οι ισχύουσες αρχές στον τομέα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και είναι απαραίτητο μεταξύ άλλων, να τηρούνται οι ακόλουθες πτυχές: (1) ενημέρωση των ανθρώπων σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, (2) η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πραγματοποιείται μόνο εάν είναι απαραίτητο με ρητό, καθορισμένο και νόμιμο σκοπό, (3) την αξιολόγηση του αντίκτυπου της επεξεργασίας πριν από την πραγματική έναρξη της επεξεργασίας των αντίστοιχων δεδομένων, (4) διασφάλιση του απορρήτου και της ασφάλειας

---

⁵⁶ Ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της οικογενειακής ζωής παρέχεται σύμφωνα με την προστασία του σπιτιού και το απόρρητο των επικοινωνιών (άρθρο 7), η προστασία των προσωπικών δεδομένων συνεπάγεται τη σωστή επεξεργασία των δεδομένων αυτών, σύμφωνα με τους αναφερόμενους σκοπούς και με τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή άλλο νόμιμο λόγο που προβλέπεται από το νόμο. Το πρόσωπο έχει το δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα που συλλέγονται που το αφορούν και το δικαίωμα να λάβει τη γνώση. Η συμμόρφωση με αυτούς τους κανόνες υπόκειται σε έλεγχο από ανεξάρτητη αρχή. Ο γάμος και η σύσταση οικογένειας αποτελούν προνόμια εγγυημένα σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών (άρθρο 9).

⁵⁷ Η επίσημη ονομασία της Σύμβασης είναι η Σύμβαση για την Προστασία των Ατόμων σε σχέση με την Αυτόματη Επεξεργασία προσωπικά δεδομένα.

της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων, (5) τα δεδομένα σχετικά με την κατάσταση της υγείας του ατόμου ταξινομούνται σε ειδική κατηγορία, διασφαλίζεται η εμπιστευτικότητά τους, εφόσον δεν βλάπτουν την πραγματοποίηση του δικαιώματος στη δημόσια υγεία, (6) απολαμβάνει μια νόμιμη βάση για την επεξεργασία δεδομένων που είναι απαραίτητα για τα ζωτικά συμφέροντα των ατόμων και την επεξεργασία δεδομένων που πραγματοποιείται για λόγους δημοσίου συμφέροντος, όπως στην περίπτωση παρακολούθησης μιας πανδημίας που μπορεί να είναι απειλητική για τη ζωή της κοινότητας .

1.8 Οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα

Σε αντίθεση με το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα δεν προβλέπει καμία δημόσια ρήτρα έκτακτης ανάγκης. Ως εκ τούτου, μπορεί να ερμηνευθεί ότι το Σύμφωνο εφαρμόζεται, καταρχήν, σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης και άλλων καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Επίσης προβλέπεται γενική ρήτρα περιορισμού, σύμφωνα με το άρθρ. 4 του Συμφώνου, το οποίο επιτρέπει στα κράτη να υποβάλλουν αυτά τα δικαιώματα μόνο στους περιορισμούς που ορίζει ο νόμος, μόνο σε βαθμό συμβατό με τη φύση αυτών των δικαιωμάτων και «αποκλειστικά για τον σκοπό της προώθησης της γενικής ευημερίας μιας δημοκρατικής κοινωνίας». Υπό το πρίσμα της διατύπωσης αυτής, η διάταξη αυτή δεν επιτρέπει εκτεταμένο περιορισμό των δικαιωμάτων και σε καμία περίπτωση δεν συνεπάγεται απόκλιση από το ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης και υγείας, ακόμη και σε περίπτωση ένοπλης σύγκρουσης. Ταυτόχρονα, ακόμη και σε περιπτώσεις ανωτέρας βίας, η υποχρέωση καταβολής κάθε προσπάθειας για την αποκατάσταση της κατάστασης παραμένει, ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για αίτηση και λήψη εξωτερικής βοήθειας.

1.9 Το δικαίωμα στην υγεία

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα προβλέπει στο άρθρο 12 το δικαίωμα στην υγεία, αναγνωρίζοντας το δικαίωμα κάθε ατόμου στην απόλαυση του υψηλότερου δυνατού επιπέδου σωματικής και ψυχικής υγείας⁵⁸. Το δικαίωμα στην υγεία αναφέρεται τόσο στις ελευθερίες όσο και στα δικαιώματα, καθώς και στο δικαίωμα κάθε

---

⁵⁸ «1. Τα Κράτη Μέρη στο παρόν Σύμφωνο αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε ατόμου να απολαμβάνει το υψηλότερο δυνατό επίπεδο σωματικής και ψυχικής υγείας. (2) Τα μέτρα που θα λάβουν τα Κράτη Μέρη στο παρόν Σύμφωνο για να εξασφαλίσουν την πλήρη άσκηση αυτού του δικαιώματος περιλαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλιστεί: [...] (γ) η προφύλαξη και η θεραπεία επιδημικών, ενδημικών, επαγγελματικών και άλλες ασθένειες, καθώς και την καταπολέμηση αυτών των ασθενειών• δ) τη δημιουργία συνθηκών για την παροχή όλων των ιατρικών υπηρεσιών και ιατρικής βοήθειας σε περίπτωση ασθένειας.»

ατόμου στην ίση πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Το δικαίωμα στην υγεία είναι ένα περιεκτικό δικαίωμα που αναφέρεται επίσης σε παράγοντες που επηρεάζουν την υγεία, όπως η πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό, τροφή, διατροφή και στέγαση, πρόσβαση σε πληροφορίες εκπαίδευσης και υγείας, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας. Βασικό ζήτημα είναι η συμμετοχή του πληθυσμού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε κοινοτικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο⁵⁹.

Το δικαίωμα στην υγεία βασίζεται σε μια σειρά από στοιχεία που πρέπει να γίνονται σεβαστά από τα κράτη, δηλαδή διαθεσιμότητα, προσβασιμότητα, αποδοχή και ποιότητα. Έτσι, τα ιδρύματα υγείας, τα αγαθά και οι υπηρεσίες πρέπει να είναι επαρκή σε επίπεδο κράτους και να είναι διαθέσιμα σε όλους χωρίς διακρίσεις, λαμβάνοντας υπόψη ζητήματα όπως η γεωγραφική διαθεσιμότητα, η οικονομική κατάσταση, η προσβασιμότητα για περιθωριοποιημένες ομάδες που δεν πρέπει να επιβαρύνονται οικονομικά⁶⁰.

Μπορεί να φανεί ότι η υποχρέωση των κρατών να σέβονται το δικαίωμα στην υγεία έχει επίσης συνέπειες για τους καθοριστικούς παράγοντες της υγείας, δηλαδή την πρόσβαση σε πόσιμο νερό, φαγητό, υγιεινή, στέγαση, πληροφόρηση και εκπαίδευση για την υγεία⁶¹.

Η προσέγγιση που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα περιλαμβάνει τη διασφάλιση του δικαιώματος στην υγεία, ειδικά για όσους είναι περιθωριοποιημένοι και με περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Υπό αυτή την έννοια, υπενθυμίζουμε ότι ο στόχος της αειφόρου ανάπτυξης αρ. 3 προβλέπει ότι η πρόσβαση σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της εύρυθμης λειτουργίας μιας βιώσιμης κοινωνίας. Στοχεύει επίσης στην προώθηση της ευημερίας όλων, σε οποιαδήποτε ηλικία, με έμφαση στην πρόληψη. Επιπλέον, ο στόχος της Ατζέντας 2030 τονίζει τη σημασία της αντιμετώπισης των ψυχικών ασθενειών, οι οποίες συχνά στιγματίζονται ή παραμελούνται.

---

⁵⁹ Σύμφωνα με το άρθρ. 8 και άρθρ. 11 του Γενικού σχολίου αρ. 14 της Επιτροπής Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.refworld.org/pdfid/4538838d0.pdf>.

⁶⁰ Σύμφωνα με το άρθρ. 12 του Γενικού σχολίου αρ. 14 της Επιτροπής Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων.

⁶¹ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/human-rights-and-health>.

Ενεργώντας σύμφωνα με τις αρχές της επικουρικότητας⁶² και το περιθώριο εκτίμησης των κρατών⁶³, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων μπορεί να αξιολογήσει την αντίδραση των κρατών στα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από την πανδημία COVID-19 ως προς τον βαθμό στον οποίο τα κράτη έχουν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις τους βάσει άρθρου 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, σύμφωνα με την οποία τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναγνωρίζουν σε οποιοδήποτε πρόσωπο υπό τη δικαιοδοσία τους τα δικαιώματα και τις ελευθερίες όπως ορίζονται στον Τίτλο Ι της Σύμβασης.

Με βάση αυτές τις εκτιμήσεις, το Δικαστήριο έχει διαπιστώσει στη νομολογία ότι τα μέτρα για τη γενική πρόληψη των μολυσματικών ασθενειών είναι ευθύνη των εσωτερικών αρχών, οι οποίες έχουν την εξουσία να αξιολογούν τις προτεραιότητες, τις ανάγκες και τους πόρους σε εθνικό επίπεδο. Όσον αφορά την προστασία της υγείας των κρατουμένων, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι εναπόκειται στις εθνικές αρχές να λάβουν τα απαραίτητα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα για την πρόληψη της εξάπλωσης μεταδοτικών ασθενειών εισάγοντας ένα σύστημα εξετάσεων για τους κρατούμενους και διασφαλίζοντας την έγκαιρη και αποτελεσματική θεραπεία. Είναι σαφές ότι τα κράτη μπορεί να θεωρηθούν υπεύθυνα για μη λήψη των σχετικών μέτρων για την καταπολέμηση και την πρόληψη της πανδημίας COVID-19, αλλά το Δικαστήριο δεν μπορεί να ενεργήσει σε αυτόν τον τομέα για να επιβάλει πρόσθετες υποχρεώσεις στα κράτη μέλη, όπως ευρεία πρόσβαση σε δοκιμές ανίχνευση του ιού SARS-CoV-2. Τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν από τα κράτη μέλη για την προστασία του δικαιώματος στην υγεία δημιουργούν δυσκολίες και περιορισμούς στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων. Σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία, το δικαίωμα στην υγεία δεν μπορεί να εξεταστεί μεμονωμένα από άλλα δικαιώματα. Πρέπει να εξετάσουμε τις επιπτώσεις που μπορεί να έχουν τα μέτρα προστασίας της υγείας σε άλλα προνόμια. Για παράδειγμα, μία από τις κύριες ανησυχίες των κρατών μελών όταν ξέσπασε η πανδημία ήταν ο

---

⁶² Σύμφωνα με τον Gabriel Füglistaler, IDHEAP Institut de hautes études en Administration publique, 'The Principle of Subsidiarity and the Margin of Appreciation Doctrine in the European Court of Human Rights' Post-2011 Jurisprudence, στο νομικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, το περιεχόμενο της αρχής της επικουρικότητας, Η διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση ανήκει κατά κύριο λόγο στις αρχές των Συμβαλλόμενων Κρατών και όχι στο Δικαστήριο. Το δικαστήριο μπορεί και πρέπει να παρέμβει μόνο εάν οι εγχώριες αρχές δεν το πράξουν.

⁶³ Το δόγμα του περιθωρίου εκτίμησης των κρατών πηγάζει από την αρχή της επικουρικότητας και συνεπάγεται τη δυνατότητα των εθνικών αρχών να εφαρμόζουν τις εγγυήσεις της Σύμβασης μέσω εθνικών κανονισμών σε διάφορους τομείς σύμφωνα με τις τοπικές ανάγκες και πόρους σύμφωνα με τον Gabriel Füglistaler, IDHEAP Institut de hautes études en public Administration, 'The Principle of Subsidiarity and the Margin of Appreciation Doctrine in the European Court of Human Rights' Post-2011 Jurisprudence.

εντοπισμός του ασθενούς μηδέν. Επίσης, η ταυτοποίηση ασθενών που είναι ύποπτοι ή επιβεβαιωμένοι με τον ιό COVID-19 περιλαμβάνει μια διαδικασία επιδημιολογικής έρευνας που συνεπάγεται απαραίτητα την αποκάλυψη προσωπικών δεδομένων. Αν και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο δεν έχει ακόμη αναπτύξει νομολογία σχετικά με την προστασία του δικαιώματος στην υγεία στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, σημειώνουμε, κατ' αναλογία, τη λύση που προτείνει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για την προστασία των ατόμων που έχουν προσβληθεί από τον ιό HIV σε αυτήν την περίπτωση καθιέρωσε την αναγνώριση του δικαιώματος εμπιστευτικότητας σύμφωνα με το άρθ. 8 της Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Όσον αφορά την προστασία των προσώπων που έχουν μολυνθεί από τον ιό HIV, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σημείωσε ότι το εθνικό δίκαιο πρέπει να παρέχει επαρκείς εγγυήσεις για την αποτροπή οποιασδήποτε επικοινωνίας ή αποκάλυψης προσωπικών δεδομένων υγείας, η οποία ενδέχεται να είναι ασύμβατη με τις διασφαλίσεις που περιέχονται στο άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και το δικαίωμα στην εμπιστευτικότητα.

Με άλλα λόγια, κατά τη διαχείριση της κρίσης υγείας που προκαλείται από μεταδοτικές ασθένειες, το Δικαστήριο υπογραμμίζει την ανάγκη προώθησης και προστασίας μιας λεπτής ισορροπίας μεταξύ της προστασίας του απορρήτου των δεδομένων υγείας των ατόμων που είναι ύποπτα ότι έχουν μολυνθεί βάσει του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής και του δικαίωμα στην υγεία της κοινότητας. Σε κάθε περίπτωση, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή δεν είναι απόλυτο, όπως και το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή δεν έχει απόλυτη ισχύ. Η προστασία της ιδιωτικής ζωής μπορεί να περιοριστεί με την προσφυγή στο δημόσιο συμφέρον - για παράδειγμα, για τη διασφάλιση της ασφάλειας του προσωπικού του νοσοκομείου.

Παρόλο που η παγκόσμια πανδημία COVID-19 έχει αναγνωριστεί ως δημόσια έκτακτη ανάγκη, η επιχειρηματολογία της από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στη νομολογία του είναι δύσκολη. Με την πάροδο του χρόνου, το Δικαστήριο παραδέχθηκε, νομολογιακά, την ύπαρξη δικαιώματος πρόσβασης σε επείγουσα ιατρική περίθαλψη που περιορίζεται στο δικαίωμα στη ζωή που παρέχεται από το άρθ. 2 της Σύμβασης. Επομένως, βλέπουμε μια ασυνέπεια στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Το δικαίωμα στην υγεία αναγνωρίζεται ως στενά συνδεδεμένο με το δικαίωμα στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή και

το δικαίωμα πρόσβασης στην επείγουσα ιατρική περίθαλψη προσδιορίζεται ως μέρος του περιεχομένου του δικαιώματος στην ζωή⁶⁴.

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (Αναθεωρημένος) προβλέπει στο άρθρο 13⁶⁵ το δικαίωμα στην κοινωνική και ιατρική βοήθεια, που ορίζει την υποχρέωση των κρατών να παρέχουν κοινωνικές παροχές για υγειονομική περίθαλψη σε άτομα που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, χωρίς να τίθενται σε κίνδυνο τα πολιτικά ή κοινωνικά τους δικαιώματα και το γεγονός ότι μπορούν να αποκτηθούν οι απαραίτητες υπηρεσίες σε κρατικούς και ιδιώτες προμηθευτές.

Στο νομικό σύστημα του (Αναθεωρημένου) Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων ερμήνευσε το δικαίωμα στην υγεία υπό το πρίσμα των προκλήσεων που θέτει η πανδημία COVID-19, εξηγώντας την ανάγκη για επείγοντα μέτρα για την καταπολέμηση και την πρόληψή του. Κατά την άποψη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, τα επείγοντα μέτρα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν τον έλεγχο και παρακολούθηση των ατόμων, σωματική απόσταση και κοινωνική απομόνωση, παροχή κατάλληλων προστατευτικών масκών και απολυμαντικού την επιβολή καραντίνας και «μπλοκάρισμα» των κοινωνικών συναθροίσεων. Τονίζεται επίσης η ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής τέτοιων μέτρων σύμφωνα με τις επιστημονικές πληροφορίες και σύμφωνα με τα σχετικά πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα μέτρα που λαμβάνονται σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης όπως η πανδημία COVID-19 απευθύνονται κυρίως σε Κράτη Μέλη και συνίστανται κυρίως σε εξασφάλιση της διαθεσιμότητας επαρκούς αριθμού νοσοκομειακών κλινών, μονάδων και εξοπλισμό εντατικής θεραπείας, η ανάπτυξη επαρκούς αριθμού επαγγελματιών υγείας και η παροχή υγιεινών και ασφαλών συνθηκών εργασίας για αυτούς. Η εκπαίδευση των ατόμων σχετικά με τους κινδύνους μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2, συμπεριλαμβανομένης της διεξαγωγής προγραμμάτων ευαισθητοποίησης του κοινού για

---

⁶⁴ Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ Aleydis Nisen, A Right to Access to Emergency Health Care: The European Court of Human Rights Pushes the Envelope, *Medical Law Review* (Oxford University Press), Vol. 26 No. 4, 2018, p. 697.

⁶⁵ Το δικαίωμα στην κοινωνική και ιατρική βοήθεια [...] Τα μέρη αναλαμβάνουν: 1. να εξασφαλίσουν ότι κάθε άτομο που δεν διαθέτει επαρκείς πόρους και δεν είναι σε θέση να τους προμηθευτεί με δικά του μέσα ή να τους λάβει από άλλη πηγή, ιδίως μέσω παροχών από ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, να μπορεί να λάβει επαρκή βοήθεια και, σε περίπτωση ασθένειας, να μπορεί να επωφεληθεί από τη φροντίδα που απαιτεί η κατάστασή του 2. να διασφαλίσει ότι τα άτομα που λαμβάνουν τέτοια βοήθεια δεν θα υποστούν, κατά συνέπεια, μείωση των πολιτικών ή κοινωνικών τους δικαιωμάτων. 3. προβλέπουν ότι ο καθένας μπορεί να λάβει, μέσω αρμόδιων δημόσιων ή ιδιωτικών υπηρεσιών, οποιαδήποτε συμβουλή και προσωπική βοήθεια είναι απαραίτητη για την πρόληψη, την άρση ή την ανακούφιση της ανάγκης για προσωπικές και οικογενειακές ανάγκες.

ενημέρωση του κοινού σχετικά με τρόπους μείωσης του κινδύνου μόλυνσης και πρόσβασης σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, εάν είναι απαραίτητο.

Ταυτόχρονα, τα Κράτη Μέλη στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (Αναθεωρημένο) έχουν την υποχρέωση να εφαρμόζουν συστήματα ανοσοποίησης που έχουν σχεδιαστεί για την αντιμετώπιση της πηγής του ιού και τη διασφάλιση της μείωσης της συχνότητας εμφάνισης ασθενειών. Χρειάζεται να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην έρευνα για την ανάπτυξη εμβολίων και χρειάζεται ένα κατάλληλο και αποτελεσματικό σύστημα χρηματοδότησης που θα συντονίζεται από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Η Επιτροπή τονίζει επίσης την υποχρέωση των κρατών να εστιάσουν, στην εφαρμογή του δικαιώματος στην υγεία στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, σε δύο βασικούς στόχους, τον περιορισμό της απώλειας ζώων και τον περιορισμό των κρουσμάτων της νόσου από τον ιό SARS-CoV⁶⁶.

Έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες σε επίπεδο Συμβουλίου της Ευρώπης για την αντιμετώπιση του ζητήματος των έκτακτων περιστατικών δημόσιας υγείας σε προγραμματικά έγγραφα. Το ψήφισμα 2114 (2016) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης τόνισε τα κύρια ζητήματα που σχετίζονται με τη διεθνή κατάσταση έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία στο πλαίσιο της εκδήλωσης των ιών H1N1, Έμπολα και Ζίκα. Το ψήφισμα προσδιορίζει ρητά τις βαθύτερες αιτίες των απειλών για την υγεία της διεθνούς κοινότητας, την εμφάνιση και εξάπλωση νέων μικροβίων των πολλαπλασιασμό των παθογόνων ανθεκτικών στα φάρμακα ιών, την σκόπιμη ή ακούσια απελευθέρωση παθογόνων, την απόκτηση, κατασκευή και χρήση βιολογικών παραγόντων για τρομοκρατικούς σκοπούς και τις φυσικές καταστροφές που οδηγούν σε επιδημίες.

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση συνιστά στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε όλα τα επίπεδα (συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Π.Ο.Υ.) να συμφωνήσουν να βελτιώσουν την ετοιμότητα έκτακτης ανάγκης σε διεθνές επίπεδο, μεταξύ άλλων μέσω νομοθετικών αλλαγών. Απαιτείται συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης και των αρμόδιων φορέων λήψης αποφάσεων για την επίτευξη των ακόλουθων στόχων:

- 1) Σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία που προκαλείται από μεταδοτική ασθένεια, πρέπει να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί προσεκτικά μέτρα ελέγχου της δημόσιας

---

⁶⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων, Δήλωση ερμηνείας για το δικαίωμα στην προστασία της υγείας σε περιόδους πανδημίας (έγκριση από την Επιτροπή στις 21 Απριλίου 2020).

υγείας που αποσκοπούν στη μείωση των κινδύνων παραβίασης των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών (καραντίνα, κοινωνικοί περιορισμοί, μέτρα ελέγχου σύνορα και κυκλοφορία, για παράδειγμα).

2) Μετά από έκτακτη ανάγκη για τη δημόσια υγεία, απαιτείται αποκατάσταση και ψυχολογική βοήθεια για την πρόληψη των διακρίσεων σε βάρος των επιζώντων και τον στιγματισμό των ασθενών με αναπηρία.

3) Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) έχει ηγετικό ρόλο στη διαχείριση διεθνών καταστάσεων δημόσιας υγείας και διαθέτει την απαραίτητη τεχνογνωσία και την σταθερή χρηματοδότηση για την αποτελεσματική εφαρμογή των Διεθνών Κανονισμών Υγείας.

4) Εξασφάλιση αποτελεσματική συνεργασία, συντονισμό και παρακολούθηση μεταξύ της ΠΟΥ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άλλων εξειδικευμένων υπηρεσιών των Ηνωμένων Εθνών, του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων και σχετικών διεθνών μη κυβερνητικών οργανισμών.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας διασφαλίζει την προώθηση και παρακολούθηση των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών, συμπεριλαμβανομένης της διαφάνειας στις ομάδες εμπειρογνομόνων να δημιουργήσουν ανθεκτικά συστήματα υγείας σε εθνικό επίπεδο εφαρμόζοντας στρατηγικές για την πρόληψη και τη διαχείριση μεγάλων κινδύνων για τη δημόσια υγεία, συμπεριλαμβανομένου συστήματος έγκαιρης ανίχνευσης, ακριβούς συλλογής δεδομένων, διαγνωστικής διαθεσιμότητας και συνεχούς επεξεργασίας και παρακολούθησης σε πραγματικό χρόνο για τη βελτίωση των αποτελεσμάτων σύμφωνα με τις διεθνείς συστάσεις. Την προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης φαρμάκων, διαγνωστικών συσκευών και εμβολίων, σε πνεύμα αλληλεγγύης, με επαρκή έρευνα έτοιμη να δοκιμαστεί κατά τη διάρκεια μιας επιδημίας, προκειμένου να δημιουργηθούν επισπεύδουσες διαδικασίες έγκρισης και να διασφαλιστεί ότι τα φάρμακα ή τα εμβόλια που αναπτύχθηκαν είναι προσβάσιμα, ειδικά για τους ευάλωτους ασθενείς, παρέχοντας κατάλληλα ασφαλή φάρμακα και θεραπείες⁶⁷.

Δεδομένου του υψηλού επιπέδου μετάδοσης, των κινδύνων και των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στην προστασία και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε καταστάσεις

---

⁶⁷ Ψήφισμα 2114 (2016), Διαχείριση έκτακτων περιστατικών δημόσιας υγείας διεθνούς εμβέλειας, Κοινοβουλευτική Συνέλευση, Προέλευση - Συζήτηση από τη Συνέλευση στις 22 Απριλίου 2016 (18η συνεδρίαση) (βλ. Έγγρ. 14012, Έκθεση της Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων, Υγείας και Βιώσιμης Ανάπτυξης Ανάπτυξη, εισηγήτρια: κα Sílvia Eloísa Bonet). Κείμενο που εγκρίθηκε από τη Συνέλευση στις 22 Απριλίου 2016 (18η συνεδρίαση).

έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία, εκτιμούμε ότι οι συστάσεις της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης μέσω του Ψηφίσματος 2114 (2016) μπορούν να εφαρμοστούν, στη στρατηγική για την πρόληψη και την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19.

Η σύλληψη του δικαιώματος στην υγεία στο πλαίσιο της δημόσιας έκτακτης ανάγκης έχει πραγματοποιηθεί εκτενώς από το σύστημα του ΟΗΕ. Η αποδοχή των εμπειρογνομώνων του ΟΗΕ για αυτό το θέμα υπήρξε συνεχής. Το πρώτο στάδιο στην ερμηνεία στο άρθρο 12 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα συντάχθηκε από την Εξειδικευμένη Επιτροπή Παρακολούθησης του Συμφώνου, σύμφωνα με την οποία το δικαίωμα στην υγεία πρέπει να νοείται ως προνόμιο που περιλαμβάνει πρόσβαση σε ποικίλες εγκαταστάσεις, αγαθά, υπηρεσίες και συνθήκες που είναι απαραίτητες για την επίτευξη της βέλτιστης σωματικής και ψυχολογικής υγείας ενός ατόμου⁶⁸. Στο πλαίσιο της πανδημίας του COVID-19, η ανάλυση του δικαιώματος στη δημόσια υγεία πραγματοποιήθηκε κυρίως λαμβάνοντας υπόψη κοινωνικά ευάλωτες κοινωνικές κατηγορίες - με τη φράση αυτή χαρακτηρίζονται τόσο και άτομα εθισμένα σε ψυχοτρόπες ή παραισθησιογόνες ουσίες.

Η παραπάνω αντίληψη σχετικά με την ερμηνεία και την άσκηση του δικαιώματος στην υγεία επαναλήφθηκε και προσαρμόστηκε στο σημερινό πλαίσιο, δηλώνοντας ρητά ότι (...) όλα τα άτομα ανεξαιρέτως έχουν δικαίωμα σε σωστικές παρεμβάσεις και αυτή η ευθύνη βαρύνει εθνικές αρχές. Είναι σημαντικό οι κυβερνήσεις να θεσπίσουν μέτρα για την πρόληψη της εξάπλωσης του COVID-19 και να λάβουν μια σειρά πρόσθετων ενεργειών για να μειώσουν τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να έχουν τέτοια μέτρα στις ζωές των ανθρώπων⁶⁹.

Σε διεθνές επίπεδο, η σύλληψη των καταστάσεων έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία είναι μια προσέγγιση που αναλαμβάνεται υπό την αιγίδα της Επιτροπής Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών - ενός οργάνου με αρμοδιότητα για τους διεθνείς κανονισμούς υγείας και έκτακτης ανάγκης. Τα πρότυπα που έχει θεσπίσει η Επιτροπή έχουν δεσμευτική αξία στη διεθνή κοινότητα σε σχέση με τη διαχείριση έκτακτων περιστατικών δημόσιας υγείας. Τα τελευταία ορίζονται από την Επιτροπή ως έκτακτα γεγονότα που θέτουν σε

---

⁶⁸ Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων, εικοστή δεύτερη σύνοδος Γενεύη, 25 Απριλίου-12 Μαΐου 2000, σημείο 3 της ημερήσιας διάταξης, ουσιαστικά ζητήματα που προκύπτουν κατά την εφαρμογή του διεθνούς συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, Γενικό Σχόλιο αριθ. 14 (2000), Το δικαίωμα στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο υγείας (άρθρο 12 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα).

⁶⁹ Δήλωση του εμπειρογνώμονα του ΟΗΕ για το δικαίωμα στην υγεία * σχετικά με την προστασία των ατόμων που κάνουν χρήση ναρκωτικών κατά την πανδημία COVID-19.

κίνδυνο τη δημόσια υγεία της διεθνούς κοινότητας μέσω της διασυνοριακής εξάπλωσης του ιού και τα οποία απαιτούν συντονισμένη διεθνή αντίδραση.

Λαμβάνοντας υπόψη την εξειδίκευση της Επιτροπής στη διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία και την πιο πρόσφατη Διακήρυξη που εξέδωσε για την ενίσχυση της διεθνούς προσπάθειας για την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19, σημειώνουμε τις συστάσεις της Επιτροπής του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για:

- I. πρόσθετη τεχνική και υλικοτεχνική υποστήριξη
- II. την θέσπιση μηχανισμών για τη διάδοση καλών πρακτικών σε κρατικό επίπεδο στους εταίρους και τις αποστολές της ΠΟΥ και αντίστροφα τα κράτη για την προσαρμογή των μέτρων δημόσιας υγείας υπό το πρίσμα των διαφόρων εξελίξεων στην επιδημιολογική κατάσταση της πανδημίας.
- III. την ένταξη σε όλα τα προγράμματα θεραπείας και ανάπτυξης εμβολίων όλων των κρατών σε όλες τις περιοχές.
- IV. συνέχιση της διεθνούς συνεργασίας για την επίτευξη δίκαιης πρόσβασης σε εξοπλισμό ατομικής προστασίας, διαγνωστικό και βιοϊατρικό εξοπλισμό που είναι απαραίτητος για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19
- V. συντονισμός παγκόσμιων δικτύων ειδικών στην επιδημιολογία, τα εργαστήρια, τα εμβόλια, την κλινική περίθαλψη, την πρόληψη και τον έλεγχο των λοιμώξεων, τις κοινωνικές επιστήμες και την επιχειρησιακή έρευνα⁷⁰.

Δεδομένης της πανδημίας που προκαλείται από τον ιό SARS-CoV-2, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην παροχή υπηρεσιών υγείας για κάθε μολυσμένο άτομο, αλλά άλλες καταστάσεις που δεν σχετίζονται με τον ιό για τις οποίες εξακολουθούν να χρειάζονται υπηρεσίες δεν θα πρέπει να αγνοούνται. Από την άποψη αυτή, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας δημοσίευσε έναν οδηγό⁷¹ επιχειρησιακών κατευθυντήριων γραμμών για τη διατήρηση των βασικών υπηρεσιών υγείας στο πλαίσιο μιας επιδημίας. Σύμφωνα με τον οδηγό, τα κράτη πρέπει να προσδιορίσουν κατηγορίες υπηρεσιών προτεραιότητας, όπως πρόληψη μεταδοτικών ασθενειών, κάλυψη εμβολιασμού, υπηρεσίες αναπαραγωγικής υγείας, συμπεριλαμβανομένης της εγκυμοσύνης και

---

⁷⁰ Δήλωση σχετικά με την τρίτη συνεδρίαση του Διεθνούς Κανονισμού Υγείας (2005) Επιτροπή Έκτακτης Ανάγκης σχετικά με το ξέσπασμα της νόσου του κοροναϊού (COVID-19).

⁷¹ <https://www.who.int/publications-detail/covid-19-operational-guidance-for-maintaining-essential-health-services-during-an-outbreak>.

του τοκετού, φροντίδα για τον ευάλωτο πληθυσμό, παροχή φαρμάκων για χρόνιες ασθένειες, συμπεριλαμβανομένων των ψυχικών ασθενειών, υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης και υπηρεσίες απεικόνισης και εργαστηρίου. Για την παροχή υπηρεσιών προτεραιότητας, είναι σημαντικό, μεταξύ άλλων, η σωστή υγιεινή των χώρων, η σαφής οριοθέτηση καθαρών κυκλωμάτων που δεν παρεμβαίνουν στα κυκλώματα των μολυσμένων ασθενών, η παροχή χώρων (στο πλαίσιο που ορισμένες ιατρικές μονάδες μετατρέπονται σε ειδικές μονάδες για τη θεραπεία μολυσμένων ασθενών).

Ένα λεπτό πρόβλημα που εντοπίζεται σε πολλές πολιτείες στο πλαίσιο της τρέχουσας πανδημίας είναι η έλλειψη επαρκούς ιατρικού εξοπλισμού (προστατευτικές μάσκες, γάντια, φόρμες, γυαλιά) βιοκτόνων απολυμαντικών και ιδιαίτερα ιοκτόνων και επαρκούς ιατρικού εξοπλισμού (ειδικοί μηχανικοί αναπνευστήρες). Χωρίς αυτές, η διασφάλιση των βέλτιστων συνθηκών για τη θεραπεία των μολυσμένων ασθενών καθίσταται αδύνατη και μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρές καταστάσεις, όπως η ασθένεια του ιατρικού προσωπικού, η οποία με τη σειρά της γίνεται πηγή επιταχυνόμενη εξάπλωση του ιού.

Βασική πτυχή του δικαιώματος στην υγεία είναι η παροχή πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και περίθαλψης χωρίς διακρίσεις τόσο για τα μολυσμένα άτομα όσο και για άλλες κατηγορίες μη μολυσμένων ασθενών που έχουν κοινή παθολογία και απαιτούν ιατρικές υπηρεσίες που παρέχονται με τη μέγιστη ασφάλεια. Από αυτή την άποψη, τίθεται το θέμα της ανάπτυξης αποτελεσματικών πρωτοκόλλων επιδημιολογικής διαλογής για όλους τους ασθενείς, ανεξαρτήτως ηλικίας ή αναπηρίας, φύλου ή οποιουδήποτε άλλου λόγου. Πρόσφατα, υπήρξαν δύο είδη διακρίσεων. Αφενός, η αύξηση των διακρίσεων λόγω ηλικίας, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ηλικιωμένοι ανήκουν σε μια από τις πιο ευάλωτες κατηγορίες, και αφετέρου, ο περιορισμός των ιατρικών υπηρεσιών για μη μολυσμένους ασθενείς έχει οδηγήσει σε επιδείνωση, συχνά θάνατο, οι οποίοι, αν και άρρωστοι, δεν μπόρεσαν να έχουν πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες.

Οι θέσπιση μέτρων στον τομέα της υγείας κατά την επιβολή της κατάστασης έκτακτης ανάγκης στη Ελλάδα, «Οι ιατρικές υπηρεσίες και τα φάρμακα που είναι απαραίτητα για την αντιμετώπιση περιπτώσεων μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2 και των επιπλοκών τους παρέχονται σε όλα τα άτομα στη Ελλάδα, καθ' όλη τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, και βαρύνουν τον προϋπολογισμό του Ενιαίου Εθνικού Ταμείου Ασφάλισης Υγείας, κατά περίπτωση.»

Το μέτρο της καραντίνας/κοινωνικής απομόνωσης θα πρέπει να αναλυθεί όχι μόνο ως στοιχείο που περιορίζει την ελευθερία κινήσεων αλλά και ως υγειονομικό μέτρο για την πρόληψη και την

καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19. Λαμβάνοντας υπόψη την πτυχή αυτή, με Διατάξεις του Υπουργού Υγείας η έννοια της καραντίνας σημαίνει (1) θεσμοθετημένη καραντίνα σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους (2) κατ' οίκον καραντίνα (3) απομόνωση στο σπίτι (4) η καραντίνα κοινότητας σημαίνει καραντίνα σε δηλωμένη τοποθεσία, ως αποτέλεσμα της θέσπισης του μέτρου καραντίνας ορισμένων κτιρίων, τοποθεσιών ή γεωγραφικών περιοχών, σύμφωνα με το νόμο.

1.10 Το δικαίωμα στην εκπαίδευση

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση προβλέπεται στο άρθ. 13 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα⁷². Προβλέπεται και από το άρθ. 2 του παραγράφου 1 της Ευρωπαϊκή Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων⁷³.

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ρυθμίζει το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Σύμφωνα με τις αναφερόμενες διατάξεις, το δικαίωμα στην εκπαίδευση περιλαμβάνει τη δυνατότητα παρακολούθησης δωρεάν υποχρεωτικής εκπαίδευσης, αλλά και την πρόσβαση σε επαγγελματική κατάρτιση και συνεχή κατάρτιση. Επίσης, ο Στόχος 4 της Βιώσιμης Ανάπτυξης⁷⁴ είναι «Διασφάλιση ποιοτικής εκπαίδευσης και προώθηση ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους».

Σύμφωνα με τον Εκπαιδευτικό, Επιστημονικό και Πολιτιστικό Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO), η τρέχουσα κρίση θα μπορούσε να είναι μια ευκαιρία για να επαναξιολογηθεί η κατανόηση της εκπαίδευσης, να προσαρμοστούν οι μέθοδοι διδασκαλίας στην πραγματικότητα

---

⁷² 1. Τα Κράτη Μέρη στο παρόν Σύμφωνο αναγνωρίζουν το δικαίωμα του καθενός στην εκπαίδευση. Συμφωνούν ότι η εκπαίδευση πρέπει να επιδιώκει την πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και της αίσθησης αξιοπρέπειας και την ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Επιπλέον, συμφωνούν ότι η εκπαίδευση πρέπει να επιτρέπει σε όλους να διαδραματίσουν χρήσιμο ρόλο σε μια ελεύθερη κοινωνία, ότι η εκπαίδευση πρέπει να ενθαρρύνει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία μεταξύ όλων των εθνών και όλων των φυλετικών, εθνοτικών ή θρησκευτικών ομάδων και να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της διατήρησης της ειρήνης των Ηνωμένων Εθνών δραστηριότητες.

⁷³ Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Το κράτος, κατά την άσκηση των καθηκόντων του στον τομέα της εκπαίδευσης, θα σέβεται το δικαίωμα των γονέων να παρέχουν αυτή την εκπαίδευση και κατάρτιση σύμφωνα με τις θρησκευτικές και φιλοσοφικές τους πεποιθήσεις.

⁷⁴ 1) Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση καθώς και στην πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση.

(2) Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει τη δυνατότητα δωρεάν παρακολούθησης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

(3) Η ελευθερία ίδρυσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σύμφωνα με τις δημοκρατικές αρχές, καθώς και το δικαίωμα των γονέων να διασφαλίζουν την εκπαίδευση και την κατάρτιση των παιδιών τους, σύμφωνα με τις δικές τους θρησκευτικές, φιλοσοφικές και παιδαγωγικές πεποιθήσεις, γίνονται σεβαστά σύμφωνα με τους εσωτερικούς νόμους που διέπουν την άσκηση τους.

της καθημερινής ζωής και να υποστηριχθούν οι μαθητές να μάθουν ενώ δεν είναι σε εκπαιδευτικά ιδρύματα⁷⁵.

Η UNESCO έχει ξεκινήσει μια σειρά δημοσιεύσεων⁷⁶ σχετικά με στρατηγικές που πρέπει να εξεταστούν στο πλαίσιο του κλεισίματος των σχολείων. Ένα από αυτά⁷⁷, όσον αφορά το πρόγραμμα σπουδών και την ποιότητα της εκπαίδευσης, αναφέρει μια σημαντική πτυχή από την άποψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αντίστοιχα τη συμμετοχή πολλών μερών, όπως εκπαιδευτικών, γονέων, στη δραστηριότητα των υπουργείων Παιδείας για την προετοιμασία του σχολικού προγράμματος σπουδών. Επίσης, σύμφωνα με το δημοσίευμα, είναι σημαντικό να δοθεί προτεραιότητα στους μαθητές των τελευταίων ετών, σε όσους έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και σε όσους αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να εγκαταλείψουν το σχολείο λόγω οικονομικών προβλημάτων.

Επίσης, σε περιφερειακό-ευρωπαϊκό επίπεδο, υπό τις συνθήκες που δημιουργεί ο ιός SARS-CoV-2, αξίζει να σημειωθεί η ανάλυση που έχει κάνει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τη σύνδεση του δικαιώματος στην υγεία και του δικαιώματος στην εκπαίδευση. Εξετάζοντας τις πιθανές συσχετίσεις μεταξύ του κανονιστικού περιεχομένου του δικαιώματος στην εκπαίδευση και αυτού του δικαιώματος στην υγεία, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έκρινε στην υπόθεση Memlika κατά Ελλάδας⁷⁸ τον σωστό τρόπο ερμηνείας των υποχρεώσεων των αρχών να σέβονται τις δύο κατηγορίες δικαιωμάτων εάν είναι απαραίτητο. Προκειμένου οι αρχές να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την αποφυγή οποιουδήποτε κινδύνου μόλυνσης και προκειμένου να προστατεύσουν την υγεία των παιδιών και των δασκάλων στα σχολεία, απαιτείται από τις αρχές να επιδείξουν επιμέλεια και ταχύτητα ώστε να συμβιβαστεί η προστασία των συμφερόντων της κοινότητας και υπόκεινται σε τέτοια μέτρα. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο έκρινε ότι η καθυστέρηση στην επανένταξη παιδιών που είχαν διαγνωστεί εσφαλμένα με τη νόσο του Χάνσεν και είχαν αποβληθεί από το σχολείο ήταν παραβίαση του δικαιώματός τους στην εκπαίδευση.

---

⁷⁵ <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373305>

⁷⁶ <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/issuenotes>

⁷⁷ Κρίση CoVID-19 και σχολικό πρόγραμμα σπουδών: διατήρηση ποιοτικών αποτελεσμάτων στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Κρίση και πρόγραμμα σπουδών COVID-19: διατήρηση των αποτελεσμάτων ποιότητας στο Πρώτο Τμήμα, Memlika κατά Ελλάδος (Αίτηση Αρ. 37991/12) Στρασβούργο, 6 Οκτωβρίου 2015. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373273> .

⁷⁸ Πρώτο Τμήμα, Memlika κατά Ελλάδος (Αίτηση Αρ. 37991/12) Στρασβούργο, 6 Οκτωβρίου 2015.

Στο πλαίσιο της πανδημίας που προκάλεσε ο ιός SARS-VOC-2 και τα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης, έκλεισαν προσωρινά οι εκπαιδευτικές μονάδες στη Ελλάδα και στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Έτσι, χρειάστηκε να ξαναρχίσει η εκπαιδευτική διαδικασία εξ αποστάσεως, αντίστοιχα στο διαδικτυακό περιβάλλον. Προς το παρόν, η προσχολική, η πρωτοβάθμια, η γενική και η γυμναστική πραγματοποιείται μέσω διαδικτυακών πλατφορμών. Επίσης, στην περίπτωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα μαθήματα οργανώνονται διαδικτυακά. Σύμφωνα με τη UNICEF, το κλείσιμο των σχολείων έχει επηρεάσει την εκπαίδευση περισσότερων από 1,57 δισεκατομμυρίων μαθητών (91%) παγκοσμίως. Από προηγούμενες καταστάσεις στις οποίες τα σχολεία ήταν κλειστά, διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές, ιδιαίτερα τα κορίτσια, που δεν παρακολουθούν τα μαθήματα για μεγάλα χρονικά διαστήματα είναι λιγότερο πιθανό να επιστρέψουν στο σχολείο μετά το άνοιγμα. Σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο αρ. 13 της Επιτροπής Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων⁷⁹, η εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από τέσσερα στοιχεία σε σχέση αλληλεξάρτησης, δηλαδή διαθεσιμότητα, προσβασιμότητα, αποδοχή και προσαρμοστικότητα. Έτσι, το κράτος πρέπει να παρέχει επαρκή αριθμό εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και προγραμμάτων, τα οποία θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, βιβλιοθήκες και ψηφιακές εγκαταστάσεις, και τα οποία θα πρέπει να είναι προσβάσιμα σε κάθε άτομο.

Η προσβασιμότητα των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αναφέρεται σε τρεις πτυχές:

- I. μη διάκριση,
- II. προσβασιμότητα από γεωγραφική άποψη
- III. και προσβασιμότητα από οικονομική άποψη,

Η αποδοχή αφορά θέματα που σχετίζονται με τη μορφή και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, από τις μεθόδους διδασκαλίας έως το πρόγραμμα σπουδών. Η προσαρμοστικότητα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να προσαρμοστεί στις ανάγκες των μεταβαλλόμενων κοινωνιών.

Επίσης, δεδομένου του κινδύνου μαζικής μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2, η εκπαιδευτική διαδικασία έχει αντιμετωπίσει την ανάγκη για γρήγορες αλλαγές ως αποτέλεσμα της μετάβασης από τη διδασκαλία «Πρόσωπο με πρόσωπο» στη διδασκαλία διαδικτυακά, ψηφιακά. Όλα αυτά προϋποθέτουν την ύπαρξη των απαραίτητων πόρων για τη διασφάλιση της εκπαίδευσης, όπως

---

⁷⁹ <https://www.refworld.org/pdfid/4538838c22.pdf>

οικονομικά και τεχνικά μέσα (υπολογιστές, tablet, σύνδεση στο Διαδίκτυο κ.λπ.), τεχνικές διδασκαλίας και ψηφιακές δεξιότητες, απαραίτητες στο νέο πρότυπο, τόσο για μαθητές όσο και για εκπαιδευτικούς και γονείς.

Όσον αφορά την πραγματοποίηση της εκπαιδευτικής δραστηριότητας στο διαδικτυακό περιβάλλον, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι δεν έχουν όλοι οι μαθητές πρόσβαση σε υπολογιστές ή σύνδεση στο διαδίκτυο, ιδιαίτερα όσοι προέρχονται από ευπαθείς ομάδες, οπότε η συμμετοχή τους στα μαθήματα είναι περιορισμένη. Αναφέρουμε με αυτή την έννοια το Διάταγμα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας αρ. 4264/2020 για την έγκριση της Οδηγίας για τη δημιουργία ή/και την ενίσχυση της ικανότητας του προπανεπιστημιακού εκπαιδευτικού συστήματος μέσω της διαδικτυακής μάθησης. Σύμφωνα με μελέτες το 22% των μαθητών δεν παρακολούθησε μαθήματα online από το σχολείο, είτε γιατί ήταν στην ευχέρεια του δασκάλου/καθηγητή η εξ αποστάσεως εκπαίδευση (online ή ασκήσεις μέσω email), είτε γιατί κάποια σχολεία δεν παρείχαν καθόλου τη δυνατότητα στους μαθητές να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους μέσα στην καραντίνα. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με το IRES, το 32% των παιδιών που είναι εγγεγραμμένα στην προπανεπιστημιακή εκπαίδευση στη Ελλάδα δεν έχουν ατομική πρόσβαση σε λειτουργική συσκευή (π.χ. φορητός υπολογιστής, tablet, επιτραπέζιος υπολογιστής) αφιερωμένη στο διαδικτυακό σχολείο (στις αγροτικές περιοχές το ποσοστό είναι 39 %). Επίσης, από τους γονείς που δεν έχουν διαθέσιμη συσκευή για καθένα ή για κάποιο από τα παιδιά τους, μεταξύ 26% και 31% δηλώνουν ότι δεν είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν για την αγορά αυτών των συσκευών.

Σύμφωνα με την προαναφερθείσα Διάταξη, οι σχολικές επιθεωρήσεις συνεργάζονται με τις νομαρχιακές και τοπικές αρχές δημόσιας διοίκησης για τη διασφάλιση του μηχανογραφικού εξοπλισμού και της σύνδεσης στο διαδίκτυο των εκπαιδευτικών μονάδων. Αναφέρει επίσης ότι «για τα μειονεκτούντα παιδιά προσχολικής ηλικίας/μαθητών, οι σχολικές επιθεωρήσεις και οι εκπαιδευτικές μονάδες, με την υποστήριξη των τοπικών αρχών και άλλων εκπαιδευτικών εταίρων, λαμβάνουν μέτρα για τη διασφάλιση των απαραίτητων συνθηκών και πρόσβασης σε μαθησιακές δραστηριότητες εντοπίζοντας ανάγκες και λύσεις για εξοπλισμό εξοπλισμού Η/Υ και για σύνδεση στο διαδίκτυο». Επιπλέον, τα σχολεία αναμένεται να κάνουν σχέδια αποκατάστασης για μαθητές που δεν μπόρεσαν να παρακολουθήσουν διαδικτυακά μαθήματα για αντικειμενικούς λόγους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι παρόλο που υπάρχει η δυνατότητα παροχής του απαραίτητου υλικού για άτομα από μειονεκτικά περιβάλλοντα, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι θα υπάρξουν περιπτώσεις όπου δεν μπορούν όλοι οι μαθητές να

παρακολουθήσουν διαδικτυακά μαθήματα και χρειάζονται τρόποι για να μπορέσουν να ανακτήσουν το διδακτική ύλη.

Ταυτόχρονα, είναι απαραίτητο η εκπαιδευτική διαδικασία που διεξάγεται σε διαδικτυακές πλατφόρμες να λαμβάνει υπόψη την αλλαγή στον τρόπο διδασκαλίας ώστε να διασφαλίζεται μια ποιοτική εκπαίδευση που να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στις ανάγκες κάθε μαθητή/φοιτητή.

Για τον εξορθολογισμό της εκπαίδευσης μέσω διαδικτυακών πλατφορμών, το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας, λειτουργεί την ψηφιακή πύλη στο webex - μέσω της οποίας διασφαλίζει ότι όλες οι πλατφόρμες ηλεκτρονικής μάθησης και οι διαδικτυακοί πόροι μάθησης να είναι σύμφωνη με τα εθνικά αναγνωρισμένα πρότυπα. Αυτή η ψηφιακή πρωτοβουλία έχει σκοπό να αυξήσει την προσβασιμότητα των τεχνολογικών πόρων που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία, με ολοκληρωμένη δυνατότητα διευθυνσιοδότησης, που αναφέρεται τόσο σε εκπαιδευτικούς όσο και σε εκπαιδευόμενους. Σύμφωνα με τα στοιχεία που εμφανίζονται στον ιστότοπο του Υπουργείου Παιδείας, η ψηφιακή πύλη στο webex περιέχει μια ενότητα με σεμινάρια και άλλο εκπαιδευτικό υλικό, σχεδιασμένο να εκπαιδεύει και να υποστηρίζει εκπαιδευτικούς, προκειμένου να σχεδιάζουν, να υλοποιούν, να αξιολογούν διαδικτυακές δραστηριότητες μάθησης και να διαχειρίζονται μαθητές δραστηριότητες σε πλατφόρμες διαδικτυακή μάθηση.

Λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της συνέχειας της εκπαίδευσης ως δημόσιας υπηρεσίας, μπορούν να παρατηρηθούν ιδιαίτερα προβλήματα σε σχέση με την οργάνωση και τη διεξαγωγή εξετάσεων στο τέλος του έτους σε περίπτωση πανδημίας COVID-19.

Με το υπ.αριθμ. 4777 ΦΕΚ Α του Διατάγματος αναπτύσσει τη μεθοδολογία με την οποία καθορίζονται οι τρόποι διενέργειας των δραστηριοτήτων προετοιμασίας των πανελλαδικών εξετάσεων, το δικό του κύκλωμα εισόδου και εξόδου των μαθητών, του διδακτικού προσωπικού, του βοηθητικού και μη διδακτικού προσωπικού, όπως καθώς και τον τρόπο με τον οποίο θα πραγματοποιηθεί η υγιεινή / απολύμανση της εκπαιδευτικής μονάδας / ιδρύματος, διασφαλίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι: στην είσοδο της εκπαιδευτικής μονάδας του διδακτικού προσωπικού, βοηθητικό διδακτικό προσωπικό, μη διδακτικό προσωπικό και των μαθητών, η θερμοκρασία (που δεν πρέπει να υπερβαίνει τους 37,3 C) θα μετρηθεί στο ιατρικό προσωπικό που θα παρέχει ιατρική βοήθεια καθ' όλη τη διάρκεια των δραστηριοτήτων. Η διαδρομή μέσα από την αυλή του σχολείου μέχρι την είσοδο του σχολείου θα γίνει σε μια καλά καθορισμένη και σηματοδοτημένη διαδρομή, τηρώντας τους κανόνες της φυσικής απόστασης. Στην είσοδο

του σχολείου θα παρέχονται προστατευτικά υλικά και εξοπλισμός (απολυμαντικά χαλάκια, προστατευτικές μάσκες, απολυμαντικά χεριών κ.λπ.) καθαρίζονται και απολυμαίνονται τα δάπεδα και τα αντικείμενα της τάξης (γραφεία / τραπέζια, καρέκλες), το πόμολο της πόρτας, το περβάζι του παραθύρου, , σκούπισμα με νερό και απορρυπαντικό, μετά με βιοκτόνα, πριν και μετά από κάθε σειρά μαθητών που είναι παρόντες στις δραστηριότητες προετοιμασίας. Οι είσοδοι/έξοδοι, καθώς και η κατεύθυνση κίνησης στους διαδρόμους προς τις αίθουσες διδασκαλίας και τις άλλες αίθουσες καθορίζονται από την εκπαιδευτική μονάδα, σηματοδοτούνται κατάλληλα και απολυμαίνονται τακτικά. Όλοι οι μαθητές, δάσκαλοι, βοηθητικό και μη διδακτικό προσωπικό θα φορούν προστατευτικές μάσκες κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων και θα απολυμαίνουν τακτικά τα χέρια τους με απολυμαντικά ή σαπούνι. Η συλλογή των φορεμένων масκών θα γίνεται σε ειδικούς χώρους, κατάλληλα σηματοδοτημένους, διατεταγμένους στην εκπαιδευτική μονάδα.

Σε συνδυασμό με τις ιδέες που σκιαγραφήθηκαν παραπάνω, τονίζουμε ότι το δικαίωμα στην εκπαίδευση, ως θεμελιώδες και ουσιαστικό προνόμιο των δημοκρατικών κοινωνιών, μπορεί να περιοριστεί και να περιοριστεί στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 για να διασφαλιστεί η κοινή αξία της δημόσιας υγείας και των περιορισμών και περιορισμός του δικαιώματος στην εκπαίδευση θα αναφέρεται στην αναδιάρθρωση της παροχής δημόσιας εκπαιδευτικής υπηρεσίας σε όλες τις βαθμίδες.

Συνοψίζοντας τις διατάξεις των κανονιστικών πράξεων που προσδιορίζονται στις παραπάνω γραμμές, σημειώνουμε τα εξής: (1) οι περιορισμοί που επιβάλλονται στο δικαίωμα στην εκπαίδευση στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 δεν πρέπει να επηρεάζουν την ίδια την ουσία του δικαιώματος, ως εκ τούτου, οι κανονισμοί που εκδόθηκαν από το κράτος πρέπει να παρέχει σχετικές λύσεις για να διασφαλίζεται η ασφάλεια δικαίου, η μη διάκριση, η συνέχεια και η ποιότητα των σχέσεων νομικής εκπαίδευσης, (2) Σύμφωνα με τις αρχές της συνάφειας και της αποτελεσματικότητας, τα μέτρα που λαμβάνονται από τις αρχές στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 θα πρέπει να παρέχουν σχετικές λύσεις τόσο για την παρούσα όσο και για μελλοντικές καταστάσεις (οργάνωση και διεξαγωγή εκπαιδευτικών εκθέσεων για το τέλος του έτους για την επόμενο σχολικό / πανεπιστημιακό έτος), (3) η υιοθέτηση μέτρων για την προσαρμογή της διεξαγωγής των εξετάσεων στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 για τη διασφάλιση απαιτήσεων ισότητας και μη διάκρισης, όπως:

- ρύθμιση διαδικτυακών μέσων, εναλλακτικών μέσων διδασκαλίας-μάθησης

- ανάκτηση διδακτικών δραστηριοτήτων που απαιτούν «φυσική παρουσία» και αλληλεπίδραση μετά το τέλος της κατάστασης έκτακτης ανάγκης.
- την εκπόνηση, από το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας, ειδικής διαδικασίας για τη διεξαγωγή των εθνικών τεστ αξιολόγησης για μαθητές απομονωμένους / θετικά επιβεβαιωμένους με COVID-19.
- διοργάνωση και διεξαγωγή ειδικών συνεδριών αξιολόγησης για μαθητές που απέτυχαν στις εξετάσεις του τέλους του έτους λόγω μέτρων που έχουν ληφθεί για την πρόληψη και την καταπολέμηση της λοίμωξης από τον COVID-19, ώστε να παρέχεται η ευκαιρία να υποστηρίζονται σε ισότιμη βάση και χωρίς διακρίσεις. τις εισαγωγικές εξετάσεις στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση.

1.11 Το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση

Το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση παρέχεται από το άρθρ. 9 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα⁸⁰. Περιλαμβάνει το δικαίωμα πρόσβασης και διατήρησης παροχών, σε χρήμα ή σε είδος, χωρίς διακρίσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί προστασία, μεταξύ άλλων, από: (α) έλλειψη εισοδήματος από μισθό για λόγους ασθένειας, αναπηρίας, μητρότητας, εργατικού ατυχήματος, ανεργία, γήρας ή θάνατος μέλους της οικογένειας (β) αδυναμία πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας (γ) έλλειψη οικογενειακής υποστήριξης, ειδικά στην περίπτωση παιδιών ή ενηλίκων που φροντίζουν⁸¹. Επίσης, δικαίωμα κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής αρωγής παρέχεται από το άρθρ. 34⁸² του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση περιλαμβάνει τέσσερα βασικά στοιχεία:

I. διαθεσιμότητα,

⁸⁰ Άρθρο 9. - Τα Κράτη Μέρη στο παρόν Σύμφωνο αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε προσώπου στην κοινωνική ασφάλιση.

⁸¹

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E/C.12/GC/19&Lang=en

⁸² Άρθρο 34. (1) Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα πρόσβασης σε παροχές κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχουν προστασία σε περίπτωση μητρότητας, ασθένειας, εργατικού ατυχήματος, εξάρτησης από άλλα άτομα ή γήρατος, καθώς και σε περίπτωση ζημιών σύμφωνα με τους κανόνες που θεσπίζονται από το δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές. 2 Κάθε πρόσωπο που διαμένει και διακινείται νόμιμα εντός της Ένωσης δικαιούται παροχές και παροχές κοινωνικής ασφάλισης σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές. 3 Προκειμένου να καταπολεμηθεί η κοινωνική περιθωριοποίηση και η φτώχεια, η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα στην κοινωνική πρόνοια και στεγαστική βοήθεια, που αποσκοπούν στη διασφάλιση αξιοπρεπούς ζωής για όλους όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζει ο νόμος Ενωσιακή και εθνική νομοθεσία και πρακτικές.

- II. προσβασιμότητα,
- III. κόστος,
- IV. επάρκεια⁸³

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (Αναθεωρημένος) προβλέπει στο άρθ. 13 το δικαίωμα στην κοινωνική και ιατρική βοήθεια⁸⁴.

Στο πλαίσιο της πανδημίας που προκαλείται από τον ιό SARS-CoV-2, είναι απαραίτητο τα κράτη να συνεχίσουν να διασφαλίζουν το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση στο μέτρο του δυνατού, να διασφαλίζουν τη συμπλήρωση των παροχών κοινωνικής ασφάλισης για ευάλωτα άτομα.

Από την άποψη αυτή, υπενθυμίζουμε ότι η κυβέρνηση έχει υιοθετήσει μια σειρά έκτακτων διαταγμάτων που έχουν αντίκτυπο στην κοινωνική ασφάλιση και τη θέσπιση μέτρων κοινωνικής προστασίας στο πλαίσιο της επιδημιολογικής κατάστασης που προκαλείται από την εξάπλωση του ιού SARS-CoV-2.

Στο πλαίσιο της επιδημίας COVID-19, σύμφωνα με τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ILO), έχουν ληφθεί 278 μέτρα κοινωνικής προστασίας σε 47 χώρες στην Ευρώπη και την Κεντρική Ασία⁸⁵. Σε όλες τις περιοχές, τα πιο διαδεδομένα μέτρα εξέτασαν στην εισαγωγή νέων προγραμμάτων και παροχών, συμπεριλαμβανομένων των παροχών για εργαζομένους και εξαρτώμενους από αυτούς, επιδομάτων για άτομα που βρίσκονται στη φτώχεια ή άλλα ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού.

Σύμφωνα με το international labour organization¹⁶⁴⁸⁶, μετά την κρίση που προκλήθηκε από την πανδημία του COVID-19, υπήρξαν διαφορές μεταξύ κατηγοριών εργαζομένων, όπως μισθωτοί μερικής απασχόλησης, έκτακτοι εργαζόμενοι ή αυτοαπασχολούμενοι. Στην περίπτωση των κρατικών παροχών, πρέπει να αποφεύγονται οι διακρίσεις σε βάρος αυτών των κατηγοριών.

---

⁸³ <https://www.ohchr.org/EN/Issues/RightSocialSecurity/Pages/SocialSecurity.aspx>

⁸⁴ Σύμφωνα με το αναφερόμενο άρθρο, τα μέρη αναλαμβάνουν: 1. να διασφαλίσουν ότι κάθε πρόσωπο που δεν διαθέτει επαρκείς πόρους και δεν είναι σε θέση να τους προμηθευτεί με δικά του μέσα ή να τους λάβει από άλλη πηγή, ιδίως μέσω παροχών που προκύπτει από κοινωνική σύστημα ασφαλείας, να μπορεί να λάβει επαρκή βοήθεια και, σε περίπτωση ασθένειας, τη φροντίδα που απαιτείται από την κατάστασή του • 2. να διασφαλίσει ότι τα άτομα που λαμβάνουν τέτοια βοήθεια δεν θα υποστούν, κατά συνέπεια, μείωση των πολιτικών ή κοινωνικών τους δικαιωμάτων. 3. προβλέπουν ότι ο καθένας μπορεί να λάβει, μέσω αρμόδιων δημόσιων ή ιδιωτικών υπηρεσιών, οποιαδήποτε συμβουλή και προσωπική βοήθεια είναι απαραίτητη για την πρόληψη, την άρση ή την ανακούφιση της ανάγκης για προσωπικές και οικογενειακές ανάγκες.

⁸⁵ <https://www.social-protection.org/gimi/ShowWiki.action?id=3417>

⁸⁶ https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_742676/lang--en/index.htm

1.12 Το δικαίωμα στην εργασία

Το δικαίωμα στην εργασία, είναι θεμελιώδες δικαίωμα σε κάθε δημοκρατική κοινωνία, ρυθμίζεται από ένα σύνολο κανονιστικών πράξεων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Στη Ελλάδα, η εργατική νομοθεσία έχει σε πρώτο πλάνο τον Εργατικό Κώδικα που περιλαμβάνει ογδόντα δύο (82) νομοθετήματα που καλύπτουν σχεδόν το σύνολο της ύλης του εργατικού δικαίου, τόσο σε επίπεδο ατομικών όσο και συλλογικών εργασιακών σχέσεων, μεταξύ των οποίων και όλα τα μείζονα νομοθετήματα των τελευταίων ετών.

Σε διεθνές επίπεδο, θέματα εργασιακών δικαιωμάτων έχουν αναπτυχθεί μέσω των κανόνων της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ειδική κατάσταση στην εσωτερική αγορά εργασίας είναι αυτή που εμφανίστηκε στις συνθήκες των μέτρων που ελήφθησαν για τον περιορισμό των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19. Τα μέτρα αυτά ξεκίνησαν με Διάταγμα σχετικά με τη θέσπιση κατάστασης έκτακτης ανάγκης στο έδαφος της Ελλάδας και με στόχο την υποστήριξη των οικονομικών παραγόντων και των εργαζομένων και των οικογενειών τους σε οικονομικούς τομείς των οποίων η δραστηριότητα επηρεάστηκε ή διακόπηκε ολικά ή μερικώς από αποφάσεις των δημοσίων αρχών, κατά τη κατάσταση έκτακτης ανάγκης.

Από την άποψη του δικαιώματος στην εργασία αυτό σήμαινε την είσοδο σε τεχνική ανεργία σημαντικό αριθμό εργαζομένων.

Σχετικές για την προστασία του δικαιώματος στην εργασία στην ιδιαίτερη οικονομική και κοινωνική κατάσταση που δημιουργεί η τρέχουσα πανδημία, είναι συμβάσεις και συστάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας.

Αντίστοιχα, έχουν θεσπιστεί πολλαπλοί κανόνες για την ασφάλεια της απασχόλησης και τις συνθήκες εργασίας σε επίπεδο Ένωσης, και αξίζει να αναφερθεί σχετικά η οδηγία 89/391 / ΕΟΚ σχετικά με τη θέσπιση μέτρων για την ενθάρρυνση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας στην εργασία, οι 20 ειδικές οδηγίες στους διάφορους τομείς δραστηριότητας, Οδηγία 2008/94 / ΕΚ για την προστασία των εργαζομένων σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη τους, Οδηγία 98/59 / ΕΚ για την εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τις ομαδικές απολύσεις.

Με θέσπιση σειρά μέτρων στον τομέα της κοινωνικής προστασίας στο πλαίσιο της επιδημιολογικής κατάστασης που προκαλεί η εξάπλωση του ιού SARS-CoV-2 κατά την περίοδο αναστολής της ατομικής σύμβασης εργασίας, τα επιδόματα που λαμβάνουν οι εργαζόμενοι

ορίζονται στο 75% του βασικού μισθού που αντιστοιχεί στην κατεχόμενη θέση εργασίας και υποστηρίζονται από τον προϋπολογισμό της ασφάλισης ανεργίας, αλλά όχι περισσότερο από το 75% των μέσων ακαθάριστων αποδοχών. Τα μέτρα στήριξης εφαρμόστηκαν κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης στη Ελληνική επικράτεια.

Από τα μέτρα στήριξης ωφελήθηκαν οι εργαζόμενοι των εργοδοτών που μείωσαν ή διέκοψαν προσωρινά τη δραστηριότητα ολικά ή εν μέρει λόγω των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19, κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης που κηρύχθηκε, σύμφωνα με δήλωση του εργοδότη.

Τα μέτρα που λαμβάνονται στο εσωτερικό, καθώς και εκείνα που προβλέπονται να ληφθούν κατά την περίοδο μετά την πανδημία, θα πρέπει να επιβεβαιώνονται με εκείνα που λαμβάνονται σε επίπεδο ΕΕ. Αξιοσημείωτη από αυτή την άποψη είναι η Πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για Υποστήριξη για τον Μετριασμό των Κινδύνων Ανεργίας σε Έκτακτη Ανάγκη (SURE), η οποία στοχεύει στη διατήρηση των θέσεων εργασίας και της οικογενειακής υποστήριξης, μια πρωτοβουλία που θα υποστηρίξει προγράμματα μερικής ανεργίας και παρόμοια μέτρα για να βοηθήσει τα κράτη μέλη να προστατεύσουν τις θέσεις εργασίας μισθωτών και αυτοαπασχολούμενων από τον κίνδυνο απόλυσης και απώλειας εισοδήματος.

Εκτός από την τεχνική ανεργία, έχουν ενθαρρυνθεί κεντρικοί και τοπικοί δημόσιοι φορείς και αρχές, αυτόνομες διοικητικές αρχές, αυτόνομες διοικήσεις, εθνικές εταιρείες και εταιρείες στις οποίες το κράτος είναι ο μοναδικός ή πλειοψηφικός μέτοχος και ιδιωτικές εταιρείες, εκεί όπου είναι δυνατόν να εισάγει, κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, εργασία στο σπίτι ή στην τηλεργασία, με μονομερή πράξη του εργοδότη. Αυτή η λύση έχει υιοθετηθεί σχετικά εκτενώς, ειδικά στους τομείς δραστηριότητας που από τη φύση τους επέτρεψαν αυτή την παράβαση.

Στον τομέα της εκπαίδευσης, έχουν ενθαρρυνθεί διαδικτυακά μαθήματα σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Ωστόσο, έχουν τεθεί ερωτήματα σχετικά με τον αντίκτυπό τους, ιδιαίτερα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δεδομένου ότι τα υπάρχοντα στατιστικά στοιχεία δείχνουν περιορισμένη πρόσβαση στο Διαδίκτυο και ηλεκτρονικές συσκευές σε ορισμένα κοινωνικά περιβάλλοντα, εν μέσω υψηλού ποσοστού φτώχειας και επισφάλειας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Για τους οικονομικούς φορείς που συνέχισαν, έστω και σε περιορισμένο βαθμό, η δραστηριότητα, η υγειονομική πρόληψη και τα μέτρα σωματικής αποτροπής ήταν ιδιαίτερα σημαντικά, πέραν των ειδικών για την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία. Αυτά θα είναι εξίσου

σημαντικά μετά την επανέναρξη της δραστηριότητας και θα καθοριστούν με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές των αρμόδιων φορέων.

Σχετικά με μέτρα πρόληψης και καταπολέμησης των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 με στόχο τη θέσπιση προσωρινών και κατά περίπτωση, σταδιακών μέτρων για την προστασία του δικαιώματος στη ζωή κατά τη διάρκεια της κατάστασης συναγερμού, της σωματικής ακεραιότητας και υγειονομικής περίθαλψης, μεταξύ άλλων με τον περιορισμό της άσκησης άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Ειδική ενότητα περιλαμβάνει μέτρα στον τομέα της εργασίας και της κοινωνικής προστασίας. Σύμφωνα με τις ερμηνείες των διεθνών οργανισμών παρακολούθησης, το προοίμιο του νόμου αναφέρει ότι τα περιοριστικά μέτρα που προβλέπονται, τα οποία είναι ουσιαστικά προσωρινά και κατά περίπτωση σταδιακά, ανάλογα με την προβλεπόμενη ή έκδηλη σοβαρότητα της πανδημίας, είναι απαραίτητα για την πρόληψη και την εξάλειψη των επικείμενων απειλών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα ενωσιακά και συνταγματικά δικαιώματα στη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα και την υγεία των προσώπων και εφαρμόζονται κατά τρόπο που δεν εισάγει διακρίσεις και με την επιφύλαξη της ύπαρξης άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων ή ελευθεριών.

Η μονιμότητα των μέτρων πρόληψης προκύπτει επίσης από την Διάταξη του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Προστασίας για μέτρα πρόληψης μόλυνσης από τον νέο ιό SARS-CoV-2 στην εργασία, κατά την περίοδο επαγρύπνησης και τον Οδηγό για ασφαλή επιστροφή στην εργασία των εργαζομένων και για τους εργοδότες. Αυτή η εντολή περιέχει ένα σύνθετο σύστημα υποχρεώσεων και ευθυνών τόσο για τους εργοδότες όσο και για τους εργαζόμενους.

Από αυτή την άποψη, οι εργοδότες θα πρέπει να διασφαλίζουν συνεχή επικοινωνία με τον ιατρό εργασίας για την παρακολούθηση της υγείας των εργαζομένων, ώστε να μπορούν να επωφελούνται από τα προληπτικά μέτρα που έχουν προβλεφθεί σε εθνικό επίπεδο για την καταπολέμηση της εξάπλωσης του ιού SARS-CoV-2.

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία (EU-OSHA) υιοθέτησε έναν Οδηγό για να βοηθήσει τους εργοδότες και τους εργαζόμενους να διατηρήσουν την υγεία και την ασφάλειά τους σε ένα εργασιακό περιβάλλον που έχει αλλάξει σημαντικά ως αποτέλεσμα της πανδημίας COVID-19. Ο οδηγός προσφέρει προτάσεις για θέματα όπως η εκτίμηση κινδύνου και τα κατάλληλα μέτρα, η ελαχιστοποίηση της έκθεσης στον ιό SARS-CoV-2, η εμπλοκή των εργαζομένων, η διαχείριση εργαζομένων που έχουν νοσήσει, πληροφορίες για συγκεκριμένους τομείς και επαγγέλματα κ.λπ.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, ο οποίος έχει εκδώσει πολλές συστάσεις με στόχο την πρόληψη και τον περιορισμό της έκθεσης στην εργασία σε οξείες αναπνευστικές ασθένειες, συμπεριλαμβανομένης της μόλυνσης από τον νέο ιό SARS-CoV-2. Αυτά περιλαμβάνουν την παραμονή άρρωστων εργαζομένων στο σπίτι, τις ευέλικτες πολιτικές αναρρωτικής άδειας, τον διαχωρισμό των συμπτωματικών υπαλλήλων από άλλους συναδέλφους, την προώθηση της εθιμοτυπίας και των κανόνων υγιεινής των χεριών, την αποφυγή περιττών ταξιδιών στο εξωτερικό κ.λπ.⁸⁷

1.13 Το δικαίωμα στο νερό

Με το ψήφισμα 64/292 που εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 28 Ιουλίου 2010, το δικαίωμα στο νερό κέρδισε επίσημη αναγνώριση στο σύστημα των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το έγγραφο αναγνωρίζει ρητά το δικαίωμα στο νερό και την αποχέτευση ως ουσιαστικό για την υλοποίηση των ανθρωπίνων προνομίων. Ταυτόχρονα, η συμβολή του ψηφίσματος έγκειται στην έκκληση προς τα κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς να παράσχουν οικονομικούς πόρους, ανάπτυξη ικανοτήτων και μεταφορά τεχνολογίας μέσω διεθνούς βοήθειας και συνεργασίας, ώστε να μπορέσουν οι αναπτυσσόμενες χώρες να επωφεληθούν από την παροχή πόσιμου νερού.

Στο Γενικό Σχόλιο αρ. 15 της Επιτροπής Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων, το νομικό περιεχόμενο του δικαιώματος στο νερό καθίσταται σαφές σε σχέση με άλλα ανθρώπινα προνόμια. Έτσι, το δικαίωμα στο νερό πρέπει να υπόκειται σε εκτενείς ερμηνείες, ικανές να φιλοξενήσουν την πραγματοποίηση στο υψηλότερο επίπεδο της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και του δικαιώματος στη ζωή και την υγεία. Κατά συνέπεια, το δικαίωμα στο νερό δεν πρέπει να ερμηνεύεται περιοριστικά με απλή αναφορά σε ογκομετρικές ποσότητες ή/και τεχνολογίες. Παράλληλα, το νερό θα πρέπει να εκτιμάται πρωτίστως ως κοινωνική και πολιτιστική αξία και όχι ως οικονομικό αγαθό. Η πραγμάτωση και η άσκηση του δικαιώματος στο νερό πρέπει να αναλυθεί με βιώσιμο τρόπο, σε σχέση με τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές.

Σύμφωνα με την ερμηνεία της Επιτροπής, η άσκηση του δικαιώματος στο νερό πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ακόλουθες αρχές:

---

⁸⁷ ΠΟΥ- Έκρηξη της νόσου του κορωνοϊού (covid-19): δικαιώματα, ρόλοι και ευθύνες των εργαζομένων στον τομέα της υγείας, συμπεριλαμβανομένων βασικών παραμέτρων για την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία.

(1) διαθεσιμότητα. Η παροχή νερού για κάθε άτομο πρέπει να είναι επαρκής και συνεχής για να εξυπηρετεί προσωπική και οικιακή χρήση. Οι καθημερινές χρήσεις περιλαμβάνουν: προσωπική υγιεινή, πλύσιμο ρούχων, προετοιμασία φαγητού κ.λπ. Η ποσότητα του νερού που διατίθεται σε κάθε άτομο πρέπει επίσης να είναι σύμφωνη με τις οδηγίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Η διαθεσιμότητα δεν συνεπάγεται απαραίτητως την ίση κατανομή των υδάτινων πόρων, δεδομένου ότι άτομα και ομάδες ενδέχεται να χρειάζονται επιπλέον ποσότητες νερού λόγω της υγείας, του κλίματος ή/και των συνθηκών εργασίας τους.

(2) ποιότητα. Το νερό που χρησιμοποιείται για προσωπική ή οικιακή φροντίδα πρέπει να είναι απαλλαγμένο από μικροοργανισμούς, χημικές ουσίες και ραδιολογικές ουσίες που αποτελούν απειλή για την υγεία των ατόμων.

(3) προσβασιμότητα. Η χρήση του νερού θα διασφαλίζεται χωρίς διακρίσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις ακόλουθες διαστάσεις: φυσική προσβασιμότητα (το νερό, οι κατάλληλες εγκαταστάσεις και οι υπηρεσίες παροχής νερού θα είναι προσβάσιμες τόσο σε άτομα όσο και σε ιδρύματα) και οικονομική προσβασιμότητα (άμεσο ή έμμεσο κόστος και τέλη που συνδέονται με τη διασφάλιση δεν πρέπει να διακυβεύουν ή να απειλούν την πραγματοποίηση άλλων δικαιωμάτων).

Το δικαίωμα στο νερό είναι ιδιαίτερης σημασίας λόγω της εκδήλωσης της πανδημίας COVID-19, δεδομένου ότι το νερό είναι αφενός ο κύριος πόρος μέσω του οποίου διασφαλίζεται η πρόληψη και ο έλεγχος της πανδημίας και ο θεμελιώδης πόρος που εξασφαλίζει, συγκεκριμένα, την πραγματοποίηση δικαίωμα στη ζωή και στην υγεία. Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι οι κύριες αιτίες της μη διαθεσιμότητας επαρκούς ποσότητας και ποιότητας νερού. Εμπειρογνώμονες του ΟΗΕ επισημαίνουν ότι για την αποτελεσματική πραγματοποίηση του δικαιώματος στο νερό κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, είναι απαραίτητο να τονιστεί η σημασία του σεβασμού των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει τα κράτη της διεθνούς κοινότητας. Έτσι, πρέπει να αποτρέπουν οποιαδήποτε παρέμβαση τρίτων στην πραγματοποίηση του περιεχομένου του δικαιώματος στο νερό. Οι εθνικές αρχές υποχρεούνται επίσης να θεσπίζουν νομοθετικά μέτρα καθώς και κάθε άλλο απαραίτητο μέτρο για την καταπολέμηση επιβλαβών παραγόντων όπως η ρύπανση, η άδικη εξόρυξη υδάτινων πόρων, η κακή διαχείριση των συστημάτων διανομής νερού κ.λπ. Όταν οι υπηρεσίες ύδρευσης εκμεταλλεύονται ή ελέγχονται από τρίτους, τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα τα εμποδίζουν να θέτουν σε κίνδυνο την ισότιμη, προσβάσιμη και φυσική τους πρόσβαση σε επαρκές, ασφαλές και αποδεκτό νερό. Προκειμένου να αποφευχθούν τέτοιες καταχρήσεις, πρέπει να

δημιουργηθεί ένα αποτελεσματικό ρυθμιστικό σύστημα σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, το οποίο να περιλαμβάνει ανεξάρτητη παρακολούθηση, πραγματική συμμετοχή του κοινού και την επιβολή κυρώσεων για μη συμμόρφωση⁸⁸.

1.14 Το δικαίωμα στην ανάπτυξη

Οι ανησυχίες της διεθνούς κοινότητας σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη αντιμετωπίστηκαν μέσω της υιοθέτησης της Διακήρυξης για το Δικαίωμα στην Ανάπτυξη⁸⁹. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η πρόοδος όσον αφορά τη διασφάλιση και την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών αποτελεί κοινό διακύβευμα (που αφορά τόσο άτομα όσο και λαούς).

Το άρθρο 1 της Διακήρυξης διευκρινίζει τη νομική φύση και τις ιδιαιτερότητες του δικαιώματος στην ανάπτυξη. Το δικαίωμα στην ανάπτυξη είναι αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα, δυνάμει του οποίου όλοι οι άνθρωποι και όλοι οι λαοί έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν, να συνεισφέρουν και να απολαμβάνουν οικονομικά, κοινωνικά πολιτιστικά, έτσι ώστε όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες να πραγματοποιούνται πλήρως. Το ανθρώπινο δικαίωμα στην ανάπτυξη συνεπάγεται επίσης την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος των λαών στην αυτοδιάθεση, το οποίο περιλαμβάνει, με την επιφύλαξη των σχετικών διατάξεων και των δύο Διεθνών Συμφώνων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, την άσκηση του αναφαίρετου δικαιώματός τους για πλήρη κυριαρχία σε κάθε φυσικό πλούτο.

Αν και έχει κυρίως οικονομικές αξίες, το δικαίωμα στην ανάπτυξη δεν περιορίζεται σε αυτές. Το περιεχόμενο του δικαιώματος στην ανάπτυξη περιλαμβάνει τόσο τους στόχους της δημιουργίας ενός κοινωνικού, εύρυθμου και ασφαλούς κλίματος στο οποίο, όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες μπορούν να πραγματοποιηθούν πλήρως, για όλα τα άτομα και για όλους τους λαούς. Η εφαρμογή του δικαιώματος στην ανάπτυξη αφορά τόσο την επίτευξη συγκεκριμένων αποτελεσμάτων όσο και την πραγματοποίηση μιας διαδικασίας πραγματοποίησης των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, καθώς και οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων⁹⁰.

Δεδομένης της πολυπλοκότητας του πεδίου εφαρμογής του δικαιώματος στην ανάπτυξη, η συμμετοχή στη διεθνή κοινότητα έχει συμφωνηθεί ως το κύριο εργαλείο εφαρμογής. Συμμετοχή

---

⁸⁸ Ηλεκτρονική τεκμηρίωση σε σύστημα υπολογιστή που γίνεται με πρόσβαση στον ιστότοπο: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Water/ContributionsPSP/CHRAJ.pdf>.

⁸⁹ Εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ με το ψήφισμα 41/128 της 4ης Δεκεμβρίου 1986.

⁹⁰ Ο Ειδικός Εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για το Δικαίωμα στην Ανάπτυξη.

σημαίνει, αφενός, ενεργή συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών αφετέρου, διοργανική συνεργασία, σε εθνικό επίπεδο αλλά και μεταξύ των αρχών που σχετίζονται με το εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η διεθνής κοινότητα έχει να παίξει σημαντικό ρόλο στην ενθάρρυνση της ανάπτυξης συμμετοχικών θεσμών σε όλα τα επίπεδα. Εκτός από την παροχή παραδείγματος διασφαλίζοντας ότι η ίδια η δομή της διεθνούς κοινότητας διευκολύνει την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή, η κοινότητα μπορεί να παρέχει βοήθεια και να ενθαρρύνει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ εθνών και ομάδων. Ταυτόχρονα, πρέπει να αναγνωριστεί ότι οι συμμετοχικοί θεσμοί δεν μπορούν να εισαχθούν από το εξωτερικό, αλλά πρέπει να αντανακλούν τις ανάγκες, τις παραδόσεις και τις εμπειρίες του τοπικού πληθυσμού⁹¹.

Το δικαίωμα στην ανάπτυξη παρέχει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο και προσέγγιση για τις πολιτικές και τα προγράμματα όλων των σχετικών παραγόντων σε παγκόσμιο, περιφερειακό, υποπεριφερειακό και εθνικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τις ακόλουθες ιδιαιτερότητες:

(1) ενσωματώνει τόσο ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσο και θεωρία και πρακτικές ανάπτυξης.

(2) περιλαμβάνει στοιχεία που βρίσκονται στο περιεχόμενο όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων - αστικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά.

(3) απαιτεί ενεργή, ελεύθερη και ουσιαστική συμμετοχή.

(4) ζητεί μια ολοκληρωμένη, ατομοκεντρική αναπτυξιακή πολιτική, συμμετοχικές διαδικασίες ανάπτυξης, κοινωνική δικαιοσύνη και ισότητα.

(5) ενσωματώνει τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σχετίζονται με την ισότητα, τη μη διάκριση, τη συμμετοχή, τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και τη διεθνή συνεργασία με ολοκληρωμένο τρόπο.

(6) εφαρμόζουν τις αρχές της αυτοδιάθεσης και της πλήρους κυριαρχίας.

(7) διευκολύνει μια ολιστική προσέγγιση του προβλήματος της φτώχειας αντιμετωπίζοντας τις συστημικές και δομικές αιτίες της.

(8) υποστηρίζει, στη λήψη αποφάσεων, τις φιλικές σχέσεις μεταξύ κρατών, τη διεθνή αλληλεγγύη, τη συνεργασία και τη βοήθεια σε τομείς αναπτυσσόμενων χωρών, συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς τεχνολογίας, της πρόσβασης σε βασικά φάρμακα, της

---

⁹¹ Realizing the Right to Development, Essays in Commemoration of 25 Years of the United Nations Declaration on the Right to Development, United Nations New York and Geneva, 2013.

βιωσιμότητας του χρέους, της αναπτυξιακής βοήθειας, του διεθνούς εμπορίου και του πολιτικού χώρου⁹².

Δεδομένης της περίπλοκης φύσης και του συνολικού πεδίου του δικαιώματος στην ανάπτυξη, οι δυσκολίες που δημιουργούνται από την πανδημία COVID-19 επηρεάζουν τόσο την πολιτική-αστική διάσταση όσο και την οικονομική-κοινωνική και πολιτιστική διάσταση του δικαιώματος στην ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό, ο άμεσος αντίκτυπος της πανδημίας COVID-19 αντανακλάται τόσο στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (το κύριο κοινωνικοοικονομικό μειονέκτημα) όσο και στη συμμετοχή των πολιτών (ο κύριος πυλώνας των πολιτικών δικαιωμάτων).

Αναλύοντας το δικαίωμα στην ανάπτυξη, οι ειδικοί του ΟΗΕ εκτίμησαν ότι η πανδημία του COVID-19 θα τονίσει τις διακρατικές και ενδοκρατικές ανισότητες. Οι ανεπτυγμένες χώρες υψηλού και μεσαίου εισοδήματος με βελτιωμένα συστήματα υγείας θα έχουν μια συνεκτική στρατηγική προσέγγιση για τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19. Χώρες με χαμηλότερα εισοδήματα, σημαντικά χαμηλότερους οικονομικούς πόρους και φτωχότερη παροχή δημόσιας υγείας, κοινωνικής προστασίας, υγιεινής και άλλων δημόσιων υπηρεσιών, ιδίως στις αγροτικές περιοχές, θα αντιμετωπίσουν μεγαλύτερες δυσκολίες στην αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών συνεπειών της πανδημίας και των ανισοτήτων στην πρόσβαση σε χρηματοοικονομικές περιουσιακά στοιχεία, υγεία, εκπαίδευση, επίσημη απασχόληση, ίσες ευκαιρίες, κοινωνική προστασία, το διαδίκτυο και οι δημόσιες υπηρεσίες θα αυξήσουν τον άμεσο και έμμεσο αντίκτυπο του COVID-19. Το δικαίωμα στην ανάπτυξη θα είναι ευάλωτο σε περιβάλλοντα επιρρεπή στον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια στα οποία ασκείται άτυπη, περιστασιακή ή εποχική απασχόληση⁹³.

Το πλαίσιο των συστάσεων που γίνονται σε επίπεδο του συστήματος προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων που προκαλεί η πανδημία COVID-19 αφορά τις ακόλουθες πτυχές:

- I. κινητοποίηση επαρκών πόρων από πλούσια κράτη, διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, περιφερειακούς οικονομικούς φορείς για τη στήριξη των κρατών με χαμηλό εισόδημα, προκειμένου να αποφευχθούν οικονομικές κρίσεις με αρνητικές

---

⁹² Ηλεκτρονική τεκμηρίωση σε σύστημα υπολογιστή που γίνεται με πρόσβαση στον ιστότοπο: https://www.un.org/en/events/righttodevelopment/pdf/rtd_at_a_glance.pdf.

⁹³ Ηλεκτρονική τεκμηρίωση σε σύστημα υπολογιστή που γίνεται με πρόσβαση στον ιστότοπο: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/CA8843EN.pdf>.

επιπτώσεις μακροπρόθεσμα όπως την επισιτιστική ασφάλεια.

- II. ευρεία συμμετοχή του κοινού στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη της κυβερνητικής δράσης για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της υπάρχουσας ανισότητας και των αναγκών των ευάλωτων πληθυσμών.
- III. επέκταση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας σε οικονομικά ευάλωτα κράτη ως μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη στρατηγική αντιμετώπισης των αρνητικών επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19.

1.15 Το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον

Στο δημόσιο διεθνές δίκαιο, η προστασία του υγιούς περιβάλλοντος ρυθμίζεται ως ο κύριος στόχος που επιδιώκει η κανονιστική δραστηριότητα. Η Σύμβαση του Aarhus για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα επιβεβαιώνει τον σκοπό της προστασίας του δικαιώματος κάθε ατόμου να ζει σε περιβάλλον που ευνοεί την υγεία και την ευημερία.

Το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον προστατεύει μια κοινωνική αξία κοινή για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές, που αποτελείται από όλα τα στοιχεία της περιβάλλουσας πραγματικότητας από τη χλωρίδα και την πανίδα, την ποιότητα του αέρα έως τη διασφάλιση της βιοποικιλότητας.

Μελετώντας τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19, έχει σημειωθεί αύξηση των δυνητικά μεταδιδόμενων ασθενειών από τα ζώα στον άνθρωπο - φαινόμενο που προκαλείται από τη μεταβολή της ποιότητας του αέρα στην καταπολέμηση της μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2, το οποίο οδήγησε κατά την υιοθέτηση μέτρα για την αποστείρωση του περιβάλλοντος.

Ένα άλλο πιεστικό ζήτημα που σημειώνεται στο πλαίσιο της εξάπλωσης της πανδημίας COVID-19 είναι η σωστή διαχείριση των απορριμμάτων και η σωστή χρήση φαρμάκων και ιατροτεχνολογικών προϊόντων για την πρόληψη και την καταπολέμηση της μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2. Οι εθνικές και τοπικές κυβερνήσεις έχουν περιγράψει τη διαχείριση απορριμμάτων (ιατρικών, οικιακών) ως ουσιαστική και επείγουσα, με στόχο την

ελαχιστοποίηση των δευτερογενών επιπτώσεων της στην υγεία και την ποιότητα του περιβάλλοντος⁹⁴.

1.16 Προστασία του καταναλωτή

Στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, ένα κλίμα δυσπιστίας και φόβου έχει δημιουργηθεί μεταξύ του πληθυσμού σε κοινωνικό επίπεδο σχετικά με τη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητα των ιατροτεχνολογικών προϊόντων για την πρόληψη της εξάπλωσης της λοίμωξης από τον ιό SARS-CoV-2. Αντιμέτωποι με αυτά τα ζητήματα, οι κατασκευαστές ιατρικών ουσιών και συσκευών που χρησιμοποιούνται για την πρόληψη και τον έλεγχο του ιού COVID-19 έχουν πολλαπλασιάσει τεχνικές μάρκετινγκ σε διαδικτυακές πλατφόρμες προκειμένου να εκμεταλλευτούν τους φόβους των καταναλωτών και να τους χειραγωγήσουν για την αγορά προστατευτικών масκών, απορρυπαντικών ή άλλων ουσιών που δεν συμμορφώνονται με τα ευρωπαϊκά πρότυπα παραγωγής. Απέναντι σε μια τέτοια πρόκληση, οι αρμόδιες αρχές στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών πρέπει να εφαρμόζουν νομικό πλαίσιο για τις καταγγελίες των καταναλωτών και θα πρέπει να συνεργάζεται με τις αντιπροσωπευτικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό 2017/23941 για τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών που είναι υπεύθυνες για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τη νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών, οι πολίτες και τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα επωφεληθούν από ένα πλαίσιο ηλεκτρονικών συναλλαγών που θα καθοδηγείται από τις αρχές της διαφάνειας και της εμπιστοσύνης. Η προστασία των δικαιωμάτων των καταναλωτών στις διασυνοριακές συναλλαγές αποτελεί βασικό στόχο της εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης.

Ουσιαστικά, οι διατάξεις του κανονισμού εφαρμόζονται στους ακόλουθους τομείς ενδιαφέροντος:

- a. παραβιάσεις των δικαιωμάτων των καταναλωτών εντός της ΕΕ.
- b. παραβιάσεις μεγάλης κλίμακας που συνίστανται σε πράξη ή παράλειψη αντίθετη με τη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών και η οποία επιφέρει ή θα μπορούσε να βλάψει την συλλογικά συμφέροντα καταναλωτών σε τουλάχιστον δύο χώρες της ΕΕ.

---

⁹⁴ Ηλεκτρονική τεκμηρίωση σε σύστημα υπολογιστή που γίνεται με πρόσβαση στον ιστότοπο: <https://www.genevaenvironmentnetwork.org/resources/updates/updates-on-covid-19-and-the-environment/>.

- c. παράνομη πρακτική, που σημειώνονται ταυτόχρονα και διαπράττονται από τον ίδιο οικονομικό φορέα σε τουλάχιστον τρεις χώρες της ΕΕ.
- d. παραβάσεις μεγάλης κλίμακας με συγκεκριμένο μέγεθος για την ΕΕ (στην περίπτωση αυτή οι επηρεαζόμενοι καταναλωτές ζουν σε τουλάχιστον τα δύο τρίτα των χωρών της ΕΕ, που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον τα δύο τρίτα του πληθυσμού της ΕΕ). Η παράβαση μπορεί να είναι πράξη ή παράλειψη και μπορεί να έχει παύσει πριν από την έναρξη ή τη λήξη της εκτέλεσης των μέτρων επιβολής⁹⁵.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Δίκτυο Συνεργασίας για την Προστασία των Καταναλωτών (CPC) προτρέπουν σθεναρά τους φορείς εκμετάλλευσης διαδικτυακών πλατφορμών, συμπεριλαμβανομένων των διαδικτυακών αγορών, να εργαστούν στην ΕΕ για να συμμορφωθούν με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προστασίας των Καταναλωτών και να λάβουν συγκεκριμένα και αποτελεσματικά μέτρα για την εξάλειψη των παράνομων εκστρατειών μάρκετινγκ στις ιστοσελίδες.

Δεδομένων των αβέβαιων πληροφοριών σχετικά με την εξέλιξη του ιού SARS-CoV-2 και σε συνδυασμό, της σύγχυσης σχετικά με τις επιτυχημένες ιατρικές προσεγγίσεις για την πρόληψη και τη θεραπεία της μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2, οι χειριστές διαδικτυακών πλατφορμών πρέπει να συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις που ορίζονται στην Οδηγία 2000/31 / ΕΚ για το ηλεκτρονικό εμπόριο ώστε να προστατεύονται οι καταναλωτές από παράνομες εμπορικές πρακτικές.

Στις εμπορικές πράξεις, οι αθέμιτες ή καταχρηστικές πρακτικές ανταγωνισμού πρέπει να αντιμετωπιστούν και στον απόηχο της πανδημίας COVID-19 αυτή η απαίτηση επιβάλλεται με πολύ πιο περιοριστικό τρόπο, δεδομένης της ευπάθειας των καταναλωτών ιατρικών προϊόντων και συσκευών. Στο πλαίσιο αυτό, απαγορεύεται στους εμπόρους να προβάλλουν ρητούς ή σιωπηρούς ισχυρισμούς για τα προϊόντα τους με την έννοια ότι μπορούν να αποτρέψουν ή να θεραπεύσουν τη μόλυνση από τον ιό SARS-CoV-2 ή να αυξήσουν την αντίσταση/ανοσία του οργανισμού χωρίς να βασίζονται τους ισχυρισμούς του σε έγκυρα επιστημονικά στοιχεία ή χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι επίσημες συμβουλές ειδικών σχετικά με τον τρόπο πρόληψης των λοιμώξεων από τον ιό SARS-CoV-2. Η διάδοση παραμορφωμένων πληροφοριών σχετικά με τη χρησιμότητα ή τη διαθεσιμότητα ενός προϊόντος στην αγορά είναι επίσης μια τακτική παράνομη

---

⁹⁵ Ηλεκτρονική τεκμηρίωση σε σύστημα υπολογιστή που γίνεται με πρόσβαση στον ιστότοπο: Συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών σε θέματα νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών (europa.eu).

που μπορεί να επηρεάσει τον καταναλωτή να πληρώσει μια τιμή για το εν λόγω προϊόν που είναι υπερεκτιμημένη⁹⁶.

1.17 Το δικαίωμα στην ειρήνη και την ασφάλεια

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της συλλογικής ειρήνης και ασφάλειας για την ανθρωπότητα και λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη διατήρησης αυτών των αξιών σε ακραίες καταστάσεις όπως ένοπλες συγκρούσεις ή καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, η διεθνής κοινότητα έχει διακηρύξει ένα προγραμματικό έγγραφο που προσδιορίζει συνθετικά τα κύρια προνόμια που συγκλίνουν προς κλίμα ασφάλειας, και σταθερότητας. Η διακήρυξη για το δικαίωμα στην ειρήνη, που εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ με το ψήφισμα αριθ. 71/189 της 19ης Δεκεμβρίου 2016 θεσπίζει κατ' αρχήν στο άρθ. 1 ότι κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να απολαμβάνει την ειρήνη, ώστε όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα να προωθούνται και να προστατεύονται.

Παρόλο που το νομικό πλαίσιο για τη διεθνή κατοχύρωση του δικαιώματος στην ειρήνη μπορεί να χαρακτηριστεί ως μη δεσμευτικό νομικό μέσο, η δημιουργία των υποθέσεων για την επίσημη αναγνώριση της ειρήνης ως οικουμενικής αξίας συνεπάγεται, με σχετικό τρόπο, αυξημένη προσοχή από τις εθνικές και διεθνείς αρχές. Οι ειδικοί του ΟΗΕ επισημαίνουν ότι η πανδημία COVID-19 αποτελεί σημαντική απειλή για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, επειδή οι ψυχολογικές επιπτώσεις της πιθανής μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2 οδηγούν σε κλίμα ανασφάλειας, κοινωνικής αναταραχής και βίας. Η ρητορική μίσους, οι απειλές για βιοτρομοκρατία, ο εξτρεμισμός και οι διακρίσεις είναι κίνδυνοι που θα μπορούσαν να επιδεινωθούν από την πανδημία COVID-19⁹⁷.

Οι απειλές που προκαλεί η πανδημία COVID-19 δεν εκδηλώνονται αποκλειστικά στον οικονομικό και κοινωνικό χώρο αλλά και τα προοδευτικά ή συλλογικά δικαιώματα (συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην ειρήνη) θίγονται εξίσου, ιδίως υπό το φως των παραβιάσεων των απαιτήσεων μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Οι περιορισμοί στην ελευθερία μετακίνησης και οι απαιτήσεις για απόσταση ή/και κοινωνική απομόνωση είναι πιθανό να

---

⁹⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή / Δίκτυο Συνεργασίας για την Προστασία των Καταναλωτών (CPC), ΚΟΙΝΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ CPC, Τερματισμός απάτης και αντιμετώπιση αθέμιτων επιχειρηματικών πρακτικών σε διαδικτυακές πλατφόρμες στο πλαίσιο της επιδημίας του κορωνοϊού στην ΕΕ.

⁹⁷ Σύμφωνα με τις πληροφορίες που υπάρχουν στον ιστότοπο: <https://news.un.org/en/story/2020/04/1061502>.

οδηγήσουν σε αλλαγή της δραστηριότητας των ακτιβιστών της ειρήνης σε περιοχές που έχουν πληγεί από συγκρούσεις⁹⁸.

---

⁹⁸ Στην αφρικανική ήπειρο, χώρες όπως η Νιγηρία, το Καμερούν, η Σομαλία, η Λιβύη, το Νότιο Σουδάν και η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό αντιμετωπίζουν πολιτική βία, με έντονες ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ ομάδων της αντιπολίτευσης και εθνικών κυβερνήσεων. Η οικοδόμηση της ειρήνης σε αφρικανικά κράτη όπου εκδηλώνονται ένοπλες συγκρούσεις σε συνδυασμό με τον εντοπισμό της μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2 είναι ένα δύσκολο βήμα, δεδομένου ότι οι προσπάθειες διατήρησης της ειρήνης περιλαμβάνουν την υποστήριξη διεθνών χορηγών, μη κυβερνητικών οργανώσεων και κυβερνήσεων, (διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://theconversation.com/how-to-ensure-that-coronavirus-doesnt-stop-peace-efforts-in-africa-135859>).

Η Παρουσίαση της τελευταίας Έκθεσης για την Εφαρμογή του Πλαισίου για την Ειρήνη, την Ασφάλεια και τη Συνεργασία για τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό. Η ικανότητα των αφρικανικών κρατών να αντιμετωπίσουν την πανδημία διαφέρει, αλλά οι προσεγγίσεις τους για τον περιορισμό της εξάπλωσής της είναι παρόμοιες. Δεδομένου ότι η πανδημία του COVID-19 ανάγκασε τα αφρικανικά κράτη να ανακατευθύνουν τις προτεραιότητές τους και να αναβάλουν δύο σημαντικά γεγονότα: τη Διάσκεψη Επενδύσεων και Εμπορίου των Μεγάλων Λιμνών, που είχε προγραμματιστεί να πραγματοποιηθεί στο Κιγκάλι της Ρουάντα, στις 18-20 Μαρτίου/2021 και τη Δέκατη Σύνοδο Κορυφής του Περιφερειακού Μηχανισμού Παρακολούθησης, που θα πραγματοποιηθεί στην Κινσάσα της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό, από τις 27 έως τις 29 Μαρτίου/2021. Η συνεργασία με τους σχετικούς περιφερειακούς-αφρικανούς παράγοντες παραμένει προτεραιότητα. Έτσι, προκειμένου να προωθηθεί η εφαρμογή του Πλαισίου για την Ειρήνη, την Ασφάλεια και τη Συνεργασία, τα Ηνωμένα Έθνη πρέπει να λάβουν υπόψη τις συνδυασμένες προσπάθειες βασικών αφρικανικών εταίρων όπως η Αφρικανική Ένωση, η Διεθνής Διάσκεψη για την περιοχή των Μεγάλων Λιμνών και η Νοτιοαφρικανική Ανάπτυξη Κοινότητα (SADC). Η επίτευξη και η διατήρηση της ειρήνης σε περιοχές ένοπλων συγκρούσεων περιλαμβάνει τη χρήση διπλωματικών μέσων για την επίλυση πιεστικών ζητημάτων όπως η ειρηνική μετάβαση σε ένα δημοκρατικό πολιτικό καθεστώς (στο Κονγκό) και οι προσπάθειες αξιωματούχων για εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ Ρουάντα και Ουγκάντα.

Η διεξαγωγή ανθρωπιστικών συγκρούσεων και κρίσεων θα αναδιαμορφωθεί στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, επιβάλλοντας, με την εφαρμογή της αρχής της συμμετρίας στο δίκαιο, την αναστολή όχι μόνο των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των ατόμων αλλά και της στρατιωτικής δραστηριότητας.

Η προστασία της ειρήνης - ως παγκόσμιας ανθρώπινης αξίας - δεν είναι μόνο σχετική θέση αλλά ενδιαφέρει ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα, ειδικά στην περίοδο της υγειονομικής κρίσης που αφορά την πανδημία COVID-19. Η Γαλλία εξέφρασε ανησυχία για τη βία στο ανατολικό τμήμα της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό, τονίζοντας ότι όλοι οι παράγοντες στο Μπουρούντι πρέπει να απόσχουν από ενέργειες που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο τη διεξαγωγή ειρηνικών, χωρίς αποκλεισμούς και ειλικρινών εκλογών. Ταυτόχρονα, το Βέλγιο επανέλαβε την υποστήριξή του στο Πλαίσιο Ειρήνης, Ασφάλειας και Συνεργασίας, ζήτησε συνεχείς προσπάθειες για την υποστήριξη μιας περιφερειακής στρατηγικής για την εξέταση του πλήρους φάσματος της συμφωνίας-πλασίου και την εστίαση όχι μόνο στην οικονομική ανάπτυξη, αλλά επίσης, πρώτα και κυρίως, σχετικά με τα αίτια της σύγκρουσης - παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την παράνομη εκμετάλλευση φυσικών πόρων (Σύμφωνα με τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στο <https://www.un.org/press/en/2020/sc14166.doc.htm>.) Η γνώμη της διεθνούς κοινότητας υπογραμμίζει την ανάγκη να μεταμορφωθεί η προσέγγιση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19. Δεδομένου ότι η στρατιωτική δράση μπορεί να επιδεινώσει τις αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης COVID-19, ο μετασχηματισμός της προσέγγισης στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις μπορεί να επιτευχθεί με την οργάνωση και τη διασφάλιση της λειτουργίας ειρηνευτικών αποστολών χωρίς στρατιωτικά στοιχεία, όπως η αποστολή της Γουινέας-Μπισάου, Η αποστολή του ΟΗΕ για τη Δυτική Αφρική και το Σαχέλ, κ.λπ. (Σύμφωνα με τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στο <https://theconversation.com/why-covid-19-offers-a-chance-to-transform-un-peacekeeping-139416>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

2.1 Προστασία των παιδιών και των νέων

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού διέπει τα δικαιώματα των παιδιών και των νέων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην προστασία. Η πανδημία που προκαλείται από τον ιό SARS-CoV-2 έχει μια σειρά από αρνητικές επιπτώσεις σε παιδιά και νέους, επομένως κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου απομόνωσης, πρέπει να ληφθούν υπόψη ορισμένοι παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν την ευημερία των παιδιών και των νέων.

Υπό αυτή την έννοια τονίζουμε ότι το άρθρο 2 της Σύμβασης προβλέπει ότι τα Κράτη Μέρη σέβονται και εγγυώνται τα δικαιώματα που ορίζονται στη Σύμβαση σε όλα τα παιδιά εντός της δικαιοδοσίας τους χωρίς διακρίσεις. Επίσης το άρθρο 19 ορίζει ότι τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για την προστασία του παιδιού από κάθε μορφή βίας, βλάβης ή κακοποίησης, σωματικής ή ψυχικής, παραμέλησης, κακομεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης, ενώ βρίσκεται υπό τη φροντίδα των γονέων ή από τους νόμιμους εκπροσώπους οποιουδήποτε προσώπου στο οποίο έχει ανατεθεί.

Το δικαίωμα στην προστασία των παιδιών και των νέων κατοχυρώνεται επίσης στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (Αναθεωρημένο) στο άρθ. 17⁹⁹ που ορίζει την υποχρέωση των κρατών να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την ασφάλιση καλή ανάπτυξη των παιδιών και των νέων όσον αφορά την εκπαίδευση, τη φροντίδα και την προστασία κατά της αμέλειας, της βίας ή της εκμετάλλευσης.

Σύμφωνα με δελτίο τύπου της UNICEF¹⁰⁰, το 99% των παιδιών και των νέων ζει σε μία από τις 186 χώρες όπου έχουν επιβληθεί ταξιδιωτικοί περιορισμοί λόγω της πανδημίας COVID-19.

---

⁹⁹ Προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος των παιδιών και των νέων να μεγαλώνουν σε περιβάλλον που ευνοεί την ανάπτυξη της προσωπικότητας και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων τους, τα μέρη αναλαμβάνουν να λάβουν όλα τα απαραίτητα και κατάλληλα μέτρα είτε άμεσα είτε σε συνεργασία με δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς που: 1 (α) παρέχουν στα παιδιά και στους νέους τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων, τη φροντίδα, τη βοήθεια, την εκπαίδευση και την κατάρτιση που χρειάζονται, ιδίως με τη δημιουργία ή τη διατήρηση κατάλληλων και επαρκών ιδρυμάτων ή υπηρεσιών για αυτό σκοπός β) για την προστασία των παιδιών και των νέων από την παραμέληση, τη βία ή την εκμετάλλευση γ) να παρέχει ειδική προστασία και βοήθεια από το κράτος για το παιδί που στερείται προσωρινά ή μόνιμα την οικογενειακή υποστήριξη. 2. να παρέχει σε παιδιά και νέους δωρεάν πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και να ενθαρρύνει τη φοίτηση στο σχολείο.

¹⁰⁰ <https://www.unicef.org/press-releases/dont-let-children-be-hidden-victims-covid-19-pandemic>

Σύμφωνα με τη δήλωση, σε περίπτωση παγκόσμιας ύφεσης, υπάρχει μια τάση μείωσης ορισμένων επενδύσεων, επομένως σε τέτοιες καταστάσεις, οι επενδύσεις στην εκπαίδευση, την προστασία των παιδιών, την υγεία και τη διατροφή πρέπει να αυξηθούν και να ληφθούν μέτρα υγείας και υγιεινής για τη μείωση τη ζημιά που προκάλεσε η κρίση.

Τα παιδιά και οι νέοι περνούν από περιόδους ανάπτυξης, επομένως είναι σημαντικό να τους παρέχουμε όλους τους απαραίτητους πόρους για σωστή ανάπτυξη. Εκτός από τη σωματική ανάπτυξη, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και η ψυχολογική, εκπαιδευτική και επικοινωνιακή ανάπτυξη. Έτσι, ανάλογα με την ηλικία τους, τα παιδιά και οι νέοι πρέπει να επωφεληθούν από τα απαραίτητα προγράμματα και μέτρα σε περίοδο κρίσης. Οι γονείς, οι φροντιστές ή οι νόμιμοι εκπρόσωποι των παιδιών πρέπει να τους εξηγήσουν, σε γλώσσα κατάλληλη για το στάδιο ανάπτυξής τους, την ανάγκη για περιορισμούς κυκλοφορίας που επιβάλλονται από τις αρχές και τους κανόνες υγιεινής και κοινωνικής απόστασης.

2.2 Η βία με βάση το φύλο και η προστασία των γυναικών

Το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών είναι ένα σύνθετο ζήτημα του οποίου η ρύθμιση σε επίπεδο διεθνών νομικών πράξεων συνεπάγεται αναφορές σε σημαντικές νομικές αξίες όπως το δικαίωμα στη ζωή, την ακεραιότητα ή/και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Έτσι, στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που υιοθετήθηκε το 1948 από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ αναφέρεται στο άρθρ. 7 ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι ενώπιον του νόμου και έχουν δικαίωμα χωρίς καμία διάκριση στην ίση προστασία του νόμου. Ως ένα προγραμματικό έγγραφο, που φέρει φιλοσοφικές-ηθικές αξίες, η Διακήρυξη δεν αναφέρεται ρητά στη βία με βάση το φύλο, αλλά καθορίζει τα μελλοντικά σημεία αναφοράς που είναι απαραίτητα για την προστασία από κάθε μορφή διάκρισης.

Η σύμβαση του ΟΗΕ για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW) παρόλο που είναι ένα από τα σημαντικότερα μέσα που έχουν υιοθετηθεί διεθνώς για την προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών, δεν ρυθμίζει ρητά το φαινόμενο της βίας. Ωστόσο, η αξία της Σύμβασης έγκειται στον ορισμό, στο περιεχόμενο του άρθρ. 1, του όρου διάκριση κατά των γυναικών η οποία αναφέρει κάθε διαφοροποίηση, αποκλεισμό ή περιορισμός με βάση το φύλο, που έχει ως αποτέλεσμα ή σκοπό να διακυβεύσει ή να εκμηδενίσει την αναγνώριση, το όφελος και την άσκηση από τις γυναίκες, ανεξάρτητα από την οικογενειακή τους κατάσταση, με βάση την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, τα ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες, στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και αστικό τομέα.

Στο νομικό σύστημα του Συμβουλίου της Ευρώπης, λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική δυναμική και τις εξελίξεις του φαινομένου της βίας λόγω φύλου, έχει προσεγγιστεί με δύο τρόπους με την σιωπηρή ρύθμιση και με την υιοθέτηση εξειδικευμένων κανόνων στον τομέα της καταπολέμησης της βίας.

Η βία κατά των γυναικών ρυθμίζεται εξ ορισμού στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (Αναθεωρημένος). Ως εκ τούτου, ο Χάρτης δεν περιέχει ρητή διάταξη που καταδικάζει άμεσα τη βία κατά των γυναικών. Το άρθρο 16 του (Αναθεωρημένου) Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη ορίζει: προκειμένου να επιτευχθούν οι απαραίτητες συνθήκες διαβίωσης για την πλήρη ανάπτυξη της οικογένειας, του θεμελιώδους κυττάρου της κοινωνίας, τα μέρη αναλαμβάνουν να προωθήσουν την οικονομική, νομική και κοινωνική προστασία της οικογενειακής ζωής, ιδίως μέσω παροχών κοινωνικών και οικογενειακών πόρων, φορολογικών διατάξεων, ενθάρρυνσης της κατασκευής κατοικιών φιλικών προς την οικογένεια, βοήθειας για νέες οικογένειες ή οποιωνδήποτε άλλων κατάλληλων μέτρων.

Η διατύπωση που χρησιμοποιείται στο άρθ. 16 ξεχωρίζει για τον εξαιρετικά περιεκτικό του χαρακτήρα: εκφράσεις όπως «συνθήκες διαβίωσης απαραίτητες για την πλήρη ανάπτυξη της οικογένειας» ή «Τα μέρη αναλαμβάνουν να προωθήσουν την οικονομική, νομική και κοινωνική προστασία της οικογενειακής ζωής» καταδεικνύουν τον περιεκτικό χαρακτήρα του προηγμένου κανονισμού του Χάρτη.

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (επίσης γνωστή ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης) ορίζει ρητά τη βία κατά των γυναικών, ενώ ταυτόχρονα κάνει σαφή εννοιολογικό διαχωρισμό μεταξύ αυτής και της ενδοοικογενειακής βίας ή της βίας κατά των γυναικών¹⁰¹.

---

¹⁰¹ Η βία κατά των γυναικών νοείται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μια μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και θα σημαίνει όλες τις πράξεις βίας με βάση το φύλο που έχουν ως αποτέλεσμα ή είναι πιθανό να οδηγήσουν σε βλάβη ή σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη, συμπεριλαμβανομένων απειλών για τέτοιες πράξεις, εξαναγκασμού ή αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας. Η ενδοοικογενειακή βία αναφέρεται σε όλες τις πράξεις σωματικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας που συμβαίνουν στην οικογένεια ή στο νοικοκυριό ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα από το αν ο δράστης μοιράζεται ή μοιράζεται το ίδιο σπίτι με το θύμα. Η βία κατά των γυναικών με βάση το φύλο σημαίνει βία που στρέφεται εναντίον μιας γυναίκας επειδή είναι γυναίκα ή που επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες.

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης ορίζει επίσης ότι τα κράτη έχουν υποχρέωση να καταπολεμούν τη βία κατά των γυναικών σε όλες τις μορφές της και να λαμβάνουν μέτρα για την προστασία των θυμάτων και τη δίωξη των δραστών¹⁰².

Οι διακρίσεις λόγω φύλου και η βία - ως ιδιαίτερη μορφή εκδήλωσης των πρώτων είναι ζητήματα που μπορούν να επιδεινωθούν σε περιόδους έκτακτης ανάγκης. Γενικό Σχόλιο αρ. 28 της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹⁰³ τονίζει την ανάγκη να εξασφαλιστεί η μη διάκριση με βάση το φύλο σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης δημόσιας ανάγκης, όπως ρυθμίζεται από το άρθρο. 4 των Διεθνών Συμφώνων. Αν και στο Γενικό Σχόλιο η κατάσταση εσωτερικής ή διεθνούς σύγκρουσης προσδιορίζεται ρητά ως κατάσταση έκτακτης ανάγκης δημόσιας ανάγκης, τηρουμένων των αναλογιών η κατάσταση έκτακτης ανάγκης για τη δημόσια υγεία μπορεί να εξομοιωθεί με την κατάσταση εσωτερικής ή διεθνούς σύγκρουσης. Η Επιτροπή εφιστά την προσοχή στην ανάγκη για μια ειδική μορφή προστασίας των γυναικών έναντι του βιασμού, της απαγωγής και άλλων μορφών βίας λόγω φύλου.

2.3 Βία με βάση το φύλο στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 - διεθνής δράση.

Σύμφωνα με ανάλυση του Ταμείου Πληθυσμού του ΟΗΕ¹⁰⁴, η οικονομική και φυσική αναστάτωση που προκαλείται από την πανδημία COVID-19 μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην υγεία των γυναικών. Μήνες αναγκαστικής απομόνωσης μπορεί να οδηγήσουν σε συνολική αύξηση των περιπτώσεων βίας λόγω φύλου. Καθώς οι πόροι γίνονται πιο περιορισμένοι, οι γυναίκες ενδέχεται να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο να υποστούν (συμπεριλαμβανομένης) οικονομικής κακοποίησης.

Στο έγγραφο «Policy Note on the Impact of COVID-19 on Women»¹⁰⁵ που εγκρίθηκε στις 9 Απριλίου 2020, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ περιέγραψε τρεις κύριες προτεραιότητες για την ανάληψη δράσης για τη διαχείριση του αντίκτυπου της πανδημίας στη βία λόγω φύλου:

---

¹⁰² Δεδομένης της συνάφειας αυτού του νομικού μέσου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, η εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης σε επίπεδο Κρατών Μερών πραγματοποιείται από την Επιτροπή Εμπειρογνομήνων GREVIO. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2018-005892-ASW_EL.html

¹⁰³ Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων - Γενικό Σχόλιο αρ. 28 (Εξήντα όγδοη συνεδρία, 2000), [Report of the Human Rights Commission, Τόμος I, Έγγρ. Α / 55/40, σ. 133-139].

¹⁰⁴ Ηλεκτρονική τεκμηρίωση στον ιστότοπο: <https://www.unfpa.org/press/new-unfpa-projections-predict-calamitous-impact-womens-health-covid-19-pandemic-continues>.

¹⁰⁵https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/policy_brief_on_covid_impact_on_women_9_apr_2020_updated.pdf

1) Διασφάλιση της αντιπροσωπευτικότητας των γυναικών σε όλες τις δράσεις και τον προγραμματισμό καθώς και στη λήψη αποφάσεων για τη διαχείριση και αντιμετώπιση της πανδημίας. Οι πολιτικές που δεν συμβουλευονται τις γυναίκες, μεταξύ άλλων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, έχουν αποδειχθεί λιγότερο αποτελεσματικές.

2) Καθορισμός αλλαγής στην έννοια της προώθησης της ισότητας στο δημόσιο σύστημα υγείας και περίθαλψης και στο εκπαιδευτικό σύστημα. Οι μισθοί των νοσηλευτών και των εκπαιδευτικών παραμένουν χαμηλοί σε σύγκριση με τους μισθούς άλλων τομέων της οικονομίας. Αν και η υγεία και η εκπαίδευση είναι σημαντικοί τομείς, σε αυτούς τους τομείς διατηρούνται και διαιωνίζονται οι ανισότητες μεταξύ των φύλων.

3) Όλες οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19 πρέπει να στοχεύουν σε γυναίκες και κορίτσια. Όλα τα φορολογικά κίνητρα και τα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας θα ενσωματώσουν τη διάσταση του φύλου για τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών στον τομέα της κοινωνικής προστασίας.

Η συνεκτίμηση αυτών των προτεραιοτήτων σε νέες πολιτικές και δράση θα είχε σημαντικό αντίκτυπο στα δικαιώματα των γυναικών σε όλο τον κόσμο, πολύ περισσότερο που η πανδημία COVID-19 οδήγησε σε αναδιαμόρφωση των παγκόσμιων προτεραιοτήτων.

2.4 Δράσεις σε εθνικό επίπεδο

Ο αριθμός των γυναικών στην Ελλάδα που έχουν καταγγείλει στην αστυνομία περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας το διάστημα 2012-2017 παρουσιάζει αύξηση της τάξης του 49%.

- Από το σύνολο των 2.833 δραστών ενδοοικογενειακής βίας του 2017, για τους οποίους υπάρχει πληροφορία για το φύλο τους, το 84,5% είναι άνδρες και το 15,5% γυναίκες.
- Το σύνολο των βιασμών που καταγγέλλθηκαν ετησίως στην Ελληνική Αστυνομία τα έτη 2010-2017 κυμαίνονταν από 163-264.
- Από το σύνολο των δραστών που διώχθηκαν ποινικά για άσκηση ενδοοικογενειακής βίας το 86,2% αυτών το 2016 ήταν άνδρες, το 84% αντίστοιχα για το 2017 και το 85,4% για το 2018.
- Οι καταδικαστικές αποφάσεις των Εισαγγελιών για ενδοοικογενειακή βία το 2016 αφορούσαν άνδρες σε ποσοστό 92,8%, 93,4% για το 2017 και 92,2% για το 2018.
- Από το σύνολο των 3.325 γυναικών που απευθύνθηκαν το 2018 στη γραμμή SOS 15900 της ΓΓΟΠΙΦ, το 88,8% των περιπτώσεων αφορούσε σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας.

Στοιχεία που προκαλούν σοκ αναφορικά με την ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα για το δεκάμηνο του 2021, συγκεκριμένα, μέσα στους 10 μήνες του 2021 η ειδική γραμμή έχει δεχτεί

7.809 κλήσεις, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις η καταγγελία αφορά σε άσκηση βίας σε βάρος των γυναικών μέσα στο ίδιο τους το σπίτι, με δράστη τον σύζυγό τους. Πρόκειται για γυναίκες που ξυλοκοποούνται άγρια, που τρομοκρατούνται, βιάζονται ή ακόμη και δολοφονούνται με δράστες τους πρώην ή τους νυν συντρόφους τους. Τα περιστατικά κακοποίησης γυναικών διαδέχονται το ένα το άλλο. Χαρακτηριστικό είναι ότι το δεκάμηνο του 2021 η Γραμμή SOS 15900 δέχθηκε 7.809 κλήσεις, εκ των οποίων οι 5.405 κλήσεις αφορούσαν περιστατικά βίας. Οι 3.182 κλήσεις ήταν για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, ενώ 2.699 γυναίκες ανέφεραν ως δράστη τον νυν ή πρώην σύζυγο τους.

Στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, ως αποτέλεσμα της επιβολής της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, σηματοδοτεί αύξηση των κρουσμάτων ενδοοικογενειακής βίας. Αυτή η αύξηση των κρουσμάτων ενδοοικογενειακής βίας από τις αρχές του 2020 αποτελεί σήμα κινδύνου για την επιδείνωση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας στη χώρα μας που επηρεάζει άμεσα το δικαίωμα στη ζωή και την ασφάλεια των γυναικών και των λοιπών μελών της οικογένειας. Από την επιβολή της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, ο αριθμός των τηλεφωνημάτων έκτακτης ανάγκης για περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας έχει διπλασιαστεί.

Οι γυναίκες που εργάζονται στο σύστημα υγείας ως γιατροί ή νοσοκόμες μπορεί να διατρέχουν κίνδυνο βίας στο σπίτι ή στην εργασία. Δεδομένης της πίεσης στο σύστημα υγείας, η ψυχολογική ή σωματική βία καθιστά ακόμη πιο δύσκολη τη διαχείριση της πανδημίας. Οι εργαζόμενοι στην πρώτη γραμμή κινδυνεύουν να στιγματιστούν και να αποκλειστούν από την κοινωνία εν μέσω κλίματος φόβου που προκαλείται από την εξάπλωση του ιού SARS-CoV-2. Τέτοιες εκδηλώσεις είναι σπάνιες, αλλά όταν συμβαίνουν, έχουν μεγάλη δημοσιότητα.

Στο πλαίσιο της καθιέρωσης κατάστασης έκτακτης ανάγκης για την καταπολέμηση της εξάπλωσης του ιού SARS-CoV-2, οι Ελληνικοί εθνικοί θεσμοί και η κοινωνία των πολιτών επικοινωνούν συνεχώς μέσω ιστοσελίδων, κοινωνικών δικτύων με τα θύματα που τους ενημερώνουν για πιθανές λύσεις βίας και διακρίσεων, με την ανάρτηση περιπτωσιολογικών μελετών, συνεντεύξεων και παραδειγμάτων βιώσιμων λύσεων. Με αυτόν τον τρόπο διατηρείται και η επικοινωνία με συνεργάτες και εταίρους στον τομέα της προώθησης και προστασίας των δικαιωμάτων των γυναικών και της καταπολέμησης της βίας.

Η θέσπιση περιορισμών για τη διαχείριση της πανδημίας απέτρεψε τη συγκεκριμένη και διαρκή εφαρμογή μέτρων για τη διαχείριση και την καταπολέμηση της βίας και τα θύματα είναι, κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, πολύ πιο εκτεθειμένα σε αυτή τη μάστιγα. Δεδομένων των σημερινών προκλήσεων, οι προτεραιότητες πρέπει να αναδιαρθρωθούν και να

εντοπιστούν τα έντονα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και με την υποστήριξη της κοινωνίας των πολιτών να αναπτυχθούν νέες στρατηγικές, προσαρμοσμένες σε συγκεκριμένες και εμπνευσμένες από την πραγματικότητα καταστάσεις, με στόχο την καταπολέμηση της βίας και της ισότητας των φύλων.

Η οικονομική πίεση στη λειτουργία της κοινωνίας των πολιτών από το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19 δεν πρέπει να παραμεληθεί. Οι Ελληνικές ΜΚΟ που δεν σταμάτησαν να εργάζονται και παρείχαν υποστήριξη στις αρχές και τους πολίτες κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης έχουν αρχίσει να αντιμετωπίζουν οικονομικά εμπόδια, ακόμη και τον κίνδυνο διακοπής της δραστηριότητας. Θα υπάρξει οικονομική κρίση για αυτόν τον τομέα, κυρίως λόγω του ότι για ένα διάστημα δεν θα μπορούν πλέον να πραγματοποιηθούν κοινωνικά και πολιτιστικά προγράμματα προκειμένου να συνεχίσει την αποστολή τους και να συμβάλουν ενεργά στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων που δημιουργεί η πανδημία COVID-19.

Στο πλαίσιο της κατάστασης έκτακτης ανάγκης και των περιορισμών που έχουν περιορίσει τη δυνατότητα διεξαγωγής της δραστηριότητας υπό κανονικές συνθήκες, πρόσφατα επισημάνθηκαν ορισμένες καλές πρακτικές στον τομέα της καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, τόσο σε επίπεδο ορισμένων κρατικών θεσμών και σε επίπεδο ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον τομέα. Αν και πολλές από αυτές τις δραστηριότητες πραγματοποιήθηκαν διαδικτυακά, είχαν ως στόχο την υποστήριξη των θυμάτων βίας και την καταπολέμηση αυτής της μάστιγας.

Το νέο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025 σχεδιάζεται σε μια περίοδο που έχει στιγματιστεί από τις επιπτώσεις που επέφερε η πανδημία του κορωνοϊού COVID – 19 στη χώρα μας αλλά και σε όλες τις χώρες της Ευρώπης. Παρά την άμεση ανταπόκριση της πολιτείας για την αντιμετώπιση και καταπολέμηση της διασποράς του ιού, είναι φανερό ότι το περιβάλλον γύρω μας αλλάζει και σε αυτό το συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον οφείλουμε να σχεδιάσουμε μια συνεκτική και ουσιαστική πολιτική, προκειμένου να εξασφαλίσουμε συνθήκες σταθερότητας και ανάπτυξης για όλες και όλους.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αφιέρωσε τη φετινή Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας, σε όλες τις γυναίκες που αγωνίστηκαν παγκοσμίως για την αντιμετώπιση της κρίσης του κορωνοϊού, με στόχο την επιβράβευση των γυναικών που είτε λόγω της επαγγελματικής τους ιδιότητας κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν πρωτοφανείς δυσκολίες στον αγώνα για την καταπολέμηση του ιού είτε λόγω του ρόλου τους ως μητέρες, σύζυγοι και σύντροφοι ανέλαβαν να διαχειριστούν μια «διαφορετική» καθημερινότητα. Το ίδιο συνέβη και στη χώρα μας. Οι πρωτόγνωρες

συνθήκες που βιώσαμε έκαναν εντονότερη την ανάγκη για την επίτευξη της ουσιαστικής ισότητας των φύλων και την ανάδειξή της σε μια οριζόντια πολιτική που μπορεί και πρέπει να εφαρμοστεί στην πράξη.

Ο Ν. 4604/2019 (Α' 50)¹⁰⁶ για την «Πρώτηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας -Ρυθμίσεις για την απονομή Ιθαγένειας - Διατάξεις σχετικές με τις εκλογές στην Τοπική Αυτοδιοίκηση -Λοιπές διατάξεις» και η κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας με τον ν. 4431/2018 (Α' 62) έθεσαν το πρώτο πλαίσιο προς αυτήν την κατεύθυνση.

Στην Ισπανία, η κυβέρνηση έχει διαβεβαιώσει ότι όλες οι υπηρεσίες που στοχεύουν στην παροχή βοήθειας σε γυναίκες που είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας θα συνεχίσουν να λειτουργούν. Ο αριθμός των κλήσεων που καταγράφηκαν στην τηλεφωνική γραμμή για θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Ισπανία έχει αυξηθεί σημαντικά από τις δύο πρώτες εβδομάδες της απομόνωσης. Επίσης, ο αριθμός των διαβουλεύσεων που προσφέρονται από τον ιστότοπο που σχετίζεται με την τηλεφωνική γραμμή αυξήθηκε κατά 270%, σύμφωνα με την ανακοίνωση του ισπανικού Υπουργείου Ισότητας - θεσμού που, λίγο μετά την εισαγωγή των περιοριστικών μέτρων, ενέκρινε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο έκτακτης ανάγκης για να ελαχιστοποιήσει τον κίνδυνο επιδείνωσης σε συνθήκες απομόνωσης. Όλες οι υπηρεσίες υποστήριξης έχουν κηρυχθεί «απαραίτητες» και συνεχίζουν να λειτουργούν κανονικά.

Όλες αυτές οι υπηρεσίες θυμάτων, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένης μιας πρόσφατης υπηρεσίας άμεσων μηνυμάτων μέσω WhatsApp, έχουν διανεμηθεί ευρέως ως μέρος μιας καμπάνιας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η βία με βάση το φύλο κλιμακώθηκε στην Ισπανία όπου διαπράχθηκε μια υπόθεση δολοφονίας - μια γυναίκα σκοτώθηκε από τον σύντροφό της μπροστά στα παιδιά.

Οι ισπανικές αρχές δήλωσαν ότι θα συμπληρώσουν τις υπηρεσίες φιλοξενίας θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας (γυναικών και παιδιών) με τη διευθέτηση κατάλληλων χώρων σε ξενοδοχεία σε περίπτωση υπέρβασης των θέσεων στα καταφύγια που οργανώνονται για τη φιλοξενία θυμάτων σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.

---

¹⁰⁶<http://www.opengov.gr/minlab/wp-content/uploads/downloads/2021/07/%CE%95%CE%A3%CE%94%CE%99%CE%A6-2021-2025.pdf>

Στην Πορτογαλία, ο Υπουργός Δικαιοσύνης είχε σειρά συναντήσεων με εκπροσώπους σχετικών ΜΚΟ¹⁰⁷. Οι σύλλογοι έχουν εκφράσει ανησυχία για θύματα ενδοοικογενειακής βίας στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 που επηρεάζει το εθνικό και ευρωπαϊκό σύστημα. Σε αυτές τις δύσκολες συνθήκες, το Υπουργείο Δικαιοσύνης διέδωσε πληροφορίες για την υποστήριξη και την ασφάλεια των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, λαμβάνοντας υπόψη την πολύ πιο ευάλωτη κατάσταση των θυμάτων στο πλαίσιο της απομόνωσης, ενώ έχουν αναπτυχθεί μέτρα για την αύξηση του αριθμού των δομών έκτακτης ανάγκης καθώς και των γραμμών επικοινωνίας με τα θύματα και για την εντατικοποίηση των εκστρατειών ενημέρωσης και συναγερμού.

Στη Γαλλία, από την πρώτη εβδομάδα της απομόνωσης, οι αρχές ανέφεραν αύξηση 30% στον αριθμό των περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας¹⁰⁸. Εμπνευσμένη από το μοντέλο που ξεκίνησε και εφάρμοσε η Ισπανία, η Γαλλία έστειλε γυναίκες που υφίστανται καθημερινή ενδοοικογενειακή βία να ζητήσουν βοήθεια από φαρμακεία μέσω μυστικών κωδικών. Για παράδειγμα, εάν τα θύματα δεν μπορούν να μιλήσουν ελεύθερα σε ένα φαρμακείο, επειδή βρίσκονται κοντά στο επιθετικό άτομο, πρέπει απλώς να πουν «μάσκα-19», έναν μυστικό κωδικό, τον οποίο γνωρίζουν οι εργαζόμενοι και έτσι μπορούν να λάβουν μέτρα για να τους βοηθήσουν. Ο Κριστόφ Καστανέρ, υπουργός Εσωτερικών της Γαλλίας, δήλωσε ότι υπήρξε αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας στο Παρίσι, με αποτέλεσμα οι εθνικές αρχές να παρέμβουν. Η κυβέρνηση ανακοίνωσε ως μέτρο για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της πανδημίας του COVID-19 στην υγεία και τη σωματική και ψυχική ακεραιότητα των γυναικών, παρέχοντας χρηματοδότηση για την παροχή διαμονής στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας σε ξενοδοχεία ειδικά σχεδιασμένα για αυτόν τον σκοπό.

Ομοίως, στο Βέλγιο, αναλήφθηκε μια πρωτοβουλία για τη χρήση συγκεκριμένου κώδικα επικοινωνίας στα φαρμακεία σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης¹⁰⁹ από θύματα που θέλουν να αναφέρουν επιθέσεις και να ζητήσουν βοήθεια, και στις Βρυξέλλες οι αρχές έχουν επιτάξει ξενοδοχεία που έχουν μετατρέψει σε καταφύγια για θύματα.

---

¹⁰⁷ <https://dgpj.justica.gov.pt/Noticias-da-DGPJ/COVID-19-Protoger-as-vitimas-de-violencia-domestica>

¹⁰⁸ <https://equineteurope.org/2020/when-staying-home-is-dangerous-fighting-the-rise-of-domestic-violence-in-europe/>

¹⁰⁹ <https://abcnews.go.com/International/french-women-code-words-pharmacies-escape-domestic-violence/story?id=69954238>

Η Ομοσπονδία Βαλλονίας-Βρυξελλών έχει συστήσει μια Ειδική Ομάδα Παρέμβασης για την Ενδοοικογενειακή και Ενδοοικογενειακή Βία¹¹⁰ με εδαφική αρμοδιότητα για την πρωτεύουσα Βρυξέλλες και την περιοχή Ccof, προκειμένου να ανταποκριθεί στον κίνδυνο κλιμάκωσης της βίας σε αυτήν την περίοδο κρίσης.

Τα μέλη της Ομάδας προσπαθούν να διαδώσουν όσο το δυνατόν περισσότερο τους αριθμούς έκτακτης ανάγκης ειδικά για τέτοιες περιπτώσεις που μπορούν να καλούν τα θύματα, να ζητούν συμβουλές και χρήσιμες πληροφορίες για το πώς μπορούν και πρέπει να αντιδράσουν σε τέτοιες καταστάσεις¹¹¹.

Τα θύματα που αναζητούν υποστήριξη και συμβουλευτική σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στην πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας που ενδιαφέρονται για πληροφορίες προφίλ μπορούν να καλέσουν δωρεάν τη γραμμή ενδοοικογενειακής βίας ή να στείλουν ένα μήνυμα συνομιλίας στη διεύθυνση www.ecouteviolencesconjugales.be. Τηλέφωνα έκτακτης ανάγκης διατίθενται επίσης στο κοινό για περιπτώσεις σεξουαλικής βίας, απόπειρες αυτοκτονίας, αναφορά βίας κατά παιδιού (SOS Enfants) ή γονέων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες (SOS Parents).

Σύμφωνα με το Human Rights Watch¹¹², στο πλαίσιο της παγκόσμιας κατάστασης επιδείνωσης της ενδοοικογενειακής βίας ως αποτέλεσμα των περιοριστικών μέτρων για την καταπολέμηση της εξάπλωσης της πανδημίας, στην Ουγγαρία, το Κοινοβούλιο εμπόδισε την επικύρωση μιας περιφερειακής συνθήκης για την ενδοοικογενειακή βία.

Στην Ελλάδα, εν όψει και των ανησυχητικών κρουσμάτων γυναικοκτονίας σε Ρόδο και Κρήτη που αναφέρθηκαν πέρυσι στο τρέχον πλαίσιο των μέτρων λιτότητας της πανδημίας COVID-19, ο Πρωθυπουργός απηύθυνε έντονη έκκληση στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας να επικοινωνήσουν με τις γραμμές SOS 15900 και να αναφέρουν τυχόν περιστατικά βίας στις αρχές.

Στην Κροατία, η αστυνομία ανέφερε περιπτώσεις 120 περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας τον Μάρτιο του τρέχοντος έτους, σε σύγκριση με 94 περιπτώσεις τον Μάρτιο του περασμένου έτους. Η ΜΚΟ Women's House of Zagreb, η οποία παρέχει καταφύγιο στα θύματα, έχει λάβει 18 αιτήματα κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης και καταγράφει δεκάδες κλήσεις

---

¹¹⁰ <https://www.wallonie.be/fr/violences-conjugales-et-intrafamiliales>

¹¹¹ www.ecouteviolencesconjugales.be

¹¹² <https://www.hrw.org/news/2020/05/08/hungary-rejects-opportunity-protect-women-violence>

καθημερινά. Και στη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Κροατίας, το Σπλιτ, η Ένωση Domine ανέφερε αύξηση στον αριθμό των κλήσεων έκτακτης ανάγκης από θύματα ενδοοικογενειακής βίας.

Στη Γερμανία, η Ομοσπονδιακή Ένωση Κέντρων Βοήθειας για τον Βιασμό έχει επιστήσει την προσοχή στο γεγονός ότι τα περιοριστικά μέτρα θα εκθέσουν τις γυναίκες και τα παιδιά σε αυξημένο κίνδυνο σεξουαλικής βίας¹¹³. Μια άλλη ΜΚΟ, το Κέντρο Πληροφοριών για Ανεξάρτητα Καταφύγια Γυναικών, ζήτησε μη γραφειοκρατικά μέτρα έκτακτης ανάγκης σε εθνικό επίπεδο για τη διασφάλιση της προστασίας των γυναικών και των παιδιών από τη βία, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης αρκετών τηλεφωνικών συμβουλευτικών υπηρεσιών και οικονομικής υποστήριξης για τη στέγαση των θυμάτων σε ξενοδοχεία σε περίπτωση υπερπληθυσμού των καταφυγίων ή της κατάστασης στην οποία αυτά τα κέντρα υποδοχής βρίσκονται σε καραντίνα¹¹⁴.

Λόγω της δύσκολης κατάστασης που δημιουργείται από τα περιοριστικά μέτρα για τα πιθανά θύματα ενδοοικογενειακής βίας, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση οργανώνει εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού με δωρεάν τηλεφωνικές κλήσεις μέσω των οποίων παρέχονται συνεχώς πληροφορίες και βοήθεια για καταγγελία τέτοιων περιπτώσεων.

Έχει αυξηθεί ο αριθμός των αστέγων ανδρών στη Δανία λόγω οικογενειακών συγκρούσεων και υπάρχει πολύ λίγο καταφύγιο για αυτούς σε σύγκριση με τη ζήτηση. Οι ψυχοθεραπευτές έχουν διαπιστώσει ότι κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, η σχέση μεταξύ των συντρόφων του ζευγαριού επιδεινώνεται. Έχουν επίσης εντοπιστεί περιπτώσεις στις οποίες η σχέση του ζευγαριού ενισχύεται λόγω της καθιέρωσης της τηλεργασίας και της αύξησης του χρόνου παραμονής στην οικογένεια¹¹⁵.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, μια από τις μεγαλύτερες φιλανθρωπικές οργανώσεις - το REFUGE - ανέφερε¹¹⁶ αύξηση 700% στις κλήσεις προς τη γραμμή επικοινωνίας για θύματα βίας σε μια μέρα. Η αναζήτηση ψυχολογικής βοήθειας για την αλλαγή της συμπεριφοράς τους αυξήθηκε κατά 25% μετά την εισαγωγή των περιοριστικών μέτρων. Μερικές από τις μεγαλύτερες αλυσίδες ξενοδοχείων της Βρετανίας

---

¹¹³ <https://www.frauen-gegen-gewalt.de/de/aktuelles.html>

¹¹⁴ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/germany-report-covid-19-april-2020_en.pdf

¹¹⁵ <https://www.berlingske.dk/kultur/psykologer-mange-parforhold-trives-i-coronakrisen-her-er-aarsagen?>

¹¹⁶ <https://www.theguardian.com/society/2020/apr/12/domestic-violence-surges-seven-hundred-per-cent-uk-coronavirus>

έχουν ανταποκριθεί θετικά σε εκκλήσεις ΜΚΟ να φιλοξενήσουν θύματα βίας καθώς τα καταφύγια και τα κέντρα είναι υπερπλήρη, αλλά οι εκπρόσωποί τους είπαν επίσης ότι το Ηνωμένο Βασίλειο πρέπει να ακολουθήσει το παράδειγμα της Γαλλίας και της Ιταλίας και να παράσχει οικονομική υποστήριξη για το κόστος δωμάτια και για την παροχή φαγητού.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, αν και δεν υπάρχουν επαρκή στατιστικά στοιχεία από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ, ο ΠΟΥ ανακοινώνει επί του παρόντος αύξηση έως και 60% στις κλήσεις έκτακτης ανάγκης από θύματα βίας τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους σε σύγκριση με πέρυσι. Μια ιδιαίτερα σημαντική πτυχή είναι ότι, ως αποτέλεσμα των αρνητικών συναισθηματικών επιπτώσεων που προκαλούνται από τις πράξεις βίας, πολλά θύματα εξακολουθούν να επιλέγουν να σιωπούν και γι' αυτό υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που δεν έχουν καταγγεληθεί. Η διεθνής κοινότητα έχει εκφράσει ανησυχία για την κλιμάκωση της βίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, τονίζοντας την ανάγκη για μια άμεση και υπεύθυνη προσέγγιση στο θέμα, όπως αποδεικνύεται από αναφορές από κράτη μέλη του ΟΗΕ, συμπεριλαμβανομένου του Βελγίου, της Γαλλίας, της Ιρλανδίας, της Ρωσίας και του Ηνωμένου Βασιλείου¹¹⁷.

2.5 Ηλικιωμένοι

Οι ηλικιωμένοι αποτελούν ευάλωτη ομάδα, για την οποία χρειάζεται να ληφθούν πρόσθετα μέτρα προστασίας. Ωστόσο, τα μέτρα για τη βοήθεια των ηλικιωμένων δεν πρέπει να κάνουν διακρίσεις και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι δεν ορίζουν μια ομοιογενή ομάδα, δεδομένου ότι η ευημερία τους εξαρτάται από ένα ευρύ φάσμα παραγόντων όπως η οικονομική κατάσταση, η οικογενειακή κατάσταση, το επίπεδο εκπαίδευσης και επηρεάζεται επίσης από το περιβάλλον διαβίωσης, αντίστοιχα αστικό ή αγροτικό, αλλά και από άλλα παράγοντες. Σύμφωνα με το UN¹¹⁸, στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, η συνεκτίμηση των διαφόρων κοινωνικών συνθηκών που ισχύουν για τους ηλικιωμένους και ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειάς τους είναι απαραίτητα σημεία αναφοράς για την εφαρμογή μέτρων κοινωνικής υποστήριξης, ώστε να μην αυξηθεί η κοινωνική απομόνωση και να παραχθούν χειρότερα αποτελέσματα στην υγεία των ηλικιωμένων. Από την άποψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι απόψεις των ηλικιωμένων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη θέσπιση μέτρων που τους αφορούν.

---

¹¹⁷ <https://unric.org/en/who-warns-of-surge-of-domestic-violence-as-covid-19-cases-decrease-in-europe/>.

¹¹⁸ Ηνωμένα Έθνη, Τμήμα Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων, Σύντομη έκδοση: Ηλικιωμένοι και COVID-19 μια καθοριστική στιγμή για ενημερωμένη, περιεκτική και στοχευμένη απάντηση, <https://www.un.org/development/desa/ageing/wp-content/uploads/sites/24/2020/04/POLICY-BRIEF-ON-COVID19-AND-OLDER-PERSONS.pdf>.

Αν και δεν προβλέπεται ρητά στο περιεχόμενο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, το δικαίωμα στην υγεία έχει συμπεριληφθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο περιεχόμενο του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής που ρυθμίζεται από το άρθρο 8 της Σύμβασης. Έτσι, η έννοια της «ιδιωτικότητας» δεν περιορίζεται σε έναν «οικείο κύκλο», στον οποίο ένα άτομο μπορεί να ζήσει τη ζωή του όπως θέλει, αποκλείοντας από αυτόν τον κύκλο τον έξω κόσμο.

Το δικαίωμα στην υγεία, που ρυθμίζεται στο άρθ. 12 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα είναι στενά συνδεδεμένο και εξαρτάται από την πραγματοποίηση άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσο πολιτικών όσο και αστικών (όπως το δικαίωμα στη ζωή, η απαγόρευση των διακρίσεων, η απαγόρευση των βασανιστηρίων, ο σεβασμός ιδιωτική ζωή, το δικαίωμα στην πληροφόρηση), την ελευθερία του συνεταιρίζεσθε, καθώς και οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά (όπως το δικαίωμα στην τροφή, τη στέγαση, την εργασία, την εκπαίδευση κ.λπ.).

Στο πλαίσιο της πανδημίας του ιού SARS-CoV-2, έχει παρατηρηθεί υψηλός βαθμός διακρίσεων σε βάρος των ηλικιωμένων, καθώς ανήκουν στην ευάλωτη ομάδα. Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα από αυτή την άποψη είναι η διαλογή που γίνεται στις νοσοκομειακές μονάδες. Έτσι, η διασφάλιση του δικαιώματος στην υγεία¹¹⁹ δεν χρειάζεται να εξαρτάται από την ηλικία. Αν και οι ηλικιωμένοι μπορεί να έχουν συννοσηρότητες που επηρεάζουν τις πιθανότητες επιβίωσης στην περίπτωση των διαδικασιών εντατικής θεραπείας, η ηλικία δεν πρέπει να αποτελεί κριτήριο στην ιατρική διαλογή.

Σε περιφερειακό-ευρωπαϊκό επίπεδο, το ίδιο παράδειγμα προωθείται και στο θέμα των δικαιωμάτων των ηλικιωμένων. Η Διακήρυξη που εκδόθηκε στις 20 Μαρτίου 2020 από τον Επίτροπο του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα¹²⁰ τονίζει τη σημασία της καλλιέργειας της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών και της ανάληψης συλλογικής ευθύνης για την υποστήριξη των ηλικιωμένων. Τα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης - αν και απαραίτητα - πρέπει να εφαρμοστούν λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές ανάγκες των ηλικιωμένων σχετικά με την προστασία τους από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η δήλωση του Επιτρόπου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ηλικιωμένων στο πλαίσιο της επιδημίας COVID-19 ολοκληρώνεται με μια σύσταση προς τα

---

¹¹⁹ <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25746&LangID=E>

¹²⁰ Συμβούλιο της Ευρώπης, Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Οι ηλικιωμένοι χρειάζονται περισσότερη υποστήριξη από ποτέ στην εποχή της πανδημίας Covid-19, 20 Μαρτίου 2020.

ευρωπαϊκά κράτη ότι τα συστήματα κοινωνικής φροντίδας πρέπει να μεταρρυθμιστούν στον απόηχο της τρέχουσας υγειονομικής κρίσης και ένα προνομιακό σύστημα κοινωνικής φροντίδας.

Η εξατομικευμένη υποστήριξη για τους ηλικιωμένους, ενώ προωθεί την πλήρη ένταξή τους στην κοινότητα, πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο αυτών των μεταρρυθμίσεων¹²¹.

Η προστασία των ηλικιωμένων και η διασφάλιση της υγείας τους εντός της οικογένειας είναι αρχές που εφαρμόζονται στους κανονισμούς του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών (2014)¹²² τονίζει την ανάγκη παροχής υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης για τους ηλικιωμένους στην κοινότητα υπαγωγής, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχεια των ηλικιωμένων που ζουν στο σπίτι τους. Όπως συμβαίνει με άλλες ευάλωτες ομάδες, οι ηλικιωμένοι κινδυνεύουν να γίνουν θύματα βίας, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής βίας. Σε περιόδους κρίσης, πρέπει να προσφέρονται εναλλακτικές λύσεις, καθώς πρέπει να παρέχονται εναλλακτικές λύσεις στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, όπως κέντρα φροντίδας για θύματα ενδοοικογενειακής βίας, αλλά είναι σημαντικό τέτοια κέντρα να διαθέτουν τα μέσα και τους πόρους για τη φροντίδα των ηλικιωμένων.

2.6 Πρωτοβουλίες πολιτών για την υποστήριξη των δικαιωμάτων των ηλικιωμένων

Η συλλογή δεδομένων για τον πραγματικό αριθμό θανάτων που προκαλούνται από τον ιό SARS-CoV-2 είναι μια δύσκολη άσκηση σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, καθώς οι κατευθυντήριες γραμμές για τη θεραπεία δυνητικά θετικών ασθενών με λοίμωξη από τον ιό SARS-CoV-2 σε γηροκομεία είναι οι ίδιες με αυτές που εφαρμόζονται σε άτομα που απομονώνονται στο σπίτι, χωρίς να χρειάζεται νοσηλεία. Η διαδικασία εξέτασης δεν απαιτεί ιατρικό προσωπικό και ο αριθμός των εξετάσεων είναι συχνά ανεπαρκής. Υπήρξαν περιπτώσεις θανάτων λόγω γρίπης ή πνευμονοπάθειας στα οποία έχει προστεθεί η σηματοδότηση συγκεκριμένων συμπτωμάτων μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2. Σε αυτήν την εξαιρετική κατάσταση υγειονομικής κρίσης, που χαρακτηρίζεται από έλλειψη προσωπικού, προστατευτικού εξοπλισμού και ανεπαρκούς

---

¹²¹ <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/older-persons-need-more-support-than-ever-in-the-age-of-the-covid-19-pandemic>

¹²² Σύσταση CM / Rec (2014) της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα των ηλικιωμένων https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c649f.

ικανότητας δοκιμών, τα επίσημα δεδομένα μπορούν να καλύψουν μόνο εν μέρει τους θανάτους σε κέντρα μακροχρόνιας φροντίδας ηλικιωμένων¹²³.

---

¹²³ Στη Γαλλία, σχεδόν 1.500 κάτοικοι εγκαταστάσεων μακροχρόνιας περίθαλψης και άλλων εγκαταστάσεων ιατρικής και κοινωνικής περίθαλψης στην περιοχή Grand Est έχουν πεθάνει από μόλυνση από τον ιό SARS-CoV-2 από την αρχή της πανδημίας, 1.160 στα δωμάτιά τους και 335 στην νοσοκομείο, σύμφωνα με έκθεση που δημοσίευσε η Περιφερειακή Υπηρεσία Υγείας (ARS). Υπάρχουν 639 δομές στην περιοχή - 417 μονάδες φιλοξενίας εξαρτημένων ηλικιωμένων (Ehpad) και άλλες 222 ιατρικές και κοινωνικές μονάδες - οι οποίες έχουν δηλώσει τουλάχιστον ένα επιβεβαιωμένο ή πιθανό κρούσμα μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2 στην πύλη COVID-19. Η αναφορά δείχνει το ARS σε έναν λεπτομερή περιφερειακό πίνακα αποτελεσμάτων. Από την αρχή της πανδημίας, η κοινότητα μεταδίδεται γρήγορα - 8.802 κάτοικοι και 5.246 εργαζόμενοι έχουν προσβληθεί από τον ιό. Χρειάστηκε να νοσηλευτούν 607 ηλικιωμένοι. Η έκθεση της Γαλλικής Περιφερειακής Υπηρεσίας Υγείας (ARS) δείχνει ότι η πανδημία εξαπλώθηκε με ταχείς ρυθμούς, ειδικά στα διαμερίσματα του Haut-Rhin, του Vosges, του Moselle και του Bas-Rhin, και κορυφώθηκε την εβδομάδα 23-29.Μαρτίου 2020. Κατά τη διάρκεια αυτής της εβδομάδας, ο αριθμός των επειγόντων περιστατικών για μόλυνση από τον ιό SARS-CoV-2 (4.095) ήταν έξι φορές υψηλότερος από ό,τι για την εποχική γρίπη (μόνο 669). Η Ιταλία είναι μεταξύ των χωρών που έχουν πληγεί περισσότερο από την πανδημία. Σύμφωνα με πληροφορίες που παρέχονται από το Διεθνές Δίκτυο Πολιτικών για τη Μακροχρόνια Φροντίδα για τους Ηλικιωμένους, το 23% του πληθυσμού είναι άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών (στατιστικά Istat, 2019), που είναι το υψηλότερο ποσοστό στον κόσμο. Αυτή η κατηγορία του πληθυσμού είναι η πιο ευάλωτη και πιο εκτεθειμένη στη θνησιμότητα σε περίπτωση μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2. Μέχρι τις 2 Απριλίου 2020, 13.661 θάνατοι ήταν ηλικίας άνω των 65 ετών, αντιστοιχώντας στο 94% όλων των θανάτων. Όπως και στη Γαλλία, ακόμη και πριν από την πανδημική κρίση υγείας, ο ιταλικός τομέας μακροχρόνιας περίθαλψης και υπηρεσιών υγείας για τους ηλικιωμένους υπέφερε από μεγάλες αδυναμίες λόγω των κατακερματισμένων θεσμικών και μη θεσμικών δεξιοτήτων και πόρων και των ανεπιτυχών προσπαθειών. Η κοινωνία των πολιτών και γιατροί επισημαίνουν αυτή η κατάσταση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τους φορείς λήψης αποφάσεων κατά την ανάπτυξη κατάλληλων πολιτικών. Κοιτάζοντας το μέλλον, θέλουμε να δημιουργήσουμε ένα υπουργείο αρμόδιο για τη μακροχρόνια φροντίδα. Επί του παρόντος, τα κέντρα φροντίδας υπάγονται τόσο στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Πολιτικών όσο και στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Υγείας. Οι περιφερειακές πολιτικές και οι τοπικές αρχές λαμβάνουν αποφάσεις όσον αφορά τους δικούς τους κανόνες και κανονισμούς και τα δικά τους δίκτυα υπηρεσιών, γεγονός που συμβάλλει περαιτέρω στον κατακερματισμό της εφαρμογής της στρατηγικής. Το ανεπαρκές επίπεδο συντονισμού ενισχύει αυτόν τον κατακερματισμό και τα ανασταλτικά στοιχεία ενός κοινού διαλόγου συνεργασίας επισημάνθηκαν πριν ακόμη ξεσπάσει η πανδημία. Πολλοί ηλικιωμένοι στην Ιταλία λαμβάνουν κατ' οίκον φροντίδα. Η δημόσια υπηρεσία υγείας μόνο εν μέρει καλύπτει τις ανάγκες των ηλικιωμένων που χρειάζονται συνεχή φροντίδα και την παρουσία των οικογενειών τους.

Η έλλειψη προστατευτικού εξοπλισμού (μάσκες, φόρμες), καθώς και η μειωμένη ικανότητα εξέτασης σε σχέση με την ταχεία εξάπλωση του ιού επηρέασαν το προσωπικό φροντίδας στα κέντρα αυτά. Στην περιοχή του Μπέργκαμο, το 25% του συνόλου του προσωπικού φροντίδας αρρώστησε και έπρεπε να μείνει στο σπίτι και οι εργαζόμενοι επέλεξαν να μείνουν στο σπίτι για να προστατεύσουν τις οικογένειές τους.

Στη Γερμανία, το Ινστιτούτο Robert Koch παρακολουθεί τις μολυσματικές ασθένειες. Διεξάγει επίσης έρευνα και συμβουλεύει το Υπουργείο Υγείας, συμμετέχοντας στην ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών και κανόνων. Σύμφωνα με το καθημερινά ενημερωμένο ενημερωτικό δελτίο, στις 25 Μαΐου 2020, καταγράφηκαν 178.570 επιβεβαιωμένα κρούσματα μόλυνσης από τον COVID-19 στη Γερμανία (αύξηση 289 σε σύγκριση με την προηγούμενη ημέρα). Από τα επιβεβαιωμένα κρούσματα, το 19% ήταν άτομα άνω των 70 ετών. Υπολογίζεται ότι 161.200 άτομα από τα συνολικά επιβεβαιωμένα κρούσματα ανάρρωσαν και 8.257 άτομα (4,6%) πέθαναν. Από αυτούς που πέθαναν, το 86% ήταν 70 ετών ή μεγαλύτεροι.

Η μελέτη «Η Γερμανία και η κατάσταση των κέντρων μακροχρόνιας φροντίδας στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19» της Clara Lorenz-Dant από το Κέντρο Αξιολόγησης Πολιτικής Φροντίδας του London School of Economics and Political Science αναφέρει ότι στη Γερμανία τα κέντρα φροντίδας στο μακροπρόθεσμα κατατάσσεται σε 5 κατηγορίες ξεκινώντας από 1) ελάχιστες ανάγκες και φτάνοντας μέχρι την κατηγορία 5) σύνθετες ανάγκες για σοβαρές παθήσεις. Οι κάτοικοι χωρίζονται σε αυτές τις κατηγορίες μετά από αξιολόγηση έξι συνιστωσών: α) κινητικότητα, β) γνωστικές και επικοινωνιακές δεξιότητες,

γ) ψυχολογικά και συμπεριφορικά προβλήματα, δ) τη δυνατότητα του ατόμου να φροντίζει τον εαυτό του ανεξάρτητα, ε) τον τρόπο που διαχειρίζεται την ασθένεια και τη θεραπεία του καθώς και το άγχος που σχετίζεται

με την αντίστοιχη ασθένεια, στ) την οργάνωση της καθημερινής ζωής και διατήρηση κοινωνικών επαφών. Οι κάτοικοι λαμβάνουν διάφορες δράσεις υποστήριξης ανάλογα με τις ανάγκες τους.

Όπως σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες και στη Γερμανία, τα περισσότερα άτομα με ανάγκες μακροχρόνιας φροντίδας (76%) λαμβάνουν υποστήριξη στο σπίτι. Από αυτούς, το 68% φροντίζεται από μη αμειβόμενα μέλη της οικογένειας για αυτές τις υπηρεσίες και το 32% λαμβάνει βοήθεια μέσω των 14.100 παρόχων φροντίδας εξωτερικών ασθενών. Σύμφωνα με τη Γερμανική Ομοσπονδιακή Στατιστική Υπηρεσία, το 24% του πληθυσμού της χώρας - 818.289 αντίστοιχα - είναι άτομα με μακροχρόνιες ανάγκες φροντίδας και ζουν στα 14.500 κέντρα φροντίδας. Οι δαπάνες για τη στήριξη και την παροχή περίθαλψης χρηματοδοτούνται από τη μακροχρόνια ασφάλιση που πληρώνει κάθε Γερμανός πολίτης που απασχολείται είτε είναι ασφαλισμένος από ταμείο υγείας είτε από ιδιωτικό φορέα. Ο κύριος στόχος του ασφαλιστικού συστήματος είναι να επιτρέψει στα άτομα που χρειάζονται φροντίδα μια ανεξάρτητη ζωή. Ωστόσο, η μακροχρόνια ασφάλιση φροντίδας δεν καλύπτει συνήθως όλα τα έξοδα περίθαλψης. Σε αυτές τις περιπτώσεις, απαιτούνται πρόσθετα έξοδα από τον δικό σας ή τον προϋπολογισμό της οικογένειάς σας. Το γερμανικό Υπουργείο Υγείας έχει σχεδιάσει ένα πακέτο χρηματοδότησης και υποστήριξης για να βοηθηθεί τα κέντρα φροντίδας πανδημίας. Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν: την αναστολή των αξιολογήσεων ποιότητας για την εξωνοσοκομειακή και ιδρυματική περίθαλψη, καθώς και την άρση των υποχρεωτικών επισκέψεων συμβουλευτικής για άτομα που χρειάζονται φροντίδα. την παροχή μακροχρόνιας περίθαλψης και την επιστροφή των δαπανών που επιβαρύνουν τα ιδρύματα που παρέχουν υπηρεσίες φροντίδας. Προκειμένου να διατηρηθεί η παροχή περίθαλψης, θα επιτρέπονται ορισμένες παρεκκλίσεις από τους κανόνες τόσο σε επίπεδο ιδρυμάτων όσο και σε επίπεδο προσωπικού. Οι πάροχοι ασφάλισης φροντίδας θα υποστηρίξουν επιπρόσθετα τους φροντιστές για να αποφύγουν τις ελλείψεις σε υπηρεσίες κατ' οίκον περίθαλψης επί πληρωμή. Όπου οι πάροχοι περίθαλψης (εξωτερικών ασθενών και κατοικιών) δεν μπορούν πλέον να εκτελούν τις υπηρεσίες, θα πρέπει να επικοινωνήσουν αμέσως με τους ασφαλιστές φροντίδας και να αναζητήσουν εναλλακτικές λύσεις σε συνεργασία με τις υγειονομικές αρχές για να διασφαλίσουν ότι μπορούν να καλυφθούν οι ανάγκες περίθαλψης των δικαιούχων.

Στην Ισπανία, τα κέντρα μακροχρόνιας περίθαλψης είναι κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, γι' αυτό πολλοί ηλικιωμένοι Ισπανοί δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να φροντίζονται σε αυτά τα κέντρα. Ο μισθός για τους περισσότερους εργαζόμενους (φροντιστές, βοηθούς) είναι μικρότερος από 1.000 ευρώ το μήνα. Τα κέντρα φροντίδας αντιμετωπίζουν έλλειψη προστατευτικού εξοπλισμού και κακή ικανότητα καραντίνας των μολυσμένων ατόμων. αυτές οι πτυχές έχουν επιδεινώσει την εξάπλωση του ιού. Σε ορισμένα κέντρα, οι ηλικιωμένοι βρέθηκαν εγκαταλελειμμένοι στα κρεβάτια τους από στρατιωτικούς που είχαν ανατεθεί να χειριστούν την κατάσταση σύμφωνα με την κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Η υπουργός Άμυνας, Μαργαρίτα Ρόμπλες, δήλωσε ότι όποιος είναι ένοχος για αμέλεια υπόκειται σε ποινική δίωξη. Από τις 18 Απριλίου, πολλά τέτοια κέντρα φροντίδας ήταν υπό έρευνα. Ένα θέμα που εισάγει διακρίσεις για τους ηλικιωμένους είναι ότι ορισμένα νοσοκομεία έχουν αρνηθεί να δεχθούν άρρωστους σε κέντρα μακροχρόνιας φροντίδας. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η κυβέρνηση ανακοίνωσε στις 15 Απριλίου 2020 ότι θα πραγματοποιηθούν δοκιμές σε όλα τα κέντρα φροντίδας ηλικιωμένων για τον εντοπισμό συμπτωμάτων μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2. δοκιμές θα γίνουν σε ηλικιωμένους και φροντιστές. Καθώς η χωρητικότητα συνεχίζει να αυξάνεται, χάρη στα νέα εργαστήρια που ίδρυσε η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, θα δοθεί προτεραιότητα στον έλεγχο συμπτωματικών κοινωνικών λειτουργών καθώς και σε οποιονδήποτε σε κατοικίες παρουσιάζει συμπτώματα μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2. Η Επιτροπή για την Ποιότητα των Υπηρεσιών Περίθαλψης συντονίζει τις δοκιμές για τον τομέα της περίθαλψης και έχει ήδη παράσχει εγκαταστάσεις για τη δοκιμή του προσωπικού της (6000 τεστ) και θα επικοινωνήσει με όλους τους 30.000 παρόχους φροντίδας. Οι φροντιστές θα προσδιορίσουν τους εργαζόμενους που πληρούν τις προϋποθέσεις για εξέταση και θα τους στείλουν στο τοπικό εξεταστικό κέντρο. Αναμένεται ότι έως το τέλος Απριλίου 2020 θα πραγματοποιούνται 100.000 τεστ ημερησίως για το προσωπικό κοινωνικής φροντίδας και τους κατοίκους των κέντρων μακροχρόνιας φροντίδας. Ορισμένοι φροντιστές θα καλωσορίσουν επιβεβαιωμένα θετικά άτομα εφαρμόζοντας αποτελεσματικές στρατηγικές απομόνωσης και καραντίνας. Επίσης, σε περίπτωση υπέρβασης της δυνατότητας φιλοξενίας, οι τοπικές αρχές θα υποχρεωθούν να παρέχουν στέγαση και φροντίδα καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου απομόνωσης. Η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου έχει παράσχει 1,3 δισεκατομμύρια £ για τη στήριξη των απορρίψεων και αυτή η χρηματοδότηση μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για την παροχή των προαναφερόμενων εγκαταστάσεων απομόνωσης/καραντίνας. Το Υπουργείο Δημόσιας Υγείας έχει εκπονήσει έναν οδηγό για ειδικά μέτρα για την προστασία των πιο ευάλωτων. Αυτός ο οδηγός απευθύνεται επίσης σε ηλικιωμένους που βρίσκονται σε κέντρα μακροχρόνιας φροντίδας ή σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι φροντιστές θα πρέπει να μιλήσουν με τους δικαιούχους, τις οικογένειές τους και τους γιατρούς που τους φροντίζουν για να διασφαλίσουν ότι ακολουθούνται οι οδηγίες και οι συστάσεις του οδηγού.

Τα στατιστικά στοιχεία για τα κρούσματα μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2 και τους θανάτους σε εγκαταστάσεις μακροχρόνιας φροντίδας ηλικιωμένων στην Ευρώπη¹²⁴ που συγκεντρώθηκαν από το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου Νοσημάτων είναι τα εξής:

- Στο Βέλγιο, στις 17 Μαΐου 2020, το 51% από τους 9.052 θανάτους που προκλήθηκαν από μόλυνση από τον ιό SARS-CoV-2 αναφέρθηκαν σε εγκαταστάσεις μακροχρόνιας φροντίδας. Επίσης, σε σύγκριση με το σύνολο των ατόμων που παρείχαν υπηρεσίες φροντίδας και που εξετάστηκαν, τα ασυμπτωματικά περιστατικά αντιστοιχούσαν στο 75%.
- Στη Γαλλία, μεταξύ 1ης Μαρτίου και 11ης Μαΐου 2020, 7.469 κέντρα φροντίδας ανέφεραν κρούσματα μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2. Από αυτά τα κέντρα, τα 4.367 (66%) ήταν κέντρα μακροχρόνιας φροντίδας ηλικιωμένων και τα 2.245 (34%) ήταν κέντρα φροντίδας ατόμων με αναπηρία ή ιδρυματοποιημένων παιδιών. Από τις 73.435 περιπτώσεις που αναφέρθηκαν, 13.539 (17%) των κατοίκων πέθαναν, 3.321 πέθαναν σε νοσοκομεία και 9.501 πέθαναν σε κέντρα φροντίδας, αντιπροσωπεύοντας το 50% του συνολικού αριθμού θανάτων.
- Στις 17 Μαΐου 2020, η Γερμανία ανέφερε 22.071 μολύνσεις σε κέντρα μακροχρόνιας φροντίδας για ηλικιωμένους, άτομα με αναπηρία και αστέγους, μετανάστες ή κρατούμενους. Από αυτά καταγράφηκαν 8.536 κρούσματα σε φροντιστές (με 42 θανάτους) και 14.740 κρούσματα σε κατοίκους (με 2.966 θανάτους) που αντιπροσωπεύουν το 37% του συνολικού αριθμού θανάτων που προκλήθηκαν από μόλυνση SARS -CoV-2 στη Γερμανία.
- Στη Νορβηγία, 136 από τους 224 θανάτους που αναφέρθηκαν στις 11 Μαΐου 2020 συνέβησαν σε τέτοιες χώρες κέντρα φροντίδας ή ιδρύματα υγείας.
- Στην Ισπανία, το 66% των θανάτων από μόλυνση από τον ιό SARS-CoV-2 σημειώθηκαν σε εγκαταστάσεις μακροχρόνιας φροντίδας. Σύμφωνα με στοιχεία που ελήφθησαν στις 11 Μαΐου 2020, αναφέρθηκαν 17.730 θάνατοι σε κέντρα μακροχρόνιας φροντίδας, που αντιπροσωπεύουν το 66% του συνολικού αριθμού θανάτων που προκλήθηκαν από μόλυνση από τον ιό SARS-CoV-2.
- Στη Σουηδία, 212 από τα 400 κέντρα μακροχρόνιας περίθαλψης ανέφεραν 1.711 θανάτους από λοίμωξη από SARS-CoV-2, που αντιστοιχούν σε 630 (45%) από τους 1.406 θανάτους στη Στοκχόλμη. Στη Στοκχόλμη, 400 κέντρα μακροχρόνιας περίθαλψης συμμετείχαν σε έρευνα στις 12-15 Απριλίου 2020, με 212 κέντρα (53%) να ανέφεραν ότι είχαν επιβεβαιωθεί οι

---

¹²⁴<https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/covid-19-long-term-care-facilities-surveillance-guidance.pdf>

λοιμώξεις από τον ιό SARS-CoV-2. Από αυτά τα 212 κέντρα, τα 123 ανέφεραν την έκταση των εστιών. Στη Σουηδία, 541 οίκοι ευγηρίας επλήγησαν και 2.866 επιβεβαιώθηκαν κρούσματα μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2. 948 θάνατοι αναφέρθηκαν για κατοίκους κέντρων μακροχρόνιας φροντίδας ηλικίας άνω των 70 ετών, που αντιστοιχούν στο 50% όλων των θανάτων που σχετίζονται με τον ιό SARS-CoV-2 σε αυτήν την ηλικιακή ομάδα.

- Στο Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, το Γραφείο Εθνικής Στατιστικής καταγράφει 6.997 (21%) θανάτους σε κέντρα φροντίδας ως προκληθέντες από μόλυνση από τον ιό SARS-CoV-2 σε σύνολο 33.337 θανάτων που προκλήθηκαν από SARS-CoV-2 λοίμωξη από τον ιό στο Ηνωμένο Βασίλειο, 404 (25% επί συνόλου 1.641 θανάτων από COVID-19) σε κέντρα φροντίδας στην Ουαλία¹²⁵.

Οι ηλικιωμένοι επηρεάζονται περισσότερο και αντιμετωπίζουν αυξανόμενη κοινωνική απομόνωση, μοναξιά και μεροληπτικές συμπεριφορές λόγω ηλικίας. Οι αρχές πρέπει να αξιολογούν συστηματικά τις ανάγκες των ηλικιωμένων κατά τη διάρκεια της πανδημίας και να αναπτύσσουν αποτελεσματικά μέτρα για τη διαχείριση και την πρόληψη της κακοποίησης και παραμέλησης των ηλικιωμένων. Πρέπει επίσης να εξασφαλιστεί η πρόσβαση σε πληροφορίες και προσβάσιμες υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας, καθώς και η παροχή υπηρεσιών στο σπίτι και στην κοινότητα χωρίς καμία διάκριση.

Σε επίπεδο ΟΗΕ, συνιστάται να συνταχθεί και να εγκριθεί μια νέα Σύμβαση για την προώθηση της καλύτερης κατανόησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τους ηλικιωμένους και για τη διευκόλυνση της ανάπτυξης κατάλληλων πολιτικών για αυτήν την ευάλωτη ομάδα.

---

¹²⁵ Παρακολούθηση της προόδου της πανδημίας COVID-19 σε εγκαταστάσεις μακροχρόνιας φροντίδας στην ΕΕ / ΕΟΧ Μάιος 2020 και την ίδια περίοδο, 350 θάνατοι σε κέντρα μακροχρόνιας φροντίδας στην Ουαλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030 ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΙΟΥ SARS-COV-2

Η πανδημία που προκαλείται από τον ιό SARS-CoV-2 είναι μια παγκόσμια πρόκληση, δείχνει ότι ζούμε σε μια διασυνδεδεμένη κοινωνία. Καμία χώρα, καμία κοινωνία και καμία κοινότητα δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αυτό το ζήτημα μόνη της. Πέρα από τις άμεσες προκλήσεις, η πανδημία είναι μια «δοκιμή για το σύστημα, τις αξίες, τον πολιτισμό, για όλη την ανθρωπότητα».

Δεν είναι μόνο μια προσπάθεια, αλλά και μια ευκαιρία ενίσχυσης της διεθνούς αλληλεγγύης και συνεργασίας για την από κοινού καταπολέμηση της πανδημίας και τον μετριασμό των επιπτώσεών της. Είναι καιρός για ανασυγκρότηση, είναι καιρός για αποτελεσματικά μέτρα και λύσεις, για επενδύσεις, με αυξημένες προσπάθειες, για την επίτευξη και την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντας του 2030. Αυτή η ανασυγκρότηση πρέπει να βασίζεται στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην όλους τους τομείς, που είναι απαραίτητοι για την επιτυχία των μέτρων ασφάλειας της δημόσιας υγείας και για την ανάκαμψη μετά την κρίση. Με άλλα λόγια, οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και η παγκόσμια αντίδραση για την καταπολέμηση αυτής της πανδημίας συνδέονται στενά.

3.1 Η κατάσταση πριν από την πανδημία COVID-19 σε σχέση με την εφαρμογή του βιώσιμη ανάπτυξη 2030

Η παγκόσμια ύφεση που προκαλείται από τα μέτρα που ελήφθησαν για να σταματήσει η πανδημία έχει εκδηλώσεις και επιπτώσεις -άμεσες, έμμεσες, ή μακροπρόθεσμες- σε όλες τις δραστηριότητες που επηρεάζουν, σε διαφορετικό βαθμό, την επίτευξη όλων των ΣΒΑ στην Ατζέντα του 2030, όπως αναφέρεται στο η Παγκόσμια Έκθεση για το 2019 σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε στην εφαρμογή των ΣΒΑ.

Έτσι, η έκθεση δείχνει ότι, παρά τις προσπάθειες, ο ρυθμός δεν ήταν αρκετά γρήγορος για να επιτευχθούν οι περισσότεροι από τους στόχους που τέθηκαν έως το 2030, με τους ειδικούς να ανησυχούν ιδιαίτερα για την άνιση οικονομική ανάπτυξη, την αύξηση της ανισότητας, την κλιματική αλλαγή και την επιδείνωση της βιοποικιλότητας, το πρόβλημα των αποβλήτων από ανθρώπινες δραστηριότητες και τις προκλήσεις της ψηφιακής τεχνολογίας.

Μετά από αυτήν την έκθεση, η πρώτη Διάσκεψη Υψηλού Επιπέδου (Πολιτικό Φόρουμ) πραγματοποιήθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου 2019 υπό την αιγίδα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ

σχετικά με την πρόοδο στους ΣΒΑ. Με στόχο τη χρηματοδότηση της βιώσιμης ανάπτυξης, αυτός ο πρώτος διάλογος υψηλού επιπέδου όρισε μια σειρά μέτρων για τη μεταρρύθμιση των παγκόσμιων πρακτικών και την κατεύθυνση των οικονομικών πόρων για την αντιμετώπιση οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων. Έτσι, τα Ηνωμένα Έθνη υπολόγισαν την απαιτούμενη επένδυση (σε όλους τους τομείς) σε 5000-7000 δισεκατομμύρια δολάρια/έτος για να γίνει η μετάβαση στη βιωσιμότητα έως το 2030. Μετά την έκκληση για δράση που ξεκίνησε με την εγκριθείσα Πολιτική Διακήρυξη ("Προετοιμασίες για μια δεκαετία επιτευγμάτων για τη βιώσιμη ανάπτυξη», η περίοδος δράσης έως το 2030 με στόχο την επιτάχυνση των απαραίτητων προσπαθειών για την υλοποίηση του Προγράμματος 2030, ανακηρύχθηκε Δεκαετία Δράσης, με τίτλο «10 χρόνια για τον μετασχηματισμό του κόσμου μας»)

Η έναρξη της υγειονομικής κρίσης και η εμφάνιση των πρώτων συνεπειών έχουν δείξει περισσότερο από ποτέ ότι, καθώς ζούμε σε έναν αλληλεξαρτώμενο κόσμο, οι προκλήσεις είτε είναι οικονομική κρίση, φτώχεια, κλιματική αλλαγή ή μεταναστευτική κρίση, δεν περιορίζονται σε μία χώρα ή περιοχή, δεδομένου ότι καμία κυβέρνηση ή κοινωνία δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μόνη της αυτό το παγκόσμιο σοκ. Όλες οι οικονομίες, οι κοινωνίες, οι κοινότητες, τα άτομα πλήττονται, και ιδιαίτερα οι πιο ευάλωτες, η πανδημική κρίση αναδεικνύει τις δυσλειτουργίες, τις δομικές ανισότητες και τις διακρίσεις στο παγκόσμιο σύστημα.

Αντιμέτωπος με μια πρωτόγνωρη πρόκληση τα 193 κράτη μέλη του ΟΗΕ έχουν απευθύνει έκκληση για συντονισμένη και επείγουσα παγκόσμια δράση για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας από κοινού και την ανοικοδόμηση και την κινητοποίηση ενοποιημένων και ανθεκτικών οικονομιών και κοινωνιών για την επίτευξη των ΣΒΑ. Ένα τελικό έγγραφο συναίνεσης εγκρίθηκε σε μια άτυπη συνεδρίαση του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ για την Ανάπτυξη Χρηματοδότησης, μέσω του οποίου συμμετέχουν όλοι οι εξειδικευμένοι φορείς του διεθνούς οργανισμού (ΠΟΥ, ΠΟΕ, FAO, UNESCO, UNDP, UNICEF, κ.λπ.) συντονισμένη προσπάθεια που θεωρείται ιστορική.

3.2 Οι προκλήσεις της κρίσης του ιού SARS-CoV-2

Η Παγκόσμια Έκθεση ΣΒΑ 2019 παρουσιάζει την κατάσταση πριν από την κρίση ότι η περίοδος της πανδημίας, ειδικά ως αποτέλεσμα των συνεπειών της και της ανάγκης για μαζική χρηματοδότηση για την ενσωμάτωση κινδύνων, έχει επιδεινωθεί, θέτοντας σε κίνδυνο την επιτυχή επίτευξη των στόχων της Ατζέντας 2030, των βασικών στόχων, πώς και σε ποιο βαθμό οι ενέργειες και οι λύσεις που υιοθετήθηκαν από κράτη και διεθνείς φορείς στον τομέα της υγείας επηρέασαν τις προσπάθειες υλοποίησης του Προγράμματος Βιώσιμης Ανάπτυξης 2030.

3.3 ΣΒΑ Εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές της και σε όλα τα πλαίσια

Αυτός ο στόχος είναι κεντρικός στην ατζέντα για τον αειφόρο μετασχηματισμό έως το 2030. Αν και το ποσοστό ακραίας φτώχειας έχει μειωθεί περισσότερο από το μισό σε σύγκριση με το 2000, εξακολουθεί να είναι ανεπαρκές για την επίτευξη του στόχου της εξάλειψης αυτού του φαινομένου έως το 2030, με πολύ περισσότερο Δεν περιορίζεται στο ανεπαρκές εισόδημα που απαιτείται για τη διασφάλιση βιώσιμων μέσων διαβίωσης, αλλά εκδηλώνεται επίσης με πείνα και υποσιτισμό, περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση και άλλες βασικές υπηρεσίες, διακρίσεις και κοινωνικό αποκλεισμό.

Ακόμη και πριν από το ξέσπασμα της κρίσης, μία στις πέντε χώρες όπου δισεκατομμύρια άνθρωποι ζουν σε συνθήκες φτώχειας κινδυνεύει με στασιμότητα ή μείωση των εισοδημάτων έως το 2020. περισσότεροι από 700 εκατομμύρια άνθρωποι (έναν στους 10) εξακολουθούν να ζουν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας (λιγότερο από 1,9 \$ / ημέρα), με το 70% του συνόλου του κόσμου να ζει στην Αφρική και τη Νοτιοανατολική Ασία. Η φτώχεια επηρεάζει κυρίως τις γυναίκες και τα παιδιά. Το φαινόμενο της φτώχειας δεν είναι μοναδικό στις αναπτυσσόμενες περιοχές, με 30 εκατομμύρια παιδιά να ζουν σε συνθήκες φτώχειας σε πλούσιες χώρες¹²⁶.

Οι διάφορες αιτίες της φτώχειας (ανεργία, κοινωνικές ανισότητες, δομική ευπάθεια ορισμένων κοινωνικών ομάδων, φυσικές καταστροφές) είναι πιθανό να επιδεινωθούν από την υγειονομική κρίση που έχει ήδη οδηγήσει στην απώλεια βιώσιμων θέσεων εργασίας. Επίσης, παρά τα θετικά μέτρα κοινωνικής προστασίας (δωρεές και παροχή καθολικού εισοδήματος) που υιοθετήθηκαν από ορισμένες χώρες για να βοηθήσουν τους ευάλωτους πληθυσμούς σε αυτή την περίοδο κρίσης, τα άτομα που βρίσκονται σε ακραία φτώχεια αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες στην κάλυψη βασικών αναγκών.

Η κρίση θα επηρεάσει δυσανάλογα τις αναπτυσσόμενες χώρες. Ειδικά στην υποσαχάρια Αφρική, όπου υπάρχουν περιοχές ακραίας φτώχειας (1 στους 3 ανθρώπους - συνολικά 422 εκατομμύρια- ζώντας κάτω από το παγκόσμιο όριο της φτώχειας), οι συνέπειες θα ακυρώσουν τις προσπάθειες για τη μείωση αυτού του φαινομένου. Έτσι, το UNDP δείχνει ότι σε αυτόν τον τομέα, η απώλεια εισοδήματος και θέσεων εργασίας, κυρίως στον αγροτικό τομέα για τον οποίο

---

¹²⁶ ΟΗΕ, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, Γεγονότα και Αριθμοί, έγγραφο που διατίθεται στον ιστότοπο <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/poverty/> & 2019 Έκθεση Ηνωμένων Εθνών για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης - ΟΗΕ (mfa.gr).

αναμένεται μείωση της τάξης του 60% και από τον οποίο οι περισσότεροι πληθυσμοί εξαρτώνται για επιβίωση, θα είναι σοβαρές.

Συμπερασματικά, η επίτευξη αυτού του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης είναι απίθανη, πολύ περισσότερο καθώς μια σοβαρή οικονομική και επισιτιστική κρίση διαφαίνεται παγκοσμίως. Η αύξηση των προϋπολογισμών για τη δημόσια υγεία για τον τερματισμό της πανδημίας κινδυνεύει να διαταράξει μια σειρά από άλλες προγραμματισμένες αναπτυξιακές δραστηριότητες λόγω ανακατανομής κονδυλίων. Υπό αυτές τις συνθήκες, ο στόχος της μείωσης της ακραίας φτώχειας είναι δύσκολο να επιτευχθεί, σχεδόν αδύνατο να επιτευχθεί, εάν οι κυβερνήσεις και η παγκόσμια κοινότητα δεν συμμετάσχουν σε μια τεράστια προσπάθεια χρηματοδότησης.

3.4 ΣΒΑ Εξάλειψη της πείνας

Η κλιματική αλλαγή ασκεί ήδη ισχυρή πίεση στους πόρους για την επίτευξη αυτού του στόχου και αυξάνει τον κίνδυνο φυσικών καταστροφών (ξηρασία, πλημμύρες, κατολισθήσεις, ακραία ρύπανση), οδηγώντας σε ανασφάλεια, ειδικά σε αγροτικές και φτωχές περιοχές. Εκατομμύρια άνθρωποι και επί του παρόντος διακυβεύεται η μακροπρόθεσμη ανάπτυξη.

Ακόμη και πριν από την υγειονομική κρίση και την οικονομική ύφεση, η κατάσταση ήταν ιδιαίτερα σοβαρή παγκοσμίως, ειδικά σε χώρες και κοινότητες που αντιμετώπιζαν ήδη προϋπάρχουσες επισιτιστικές κρίσεις (σε όλο τον κόσμο, 113 εκατομμύρια άνθρωποι βρισκόνταν σε σοβαρή επισιτιστική ανασφάλεια το 2019). Αυτή η κατάσταση απαιτεί μια βαθιά αλλαγή στο διεθνές σύστημα τροφίμων και στο γεωργικό σύστημα, με μαζική χρηματοδότηση της βιώσιμης ανάπτυξης της γεωργίας (δεδομένου ότι το 40% του παγκόσμιου πληθυσμού έχει αυτόν τον τομέα ως πηγή εισοδήματος) και διασφαλίζοντας την πρόσβαση σε νερό και ηλεκτρισμό.

Ο υποσιτισμός είναι σήμερα η αιτία του 45% των θανάτων στα παιδιά κάτω των 5 ετών, 1 στα 4 παιδιά έχει καθυστερήσει την ανάπτυξη, 66 εκατομμύρια παιδιά σχολικής ηλικίας (δημοτικό σχολείο) στις αναπτυσσόμενες χώρες πηγαίνουν στο σχολείο πεινασμένα¹²⁷.

Έτσι, μετά το ξέσπασμα της πανδημίας, πολλές χώρες έχουν υιοθετήσει πολιτικές για την ανάσχεση του φαινομένου, την προστασία της υγείας του πληθυσμού, αλλά υπάρχουν και επείγοντα μέτρα και λύσεις για την ελαχιστοποίηση των πιθανών επιπτώσεων στον εφοδιασμό

---

¹²⁷ ONU, Décennie d'action, Objectifs du développement durable à l'heure du COVID-19, pe <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/hunger/>.

τροφίμων, τη διασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας και την πρόληψη πείνα στις περισσότερες χώρες, φτωχοί.

Από την άποψη αυτή, ο FAO (Διεθνής Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας), ο ΠΟΥ και ο ΠΟΕ έχουν ξεκινήσει μέτρα για τον μετριασμό των επιπτώσεων στη γεωργία και τα συστήματα τροφίμων, ιδίως στην υποσαχάρια Αφρική και τη Νότια Ασία, καθώς αυτά τα μέτρα περιορισμού επηρεάζουν τη διαθεσιμότητα τροφίμων. Κατά την άποψη του FAO, «οι ελλείψεις τροφίμων είναι το χειρότερο σενάριο», με την κυκλοφορία τροφίμων να είναι το κλειδί για τον μετριασμό μεγάλων κραδασμών που επηρεάζουν τον κόσμο και ιδιαίτερα τις φτωχότερες και πιο ευάλωτες χώρες (πάνω από 800 εκατομμύρια άνθρωποι υποσιτίζονται σήμερα). Σύμφωνα με εμπειρογνώμονες του FAO, με βάση τα σημερινά δεδομένα, μπορεί να αναμένεται αύξηση 8-10% στον αριθμό των υποσιτισμένων ατόμων. Ανάλογα με τη μείωση του εθνικού ΑΕΠ, από 30 έως 88 εκατομμύρια άνθρωποι θα υποσιτιστούν. Προκειμένου να αποφευχθεί μια επισιτιστική κρίση, ιδίως στις φτωχότερες χώρες, των χωρών που πλήττονται από την ξηρασία, είναι επείγουσα η λήψη μέτρων για την κάλυψη των άμεσων επισιτιστικών αναγκών των ευάλωτων πληθυσμών, την ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας, τη διατήρηση του παγκόσμιου εμπορίου τροφίμων. Οι επιπτώσεις της πανδημίας θα είναι ακόμη πιο σοβαρές όταν εμφανιστεί η υγειονομική κρίση εν μέσω ακραίων καιρικών συνθηκών (σοβαρή ξηρασία) που επηρεάζουν την αγροτική παραγωγή σε πολλά μέρη του κόσμου, προκαλώντας «κρίση εντός της κρίσης»¹²⁸.

Από την πλευρά της, η UNICEF ανησυχεί για τη σοβαρότητα της ύφεσης στα παιδιά. Η μείωση των εισοδημάτων των νοικοκυριών και η μείωση των δαπανών για υγεία και τρόφιμα, ειδικά για τις φτωχές οικογένειες, δημιουργούν μια «καταστροφική κατάσταση» για τα παιδιά. Ο αντίκτυπος της πανδημίας στα παιδιά είναι σχεδόν καθολικός, αλλά τα φτωχά παιδιά είναι τα πιο εκτεθειμένα στις συνέπειες. Με τα σχολεία κλειστά (το κλείσιμο των σχολείων επηρεάζει 1,5 δισεκατομμύρια παιδιά) και τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας αναστέλλονται, αναμένονται μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία των παιδιών, την ποιότητα της εκπαίδευσης και τη σωματική ασφάλεια, με πολλά να βρίσκονται στα σκαριά. αυτή την περίοδο και θύματα ενδοοικογενειακής βίας.

Το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Επισιτισμού (WFP) βρίσκεται στην πρώτη γραμμή για την κάλυψη των επισιτιστικών αναγκών 870 εκατομμυρίων φτωχών, περιθωριοποιημένων και λιμοκτονούντων, που τις περισσότερες φορές στερούνται την προστασία από την πανδημία.

---

¹²⁸ UNICEF, Προστασία των πιο ευάλωτων παιδιών από τον αντίκτυπο του κορωνοϊού: Μια ατζέντα δράσης, 8 Απριλίου 2020 <https://www.unicef.org/coronavirus/agenda-for-action>

Μπροστά στις προκλήσεις που κινδυνεύουν να μετατρέψουν την υγειονομική κρίση σε «Πανδημία πείνας», ο οργανισμός έχει εντείνει τις προσπάθειές του για να βοηθήσει τους πιο ευάλωτους πληθυσμούς στις φτωχότερες χώρες (παράδοση υγειονομικού εξοπλισμού σε 67 χώρες, αποθήκευση προμηθειών τροφίμων για 3 μήνες, επείγουσα επισιτιστική βοήθεια)¹²⁹.

Αν και μέχρι στιγμής δεν υπάρχουν ενδείξεις επισιτιστικής κρίσης στη Ελλάδα, οι ειδικοί προειδοποιούν για τον κίνδυνο μιας τέτοιας πιθανότητας, που δημιουργείται από δυσλειτουργίες στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού, αύξηση των τιμών στο πλαίσιο δυσμενών καιρικών συνθηκών και χαμηλής παραγωγής. Μια πιθανή επισιτιστική κρίση θα επηρεάσει, όπως και σε άλλες χώρες και περιοχές, τις ήδη ευάλωτες κατηγορίες: φτωχά άτομα και κοινότητες, άνεργους ενήλικες, ηλικιωμένους. Δεδομένου ότι, ακόμη και πριν από την κρίση που προκλήθηκε από την πανδημία του COVID-19, ένα στα τρία παιδιά ζούσε κάτω από το όριο της φτώχειας, στο σημερινό πλαίσιο, η κατάσταση χιλιάδων παιδιών κινδυνεύει λόγω της έλλειψης πρόσβασης στα σχολικά γεύματα με το κλείσιμό τους.

Διασφάλιση μιας υγιούς ζωής και προώθηση της ευημερίας όλων, σε οποιαδήποτε ηλικία

Η υγεία και η ευημερία είναι απαραίτητες για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Πολύ περισσότερο τώρα, όταν ο κίνδυνος για την υγεία έχει γίνει σημαντικός στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19.

Πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας, πολλές περιοχές αντιμετώπιζαν σοβαρούς κινδύνους για την υγεία (υψηλά ποσοστά μητρικής και βρεφικής θνησιμότητας, εξάπλωση μολυσματικών και μη μεταδοτικών ασθενειών). Το 2017, 5 εκατομμύρια παιδιά πέθαναν πριν από την ηλικία των 5 ετών, κυρίως στην υποσαχάρια Αφρική και τη Νοτιοανατολική Ασία (4 στα 5 παιδιά), με υψηλότερο κίνδυνο στις αγροτικές περιοχές και στις φτωχές οικογένειες. Ο κίνδυνος μητρικής θνησιμότητας είναι 14 φορές υψηλότερος στις αναπτυσσόμενες περιοχές από ό,τι στις ανεπτυγμένες χώρες και μόνο οι μισές γυναίκες στις φτωχές χώρες λαμβάνουν το ελάχιστο επίπεδο υγειονομικής περίθαλψης. Το 2017 36,9 εκατομμύρια άνθρωποι εξακολουθούσαν να προσβάλλονται από τον ιό HIV, ο οποίος είναι η κύρια αιτία θανάτων εφήβων στην Αφρική, ενώ 6,2 εκατομμύρια θάνατοι οφείλονταν στην ελονοσία (2000-2005)¹³⁰.

Παρόλο που, ως αποτέλεσμα παγκόσμιων προσπαθειών, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στην αύξηση του προσδόκιμου ζωής και στη μείωση των κύριων αιτιών της βρεφικής και

---

¹²⁹ Βλέπε δήλωση του εκτελεστικού διευθυντή του Παγκόσμιου Επισιτιστικού Προγράμματος στο Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών, 21 Απριλίου 2020, διαθέσιμη στον ιστότοπο <https://fr.wfp.org/communiqués-de-pression/declaration-du-directeur-executif-du-programme-alimentaire-mondial-au-conseil>

¹³⁰ ΟΗΕ, Δεκαετία Δράσης, Γεγονότα και Αριθμοί, Υγεία <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/health/>

μητρικής θνησιμότητας, οι στόχοι που τέθηκαν από την Ατζέντα του 2030 δεν μπόρεσαν να επιτευχθούν παρά το έλλειμμα στην υγειονομική περίθαλψη και έλλειψη τεχνολογίας, αποτελεσματικότερη χρηματοδότηση των συστημάτων υγείας, βελτιώσεις στη δημόσια υγιεινή ή έλλειψη πολιτικών οικογενειακού προγραμματισμού, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες και στις αγροτικές και μειονεκτικές περιοχές των αναπτυγμένων χωρών.

Αυτή ήταν η κατάσταση της παγκόσμιας υγείας και ευημερίας την εποχή της κήρυξης της κρίσης, τόνισε με μεγαλύτερη σαφήνεια τις διαρθρωτικές ευπάθειες, και ειδικότερα το ζήτημα των ανισοτήτων στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και διακρίσεις που περιορίζουν την ικανότητα ορισμένων κοινωνικών ομάδων να λαμβάνουν υπηρεσίες υγείας, ιδιαίτερα των πιο ευάλωτων - των ηλικιωμένων (που είναι από τα πρώτα θύματα της πανδημίας, ειδικά στα κέντρα για ηλικιωμένους, αλλά που έχουν επίσης εμπειρία άλλα καθημερινά δράματα που σχετίζονται με την απομόνωση, τις διακρίσεις, την επισιτιστική ανασφάλεια, την έλλειψη πρόσβασης σε υγειονομική περίθαλψη ή ψυχολογική υποστήριξη), γυναίκες, παιδιά, άτομα με αναπηρία, μετανάστες, πρόσφυγες ή άτομα σε περιοχές συγκρούσεων.

Η κρίση που προκαλείται από τον ιό SARS-CoV-2 είναι η παγκόσμια κρίση υγείας της εποχής μας που επηρεάζει όλες τις ηπείρους, τις χώρες και τις περιοχές. Σε αυτή την εποχή της παγκόσμιας κρίσης, όταν 3 δισεκατομμύρια άνθρωποι έχουν απομονωθεί σε 50 χώρες, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας βρίσκεται στο επίκεντρο των δράσεων αντιμετώπισης της υγείας, μέσω συστάσεων και υποστήριξης προς τις κυβερνήσεις, και μέσω παγκόσμιων εκστρατειών ευαισθητοποίησης, κατά των ιών.

Ο ΠΟΥ συνεργάζεται επίσης με εταίρους για την παραγωγή πιθανών εμβολίων και ο οργανισμός ξεκινά μια καθολική μελέτη (που ονομάζεται Solidarity) για να συγκρίνει διαφορετικές θεραπείες για να προσδιορίσει την αποτελεσματικότητα της πανδημίας COVID-19. Στο ίδιο πνεύμα, δεδομένης της σημασίας της ανακάλυψης ενός εμβολίου SARS-CoV-2, μια ομάδα παγκόσμιων παραγόντων υγείας που συγκεντρώνονται γύρω από τον ΠΟΥ ξεκίνησε μια άνευ προηγουμένου, παγκόσμια και χρονικά περιορισμένη συνεργασία για να επιταχύνει την ανακάλυψη και την παραγωγή νέων και ουσιαστικά μέσα για την καταπολέμηση της πανδημίας (εμβόλια, νέα διαγνωστικά προϊόντα, καινοτόμες θεραπείες) και καθολική και δίκαιη πρόσβαση σε αυτά¹³¹.

---

¹³¹ ΠΟΥ <https://www.who.int/fr/news-room/detail/24-04-2020-commitment-and-call-to-action-global-collaboration-to-accelerate-new-covid-19-health-technologies>

Σε αυτό το πλαίσιο, ο ΠΟΥ υπογράμμισε τη σημασία και την ανάγκη να επιταχυνθεί η εφαρμογή της καθολικής ασφάλισης υγείας στο πλαίσιο του στόχου «υγεία για όλους», σύμφωνα με την Πολιτική Διακήρυξη του Σεπτεμβρίου 2019 που υπογράφηκε από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ και η οποία θα βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης, ιδίως των αποκλεισμένων, ενώ θα συμβάλει επίσης στην εξάλειψη της φτώχειας και στη μείωση των ανισοτήτων¹³².

Στη Ελλάδα, το πλαίσιο της κρίσης ανέδειξε και τόνισε τα τρωτά σημεία του συστήματος υγείας και κοινωνικής προστασίας. Εκτός από τα προβλήματα που σχετίζονται με τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και την αύξηση της ανεργίας - παράγοντες που επηρεάζουν σε οποιοδήποτε πλαίσιο και περίοδο το βιοτικό επίπεδο και την ευημερία.

Η κατάσταση της υγείας του πληθυσμού επηρεάζεται άμεσα από πτυχές που αφορούν τις τρέχουσες συνθήκες υγείας, όπως η έλλειψη ή η ανεπάρκεια προστατευτικών υλικών και εξοπλισμού (για τον γενικό πληθυσμό, αλλά και για το ιατρικό ή διοικητικό προσωπικό).

Η παροχή ιατρικών υπηρεσιών είναι επισφαλής σε αγροτικές περιοχές ή σε μειονεκτούσες κοινότητες και επηρεάζεται από την κρίση, οδηγώντας σε άμεσες και μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις. Οι επιπτώσεις αυτές οφείλονται κυρίως στη μείωση των ιατρικών υπηρεσιών που παρέχονται από οικογενειακούς γιατρούς, στη μείωση των εξειδικευμένων υπηρεσιών που παρέχονται στα νοσοκομεία (λόγω της προσαρμογής της δραστηριότητάς τους στην πανδημία) ή στις υπηρεσίες εξωτερικής φροντίδας (συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών ανάκαμψη ή αποκατάσταση), η οποία επηρέασε, αλλά όχι μόνο, τους ηλικιωμένους, αλλά και άτομα με χρόνιες παθήσεις, παιδιά και άτομα με αναπηρία.

3.5 ΣΒΑ Ποιοτική Εκπαίδευση

Η ποιοτική εκπαίδευση είναι θεμελιώδης για τη βελτίωση της ζωής και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η εκπαίδευση είναι το κλειδί για την επίτευξη πολλών άλλων ΣΒΑ. Σπάει τον κύκλο της φτώχειας, συμβάλλοντας έτσι στη μείωση των ανισοτήτων και στην προώθηση της ισότητας των φύλων. Η πρόσβαση στη συνεκπαιδευτική και δίκαιη εκπαίδευση αποτελεί υποστήριξη για τα άτομα και τις κοινωνίες στην εξεύρεση λύσεων σε παγκόσμια προβλήματα (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά).

---

¹³² ΟΗΕ: Έγκριση Πολιτικής Διακήρυξης Υψηλού Επιπέδου για την Καθολική Υγειονομική Κάλυψη, 24 Σεπτεμβρίου 2019, πληροφορίες διαθέσιμες στον ιστότοπο <https://lesec0.ma/0nu-adoption-d-une-declaration-politique-sur-la-couverture-sanitaire-universelle/>.

Η κατάσταση περισσότερων από 265 εκατομμυρίων εξωσχολικών παιδιών χωρίς βασικές δεξιότητες, έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού, ανεπαρκείς σχολικές συνθήκες (έλλειψη τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών και πρόσβαση στο διαδίκτυο), ειδικά σε αγροτικές περιοχές, σε μειονεκτούσες οικογένειες, σχολεία χωρίς κατάλληλη υγιεινή, ήταν επίσης προτεραιότητες για την ατζέντα του 2030 κατά την περίοδο πριν από την κρίση¹³³.

Η κρίση διατάραξε απότομα τις θετικές τάσεις της τελευταίας δεκαετίας, με όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα να πλήττονται σοβαρά σήμερα. Στις αρχές Απριλίου 2020, περισσότερα από 1,25 δισεκατομμύρια παιδιά και νέοι (δηλαδή τα $\frac{3}{4}$ του παγκόσμιου πληθυσμού σχολικής ηλικίας) δεν είχαν πρόσβαση στα σχολεία εν μέσω της κρίσης, επομένως το κλείσιμο των σχολείων και των πανεπιστημίων καθιερώθηκε σε εθνικό επίπεδο στο 124 χώρες και σε τοπικό επίπεδο σε άλλες πολιτείες, αποτελώντας τη μεγαλύτερη διαταραχή των εκπαιδευτικών συστημάτων παγκοσμίως¹³⁴.

Ωστόσο, το κύριο μέλημα είναι το ζήτημα της ισότητας, επειδή το κλείσιμο των σχολείων επηρεάζει δυσανάλογα τα ευάλωτα και μειονεκτούντα παιδιά (συμπεριλαμβανομένων στις ανεπτυγμένες χώρες, μετανάστες, πρόσφυγες) που εξαρτώνται από το σχολείο και από μια σειρά κοινωνικών υπηρεσιών, ιδίως υγείας και διατροφής, αλλά και συναισθηματικά υποστήριξη. Έτσι, εκατομμύρια παιδιά εκτός σχολείου μπορούν να προστεθούν σε εκατομμύρια άλλα παιδιά που κινδυνεύουν να μην μπορέσουν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους λόγω φτώχειας και που σίγουρα θα πέσουν σε επισφαλείς συνθήκες.

Από την άποψη αυτή, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ επεσήμανε ότι η παγκόσμια ύφεση που προκαλείται από τα μέτρα υγειονομικής ασφάλειας έχει αλλάξει εντελώς τη ζωή των παιδιών. Σχεδόν κανένα παιδί δεν πηγαίνει σχολείο, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν ισχύει για παιδιά σε χώρες και περιοχές όπου απουσιάζουν οι υπηρεσίες, κάτι που είναι ακόμη πιο ανησυχητικό για τα 340 εκατομμύρια παιδιά (σχεδόν το $\frac{1}{2}$ από τον κόσμο) που εξαρτώνται από το σχολείο για την καθημερινή τους τροφή. Αυτό που θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού βρεφικής θνησιμότητας, που είναι ούτως ή άλλως απαράδεκτο, από τον επιπλέον θάνατο χιλιάδων παιδιών¹³⁵.

---

¹³³ ΟΗΕ, Δεκαετία Δράσης, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, Εκπαίδευση, πληροφορίες διαθέσιμες στον ιστότοπο: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/education/>.

¹³⁴ UNICEF, Προστασία των πιο ευάλωτων παιδιών από τις επιπτώσεις του κορωνοϊού: Μια ατζέντα δράσης.

¹³⁵ Ηνωμένα Έθνη <https://news.un.org/fr/story/2020/04/1066802>

«Η εκπαίδευση δεν πρέπει να διακόπτεται. Είναι θεμελιώδες δικαίωμα», δήλωσε η γενική διευθύντρια της UNESCO Audrey Azouly. Έτσι, προκειμένου να ανταποκριθεί σε αυτό το γρήγορο και γρήγορο κλείσιμο και για να αντιμετωπίσει αυτήν την ιστορική πρόκληση για τον τομέα της εκπαίδευσης, η UNESCO έχει δημιουργήσει μια ομάδα εργασίας για τον COVID-19 και εγκαινίασε τον Παγκόσμιο Συνασπισμό για την Εκπαίδευση COVID-19, ο οποίος έχει θέσει ως στόχο να παρέχει τεχνική υποστήριξη και βοήθεια στις κυβερνήσεις για τη διασφάλιση της εκπαίδευσης των μαθητών, την εφαρμογή του συστήματος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και την εξεύρεση λύσεων για την υποστήριξη των μειονεκτούντων παιδιών και νέων¹³⁶.

Αυτός ο Συνασπισμός είναι μια παγκόσμια πολυτομεακή εταιρική σχέση που περιλαμβάνει διεθνείς οργανισμούς (WHO, ILO, UNICEF, WFP, OECD, WB, κ.λπ.), μη κερδοσκοπικούς φιλανθρωπικούς οργανισμούς, επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα που δεσμεύονται να κινητοποιήσουν πόρους και υπηρεσίες για την υποστήριξη των σχολείων με τεχνολογικό υλικό, εκπαιδευτικούς, γονείς και παιδιά, και ιδιαίτερα τα μειονεκτούντα άτομα. Αυτή η ταχεία και συντονισμένη υποστήριξη προς τα κράτη για τον μετριασμό των σοβαρών επιπτώσεων της διαταραχής του εκπαιδευτικού τομέα στοχεύει στον εντοπισμό λύσεων όχι μόνο για αυτήν την περίοδο αλλά και μακροπρόθεσμα για την επίτευξη των ΣΒΑ.

Η κρίση έχει αναδείξει την ανάγκη για ένα εθνικό πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που θα διασφαλίζει την ισότιμη πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα, την ανάγκη επιτάχυνσης της εφαρμογής προγραμμάτων διανομής δωρεάν ηλεκτρονικού εξοπλισμού ή διευκόλυνσης της απόκτησής του από οικογένειες με επισφαλή οικονομική κατάσταση, τη δημιουργία υποστήριξη δικτύων για παιδιά και δασκάλους σε μειονεκτικές περιοχές για την αντιστάθμιση των ανισοτήτων στη χρήση και την πρόσβαση σε ηλεκτρονικά μέσα στην εκπαίδευση.

3.6 ΣΒΑ Ισότητα των φύλων

Η ισότητα των φύλων δεν είναι μόνο θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, αλλά και απαραίτητο θεμέλιο για έναν ευημερούν και βιώσιμο κόσμο. Η εξασφάλιση ίσης πρόσβασης για τις γυναίκες και τα κορίτσια στην εκπαίδευση, την υγεία, την αξιοπρεπή εργασία και την πολιτική και οικονομική εκπροσώπηση συμβάλλει στην επίτευξη βιώσιμων αποταμιεύσεων και ωφελεί την κοινωνία στο σύνολό της.

---

¹³⁶ UNESCO <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/globalcoalition>

Ωστόσο, οι γυναίκες και τα κορίτσια συνεχίζουν να πέφτουν θύματα διακρίσεων και βίας (με διάφορες μορφές) σε όλα τα μέρη του κόσμου. Ήδη πριν από την πανδημία, μια γυναίκα και ένα κορίτσι στα 5 (ηλικίας 15-49) ανέφεραν ότι ήταν θύματα σωματικής ή σεξουαλικής βίας, με τις διακρίσεις λόγω φύλου να είναι φαινόμενο σε πολλές χώρες¹³⁷.

Εάν η πανδημία επηρεάζει τόσο τους άνδρες όσο και τις γυναίκες, οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες και οι συνέπειες της ασφάλειας είναι πιο μεροληπτικές κατά των γυναικών και των κοριτσιών, και αυτή η κρίση απειλεί την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην ισότητα των φύλων και τις τελευταίες δεκαετίες.

Σε ένα Σημείωμα Γενικής Πολιτικής σχετικά με τον αντίκτυπο της πανδημίας COVID-19 στις γυναίκες (9 Απριλίου 2020), ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ ανέφερε ότι οι επιπτώσεις αυτής της κρίσης θα είναι πολύ ισχυρότερες στις οικονομικά περιθωριοποιημένες γυναίκες. Σε παγκόσμιο επίπεδο, αντιπροσωπεύουν το 70% των εργαζομένων στον τομέα της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών και ως εκ τούτου διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο μόλυνσης. Η προειδοποίηση αναφέρεται επίσης στα 740 εκατομμύρια γυναίκες που εργάζονται στον άτυπο τομέα, οι οποίες κερδίζουν λιγότερα από τους άνδρες, έχουν χαμηλά εισοδήματα και επωφελούνται από γενικά ανεπαρκή ή ανύπαρκτη ασφάλιση υγείας. Στο στόχαστρο είναι επίσης γυναίκες που θα χάσουν τη δουλειά τους λόγω της ύφεσης που προκαλεί η πανδημία και όσες εργάζονται σε τομείς που σχετίζονται με τη φροντίδα και τις υπηρεσίες υγείας που έχουν σταματήσει τη δραστηριότητά τους (σε κέντρα ηλικιωμένων, νηπιαγωγεία, σχολεία). Στην επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης των γυναικών προστίθεται και η αύξηση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας κατά την περίοδο της απομόνωσης¹³⁸.

Στο πλαίσιο της τρέχουσας έκτακτης ανάγκης, η παγκόσμια κατάσταση των γυναικών, ιδιαίτερα των ευάλωτων, λαμβάνεται υπόψη στα συντονισμένα σχέδια αντιμετώπισης της πανδημίας, στο επίκεντρο πολλών φορέων του ΟΗΕ (UNDP, WHO, UN-Women, UNESCO, IOM), το καθένα προτείνοντας συγκεκριμένες προοπτικές για την αντιμετώπιση και την αποτελεσματική αντιμετώπιση του ζητήματος των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων σε αυτήν την περίοδο και στην περίοδο μετά την κρίση¹³⁹.

---

¹³⁷ Ηνωμένα Έθνη <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/gender-equality/>

¹³⁸ <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-women-en.pdf?la=en&vs=1406>.

¹³⁹ Ηνωμένα Έθνη <https://www.un.org/fr/équipe-de-communication-de-la-riposte-de-l'onu-au-covid-19/inégalités-de-genre-et-covid-19-les>.

3.7 ΣΒΑ Καθαρό νερό και υγιεινή

Το πόσιμο και προσβάσιμο νερό είναι γενικά το κλειδί για έναν βιώσιμο κόσμο. Αν και είναι θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, εκατομμύρια άνθρωποι αντιμετωπίζουν καθημερινές δυσκολίες πρόσβασης σε υδάτινους πόρους και βασικές υπηρεσίες και ζουν με κακή υγιεινή (σε σπίτια και σχολεία). Υπάρχουν άνθρωποι που καταναλώνουν μολυσμένο νερό, ειδικά στις φτωχότερες χώρες και περιοχές του κόσμου.

Η απουσία υποδομών και εγκαταστάσεων υγιεινής έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ασφάλεια των ανθρώπων, εντείνει τις επιπτώσεις των ασθενειών, έχει συνέπειες κυρίως στα παιδιά, δημιουργώντας μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ανάπτυξή τους.

Ενώ τα άτομα πρέπει να συμμορφώνονται με τις συστάσεις για να πλένουν τα χέρια τους για την καταπολέμηση της πανδημίας, ο ΟΗΕ υπενθύμισε στην έκθεσή του για το 2019 ότι 2,2 δισεκατομμύρια άνθρωποι στερούνται την πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό. Ταυτόχρονα, μια σειρά από εκθέσεις από διεθνή ιδρύματα και ειδικούς εφιστούν την προσοχή στην επιδείνωση της κατάστασης λόγω της κλιματικής αλλαγής που επηρεάζει τη διαθεσιμότητα, την ποιότητα και την ποσότητα του νερού που απαιτείται για τις βασικές ανάγκες ορισμένων πληθυσμών και κοινοτήτων, με τις πιο εκτεθειμένες τις Αφρικανικές χώρες της Σαχάρας. Η ξηρασία επηρεάζει την πρόσβαση στο νερό, επιδεινώνοντας την πείνα και τον υποσιτισμό.

Αυτή η ανησυχητική κατάσταση θα επηρεάσει αρνητικά την επίτευξη του ΣΒΑ 5 της Ατζέντας 2030 για Πρόσβαση σε Πόσιμο Νερό για Όλους έως το 2030. Η παγκόσμια αντιμετώπιση της πανδημίας και το σχέδιο ανάκαμψης μετά το 2020 περιλαμβάνει μεταξύ των προτεινόμενων παγκόσμιων λύσεων που συμπληρώνουν τις επενδύσεις στη διαχείριση των υδάτινων οικοσυστημάτων και την ανάπτυξη της αποχέτευσης σε τοπικό επίπεδο, ιδίως σε χώρες που κινδυνεύουν από φτώχεια.

3.8 ΣΒΑ Αξιοπρεπής δουλειά και ανάπτυξη

Η προώθηση μιας βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομίας, η δημιουργία θέσεων εργασίας και σταθερής και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους είναι σημαντικές για την εξάλειψη της φτώχειας. Η εργασία επιτρέπει στα άτομα να αναπτυχθούν και να ενσωματωθούν στην κοινωνία και να εξασφαλίσουν ίσες ευκαιρίες. Η ανεργία μπορεί να οδηγήσει σε αστάθεια και διατάραξη της κοινωνικής ειρήνης. Επίσης η παραγωγική και αξιοπρεπής εργασία, η μείωση της φτώχειας, είναι απαραίτητα για την επίτευξη μιας δίκαιης, ειρηνικής και βιώσιμης παγκοσμιοποίησης.

Σήμερα, σύμφωνα με τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ), περίπου 2,5 δισεκατομμύρια άνθρωποι στον κόσμο ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Περίπου 204 εκατομμύρια άνθρωποι ήταν άνεργοι το 2018, με την παγκόσμια ανεργία να αυξάνεται την τελευταία δεκαετία, ειδικά μεταξύ των νέων και των γυναικών, καθώς και το παγκόσμιο χάσμα αμοιβών μεταξύ ανδρών και γυναικών (23%). Αυτή η σύνοψη δείχνει ότι, ακόμη και ενόψει της κρίσης, ο στόχος της δημιουργίας 470 εκατομμυρίων νέων θέσεων εργασίας παγκοσμίως έως το 2030, η βελτίωση των συνθηκών των μη προνομιούχων, η ίση πρόσβαση των γυναικών στην αγορά εργασίας ήταν δύσκολο να επιτευχθεί¹⁴⁰.

Μετά το ξέσπασμα της πανδημίας, οι τάσεις ανάπτυξης της οικονομικής κρίσης 2008-2009 έχουν μείνει στάσιμες και σχεδόν όλες οι χώρες θα εισέλθουν σε ύφεση. Η υγειονομική κρίση έχει προκαλέσει μεγάλο οικονομικό σοκ λόγω της επιβράδυνσης των δραστηριοτήτων σε βασικούς τομείς (εμπόριο, τουρισμός, μεταφορές, μεταποίηση). Σχεδόν όλες οι χώρες επηρεάζονται από την πανδημία, η οικονομική δραστηριότητα έχει συρρικνωθεί σε όλες τις περιοχές του κόσμου (η μεγαλύτερη πτώση που έχει καταγραφεί ποτέ) τόσο στην ζώνη του ευρώ, όσο και στην Κίνα (όπου η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε κατά 13,5% τον Ιανουάριο / Φεβρουάριο 2020 σε σύγκριση με την ίδια περίοδο πέρυσι). Στις ΗΠΑ (όπου η αγορά εργασίας έχει πέσει κατακόρυφα, με περίπου 30 εκατομμύρια Αμερικανούς άνεργους). Η κατάσταση είναι ιδιαίτερα σοβαρή στις αναπτυσσόμενες χώρες. Για παράδειγμα, στην Αφρική, όπου υπάρχουν περιοχές ακραίας φτώχειας (1 στους 3 ανθρώπους - 422 εκατομμύρια άνθρωποι - ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας), οι συνέπειες θα ακυρώσουν τις προσπάθειες μείωσης του χάσματος και θα αυξήσουν τον αριθμό των ανθρώπων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας¹⁴¹.

Το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNDP) δείχνει ότι σε αυτόν τον τομέα η κρίση θα επηρεάσει δυσανάλογα τις αναπτυσσόμενες χώρες, οι απώλειες εθνικού εισοδήματος θα ξεπεράσουν τα 220 δισεκατομμύρια δολάρια και σχεδόν το ½ των θέσεων εργασίας στην Αφρική μπορεί να εξαφανιστούν (από δημόσιο, ιδιωτικό τομέα, εναλλακτικές θέσεις εργασίας και κυρίως στον αγροτικό τομέα που παρέχει, ως επί το πλείστον, διαβίωση).

---

¹⁴⁰ Ηνωμένα Έθνη <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/economic-growth/>.

¹⁴¹ Institut d'Education Financière, Ο αντίκτυπος της επιδημίας COVID-19 στην παγκόσμια οικονομία, πληροφορίες διαθέσιμες στον ιστότοπο: <https://www.lafinancepourtous.com/2020/04/07/limpact-de-lepidemie-de-covid-19-sur-leconomie-mondiale/>.

Ο ΔΟΜ εκτιμά ότι η οικονομική ύφεση που προκλήθηκε από αυτό το σοκ θα μπορούσε να οδηγήσει σε δραματική αύξηση της παγκόσμιας ανεργίας. Σχεδόν το 50% του παγκόσμιου εργατικού δυναμικού κινδυνεύει να χάσει τα προς το ζην, με τη ΔΟΕ να προβλέπει μείωση των εισοδημάτων των εργαζομένων κατά περίπου 34 τρισεκατομμύρια δολάρια - δραματικά νούμερα (αλλά υποτιμημένα, σύμφωνα με τους ειδικούς), με 1 στους 5 ανθρώπους να απασχολούνται επί του παρόντος ανεργία

Σύμφωνα με τον διευθυντή του ΔΟΜ, για να σωθούν εκατομμύρια θέσεις εργασίας, οι κυβερνήσεις πρέπει να διασφαλίσουν τη συνέχεια των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, να αποφύγουν τις μαζικές απολύσεις και να προστατεύσουν τους ευάλωτους εργαζόμενους. Στο πλαίσιο αυτό, ο Οργανισμός τάσσεται υπέρ της χορήγησης ενισχύσεων, προσωρινών επιδομάτων, δανείων σε ελεύθερους επαγγελματίες, οικονομικής βοήθειας σε επιχειρήσεις που απειλούνται με πτώχευση. Δεδομένου ότι η κρίση ασκεί μεγάλη πίεση στις κυβερνήσεις και τις τοπικές αρχές για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, ο ΔΟΜ καλεί για συντονισμένη δράση σε πολυμερές επίπεδο τόσο ως απάντηση στην τρέχουσα πρόκληση όσο και για να μην υπονομεύσουν λύσεις που έχουν ήδη καθιερωθεί (επενδύσεις στην εκπαίδευση, κατάρτιση σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και την παροχή πρόσβασης σε κοινωνική προστασία και βασικές υπηρεσίες).

3.9 ΣΒΑ - Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομή

Αυτός ο στόχος στοχεύει στη δημιουργία ανθεκτικών υποδομών, στην προώθηση της βιώσιμης εκβιομηχάνισης και στην ενθάρρυνση της καινοτομίας. Οι επενδύσεις σε υποδομές και καινοτομία (στην αστική ανάπτυξη, τη βιώσιμη ενέργεια, την ανάπτυξη ΤΠΕ, την επιστημονική έρευνα) αποτελούν βασικό μέσο για την οικονομική ανάπτυξη, τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την προστασία του περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του UNDP, επί του παρόντος 2,4 δισεκατομμύρια άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση σε ασφαλείς πόρους πόσιμου νερού. 1 δισεκατομμύριο άνθρωποι δεν έχουν ακόμη πρόσβαση στην ηλεκτρική ενέργεια. Το 49% του παγκόσμιου πληθυσμού δεν έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο. Σε ορισμένες αφρικανικές χώρες με χαμηλό ΑΕΠ, η έλλειψη υποδομών μειώνει την οικονομική παραγωγικότητα κατά 40%. Στις αναπτυσσόμενες χώρες, μόνο το 30% των αγροτικών προϊόντων μεταποιούνται βιομηχανικά, σε σύγκριση με το 98% στις ανεπτυγμένες χώρες.

Είναι σαφές ότι οι επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης όχι μόνο θα επιβραδύνουν την επίτευξη αυτού του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά ελλείψει μαζικής χρηματοδότησης για τη στήριξη του εκσυγχρονισμού των υποδομών και της βιώσιμης βιομηχανικής ανάπτυξης, μέσω της ορθολογικής χρήσης των πόρων και της χρήσης φιλικής προς το περιβάλλον τεχνολογία και βιομηχανικές διεργασίες και οι οποίες είναι βιώσιμες, η επίτευξη του SDG 9 είναι απίθανη.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι κυβερνήσεις και η διεθνής κοινότητα έχουν κινητοποιηθεί για να αντιμετωπίσουν αυτήν την κοινή πρόκληση με την οικοδόμηση πολλαπλών συνεργασιών για την έναρξη σχεδίων βιομηχανικής ανάκαμψης μετά την κρίση και για την κινητοποίηση κεφαλαίων (δημόσιων και ιδιωτικών) σε όλες τις χώρες, και ιδιαίτερα στις φτωχότερες και πιο χρεωμένες.

Η πανδημία του COVID-19 είναι ένα άνευ προηγουμένου τεστ για τη ελληνική οικονομία, δεδομένου ότι πάνω από το 70% των εταιρειών δεν ήταν προετοιμασμένες για τέτοιες ακραίες καταστάσεις (ανεπαρκή αποθέματα, έλλειψη διαχειριστικών σχεδίων για την αντιμετώπιση της κρίσης, χαμηλή ψηφιοποίηση των διαδικασιών παραγωγής, χαμηλή χρηματοοικονομικά αποθεματικά). Υπό αυτές τις συνθήκες, οι αρνητικές συνέπειες είναι αναπόφευκτες σε μια οικονομία όπου πάνω από το 90% των εταιρειών είναι ΜΜΕ με χαμηλή οικονομική ισχύ, μόνο οι μεγάλες εταιρείες, ιδίως οι πολυεθνικές, έχουν στρατηγικές κινδύνου, την επόμενη περίοδο η δραστηριότητα θα επηρεαστεί από την αναστολή της παραγωγής και της αφερεγγυότητας, διαταραχές της εφοδιαστικής αλυσίδας, και αύξηση των τιμών. Για να μετριάσει αυτές τις αρνητικές επιπτώσεις, η κυβέρνηση έχει λάβει μια σειρά από μέτρα στον τομέα της υγείας, κλαδικά μέτρα, οικονομικές διευκολύνσεις.

Στο ίδιο πνεύμα, προκειμένου να μειωθούν οι αρνητικές συνέπειες για την οικονομία, τις οποίες αντιμετωπίζουν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες, σε επίπεδο ΕΕ, η Επιτροπή υιοθέτησε ένα ευρύ φάσμα οικονομικών και χρηματοοικονομικών μέτρων που θα ωφελήσουν και τη Ελλάδα. Τα μέτρα αυτά αφορούν την ευελιξία των ευρωπαϊκών δημοσιονομικών κανόνων, την αναθεώρηση των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις και τη θέσπιση της πρωτοβουλίας SARS-CoV-2 για την αντιμετώπιση της επενδυτικής κρίσης ύψους 27 δισεκατομμυρίων ευρώ για παροχή ρευστότητας σε μικρές επιχειρήσεις και στον τομέα της πρόνοιας και στοχεύει τόσο στον

μετριασμό των άμεσων επιπτώσεων της κρίσης όσο και σε μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις μετά την κρίση¹⁴².

3.10 ΣΒΑ - Δράση για το κλίμα

Η εφαρμογή επειγόντων μέτρων για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της αποτελεί βασικό στόχο της Ατζέντας του 2030. Η κλιματική αλλαγή μας επηρεάζει όλους, αποτελώντας παράδειγμα μιας παγκόσμιας πρόκλησης που δεν σέβεται τα εθνικά σύνορα και απαιτεί διεθνή προσέγγιση. Η κλιματική αλλαγή, αποτέλεσμα ανθρώπινων δραστηριοτήτων, διαταράσσει τις οικονομίες και τις κοινωνίες, απειλεί τον τρόπο ζωής και το μέλλον του πλανήτη. Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει τον τρόπο ζωής μας, επηρεάζοντας ανθρώπους και αγαθά, τόσο στις ανεπτυγμένες χώρες και ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδιαίτερα στους φτωχούς και ευάλωτους πληθυσμούς (γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένους).

Ακόμη και πριν από την υγειονομική κρίση, η διεθνής κοινότητα κινητοποιήθηκε κατά της κλιματικής αλλαγής, καθώς οι ενέργειες σε αυτόν τον τομέα επηρεάζουν την οικοδόμηση ενός βιώσιμου κόσμου για όλους, υπό την προϋπόθεση ότι ληφθούν επείγοντα και αποτελεσματικά μέτρα. Υπό αυτή την έννοια, η εφαρμογή της Συμφωνίας του Παρισιού του 2015 (που τέθηκε σε ισχύ το 2016) είναι απαραίτητη για την επίτευξη των ΣΒΑ.

Η πανδημία COVID-19 έχει επισημάνει τα τρωτά σημεία του κόσμου, πολλά από τα οποία σχετίζονται με την κλιματική κρίση, ειδικά τις επιπτώσεις της πανδημίας σε ευάλωτες κοινότητες που έχουν ήδη επηρεαστεί από την υπερθέρμανση του πλανήτη, με το 60% του παγκόσμιου πληθυσμού να ζει σε χώρες εκτεθειμένες σε αυτό το φαινόμενο. Αν και οι προσπάθειες κατά της πανδημίας COVID-19 οδήγησαν σε μείωση της βιομηχανικής δραστηριότητας και τοπικές βελτιώσεις στην ποιότητα του αέρα, οι συγκεντρώσεις διοξειδίου του άνθρακα παραμένουν σε επίπεδα ρεκόρ και η παγκόσμια μέση θερμοκρασία συνεχίζει να αυξάνεται.

Έτσι, ενώ εστιάζει στις προσπάθειες αντιμετώπισης της πανδημίας και μετριάζοντας τις κοινωνικές και οικονομικές συνέπειές της, το σύστημα του ΟΗΕ διατηρεί επαγρύπνηση για το κλίμα και προτείνει την συμπερίληψη της κλιματικής έκτακτης ανάγκης στα μετα-COVID-19

---

¹⁴² European Commission, Recovery Plan for Europe https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/recovery-plan-europe_en.

σχέδια. "COVID-19 δεν σημαίνει ότι η δράση για το κλίμα αναστέλλεται", είπαν αξιωματούχοι του Περιβαλλοντικού Προγράμματος του ΟΗΕ¹⁴³.

Με άλλα λόγια, δεδομένων των πολλών συνεπειών στην υγεία της κλιματικής αλλαγής, ο ΟΗΕ δίνει αυτή τη μάχη σε δύο μέτωπα. «Έχουμε ένα σχέδιο δράσης - την ατζέντα για την αειφόρο ανάπτυξη έως το 2030 και τη συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή» για να ξεπεράσουμε την πανδημία και την ανασυγκρότηση μετά την κρίση «πρέπει να τηρήσουμε τις υποσχέσεις μας προς τους ανθρώπους και τον πλανήτη»¹⁴⁴.

Ο Γραμματέας του Παγκόσμιου Μετεωρολογικού Οργανισμού εξέδωσε την ίδια προειδοποίηση για την Παγκόσμια Ημέρα της Γης στις 22 Απριλίου: «Είναι σημαντικό τα σχέδια ανάκαμψης μετά την κρίση να βοηθήσουν στην ανάπτυξη μιας «πράσινης» οικονομίας, γιατί, αν δεν κάνουμε την κατεύθυνση της κλιματικής αλλαγής ο μετριασμός, οι ανθρώπινες και οικονομικές απώλειες θα μπορούσαν να είναι πιο σημαντικές τις επόμενες δεκαετίες».

Υπό αυτή την έννοια, η υγειονομική κρίση αποτελεί πρόκληση και ευκαιρία. Επιτρέπει μια πιο βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανασυγκρότηση μέσω καθαρών, βιώσιμων και ανθεκτικών επενδύσεων που προστατεύουν το περιβάλλον, τη βιοποικιλότητα και διασφαλίζουν τη μακροπρόθεσμη υγεία και ασφάλεια όλων. Πέρα από τις άμεσες αντιδράσεις για την υγεία, τα σχέδια ανασυγκρότησης είναι μια ευκαιρία για την επιτάχυνση της κλιματικής αλλαγής. Η πανδημική κρίση είναι επομένως μια καλή στιγμή για να επιδείξουμε διεθνή και αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών, να εφαρμόσουμε προσιτές και εξελισσόμενες λύσεις για μια μετάβαση σε μια βιώσιμη οικονομία, μέσω τεχνολογικών, θεσμικών μέσων, αλλάζοντας πρότυπα συμπεριφοράς και κατανάλωσης που μπορεί να περιορίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις του κλίματος αλλαγή.

Στη Ελλάδα παρατηρήθηκαν οι ίδιες τάσεις:

- μείωση της ρύπανσης,
- αύξηση της ποιότητας του αέρα και των υδάτων, λόγω της επιβολής καραντίνας, αλλά και στο πλαίσιο της μείωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Όπως και σε παγκόσμιο επίπεδο, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε επίπεδο κρατών μελών, η κρίση θεωρείται ιδιαίτερα ως ευκαιρία για την πράσινη μετάβαση. Υπό αυτή την έννοια, αξίζει να

---

¹⁴³ Ηνωμένα Έθνη <http://www.unep.org/fr/actualites-et-recits/recit/la-covid-19-ne-signifie-pas-que-laction-climatique-est-en-suspens>

¹⁴⁴ Ηνωμένα Έθνη <https://www.un.org/ru/node/68784>.

αναφερθεί η υπογραφή, από 18 κράτη μέλη της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Συμφώνου, με επιπτώσεις στη βιώσιμη ανάπτυξη στην περίοδο μετά την κρίση. Ως κινητήρας οικονομικής ανάπτυξης αυτό το Σύμφωνο, μέσω των κινητοποιημένων κεφαλαίων, στοχεύει στην αύξηση της ενεργειακής απόδοσης με την ανάπτυξη μη ρυπογόνων πηγών ενέργειας, και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

3.11 Ειρήνη, δικαιοσύνη και αποτελεσματικοί θεσμοί

Η προώθηση ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών, η διασφάλιση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους και η ύπαρξη αποτελεσματικών, υπεύθυνων και ανοιχτών θεσμών είναι απαραίτητα για την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, όλοι οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να ζουν χωρίς φόβο για βία, να αισθάνονται ασφαλείς, χωρίς διακρίσεις βάσει εθνικότητας, πεποιθήσεων, σεξουαλικού προσανατολισμού, και αυτό απαιτεί αποτελεσματικούς και χωρίς αποκλεισμούς δημόσιους θεσμούς, δίκαιες οικονομικές πολιτικές και περιβαλλοντική προστασία χωρίς αποκλεισμούς .

Από το ξέσπασμα της πανδημίας, για να αντιμετωπίσουν την κρίση, τα κράτη έχουν λάβει επείγουσα μέτρα όπως καθιέρωση καραντίνας, μέτρα περιορισμού των μετακινήσεων, κοινωνική απομόνωση. Για να μπορέσουν να εφαρμόσουν αυτά τα μέτρα, πολλά κράτη έχουν επισημάνει στο Συμβούλιο της Ευρώπης την πρόθεσή τους να παρεκκλίνουν από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Ενώ η παρέκκλιση επιτρέπει τη μερική και προσωρινή απαλλαγή από διεθνείς δεσμεύσεις, οι περιορισμοί είναι απλές περιστάσεις που περιορίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και η «κανονική» εφαρμογή της Σύμβασης συνεχίζεται.

Στο σημερινό πλαίσιο της υγειονομικής κρίσης, δύο είδη δικαιωμάτων συγκρούονται - το δικαίωμα στη ζωή και την υγεία και η ελευθερία μετακίνησης και συνάθροισης. Ωστόσο, καθώς το δικαίωμα στη ζωή είναι άυλο, η προστασία της υγείας θεωρείται ως βάση για τον περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας, του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και της οικογενειακής ζωής. Με άλλα λόγια, οι περιορισμοί των θεμελιωδών ελευθεριών εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την κατάσταση της υγείας.

Ωστόσο, οι εξαιρέσεις από την ελευθερία που λαμβάνονται σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης δεν πρέπει να είναι υπερβολικές, καθώς τα κράτη έχουν διεθνή υποχρέωση να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι περιορισμοί των

επιβαλλόμενων δικαιωμάτων πρέπει να σέβονται τις αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας.

Έτσι, σε περίπτωση έκτακτου κινδύνου, αρκεί η παρέκκλιση από την ελεύθερη κυκλοφορία και συνάθροιση και δεν θίγονται άλλες ελευθερίες. Ορισμένα δικαιώματα ενδέχεται να μην περιορίζονται, όπως το δικαίωμα να μην υποβάλλονται σε εξευτελιστική και απάνθρωπη μεταχείριση. Η ελευθερία της συνείδησης και της σκέψης είναι επίσης, κατ' εξοχή, απόλυτη, παρόλο που η ελευθερία της θρησκείας μπορεί να περιοριστεί και οι συναντήσεις που σχετίζονται με την άσκηση της λατρείας ενδέχεται να απαγορευθούν προσωρινά. Όμως όλα αυτά τα μέτρα πρέπει να έχουν έναν σκοπό - να εγγυηθούν τη δημόσια υγεία. Και κυρίως πρέπει να είναι «Ανάλογα με τον κίνδυνο για την υγεία και κατάλληλα με τις συνθήκες του χρόνου και του τόπου», διαφορετικά αποτελούν σοβαρή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ωστόσο, από την έναρξη της κρίσης, υπήρξαν ανησυχητικές τάσεις στους περιορισμούς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις εκθέσεις και στις απόψεις της κοινωνίας των πολιτών σε όλο τον κόσμο. Από τις ΜΚΟ, τα εθνικά ινστιτούτα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και διεθνών φορέων. Στρεβλώσεις των δικαιωμάτων και τις διφορούμενες συνέπειες της χρήσης της κατάστασης έκτακτης ανάγκης για την υγεία για την επιβολή μαζικών περιορισμών στις θεμελιώδεις ελευθερίες.

Τα μέτρα που προκάλεσαν τους σημαντικότερους περιορισμούς στις ελευθερίες και τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως αμφίθυμες επιπτώσεις των λύσεων προστασίας της υγείας, που καταγράφηκαν και καταγγέλλθηκαν αφορούν:

- περιορισμό του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και την οικογενειακή ζωή,
- την ελεύθερη κυκλοφορία,
- τον περιορισμό των οικονομικών δικαιωμάτων,
- το δικαίωμα στην υγεία,
- την εκπαίδευση,
- την πρόσβαση στην πληροφόρηση,
- την πρόσβαση στη δικαιοσύνη κ.λπ., τα οποία έχουν καταγγελλθεί από εθνικές ΜΚΟ και μια σειρά διεθνούς φήμης ΜΚΟ.

Εκτός από αυτές τις πολυάριθμες διεθνείς αντιδράσεις, παρεμβάσεις και δηλώσεις για συγκεκριμένες περιπτώσεις και καταστάσεις παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπήρξαν αναφορές από διάφορους διεθνείς φορείς που, με τη σειρά τους, επέστησαν την

προσοχή στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε πολλούς τομείς. Έτσι, καταγγέλθηκαν τα εξής:

- έλλειψη αναλογικότητας, χρονικοί περιορισμοί και έλλειψη ασφάλειας στην καραντίνα (παραβίαση ιδίως του δικαιώματος σε τροφή και πόσιμο νερό, του δικαιώματος στην αξιοπρεπή μεταχείριση, του δικαιώματος πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη, του δικαιώματος στην ενημέρωση και του δικαιώματος στην ελευθερία του λόγου).
- μεροληπτικές και μισαλλόδοξες εκδηλώσεις, στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 που πυροδοτεί ένα κύμα προκατάληψης κατά των ανθρώπων στην Κίνα ή τη Νοτιοανατολική Ασία ή κατά των μολυσμένων ατόμων.
- διάφορες υπηρεσίες του ΟΗΕ εξέφρασαν επίσης ανησυχίες για την κατάσταση των ηλικιωμένων και εκείνων που στερούνται την ελευθερία τους, αλλά και για την κατάσταση των ατόμων με αναπηρία, που είναι από τα πιο ευάλωτα.
- μεροληπτική εφαρμογή μέτρων υγείας σε βάρος των ηλικιωμένων, των μεταναστών, των προσφύγων, των ανθρώπων σε περιοχές συγκρούσεων, αν και αυτή η πανδημία αποτελεί σοβαρή απειλή για το δικαίωμα στη ζωή και την υγεία των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο.
- Σε ένα καθοδηγητικό σημείωμα, το Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αναφέρθηκε στα δικαιώματα των LGBT+ ατόμων που είναι από τα πιο ευάλωτα και, σε πολλές χώρες, μεταξύ εκείνων που κινδυνεύουν περισσότερο από μόλυνση, τα οποία είναι επίσης από τα πιο ευάλωτα επηρεάζονται από την άποψη του οικονομικού αντίκτυπου (πιθανότατα σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό να χάσουν τη δουλειά τους και να επηρεαστούν από τη φτώχεια, συν την έκθεση στη βία κατά την περίοδο της απομόνωσης).
- Η ανησυχητική αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας παγκοσμίως ως διφορούμενη επίδραση της κοινωνική απομόνωση, με τον κίνδυνο βίας να επηρεάζει ιδιαίτερα τις γυναίκες, τα κορίτσια και τα παιδιά.
- Αύξηση των ανισοτήτων, με στόχο τα 48 εκατομμύρια γυναίκες και κορίτσια που βρίσκονται σήμερα σε ευάλωτη κατάσταση (που χρειάζονται ανθρωπιστική βοήθεια και προστασία). Αλλά χιλιάδες γυναίκες σε όλο τον κόσμο είναι θύματα βίας, ο κίνδυνος κακοποίησης (βία και σεξουαλική εκμετάλλευση) έχει αυξηθεί.
- Διακοπή των υπηρεσιών υγείας και της κοινωνικής και ψυχολογικής υποστήριξης για ευάλωτες γυναίκες.

-Περιορισμός της πρόσβασης των γυναικών, και περιθωριοποιημένων ομάδων. Ολα αυτά τα ζητήματα είναι περιπτώσεις που οδηγούν σε επιδείνωση της κατάστασης των γυναικών και των κοριτσιών, με μακροπρόθεσμο αντίκτυπο¹⁴⁵.

- Επηρέαστε το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και την αξιοπρέπεια με την εισαγωγή της επιτήρησης σε μολυσμένα άτομα.

- Περιορισμός του δικαιώματος στην ενημέρωση μέσω μέτρων ποινικοποίησης των «ψευδών ειδήσεων» και στιγματισμού των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Έχοντας ειδοποιηθεί για αυτές τις παρεκκλίσεις και περιπτώσεις παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε πολλές χώρες, ο ΟΗΕ έχει προειδοποιήσει τα κράτη μέλη να επαναξιολογήσουν τα μέτρα για να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η κρίση δεν μπορεί να αποτελέσει πρόσχημα για τη λήψη δυσανάλογων περιοριστικών μέτρων. «Είναι απαράδεκτο να δηλώνονται περιορισμοί στα ανθρώπινα δικαιώματα», είπε ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, ο οποίος κάλεσε τις κυβερνήσεις να είναι «διαφανείς, να ανταποκρίνονται και να λογοδοτούν στον αγώνα κατά της πανδημίας». Εάν δεν τηρηθεί το κράτος δικαίου, η έκτακτη ανάγκη για την υγεία είναι πιθανό να μετατραπεί σε «καταστροφή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», οι αρνητικές επιπτώσεις της οποίας θα διαρκέσουν πολύ μετά την κρίση¹⁴⁶.

Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Michelle Bachelet, κάλεσε επίσης για σεβασμό των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης και για το κράτος δικαίου ως όπλο για την καταστολή της αντιπολίτευσης, τον έλεγχο του πληθυσμού ή την παραμονή στην εξουσία "και τα έκτακτα μέτρα πρέπει να είναι "αναλογικά, αμερόληπτα και περιορισμένα χρονικά" και να υπόκεινται σε" την κατάλληλη κοινοβουλευτική και δικαστική εποπτεία¹⁴⁷".

Στη Ελλάδα, με πλήθος το διαταγμάτων, καθιερώθηκε κατάσταση έκτακτης ανάγκης που οδήγησε στον περιορισμό της άσκησης των ακόλουθων ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

- ελευθερία μετακίνησης,
- απαραβίαστο διαμονής,

---

¹⁴⁵ Ταμείο Πληθυσμού των Ηνωμένων Εθνών) στην Έκθεση του 2020 σχετικά με την επίδραση της πανδημίας COVID-19 στην ισότητα των φύλων https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/COVID-19_A_Gender_Lens_Guidance_Note.pdf.

¹⁴⁶ Δήλωση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ <https://www.aa.com.tr/fr/monde/guterres-la-pandemie-covid-19-se-transforme-en-crise-des-droits-de-lhomme/1816164>.

¹⁴⁷ <https://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25785&LangID=f>

- δικαίωμα στην εκπαίδευση,
- ελευθερία του συνέρχεσθαι,
- δικαίωμα στην ιδιωτική ιδιοκτησία,
- το δικαίωμα στην απεργία,
- την οικονομική ελευθερία.

Έτσι, κατά την περίοδο αυτή, το φαινόμενο της βίας κατά των παιδιών και των γυναικών καταγράφει ανησυχητικές αυξήσεις. Ο περιορισμός ελευθερίας κινήσεων, συμβίωση με τον επιτιθέμενο, συσχετίζεται με την δύσκολη πρόσβαση σε εξειδικευμένες υπηρεσίες.

Η κρίση έχει επιδεινώσει επίσης τις διακρίσεις σε βάρος ηλικιωμένων ή ατόμων με αναπηρία, περιορίζοντας την πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες ή διακόπτοντας τις επαφές με την οικογένεια. Θύματα διακρίσεων ήταν επίσης Ρομά ή όσοι επέστρεψαν στη χώρα στο πλαίσιο της εκδήλωσης της πανδημίας στις χώρες διαμονής. Αυτά είναι μόνο μερικά παραδείγματα παραβιάσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιατρικά δικαιολογημένων, αλλά καταγγέλλονται από οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων για μη συμμόρφωση με τις αρχές της αναλογικότητας, της σταδιακής εφαρμογής και της μη διάκρισης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Η πανδημία COVID-19 απειλεί τα συστήματα δημόσιας υγείας και έχει καταστροφικές παγκόσμιες επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της ζωής - οικονομία, κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση και παραγωγή τροφίμων. Δεκάδες χιλιάδες ζωές χάθηκαν, συμπεριλαμβανομένων γιατρών και νοσοκόμων που παρείχαν ιατρική περίθαλψη πρώτης γραμμής. Οι θέσεις εργασίας έχουν χαθεί και οι πηγές εισοδήματος έχουν τεθεί σε κίνδυνο από περιορισμούς στη μείωση της εξάπλωσης του ιού, όπως η «απομόνωση». Σε πολλές πληγείσες χώρες, τα σχολεία είναι κλειστά και οι άνθρωποι δεν μπορούν να συγκεντρωθούν για σημαντικές πολιτιστικές ή κοινοτικές εκδηλώσεις, όπως θρησκευτικές λειτουργίες, γάμους ή κηδείες. Στην αρχή αυτής της δήλωσης, η Επιτροπή εκφράζει τα συλλυπητήριά της σε όλα τα θύματα της πανδημίας και τις οικογένειές τους, καθώς και στις ευρύτερες κοινότητες στις οποίες ανήκουν.

2. Η πανδημία έχει βαθιές αρνητικές επιπτώσεις στην άσκηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, ιδίως στο δικαίωμα στην υγεία των πιο ευάλωτων ομάδων. Όπως εξηγείται παρακάτω, τα κράτη έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν μέτρα για την πρόληψη ή τουλάχιστον τη μείωση αυτών των επιπτώσεων. Ωστόσο, εάν τα κράτη δεν λάβουν αποφάσεις που λαμβάνουν υπόψη το πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπάρχει σαφής κίνδυνος τα μέτρα που λαμβάνονται να παραβιάσουν οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα και να αυξήσουν τα δεινά των πιο περιθωριοποιημένων ομάδων. Κανείς δεν μπορεί να μείνει πίσω όταν λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα για την καταπολέμηση αυτής της πανδημίας.

3. Η πανδημία COVID-19 δείχνει ξεκάθαρα τη σημασία του αδιαίρετου και της αλληλεξάρτησης όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτή η πανδημία αποτελεί απειλή για την παγκόσμια υγεία. Ωστόσο, έχει πολλές επιπτώσεις στην άσκηση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, επειδή ορισμένα μέτρα που λαμβάνονται από τα κράτη για την καταπολέμησή του συνεπάγονται σοβαρούς περιορισμούς στην ελεύθερη κυκλοφορία και άλλα δικαιώματα. Επομένως, είναι σημαντικό τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη για την καταπολέμηση της πανδημίας να είναι εύλογα και αναλογικά για να διασφαλίζεται η προστασία όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

4. Τα συστήματα υγείας και τα κοινωνικά προγράμματα έχουν αποδυναμωθεί από δεκαετίες χαμηλών επενδύσεων σε δημόσιες υπηρεσίες υγείας και άλλα κοινωνικά προγράμματα, που

επιταχύνθηκαν από την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-2008 και γρήγορα αντιμετωπίστηκαν με την ένταση της τρέχουσας πανδημίας.

5. Οι μειονεκτούσες και περιθωριοποιημένες ομάδες πλήττονται σοβαρά από την τρέχουσα κρίση. Συγκεκριμένα, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με προϋπάρχουσες παθήσεις και εξασθενημένο ανοσοποιητικό σύστημα είναι ευάλωτα σε σοβαρές συνέπειες για την υγεία εάν μολυνθούν από τον ιό SARS-CoV-2. Υπάρχουν και άλλες ομάδες που κινδυνεύουν να μολυνθούν, όπως άτομα που ζουν σε εγκαταστάσεις ιδρυματικής φροντίδας ή άλλες μορφές συμβίωσης, κρατούμενοι και άτομα σε κέντρα κράτησης και όσοι ζουν σε άτυπους οικισμούς ή άλλα περιβάλλοντα όπου δεν υπάρχει επαρκής πρόσβαση σε νερό, σαπούνι και απολυμαντικό. Ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων, όπως εκείνοι που εργάζονται σε παραδόσεις, εργαζόμενοι σε εταιρείες υγιεινής, τεχνίτες και αγρότες διατρέχουν υψηλό κίνδυνο μόλυνσης, καθώς, λόγω της φύσης της εργασίας τους, δεν μπορούν να απολαύσουν τα οφέλη των ιατρείων για να εργαστούν από το σπίτι μέσω ψηφιακής τεχνολογίας. Πολλοί εργαζόμενοι στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, που κάνουν ηρωική εργασία στην πρώτη γραμμή αντιμετώπισης της πανδημίας, μολύνονται λόγω και έλλειψης ατομικού προστατευτικού εξοπλισμού και ρουχισμού. Ορισμένες ομάδες βρίσκονται σε σοβαρή μειονεκτική θέση από τις οικονομικές συνέπειες των μέτρων που λαμβάνονται σε ορισμένες χώρες για τον περιορισμό της εξάπλωσης της πανδημίας COVID-19. Αυτά περιλαμβάνουν άτομα με επισφαλείς θέσεις εργασίας στον οικονομικό τομέα που χαρακτηρίζονται από βραχυπρόθεσμες συμβάσεις εργασίας ή στον άτυπο τομέα μαζί με άλλες ομάδες εργαζομένων που αντιμετωπίζουν μειώσεις στους μισθούς ή απώλεια μισθών και κοινωνικής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένων των οικιακών βοηθών, σε πολλές χώρες. Οι έμποροι και ορισμένες μικρές επιχειρήσεις δεν μπορούν πλέον να εργάζονται ή να διευθύνουν επιχειρήσεις, οδηγώντας σε οικονομική αβεβαιότητα για αυτούς και τα εξαρτώμενα μέλη τους.

6. Τα ανεπαρκή δημόσια αγαθά και τα κοινωνικά προγράμματα δημιουργούν επίσης μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ εισοδήματος και πλούτου παγκοσμίως. Όσοι ζουν σε συνθήκες φτώχειας δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν τα προαναφερθέντα αγαθά και υπηρεσίες στην ιδιωτική αγορά και φέρουν δυσανάλογο βάρος των οικονομικών συνεπειών της καραντίνας, της απομόνωσης και της δυσμενούς εθνικής και διεθνούς κατάστασης.

7. Σε χώρες όπου τα σχολεία, οι επαγγελματικές σχολές και τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν κλείσει, καταβάλλονται προσπάθειες να συνεχιστεί η διαδικτυακή διδασκαλία και μάθηση. Αυτά είναι σημαντικά μέτρα για τη μείωση των επιπτώσεων στο δικαίωμα στην εκπαίδευση που προκαλούνται από αυτά τα μέτρα κλεισίματος. Ωστόσο,

υπάρχει κίνδυνος αύξησης της εκπαιδευτικής ανισότητας μεταξύ πλούσιων και φτωχών μαθητών λόγω της άνιση πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές υπηρεσίες και εξοπλισμό Διαδικτύου, όπως υπολογιστές, smartphone και tablet.

8. Η πανδημία COVID-19 θέτει επίσης σε κίνδυνο την ισότητα των φύλων, καθώς το καθήκον της φροντίδας για τα παιδιά στο σπίτι ή για τα άρρωστα ή ηλικιωμένα μέλη της οικογένειας επιβαρύνουν δυσανάλογα τις γυναίκες, λαμβάνοντας υπόψη τα στερεότυπα και τους ρόλους των φύλων. Σε περιπτώσεις όπου οι οικογένειες βρίσκονται σε απομόνωση ή καραντίνα, οι γυναίκες μπορούν να βρίσκονται κοντά επίσης θύματα ενδοοικογενειακής βίας και έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε ένδικα μέσα υπό αυτές τις συνθήκες.

9. Οι αυτόχθονες πληθυσμοί, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο και όσοι ζουν σε χώρες ή περιοχές που πλήττονται από συγκρούσεις είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι κατά τη διάρκεια αυτής της πανδημίας. Πολλοί δεν έχουν πρόσβαση σε σαπούνι, νερό ή απολυμαντικό, κέντρα δοκιμών πανδημίας COVID-19, υπηρεσίες υγείας και πληροφορίες. Αυτοί οι πληθυσμοί υποφέρουν από υψηλότερα ποσοστά χρόνιων ασθενειών και προϋπάρχουσες ιατρικές καταστάσεις, επομένως υπάρχει μεγαλύτερος κίνδυνος ανάπτυξης σοβαρών επιπλοκών που προκαλούνται από τον ιό SARS-CoVid-19.

10. Προκειμένου να προστατευθούν και να εκπληρωθούν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του Συμφώνου κατά τη διάρκεια της κρίσης, τα κράτη πρέπει να λάβουν ορισμένα επείγοντα μέτρα. Ειδικότερα, η απάντηση στην πανδημία πρέπει να βασίζεται στα καλύτερα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία για την προστασία της δημόσιας υγείας.

11. Εάν τα μέτρα που λαμβάνονται περιορίζουν τα δικαιώματα που προβλέπονται στο Σύμφωνο, πρέπει να πληρούν τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο άρθρο 4 του Συμφώνου. Ουσιαστικά, τέτοια μέτρα πρέπει να είναι απαραίτητα για την καταπολέμηση της κρίσης της δημόσιας υγείας που προκαλείται από την πανδημία COVID-19 και πρέπει να είναι λογικά και αναλογικά. Τα μέτρα έκτακτης ανάγκης και οι εξουσίες που λαμβάνουν τα Κράτη Μέλη για την καταπολέμηση της πανδημίας δεν πρέπει να γίνονται κατάχρηση και πρέπει να αρθούν από τη στιγμή που δεν χρειάζονται πλέον για την προστασία της δημόσιας υγείας.

12. Για την αντιμετώπιση της πανδημίας, η εγγενής αξιοπρέπεια κάθε ατόμου πρέπει να γίνεται σεβαστή και να προστατεύεται και πρέπει να δίνονται προτεραιότητα στις ελάχιστες υποχρεώσεις που επιβάλλονται από το Σύμφωνο για την προστασία των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, ιδιαίτερα των πιο ευάλωτων και περιθωριοποιημένων ομάδων. Για παράδειγμα, είναι σημαντικό οι υπάλληλοι επιβολής του

νόμου να ανταποκρίνονται σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, να λειτουργούν δωρεάν τηλεφωνικές γραμμές ενδοοικογενειακής βίας και να έχουν πρόσβαση οι γυναίκες και τα παιδιά θύματα ενδοοικογενειακής βίας στη δικαιοσύνη.

Είναι σημαντικό τα κράτη να λάβουν τα κατάλληλα νομοθετικά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι οι πόροι υγείας κινητοποιούνται τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα και ότι διανέμονται σε ολόκληρο τον πληθυσμό για να διασφαλιστεί μια ολοκληρωμένη και συντονισμένη απάντηση στην κρίση του συστήματος υγείας. Όσο για όσους βρίσκονται στην πρώτη γραμμή αυτής της κρίσης, το ιατρικό προσωπικό θα πρέπει να διαθέτει κατάλληλο προστατευτικό ρουχισμό και εξοπλισμό κατά της μετάδοσης. Είναι επίσης σημαντικό να συμβουλευούνται οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων και να λαμβάνονται υπόψη οι συμβουλές τους. Οι επαγγελματίες υγείας διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην παροχή έγκαιρων προειδοποιητικών σημείων εξάπλωσης ασθενειών, όπως η μόλυνση από τον ιό SARS-CoV-2, και στη σύσταση αποτελεσματικών μέτρων πρόληψης και θεραπείας.

13. Τα Κράτη Μέλη κατανέμουν το μέγιστο διαθέσιμο ποσό των πόρων για την άσκηση όλων των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην υγεία. Καθώς αυτή η πανδημία και τα μέτρα που λαμβάνονται για την καταπολέμησή της έχουν δυσανάλογα αρνητικό αντίκτυπο στις πιο περιθωριοποιημένες ομάδες, τα κράτη πρέπει να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να κινητοποιήσουν τους απαραίτητους πόρους για την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19 με τον πιο δίκαιο τρόπο, προκειμένου να αποφευχθεί η πρόσθετη επιβάρυνση σε αυτούς. Η κατανομή των πόρων πρέπει να γίνει με ιεράρχηση των ειδικών αναγκών αυτών των ομάδων.

Όλα τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα πρέπει επειγόντως να υιοθετήσουν, μεταξύ άλλων μέσω της διεθνούς συνεργασίας, ειδικά, στοχευμένα μέτρα για την προστασία και τη μείωση των επιπτώσεων της πανδημίας σε ευάλωτες ομάδες, όπως οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με αναπηρίες, οι πρόσφυγες και τα άτομα που πλήττονται από συγκρούσεις, και κοινότητες ή ομάδες που υπόκεινται σε διακρίσεις. Τέτοια μέτρα περιλαμβάνουν, αλλά δεν περιορίζονται σε αυτά,

- I. Τη διανομή νερού, σαπουνιού και απολυμαντικών σε κοινότητες που δεν τα διαθέτουν.
- II. Στοχευμένα προγράμματα για την προστασία των θέσεων εργασίας, των μισθών και των επιδομάτων όλων των εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων των λαθρομεταναστών.
- III. Την εφαρμογή μορατόριουμ για εξώσεις και κατασχέσεις κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

- IV. Παροχή κοινωνικής βοήθειας και προγραμμάτων εισοδηματικής βοήθειας για όσους έχουν ανάγκη.
- V. Λήψη μέτρων ειδικά σχεδιασμένων για την προστασία της υγείας και του προσδόκιμου ζωής ευάλωτων μειονοτικών ομάδων, όπως οι Ρομά και οι αυτόχθονες πληθυσμοί
- VI. Και εξασφάλιση δίκαιης και οικονομικά προσιτής πρόσβασης σε υπηρεσίες Διαδικτύου για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

14. Όλοι οι εργαζόμενοι πρέπει να προστατεύονται από τους κινδύνους μόλυνσης στο χώρο εργασίας και τα κράτη πρέπει να λάβουν νομοθετικά μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι οι εργαζόμενοι ελαχιστοποιούν τον κίνδυνο μετάδοσης του ιού σύμφωνα με τα πρότυπα δημόσιας υγείας. Έως ότου ληφθούν τέτοια μέτρα, οι εργαζόμενοι δεν μπορούν να εξαναγκαστούν να εργαστούν και πρέπει να προστατεύονται από πειθαρχικές ή άλλες κυρώσεις εάν αρνούνται να εργαστούν χωρίς επαρκή προστασία. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, τα κράτη πρέπει να λάβουν άμεση δράση για την προστασία των εργαζομένων, τις συντάξεις και άλλη κοινωνική βοήθεια από τους εργαζόμενους και να μειώσουν τον οικονομικό αντίκτυπό τους, για παράδειγμα, επιδοτώντας μισθούς, παρέχοντας φορολογικές απαλλαγές και καθιερώνοντας πρόσθετα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης και προστασίας του εισοδήματος.

Πρέπει επίσης να ληφθούν ρυθμιστικά μέτρα για να αποτραπεί η απώλεια κερδών από τρόφιμα, προϊόντα υγιεινής και βασικά φάρμακα και προμήθειες. Τα συνιστώμενα μέτρα περιλαμβάνουν την εξάλειψη του φόρου προστιθέμενης αξίας για τέτοια αγαθά κατά τη διάρκεια της πανδημίας και την επιδότηση του κόστους των βασικών τροφίμων και προϊόντων υγιεινής για να διασφαλιστεί ότι είναι προσιτά για τους φτωχούς.

15. Οι ακριβείς και προσβάσιμες πληροφορίες σχετικά με την πανδημία είναι απαραίτητες τόσο για τη μείωση του κινδύνου μετάδοσης του ιού όσο και για την προστασία του πληθυσμού από επικίνδυνη παραπληροφόρηση. Τέτοιες πληροφορίες είναι ζωτικής σημασίας για τη μείωση του κινδύνου στιγματισμού και επιβλαβούς συμπεριφοράς προς τις ευάλωτες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν μολυνθεί με τον ιό SARS-CoV-2. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να παρέχονται σε τακτική βάση, σε προσβάσιμη μορφή και σε όλες τις τοπικές και γηγενείς γλώσσες. Πρέπει επίσης να ληφθούν μέτρα για την αύξηση της πρόσβασης σε προσιτές υπηρεσίες Διαδικτύου και βασικό τεχνικό εξοπλισμό για όλους τους μαθητές και τους φοιτητές, ειδικά εκείνους σε φτωχότερες κοινότητες και περιφέρειες, έτσι ώστε να μπορούν να

επωφελούνται εξίσου από τα εκπαιδευτικά προγράμματα online, εφόσον τα σχολεία και τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι κλειστά λόγω της πανδημίας.

16.. Τα κράτη θα πρέπει να ασκούν το δικαίωμα ψήφου στα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για να ανακουφίσουν το οικονομικό βάρος των αναπτυσσόμενων χωρών για την καταπολέμηση της πανδημίας, μέσω μέτρων όπως η εξασφάλιση διαφορετικών μηχανισμών μείωσης του χρέους για αυτές τις χώρες. Τα κράτη θα πρέπει επίσης να προωθήσουν μέτρα ευελιξίας ή άλλες προσαρμογές στο καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας για να επιτρέψουν την καθολική πρόσβαση στα οφέλη της επιστημονικής προόδου που σχετίζεται με τον COVID-19, όπως διαγνωστικά, φάρμακα και εμβόλια.

17. Οι μονομερείς κυρώσεις οικονομικής και χρηματοοικονομικής φύσης αποδυναμώνουν τα συστήματα υγείας και ενδέχεται να υπονομεύσουν τις προσπάθειες για την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19, ιδίως στο πλαίσιο της αγοράς ιατρικού εξοπλισμού και προμηθειών. Τέτοιες κυρώσεις πρέπει να αρθούν για να μπορέσουν οι πληγείσες χώρες να έχουν πρόσβαση στους πόρους που απαιτούνται για την αποτελεσματική καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19

Οι πανδημίες αποτελούν παράδειγμα της ανάγκης διεθνούς επιστημονικής συνεργασίας για την αντιμετώπιση διακρατικών απειλών. Οι ιοί και άλλα παθογόνα δεν σέβονται τα σύνορα. Εάν δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, μια τοπική επιδημία μπορεί γρήγορα να μετατραπεί σε πανδημία με καταστροφικές συνέπειες. Ο ρόλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) σε αυτόν τον τομέα είναι θεμελιώδης και πρέπει να διατηρηθεί. Ο αποτελεσματικός έλεγχος της πανδημίας απαιτεί ισχυρότερες δεσμεύσεις από τα κράτη στον τομέα της διεθνούς συνεργασίας καθώς οι εθνικές λύσεις είναι ανεπαρκείς. Η ενισχυμένη διεθνής συνεργασία θα αυξήσει την ετοιμότητα των κρατών και των διεθνών οργανισμών, ιδίως του ΠΟΥ, να ανταποκριθούν στις πανδημίες, για παράδειγμα με τη διάδοση επιστημονικών πληροφοριών σχετικά με πιθανούς παθογόνους παράγοντες. Πρέπει επίσης να βελτιώσει τους μηχανισμούς έγκαιρης προειδοποίησης, που βασίζονται σε διαφανείς και σύγχρονες πληροφορίες σχετικά με τις αναδυόμενες επιδημίες που έχουν τη δυνατότητα να μετατραπούν σε πανδημίες. Αυτό θα επέτρεπε γρήγορες παρεμβάσεις, βασισμένες στα καλύτερα επιστημονικά στοιχεία, εστιασμένες στον έλεγχο των επιδημιών και στην πρόληψη της μετατροπής τους σε πανδημίες. Σε περίπτωση πανδημίας, η διανομή της βέλτιστης επιστημονικής γνώσης και η εφαρμογή της, ιδιαίτερα στον ιατρικό τομέα, καθίστανται ζωτικής σημασίας για τη μείωση των επιπτώσεων της νόσου και την επιτάχυνση της ανακάλυψης αποτελεσματικών θεραπειών και εμβολίων. Επιπλέον, μετά την πανδημία, πρέπει

να προωθηθεί η επιστημονική έρευνα προκειμένου να διδαχθεί κανείς από τα λάθη και να αυξήσει το επίπεδο ετοιμότητας για τη διαχείριση πιθανών μελλοντικών πανδημιών.

18. Η πανδημία COVID-19 τόνισε τον κρίσιμο ρόλο των επαρκών επενδύσεων σε συστήματα δημόσιας υγείας, ολοκληρωμένα προγράμματα κοινωνικής προστασίας, αξιοπρεπή εργασία, στέγαση, τροφή, νερό και αποχέτευση και θεσμούς για την ισότητα των φύλων. Τέτοιες επενδύσεις είναι ζωτικής σημασίας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση πανδημιών που επηρεάζουν την παγκόσμια υγεία και για την εξουδετέρωση των πολλαπλών διασταυρούμενων μορφών ανισότητας, συμπεριλαμβανομένων των έντονων ανισοτήτων στο εισόδημα και τον πλούτο τόσο σε εθνικό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

19. Τέλος, η Επιτροπή προτρέπει τα συμβαλλόμενα κράτη να διασφαλίσουν ότι η έκτακτη παρακολούθηση των πόρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19 αποτελεί ώθηση για τη μακροπρόθεσμη κινητοποίηση πόρων για την πλήρη και ισότιμη υλοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνεται στο Σύμφωνο. Έτσι, θα θέσουν τα θεμέλια για την εκπλήρωση του ιδανικού που κατοχυρώνεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την επίτευξη ενός κόσμου ελεύθερων ανθρώπων «απαλλαγμένων από φόβο και δυστυχία». Ο κόσμος είναι πολύ καλύτερα προετοιμασμένος για μελλοντικές πανδημίες και καταστροφές. Η Επιτροπή σκοπεύει να συνεχίσει να παρακολουθεί τον αντίκτυπο της πανδημίας COVID-19 στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα εκπληρώνοντας τις διάφορες εντολές της στο πλαίσιο του Συμφώνου.

20. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία είναι μια διεθνής συνθήκη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, το πλαίσιο της οποίας, που θεσπίστηκε από την Επιτροπή, παρέχει στα κράτη ένα δεσμευτικό πλαίσιο για την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και των στόχων τους. Αυτό δεν ισχύει μόνο για εκείνους τους στόχους που αναφέρονται ρητά σε άτομα με αναπηρία, αλλά για όλους τους στόχους. Περιλαμβάνει επίσης μέτρα για να διασφαλιστεί ότι οι ζωές και τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία προστατεύονται επαρκώς κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.

Το άρθρο 11 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία προβλέπει ότι τα Κράτη Μέλη λαμβάνουν όλα τα δυνατά μέτρα για να εξασφαλίσουν την προστασία και την ασφάλεια των ατόμων με αναπηρία ως μέρος της εθνικής τους απόκρισης σε καταστάσεις κινδύνου και ανθρωπιστικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Περιλαμβάνει μέτρα για την κάλυψη όλων των πτυχών της ζωής των ατόμων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένης

της προστασίας της πρόσβασής τους στα υψηλότερα δυνατά πρότυπα υγείας χωρίς διακρίσεις, της γενικής ευημερίας και της πρόληψης μολυσματικών ασθενειών, καθώς και μέτρα για την εξασφάλιση προστασίας από αρνητικές συμπεριφορές, και απομόνωσης.

Η Ατζέντα 2030 θέτει στόχους για την αντιμετώπιση επιδημιών, ιδίως με την επίτευξη καθολικής ασφάλισης υγείας, τη διασφάλιση της πρόσβασης σε φάρμακα και τα εμβόλια, την προώθηση της ψυχικής υγείας και ευημερίας και την ενίσχυση της ικανότητας όλων των χωρών να προειδοποιούν, να μειώνουν και να διαχειρίζονται τους εθνικούς κινδύνους για την υγεία και παγκόσμια. Επιβάλλοντας τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και εκπληρώνοντας τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του θεματολογίου για τη βιώσιμη ανάπτυξη, τα κράτη θα είναι σε θέση να διασφαλίσουν τα δικαιώματα και την ευημερία των ατόμων με αναπηρία. Από αυτή την άποψη, τα κράτη πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την ποικιλομορφία των ατόμων με αναπηρία, εστιάζοντας ιδίως στο φύλο και την ηλικία και την κατάσταση των ατόμων με αναπηρίες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες και ελλείψεις.

Τα κράτη διασφαλίζουν την ασφάλεια και την ακεραιότητα των ατόμων με αναπηρία και επισπεύδουν τα μέτρα για την αποϊδρυματοποίηση των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τύπους ιδρυμάτων. Η πανδημία που προκαλείται από τον ιό SARS-CoV-2 έχει ήδη επηρεάσει κέντρα φροντίδας ηλικιωμένων, ψυχιατρικά νοσοκομεία και κέντρα κράτησης, όπου οι κίνδυνοι είναι υψηλότεροι για τα άτομα με αναπηρία που εξακολουθούν να βρίσκονται σε ιδρύματα.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και ο Ειδικός Απεσταλμένος του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για την Αναπηρία και την Προσβασιμότητα προτρέπουν όλες τις αρμόδιες αρχές να λάβουν μέτρα για να ανταποκριθούν κατάλληλα στην πανδημία COVID-19, διασφαλίζοντας την αποτελεσματική ένταξη και συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία.

Τα κράτη πρέπει να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και να τους παρέχουν το ίδιο εύρος, ποιότητα και επίπεδο φροντίδας που παρέχουν άλλα άτομα, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών ψυχικής υγείας. Τα κράτη πρέπει επίσης να συνεχίσουν να παρέχουν στα άτομα με αναπηρία τις υπηρεσίες υγείας που χρειάζονται υπό το πρίσμα των αναπηριών τους. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19, τα κράτη πρέπει να αποτρέπουν αρνήσεις που εισάγουν διακρίσεις λόγω αναπηρίας για παροχή υπηρεσιών υγείας.

Τα κράτη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες, μέσω αντιπροσωπευτικών οργανώσεων, ζητούν τη γνώμη και συμμετέχουν στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση της πρόληψης της εξάπλωσης του ιού SARS-CoV-2 και των μέτρων περιορισμού.

Τα κράτη διασφαλίζουν την παροχή τροφίμων, φαρμάκων και άλλων αγαθών σε άτομα με αναπηρία κατά τη διάρκεια της απομόνωσης και της καραντίνας. Όπου χρειάζεται, θα πρέπει να εξασφαλιστεί και να συνεχιστεί η παροχή μιας σειράς υπηρεσιών κοινοτικής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένης της κατ' οίκον φροντίδας και της προσωπικής βοήθειας, των υπηρεσιών αποκατάστασης, καθώς αυτές είναι απαραίτητες για την άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Όλες οι υπηρεσίες που σχετίζονται με την κρίση του COVID-19, συμπεριλαμβανομένων εξ αποστάσεως / τηλεφωνικών ιατρικών συμβουλών, κέντρα καραντίνας, δημόσιες πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών για βασικά αγαθά και υπηρεσίες, πρέπει να είναι προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρίες καθώς και σε άλλους και πρέπει να είναι προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρίες παρέχονται σε προσβάσιμες πλατφόρμες, σε διάφορες εναλλακτικές μορφές, τρόπους και μεθόδους επικοινωνίας.

Εθιστούμε την προσοχή στο γεγονός ότι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών πρέπει να αποτελεί στρατηγική κυβερνητική προτεραιότητα κατά τη διάρκεια της κρίσης υγείας που προκαλείται από τον COVID -19 πανδημία.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου συναγερμού, είναι απαραίτητο να αξιολογηθούν κριτικά τα μέτρα και οι πολιτικές που διαμορφώθηκαν κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, να εντοπιστούν οι ελλείψεις που προκαλούνται στα ανθρώπινα δικαιώματα και να καταβληθούν προσπάθειες για την αποκατάστασή τους στο σύνολό τους.

Οι προτεραιότητες για τη δημόσια δράση πρέπει να αναδιαρθρωθούν και συνιστάται η επανάληψη του διαλόγου μεταξύ των δημοσίων αρχών και της κοινωνίας των πολιτών με μη κατακερματισμένο τρόπο, προκειμένου να αποκατασταθούν τα κατεστραμμένα δικαιώματα και να αποκατασταθούν οι παρατυπίες κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης.

Η χρήση στρατηγικών, μέτρων και πολιτικών για τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 σε βάρος της επαναξιολόγησης των περιορισμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών δεν οδηγεί σε ευνοϊκά αποτελέσματα για την προστασία των πολιτών.

Είναι σαφές ότι η παρακολούθηση της επιδημιολογικής κατάστασης του κινδύνου μόλυνσης από τον ιό SARS-CoV-2 συνεπάγεται τη λήψη κατάλληλων νομοθετικών και διοικητικών μέτρων

σε εθνικό επίπεδο Σύμφωνα με τα ΦΕΚ για τη θέσπιση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, για την παράταση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, αντιπροσωπεύει πραγματική ανάγκη ολοκλήρωσης του εθνικού ρυθμιστικού πλαισίου με διατάξεις που ενδέχεται να διασφαλίσουν τη σταδιακή χαλάρωση των τομεακών μέτρων που υιοθετήθηκαν για την πρόληψη και την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19.

Οι αρχές της αναλογικότητας, της αναγκαιότητας και της επάρκειας των μέτρων που λαμβάνονται υπό τις συνθήκες της πανδημίας COVID-19 πρέπει να τηρούνται τόσο σε συνθήκες έκτακτης ανάγκης όσο και σε συνθήκες συναγερμού. Ωστόσο, τα μέτρα που υπόκεινται σε συναγερμό θα πρέπει να προσαρμόζονται στις περιστάσεις, λαμβάνοντας υπόψη τυχόν μη συμμορφούμενους περιορισμούς που δημιουργούνται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.

Αν και οι προκλήσεις που θέτει η κατάσταση έκτακτης ανάγκης και η κατάσταση συναγερμού είναι αδιαμφισβήτητες, τα μέτρα που λαμβάνονται κατά τη διατήρησή τους πρέπει να είναι νομικά, σαφή, προβλέψιμα, σύμφωνα με τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της διάκρισης των εξουσιών στο κράτος.

Σε κατάσταση συναγερμού (παρόμοια με την κατάσταση έκτακτης ανάγκης), συνιστάται η διατήρηση μιας δίκαιης αναλογίας στην ανάληψη και άσκηση των ευθυνών από την εκτελεστική εξουσία. Η υπέρβαση των νομικών και συνταγματικών ορίων του τελευταίου μπορεί να οδηγήσει σε καταχρήσεις που έχουν ορατά αποτελέσματα στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Δεδομένου του περιορισμένου ρόλου της εκτελεστικής εξουσίας σε καιρό ειρήνης, είναι σκόπιμο να εξισορροπηθούν τα προνόμια των δημοσίων αρχών προκειμένου να συγκλίνουν προς την υιοθέτηση κοινωνικά λειτουργικών μέτρων. Αντίθετα, η συγκέντρωση των εξουσιών λήψης αποφάσεων από τον εκτελεστικό μηχανισμό μπορεί να οδηγήσει σε συγκεκριμένες λύσεις ή λύσεις που, μακροπρόθεσμα, στρεβλώνουν το ίδιο το περιεχόμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Κατά τη διάρκεια της κατάστασης συναγερμού, τα μέτρα που περιορίζουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες θα καταστούν πιο ευέλικτα σε σύγκριση με το βαθμό σοβαρότητας που συνδέονται με αυτά κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Η κατάσταση συναγερμού που δημιουργείται από την κατάσταση έκτακτης ανάγκης για την υγεία καθορίζει τη διατήρηση αποκλειστικά εκείνων των μέτρων που στοχεύουν στην καταπολέμηση της πανδημίας.

Επισημαίνεται ότι τα μέτρα που λαμβάνονται κατά την περίοδο συναγερμού από τις αρχές υπόκεινται σε αξιολόγηση της κοινωνίας των πολιτών όσον αφορά την κοινωνική αποδοχή. Έτσι, η συνάφεια, η συνοχή, η νομιμότητα είναι πρότυπα που προτείνεται να εφαρμοστούν προκειμένου να αναπτυχθούν σχετικές λύσεις, όσο το δυνατόν πιο περιοριστικές όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες.

Έχοντας επίγνωση του ιδιαίτερου αντίκτυπου της πανδημίας COVID-19 στην οικονομική και ψυχολογική διάσταση της κοινωνικής ζωής, εφίσταται την προσοχή στην ανάγκη ανασυγκρότησης του πλαισίου κοινωνικής αλληλεπίδρασης αντικαθιστώντας μέτρα κοινωνικής απομόνωσης (σε περιπτώσεις όπου ο ιός SARS-CoV-2) με μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης.

Οι περιορισμοί που εγκρίθηκαν κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης που κάλυπταν τις δημόσιες υπηρεσίες (ιδίως τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση ή την υγεία) πρέπει να επαναξιολογηθούν προκειμένου να διασφαλιστούν οι αρχές της διαφάνειας. Προφανώς, η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών σχετίζεται άμεσα με την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των πληροφοριακών συστημάτων. Για το σκοπό αυτό, οι δημόσιες αρχές πρέπει να ενεργούν υπεύθυνα, παρακολουθώντας συνεχώς τυχόν κινδύνους που συνδέονται με την τεχνολογία της πληροφορίας.

Βιβλιογραφία

- Aisling Reidy, The prohibition of torture, A guide to the implementation of Article 3 of the European Convention on Human Rights, Human Rights Handbook no. 6.
- Aleydis Nisen, A Right to Access to Emergency Health Care: The European Court of Human Rights Pushes the Envelope, Medical Law Review (Oxford University Press), Vol. 26 No. 4, 2018.
- Amnesty International, Mesures prises face à la COVID-19 et obligations des Etats en matière de Droits de l'Homme: Observations préliminaires, martie 2020, διαθέσιμο <https://www.amnesty.org/download/Documents/POL3019672020FRENCH.pdf> Human Rights Watch, COVID- 19.
- Συμβούλιο της Ευρώπης, Προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας βάσει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Οδηγός του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Στρασβούργο 2012.
- Déclaration du Directeur executif du Programme Alimentaire Mondial au Conseil des Nations Unies, 21 avril 2020, διαθέσιμο στο <https://fr.wfp.org/communiqués-de-presse/declaration-du-directeur-executif-du-programme-alimentaire-mondial-au-conseil>
- Donydas Vitkauskas, Grigoriy Dikov, Σεβασμός του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη βάσει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα - Οδηγός Πληροφόρησης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από το Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010.
- Δίκτυο Ανεξάρτητων Εμπειρογνομητόνων της ΕΕ για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα, Σχολιασμός του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2006.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή / Δίκτυο Συνεργασίας για την Προστασία των Καταναλωτών (CPC), Κοινή θέση των Αρχών Συνεργασίας Καταναλωτών σχετικά με τον τερματισμό της απάτης και των αθέμιτων πρακτικών στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 σε διαδικτυακές πλατφόρμες.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων, Διακήρυξη για την Ερμηνεία του Δικαιώματος στην Υγεία σε Πανδημίες (έγκριση από την Επιτροπή στις 21 Απριλίου 2020),
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Κατευθυντήριες γραμμές για το άρθρο. 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Έκτακτη Παρέκκλιση, που ενημερώθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2019.
- Οργανισμός της ΕΕ για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα, Πανδημία του κορωνοϊού της ΕΕ - Επιπτώσεις για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα, 2020.
- Επιτροπή Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, Γενικό Σχόλιο αρ. 36 (2018) σχετικά με το άρθ. 6 του Συμφώνου & Διεθνής Σύμβαση για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα για το Δικαίωμα στη Ζωή.
- OHCHR, πανδημία COVID-19, Réunion informelle du Conseil des Droits de l'Homme, Déclaration de Michelle Bechelet, 9avril, διαθέσιμο <https://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25785&LangID=f>.
- Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό Σχόλιο αρ. 20 σχετικά με το άρθ. 7 - απαγόρευση βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.
- Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό Σχόλιο αρ. 16 σχετικά με το άρθ. 17 - Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, της οικογένειας, της κατοικίας και της αλληλογραφίας και η προστασία της τιμής και της υπόληψης.

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενικό Σχόλιο αρ. 34 σχετικά με το άρθ. 19 - Ελευθερία γνώμης και έκφρασης, 2011. Institut d'Education Financière, L'impact de l'épidémie du COVID-19 sur l'économie mondiale, pe <https://www.lafinancerpourtous.com/2020/04/07/limpact-de-lepidemie-de-covid-19-sur-leconomie-mondiale/>.

Jaime Orra, Human Rights in States of Emergency in International Law, 221, 1992

Jean-François Akandji-Kombe, Θετικές υποχρεώσεις βάσει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Οδηγός για την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Εγχειρίδια για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αρ. 7, 2006.

Jones, Sam (23 March 2020), "Spanish minister says older people found 'dead and abandoned'". The Guardian, accesat la 28 martie 2020.

Νομικός σύμβουλος του Δικαστηρίου, Οδηγός για το άρθ. 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας, 2018.

Local Government and Social Care Ombudsman, Good Administrative Practice during the Response to COVID 19, mai 2020.

Lopes de Sousa Fernandes vs. Portugalia, cererea nr. 56080/13, Απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Δεκεμβρίου 2017.

Observatoire de l'OIT: Le COVID-19 et le monde du travail. Troisième édition. Estimations actualisées et analyses, 29 aprilie 2020.

OMS, Engagement et appel à l'action, pe <https://www.who.int/fr/news-room/detail/24-04-2020-commitment-and-call-to-action-global-collaboration-to-accelerate-new-covid-19-health-technologies>.

ONU Info, CNUCED propose un accord mondial pour éviter un désastre économique, 23 aprilie 2020, διαθέσιμο <https://news.un.org/fr/story/2020/04/1067312>.

ONU Info, COVID-19: le FMI approuve un allègement de la dette immédiat pour 25 pays, 14 aprilie 2020, διαθέσιμο <https://news.un.org/fr/story/2020/04/1066532>.

ONU, Adoption d'une Déclaration politique de haut niveau sur la couverture sanitaire universelle, 24 septembre, 2019, διαθέσιμο <https://lesec.ma/ONU-adoption-d-une-declaration-politique-sur-la-couverture-sanitaire-universelle/>

ONU, Covid 19 – Riposte, ODD à l'heure du coronavirus, διαθέσιμο <https://www.un.org/fr/coronavirus-covid-19-fr/les-objectifs-de-développement-durable-à-l'heure-du-coronavirus>.

ONU, Covid-19 Riposte, Inégalités de genre et COVID-19: les réponses des entités de l'ONU, διαθέσιμο <https://www.un.org/fr/équipe-de-communication-de-la-riposte-de-l'ONU-au-covid-19/inégalités-de-genre-et-covid-19-les>.

ONU, Décennie d'action, Faits et chiffres, Santé, διαθέσιμο <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/health/>.

ONU, Décennie d'action, Objectifs du développement durable à l'heure du COVID-19, διαθέσιμο <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/hunger/>.

ONU, Décennie d'action, Objectifs du développement durable, Economie, Faits et chiffres, διαθέσιμο <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/economic-growth/> .

ONU, Décennie d'action, Objectifs du développement durable, Egalité entre les sexes, διαθέσιμο <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/gender-equality/> .

ONU, Décennie d'action, Objectifs du développement durable, Education, διαθέσιμο <https://www.un.org/sustainabledevelopment/fr/education/>.

ONU, Déclaration du Secrétaire Général de l'ONU sur les conclusions du Rapport « COVID-19 et les Droits de l'Homme 27 avril 2020, διαθέσιμο <https://www.un.org/fr/monde/guterres-la-pandemie-covid-19-se-transforme-en-crise-des-droits-de-lhomme/1816164>

ONU, L'actualité mondiale, διαθέσιμο <https://news.un.org/fr/story/2020/04/1066802> .

PNUD, Objectif 9: Industrie, innovation et infrastructure, διαθέσιμο <https://www.undp.org/content/undp/fr/home/sustainable-development-goals/goal-9-industry-innovation-and-infrastructure.html>.

Οι Αρχές των Συρακουσών του 1984 για τον Περιορισμό και την Παρέκκλιση των Διατάξεων του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (E / CN.4 / 1985/4).

Realizing the Right to Development, Essays in Commemoration of 25 Years of the United Nations Declaration on the Right to Development, United Nations New York and Geneva, 2013.

Δήλωση του Εμπειρογνώμονα του ΟΗΕ για το Δικαίωμα στην Υγεία για την Προστασία των Καταναλωτών κατά την πανδημία COVID-19.

Statement on the third meeting of the International Health Regulations (2005) Emergency Committee regarding the outbreak of coronavirus disease (COVID-19).

Surveillance of COVID-19 in long-term care facilities in the EU/EEA, 19 May 2020. Stockholm: ECDC2020 Tremlett, Giles (26 March 2020)."How did Spain get its coronavirus response so wrong?", The Guardian, accessed 28 March 2020.

UNCTAD. Trade and Development Report Update : The COVID-19 Shock to Developing Countries, διαθέσιμο https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/gds_tdr2019_covid2_en.pdf .

UNESCO, Global Education Coalition, #Learning never stop, COVID-19 Education Response, διαθέσιμο <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/globalcoalition>.

UNFPA, COVID-19: A Gender Lens, Protecting sexual and reproductive health and rights, and promoting gender equality, March 2020, disponible https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/COVID_19_A_Gender_Lens_Guidance_Note.pdf

UNICEF, Protecting the most vulnerable children from the impact of coronavirus : An agenda for action, 8 April 2020, διαθέσιμο <https://www.unicef.org/coronavirus/agenda-for-action> .

UNICEF, Protecting the most vulnerable children from the impact of coronavirus: An agenda for action United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Issue Brief: Older Persons and COVID-19 A Defining Moment for Informed, Inclusive and Targeted Response.

UNPD, COVID-19 pandemic, διαθέσιμο

<https://www.undp.org/content/undp/en/home/coronavirus.html> Ursula Kilkelly, The right to respect for private and family life, A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 1.